

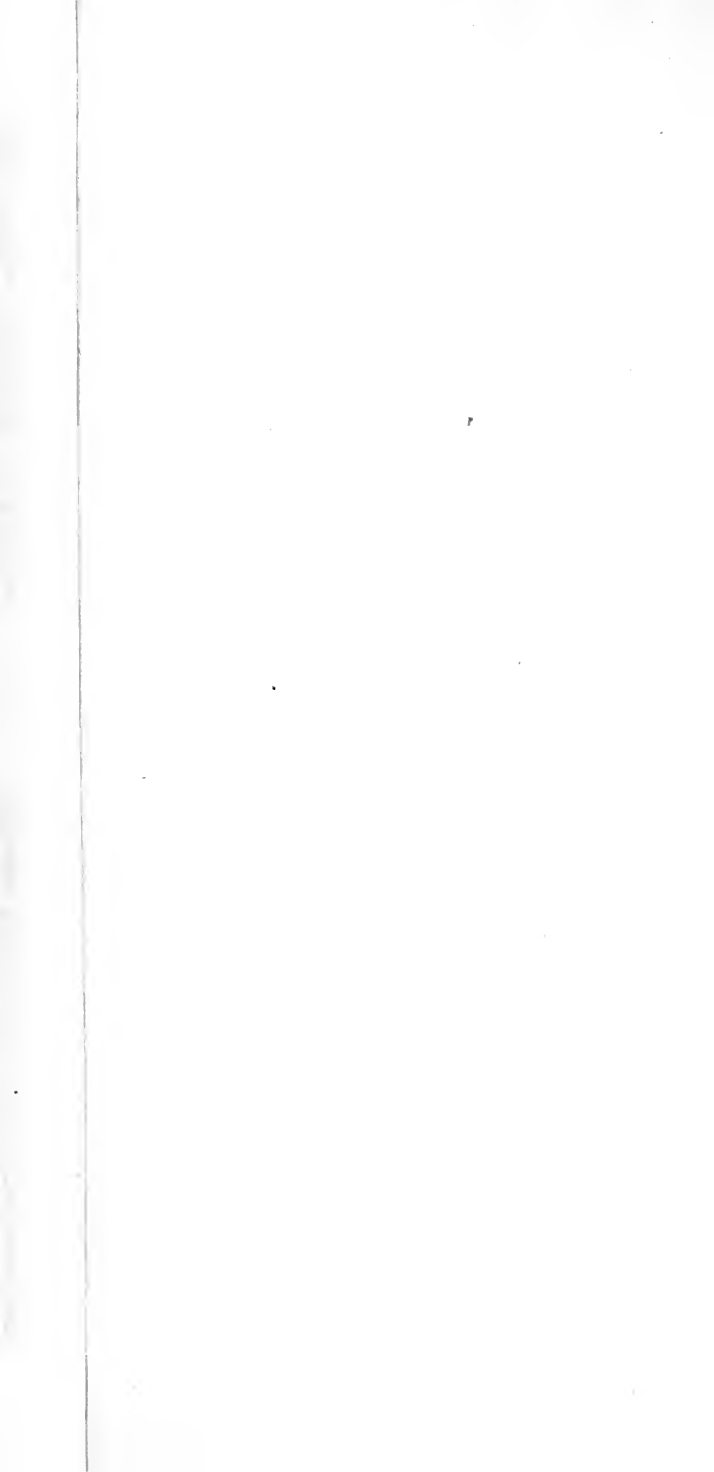

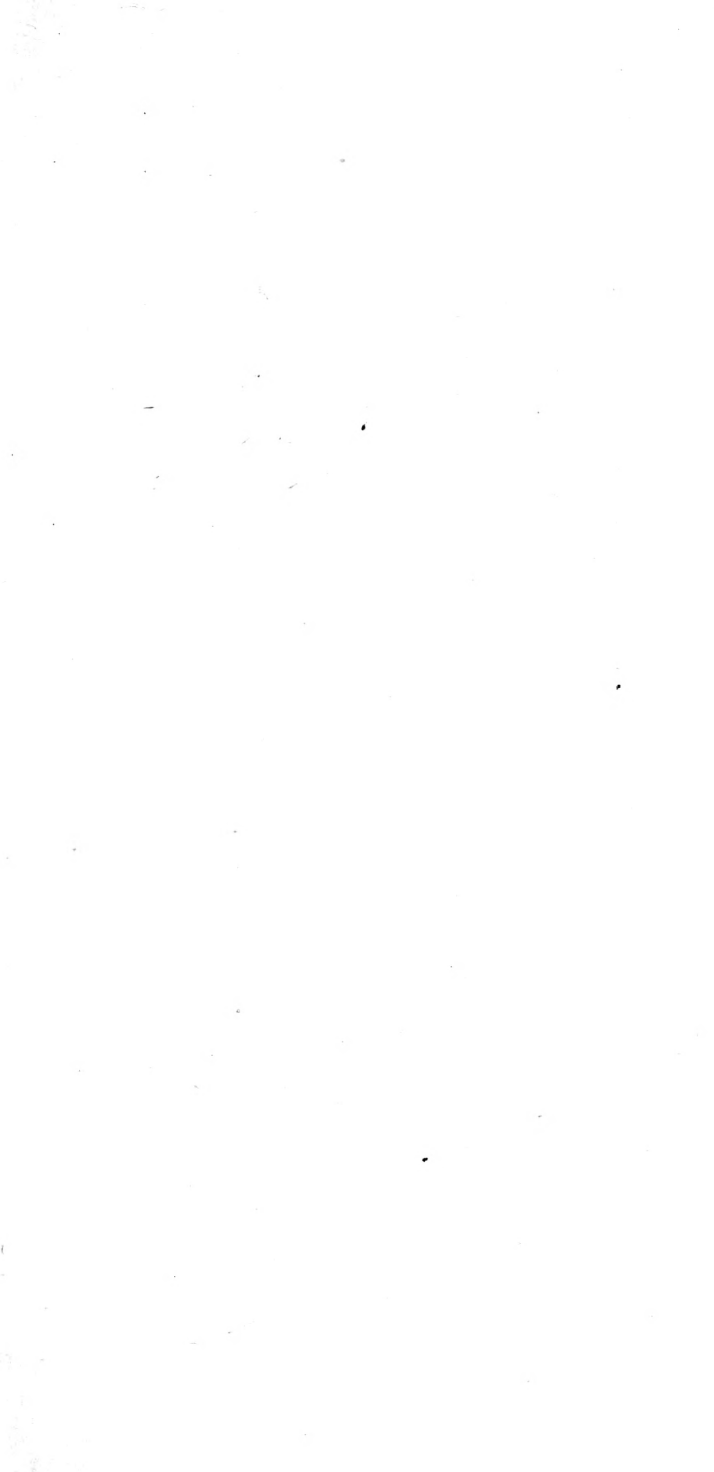

EX LIBRIS

826a
D25

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

A BIBLIOGRAPHY OF WELSH BALLADS,

PRINTED IN THE EIGHTEENTH CENTURY.

“Cared doeth yr Encillion.”

A BIBLIOGRAPHY
OF
WELSH BALLADS

PRINTED IN THE 18TH CENTURY.

COMPILED BY
J. H. DAVIES, M.A.,
ABERYSTWYTH.

London:
THE HONOURABLE SOCIETY OF CYMMRODORION,
NEW STONE BUILDINGS, 64, CHANCERY LANE.

1911.

PREFATORY NOTE.

At one of the meetings of the Cymmrodorion Section of the National Eisteddfod of 1907, held at Swansea, Mr. J. H. Davies, M.A., Registrar of the University College of Wales, read a paper on "WELSH BIBLIOGRAPHY AND ITS AIMS", and suggested that a "Bibliography of Welsh Ballads would be an interesting compilation, for the *cerdd* in Wales carried out the functions of the modern newspaper for a whole century, and a mass of local history can be gleaned from the *cerddi*, which can not be obtained elsewhere". At a subsequent meeting steps were taken to establish a "Welsh Bibliographical Society", in accordance with proposals and resolutions discussed and adopted at the Carnarvon National Eisteddfod the previous year. With the view of carrying out Mr. J. H. Davies' suggestion, and to enable the new Society to give practical effect to its desire to promote the publication of the bibliography of Welsh Literature, the Honourable Society of Cymmrodorion undertook the expense of printing, and of publishing (in conjunction with the Bibliographical Society), the large quantity of material collected by Mr. Davies for his work on the "*Welsh Ballads of the eighteenth century*". To Mr. J. H. Davies the Society of Cymmrodorion is indebted not only for the compilation of this volume, but for the faithful care with which, in the midst of many other public duties, he has supervised its production.
For the Society, E. VINCENT EVANS, Secretary.

INTRODUCTION.

AT first sight the need of a Bibliography of Welsh Ballads may not seem very evident. To collect and preserve the titles of a large number of ephemeral publications such as these Welsh ballads were, may appear to be a mere caprice of the bibliographer. The titles of many of them are coarse and indelicate, others are gruesome and revolting, and a large number deal with subjects which at the first glance appear to have no interest for the modern student of Welsh Literature. The bibliographer is, however, faithfully bound to chronicle all the material he comes across, for his work is valueless unless it is honest. Besides the titles often give no clue to the contents of the ballads, and many of those which appear least interesting throw valuable side lights on the history or customs of the period.

Apart from all literary questions involved, the chief interest of the ballads lies in the fact that they mirror with considerable fidelity the daily life and habits of the Welsh peasant in the eighteenth century. We may search in vain for any other product of the printing press which gives us an insight into the life of the Welsh two centuries ago, comparable to that obtained from a study of these fugitive sheets and booklets. Wales had no vernacular newspaper press in the eighteenth century, and these ballads formed the chief means for the distribution of local and foreign news. It was the business of the ballad-monger, as it is of the newspaper editor of the present day, to discover what particular items of news his customers were interested in, and for what they were prepared to pay their pence. As he journeyed from place to place, the ballad singer caught up all the scraps of gossip of the country side, and if they were of sufficient interest he strung them into the form of a song or chap-book. Had all these ballads been preserved we should have possessed a minute, caustic, and fairly reliable commentary on the lives and habits of our forefathers, but unfortunately only a very small proportion have survived, and our knowledge is consequently so much the less complete.

It is noteworthy that the vast majority of the ballads preserved belong to North Wales, especially to the counties

of Denbigh and Carnarvon, and it is rather doubtful whether ballad-singing ever had much of a vogue in South Wales until the beginning of the nineteenth century. The same remark applies also to the interludes, which were at one period so popular in North Wales. If, however, the ballad singers of the South come into the field at a later period, it may confidently be asserted that their productions were superior, both as regards fluency of expression and sense of humour, to those of their brethren of the North. It is difficult to give any satisfactory explanation for the lack of early ballads in South Wales. The printing presses of Shrewsbury and Bristol were quite as accessible to South Wales as those of Shrewsbury and Chester to North Wales, and, moreover, a printing press was started at Carmarthen as early as 1721. It is possible, of course, that fewer South Wales ballads have survived, but the more likely explanation is that the South Wales bards were to a greater extent under the direct influence of the religious revivals of the seventeenth and eighteenth centuries. Such collections of the poetry of South Wales bards of the early eighteenth century as exist are mainly religious, and the student of Welsh Hymnology may find in them the beginning of the great movement for the writing of hymns and elegies which swept over South Wales in the latter half of the eighteenth century.

Whatever may be the true explanation for the paucity of South Wales ballads, one misses the easy rhythm of the South Wales poetry, and wishes that the ballad writers of North Wales had not involved their stories in such interminable and laborious attempts to express simple facts in the intricate metres then fashionable in Gwynedd.

In addition to the value of the ballads as reflecting the manners of the age, many of them have a peculiar charm for the student of literature. Those which deal with the perennial subject of love are frequently simple and unaffected, as the following song on the theme of the Miller's Wedding will show :—

NEITHIOR Y MELINYDD.

1. Dowch, dowch, y Cym'dogion, na weithiwch ddim hwy,
Telynau mwyn llonwych sy'n llenwi'r holl blwy,
Telynau mwyn llonwych, etc.
Na weithiwch, ond dawnsiwch a llenwch yn llonn,
F'aeth Siencyn o'r Felin a Mallt Tan y fronn,
F'aeth Siencyn o'r felin, etc.

Y Byrdon.

Da gan i Fallt, a da gan Fallt fi ;
 Tra cerddo Ddwr ffrwd,
 A'r felin a'i 'Sgŵd
 Pwy sydd ddedwyddach, ddedwyddach na ni ?

2. Prioded gwyr mawrion am arian ar law,
 O heno hyd y foru 'difeirwch a ddaw ;
 Fy ngorph i a'm calon sy' burion ddi ball,
 A'r naill cyn gadarned a lloned a'r llall.
3. Y merched bon'ddigion a 'mddygant yn gall,
 Ni waeth, os cair traian, un lleban na'r llall ;
 Bodlonwn ni'n hunain i'r ddamwain a ddel,
 Ein gweithred yw 'mwasgu, cusana' ydyw'r sêl.
4. Os gwladaidd yw Siencyn, heb siongrwydd a ffrost,
 Heb weniaith, na ffalsder, na gwychder mawr gost,
 Nid yw fal bon'ddigion, wyr ffeilsion eu ffydd,
 O'i wreigan a'i gyfaill yn gofus fe fydd.
5. Tra gallwy'n fy melin ymaflyd a'm gwaith,
 A thitheu'n fwyn serchog dy rywiog ber iaith,
 Ni dderfydd llawenydd, ond beunydd tros byth,
 Bydd Mallt a'i gwr Siencyn yn sionge ac yn syth.

Siencyn Felinydd a'i cant.

The date of the ballad was about 1750, but no author's name is given.

Many of the ballads embody traditions and tales common to European peoples, and these are specially interesting to the student of comparative literature. Of the romantic ballad proper, such as the glorious folk-song of the Lowlands of Scotland, we have in Wales but few examples. Songs such as these were rarely printed, and where they exist they have been handed down by oral tradition. In view of the work being done by the Welsh Folk Song Society, it is not impossible that a number of the old Welsh folk-ballads may yet be recovered.

It is always interesting to trace the connection between the folk-tales of various countries. Where we find the same tale in two different literatures, it is obvious that either one has borrowed directly from the other or that both are derived from a common source. We get numerous instances of both these processes in Welsh literature. In some cases it can be conclusively shown that certain

tales were re-produced in ballad form in Wales at a date anterior to their appearance in England. Any such statement, however, is subject to the qualification that earlier forms of the ballads may have existed in England which have now been lost; but, on the other hand, it is never certain that the extant Welsh form of the ballad was not itself preceded by an earlier edition. Some of these ballads can be traced with fair precision to such collections of tales as the *Gesta Romanorum*, which may have circulated in the monasteries of Wales; others are perhaps referable to the period when Welsh clerics and soldiers found their way to the monasteries or battle-fields of the continent during the fourteenth and fifteenth centuries. Very few of the Welsh ballads are direct translations from the English. Though no Welsh ballads appear to have been printed before 1700, a considerable number exist in manuscripts of a much earlier date, and it may be taken for granted that only a small proportion of those actually in existence would be written down. In Wales, unlike England, the copying and preservation of books of poetry was largely in the hands of the professional bards, who treated with contempt and derision the humble efforts of the ballad-singer. In view of the very large number of Welsh poetry manuscripts written before 1700 still extant, it is remarkable how little poetry, not composed in the classical Welsh metres, has been preserved. The stilted and obsequious elegies and odes written by the professional bards were copied and re-copied *ad nauseam*, but we search almost in vain for the simple lyrics and pennillion of the Welsh peasant in these repertories of the Welsh muse. Where such exist they are frequently written on the margins or in vacant spaces at the foot of pages, where they were inserted by some simple lover of poetry. Owing to the decay of the bardic order in the eighteenth century, it became customary to copy the more simple songs and ballads of the people; and in consequence we find also that their popularity produced a demand for printed copies, so that from the year 1686, when the *Cerdd-lyfr* by Foulke Owens was published, we have a succession of books containing collections of Welsh poetry in the more popular metres. In *Hanes-gerddi Cymraeg*, published in the *Cymdeithas Llen Series* in 1903, seven of the early Welsh ballads were reprinted, of which at least five were composed before the year 1650. Some of the

ballads collected in this Bibliography could no doubt be traced back to the same period, but we cannot assume that any ballad is older than its first recorded appearance in print unless we have definite evidence to go upon.

Professor Child in his great work on English and Scottish popular ballads has collected all the various versions of these ballads, and has shewn how the same story and even the same ballad has assumed in the course of time a large number of different forms. The ballad which he calls "Young Beichan" (Child, 1905, p. 95) recalls the legend of Gilbert Becket, father of Thomas à Becket, and his wife, the Saracen Princess. Professor Child, however, shews that similar tales are extremely frequent, and may be found in Norse, Spanish, and Italian ballads. The Welsh version of the story is not however old, and it was probably translated from some such English version as that published by J. H. Dixon in the *Ballads of the Peasantry of England*, p. 95, and entitled *Lord Bateman*. Three editions of the Welsh version are noted in the Bibliography, viz., Nos. 265, 458, and 463. The Welsh version may be shortly abridged as follows:—

A wealthy young man goes to Morocco and is there taken prisoner by the Turks. One day the King has a review of all his prisoners, and the King's daughter impressed by his handsome appearance falls in love with the prisoner. She releases him from the dungeon where he had been cast, and they agree that in seven years' time she is to follow him to his home, where he promises to marry her. At the end of the seven years he, having forgotten his engagement, marries another lady, but during his wedding feast (neithior) the Turkish lady appears and asks the porter for permission to see his master. The porter delivers the message, and his master is overjoyed, dismisses his bride, after giving her a substantial portion, and marries the Turkish lady.

An interesting account of the various English versions of this ballad may be seen in Logan's *Pedlar's Pack of Ballads and Songs*, pp. 11-18.

Another tale which appeared at an early date, in Welsh, was that known as *Bateman's Tragedy*, which was printed in Shrewsbury in 1740 (see No. 16). This is expressly stated to have been translated from the English by Richard Parry.

“O'r Saisneg y troed hyn o Gân
 Er mwyn yr anghrefyddol,
 Dau Cant ar bymtheg deugain mlwydd,
 Oedd oed ein Harglwydd Nefol.”

The second ballad catalogued under No. 276 is also a Welsh version of an English ballad called *The Blink Ey'd Cobbler*, which has been printed in the *Ballads and Songs of Derbyshire* by Ll. Jewitt, 1867, p. 119. The Welsh version differs in some small particulars but it is essentially the same story, the names of both the sweethearts, Sue Smart and John White, being preserved in the Welsh ballad, though they do not appear in Mr. Jewitt's version.

The curious romance of the marriage of Miss Kendrick of Whitley Park, near Reading, and one Benjamin Child of Reading, which forms the basis of the English ballad called *The Berkshire Lady's Garland* (Dixon, p. 138), was also the subject of a Welsh ballad (see No. 687). The story is worth repetition in these unromantic days:—

A young lady of large fortune is vainly courted by many suitors. At a wedding feast she sees a young attorney and promptly falls in love at first sight. She goes home and tells her maid, and determines to challenge him to a duel. He receives the challenge, never doubting but that it came from a person of his own sex, and they duly make an appointment.

They meet, the lady being masked, and she tells him that he must either fight her or marry her. He asks her to unmask, and then he would decide. She, however, refuses to unmask, and he eventually agrees to marry her. She then takes him to her grand house, and leaves him in a room for a long space of time. While he is still doubtful whether he was not the victim of a practical joke, she appears before him unmasked, and he falls in love with her, they marry, and live happily ever afterwards.

The Welsh ballad, in which this story figures, bears no date, but it was certainly printed early in the eighteenth century, and, as it is not a translation of the English version, it was probably built up from some current newspaper notice.

The origin of some of the ballads catalogued in the Bibliography may be traced to English chap-books, which were frequently translated into Welsh prose. There is no doubt, of course, that many of the subjects dealt with by

the ballad-mongers of the period were also utilized by the writers of chap-books, and it is a common thing to find in English, both ballads and chap-books dealing with the same story. In No. 348 we have a Welsh version of a tale which appears in, at least, two forms in English, and is known as "The Kentish Miracle".

A poor woman with four children is left absolutely destitute. She prays to God, and a mastiff is sent to her with a loaf in its mouth, which relieves her immediate distress. She and the children then return thanks to God, and they are over-heard by two men who happen to be passing, who eventually give her money to provide food.

The English ballad version may be seen in Ashton *Century of Ballads*, p. 117, and the Chap-Book version in the same author's *Chap-Books of the Eighteenth Century*, p. 34. The mastiff does not appear in either of the English versions. No. 611 in the Catalogue appears to be founded on a chap-book entitled "God's Just Judgment on Blasphemers Being a Terrible Warning-Piece to re-pining murmurers, set forth in a dreadful example of the Almighty's wrath, on one Mr. Thomas Freeburn a Farmer, near Andover in Wiltshire, who utter'd those horrid and blasphemous expressions, etc.," Ashton's *Chap-Books*, p. 64. No. 671 is founded on a popular chap-book entitled "Nixon's Cheshire Prophecy," which was translated into Welsh, and has frequently been reprinted. The well-known song "Ymddiddan rhwng Hen Wr Dall ag Angeu" is also founded on an English chap-book entitled "a Dialogue between a Blind Man and Death" (Ashton's *Chap-Books*, p. 459). Two other ballads which may definitely be traced to chap-books are Nos. 90 and 302. The former is based on an early version of a chap-book with the title:

"Good News for England, being a strange and remarkable account how a stranger in bright raiment appeared to one Farmer Edwards, near Lancaster, on the 12th of last month at night; containing the discourse that past between the said farmer and the stranger, who foretold what a wonderful year of plenty this will be, and how wheat will be sold for four shillings a bushel, and barley for two shillings, this year; all which was confirmed to the farmer by four wonderful signs."

The English Chap-book was printed in 1772, and the Welsh ballad before 1724. The farmer's name is the same in both, but in the English version he lived near Lancaster, whereas in the Welsh version he lived at Maidstone in Kent, and there are other small differences in detail. Concrete cases of this kind, where the alterations may be easily traced, are valuable, because they show the kind of license which the ballad-makers took in translating from one language into the other, though, of course, the ballad-singers of England also altered the scene of their stories to suit local circumstances.

Another class of ballads of which there are many instances in the catalogue are those which may be called Romantic Ballads, most of which are concerned with sweet-hearts and cruel parents or guardians. In nearly every case the story ends happily, and the young couple after many exciting adventures are married off at the end of the tale. Many of these ballads no doubt have their counterparts in English and other languages, but it is curious that in all the fifteen ballads which may be classified under this head in the Bibliography, the parties concerned are of unequal birth, either the maiden is of humble birth and the swain of noble blood or *vice versa*.

A short account of a few of these ballads may be found amusing.

- (1) The Duke's daughter and her father's groom (No. 621 in Catalogue).

He was the Duke's head groom, and a very handsome man. He fell in love with the Duke's daughter and got sick unto death. She hears of his illness without knowing the cause, and sends a doctor to him, but the doctor does no good. She then goes to see him, and he tells her that she alone can cure him :

Does ar y ddaear ddoctor,
A eill fy nghiwrio i,
Na help gan undyn i mi,
Lliw'r manod ond y chwi :
Fy mriwiau i sydd ddyfnion,
O'ch cariad main ei hael,
Nid oes dim help ond marw
A myn'd i'r ddaear wael.

She is very surprised, but she comforts him, and tells him that his love is returned :

Os ydyw'ch bywyd anwyl,
 Ac ar fy nwyllaw i
 Mi allaf fentro dywedyd,
 Yr un modd wrthoch chwi,
 Er maint fu yn fy nghwmni,
 Marchogion goreu'r wlad,
 Ni cherais i yn ynghalon,
 Ond gwas o lifre nhad.

Eventually she sends for a parson, and they are secretly married. A wicked servant-maid, however, tells her father, and the noble Duke is speechless with anger. His brother tells him that it is better to be happy with a man of low blood than unhappy with one of high birth. But nothing avails and the Duke will not relent. However, Providence intervenes, the Duke falls off his horse and is killed, and everything turns out satisfactorily for the young pair.

(2) The young squire and his father's servant-maid (No. 443).

A young man falls in love with his father's servant-maid, and, the matter coming to his father's knowledge, he is forced to enlist in the Life Guards. Before leaving home he gives the maid a chain, and promises to be true to her. In time his regiment is drafted to New England. On its voyage out the ship is overtaken by a Turkish privateer, and the young squire and five others are taken prisoners and sent to Turkey. Here, before long, the king's daughter sees him and falls in love with him. He promises to marry her if she can free him and his men from prison. She succeeds in doing this, and puts him and his men aboard a ship in which they sail away. Before departing he promises to return within two months and marry her. They sailed under the Turkish flag and in course of time reach the coast of Spain. There he lands and enters a tavern, where he meets the captain of another ship, and enters into conversation with him. The young squire drinks to the health of his lady love and swears that he would range the whole world to find her. The other captain appears to be much impressed, and tells him that he knows his sweetheart, and that she had left her home, and dressed up as a sailor, and had become a sea-captain, and that she also was in search of him. This captain had actually seen the chain which she wore in remembrance of her sweetheart. The young squire weeps copiously,

and asks for further news of her. Then comes the dramatic finale, for the sea-captain turns out to be the erstwhile serving maid. Thereupon they marry and live happily.

It is astonishing what a number of these romantic ballads turn upon the plot of the girl dressing in man's attire, and in that disguise rescuing her sweetheart. Similar plots are also not uncommon in English ballads of the period. No doubt they were partly founded on real circumstances, such as the case of Hannah Snell, born in 1723, who, under the name of James Gray, set out in quest of her husband. She joined a regiment, afterwards enlisted as a marine, and took part in many engagements. Before Pondicherry, which after eleven weeks the army was compelled to abandon, Hannah was in the first party of English foot who forded the river breast high, under the incessant fire of a French battery. Subsequently, she returned to London and figured on the stage. Other cases were those of Christian Davies, Mary Read, Mary Ann Talbot, and Mrs. Ross. These women were recently the subject of a series of laudatory articles in the weekly journal which advocates the cause of women's suffrage. Ballads No. 66, 416, 418, 434, and 652, all turn on the wearing of man's attire by women.

Let us now turn to the more ordinary topics of the ballad-monger. Over fifty of the ballads here catalogued refer to foreign affairs, such as pestilences and wars outside the British Isles. Over sixty refer to striking events which happened in certain localities in Wales, such as murders and natural phenomena. There are six ballads on the Fishguard invasion in 1797, eight on the war with America, no less than nineteen on the evil effects of drunkenness, fifteen on the militia of various Welsh counties, and these often give interesting particulars, twelve on the hardships of the farmers, and about twenty on the hard times and the wretched lot of the poor and the scarcity and dearness of food, a few relate comic adventures, others deal with the evils of tobacco, and no less than ten with the tea-drinking habits of women. Other subjects dealt with are emigration, comets, earthquakes, witchcraft, politics, elections, press-gangs, the coinage, customs and manners of the people, the religious differences in Wales, history of the Welsh, and there are many songs in praise or dispraise of prominent Welshmen like the Sir

Watkin William Wynn, who died in 1749. The majority of the ballads, however, are of a distinctly religious type, in the nature of warnings against sin and songs composed for special religious festivals.

The ballads often throw some light on the history of localities, and they always give the point of view of the ordinary peasant as to the occurrences of the period. Thus when the Religious Revival of the 18th century found its way to North Wales we get a crop of ballads dealing with the Methodist reformers. As early as 1747 we find a ballad (No. 654) referring to the advent of the Methodists in North Wales :

Ac felly daeth yr awron
 Ryw haid o ffyliaid ffolion
 Dan enw pennau crynion
 Gau athrawon,—ffeilsion ffydd.
 On'd dyma 'r dall d'wysogion
 Sydd felly 'n denu dynion,
 I gammu llwybrau ceimion ?
 Oer weigion swyddion sydd.
 Wel dyma 'r rhai ni fedrant,
 Ond cablu 'r peth ni 's gwyddant,
 Grwgnachwyr ffôl a gerddant,
 Yn ol eu chwant eu hun ;
 Gan wag-ymlusgo i deiau
 I'w llenwi a gau bregethau
 Yn lle i'r Eglwys olau
 Hawddgara llonna ei llun.

or again in No. 166 written by a Bala bard.

Mae rwan ryw sect newydd,
 A ymglydodd dros y gwledydd ;
 Ai nadau hyll annedwydd,
 Ynfydrwydd drwg anfedrus,
 Yn twyllo bobol weiniaid air,
 Tecca sysmaticiaid
 Gau athrawon ddylion ddeiliaid
 Pen weiniaid a phiniwnus.

* * * * *

Da gall ein mam fwyneiddgu
 Sef Eglwys Loegr liwgu,
 Gwyno'n ddifri, mawr gri maith,
 Gan ddweyd, meithrines feibion
 Gwag fwriad, goeg arferion,
 Araith oerion, wirion waitl

In No. 7, written in 1750, we find a different note struck by John Edwards, of Glyn Ceiriog, who, a faithful adherent of the Church, thinks the Methodists are good, but mistaken people :

Pa beth yw'r doeth Athrawon newydd,
 Sydd hyd waelodion yr holl wledydd ?
 Ai gwyr yr Eglwys gwâr oreu-glod,
 Ai gau athrawon surion sorod ?
 Eu henwau 'n glir yr y'm yn clowed
 Gan bawb yn eglur, maith diystyr Methodistied
 Mae rhyw rinwedd ar y rheini yn rhoi cynghorion
 I beri i ddynion bur ddaioni.

He warns the clergy not to neglect their flocks ;

Ped faech gan bured i'ch defeidie
 Ac ych am gymryd eich degymme,
 Fe dyfe ein ffydd yn grefydd gryfach,
 Ac yn sicr dau gwresocch !
 Fe aeth yn gwilydd mawr rwy'n gweled.
 Fod llafurwyr, yn pasio synwyr y personied !
 Eisie 'ch bod chwi hwyr a bore, fel gweithwyr poenus
 Yn fwy llafurus yn eich llyfre !

* * * * *

A chwithe ddefaid llawn o ddeall,
 Os gwnewch chwi gyngor dyn lled angall,
 Nad ewch i wrando ar un o'r Rowndiaid,
 Ond trowch i galyn llais Bugeiliaid.

In another ballad, written about 1750, a description is given of the Methodists of Llanfair Talhaiarn, and Llansannan, who met at two houses called Cefn Byr and Henblas :

Yn Cefn Byr a'r Henblas, dwy deml gyweithas,
 I dorri 'r rhai diras yn addas i'r ne',
 Os coelir i gwagedd, mae'r rheini 'n llawn rhinwedd,
 A'u huchedd mor sanctedd ar seintiau.

It would be possible, by quotations from these ballads, to provide a running commentary on the progress of the Methodist movement in North Wales, showing the various views held by the ballad-singers, who, of course, simply mirrored the opinions of the peasantry.

A large number of the ballads refer to wars between England and France, and also to the American war ; in many cases an account is given of the British victories,

in others we find a vivid picture of the doings of press-gangs, or a description of the hardships suffered by British prisoners in France. The economic effects of the wars also fill a large place; the depletion of able-bodied men, the tribulations of the wives and children of soldiers, the high prices of food, and the burden of the taxes.

A fierce spirit of antipathy to the French runs through these war ballads:

Pe codai gwyr Ffrainge
 A'u caingc yn lled eger a'u blinder yn blaen,
 A'u llanciau'n llawn chwant
 I feddiant hen Gymru, bydd synnu a mawr sôn.
 Caent ffrewyll 'n i ffroenau 'n ymyle tir Môn
 Caent fara o blwm gwydyn, a phowdwr yn enllyn,
 Gwnawn ginio mawr iddyn', os sydyn nesân'
 Caent sŵn y gwn creulon, fel t'ranau tra mawrion,

and again:

Y Ffrangcod digrefydd
 Sy flinion aflonydd,
 I wledydd, maent beunydd yn boen.
 Ond Saeson a Chymry
 A ddarfu eu dychrynnu,
 Mae Boni 'n darn grynu 'n ei groen.

The war with America was not so popular (No. 274):

Mae Lloeger hen beunydd am ladd Lloegr newydd,
 Mae'n wradwydd, mae'n gwilydd go gas,
 Mae'n fater echryslon fod helynt mor greulon
 Gwaith dynion penryddion diras.

This ballad-singer refers to the Welsh prophecies as to the year 1777:

Prophwyded Ynghymru i Loegr hen fethu
 A hynny i derfynu ryw fodd,
 Yn nyddiau glan d'wysog o faban coronog,
 Galluog gwir rowiog ei rodd.
 Pan ddoe tri o saithie o ffigwrs i'r un lle
 Yn oedran 'r un gore sy i'w gael.

The condition of the wives and children of the soldiers are referred to thus:

Mae gwragedd mwyneddlan
 O waith rhyfel weithian,
 Yn mynych iawn gwynfan dan gur;
 Mewn cyflwr trwm caled, heb help nac ymwarded,
 Na gobaith cael gweled eu gwyr;
 A'r plant mewn tylodi, yn wylo'r dwr heli,

A'u calon bron torri am eu tad ;
 Cawn weithiau drwm lythyr,
 O hanes y frwydyr,
 Lle cafodd ein brodyr eu brâd ;
 Rhai gwyr yn galaru am weled eu teulu,
 Gelynyon o'u deutu bob dydd,
 A'u lladd gan y lleiddiaid, a'u plant yn amddifaid,
 Mae hyn yn rhyw brofiad rhy brudd.

There are in the ballads a few references to witchcraft, such as in No. 402, where we get a very full description of a farmer who consulted a witch-doctor as to the whereabouts of a sheep which he had lost. The witch-doctor gave him a paper, which he was to place under his pillow :

Rhoe bapyr i'r gwr yn siwr i'w gysuro
 A'i seinio 'n ddisen ;
 Rhowch e ar eich gobennydd tan ochr eich pen,
 Cewch weled wyneb-pryd y lleidr mewn breuddwyd.

Consequently he saw the thief in a dream, and went and informed the wizard ; who promises to place a mark of some kind upon the guilty person's face :

I'r lleidryn twyllodrus, yn gymwys tan go'
 Cael marc a ddewisai lle fynai arno fo,
 Ar y llwdn bras aden
 Roedd pitch yn llythyren,
 Uwchlaw ben ei gloren ;
 A dyna 'r nod enwog ddewisai berchenog,
 Ar drwyn y gwr chwanog fu lwynog rhy flin.

The wise man also gives him another charm on a piece of paper, which he is to bury in the garden, and, as a consequence, the thief will get no peace neither day nor night.

After all these directions had been carried out, it was discovered that the sheep had died in the owner's barn, and the ballad singer thereupon makes great play at the expense of the witch-doctor and his credulous customer.

In another ballad, No. 328, there is a reference to the healing virtues of Ffynnon Gybi, near Llangybi, in Carnarvonshire. A cripple is taken there to be bathed, and the result is thus described :

Ar ol ymdrochi yn hon dri Gwener,
 Mi drois i ymendio gore mwynder,
 Duw gryfhaes fy saledd wendid,
 Mi ddois i sefyll o'm dwys ofid.
 Rhwng fy mam a'm chwaer, gwir ydi.

Wrth ddyfod adre o Ffynnon Gybi
 Duw roes drwy'r dwr help yn siwr
 Yn lewdwr i'm 'lode
 Fel y gallwn fyned i ryw fanne
 I geisio elusen rhag dwl eisie.

In No. 126 there is a reference to the old punishment for scolds, viz. the "ceffyl pren." A woman illtreats her husband:

Hi gipiodd y mopren ar to-bren fel turn
 A chlamp o ganwyllbren a chambren yn chwyrn
 Hi luchiodd y rheini dan weiddi ar ei ol
 Ac ynte'n myn'd allan a'i ffwddan yn ffol.

But eventually

Wel dyma i chwi ganiad a'i glymiad yn glir,
 Ni wiw i neb ddigio, na dwrdio ar dir,
 Rhaid calyn y gyfraith, naws odiaeth heb sen,
 Marchogaeth drwy gyffro ar geffyl o bren.

In his "Awdl Briodas-gerdd Elin Morys", Goronwy Owen refers to the ceremonies at weddings in North Wales, and we get in one of the ballad-books, No. 285, a specimen of the songs sung on these occasions, of which the following is one verse :

Dowch gwmpeini heini hynod,
 Canwn ffarwel i'r ddau briod,
 Ffarwel byth am bob llawenydd,
 Fe ddarfu'r ddau gytuno a'u gilydd
 Canwn, Canwn, llawenychwn,
 A bloeddiwn yn un blaidd,
 Uwch ben y teulu mwyn haelionus,
 Down yn daclus hwylus haid.

In No. 39, which is an early ballad, we get a "Carol tan Bared," songs which were sung by parties of young men in Anglesey, when they went round from farm to farm on three occasions, viz. Gwyl Fair, Nadolig, and Canol Haf. The custom was somewhat similar to the "Mari Lwyd" of Glamorganshire, but it has long since died out. The young men sang pennillion outside the house, and they were answered from within by similar pennillion, eventually being allowed admission and provided with a goodly feast by the farmer's wife and daughters. No account of this custom seems to have been written, so that the following carol will be found interesting :

CAROL TAN BARED.

- Gyda'ch cennad wrda,
Ni ddaethom yma'n ddiwaetha ;
I geisio rhan o'r beredd wledd,
Sydd er y llynedd yma.
2. Gwnewch ganwyllau'n barod
Cwmpeini mawr sy i ddyfod ;
Trugain nyn o fawr i fach,
O blant i'r wrach golwythog.
  3. Rhowch chwithau eich lliain meinwyn,
Ar eich bwrdd hir felyn ;
A sawseri yn y fan,
Rhowch fara cann i ganlyn.
  4. Rhowch ddwsin o'ch treinsiwriau,
Ach meinion hardd dowelau ;
A chyn y deloch a broth i'r bwrdd.
Meddylwch am dŵr o lwyau.
  5. Rhowch gig eich bacwn purion,
A chig eich geifr breision ;
A thorred pawb y fan y câr,
O frawn ac adar gwylltion.
  6. A chida'g cig melusber,
Rhowch fwstart mân mwyneiddber ;
A thrwsiwch hyn a siwgrw gwyn,
Rwy'n chwennych hynna ar fyrder.
  7. Rhowch chwithau'ch diod orau,
Yn barod mewn pottelau ;
A llenwch hon yn ddigon ffri,
Mewn dau neu dri o lasiau.
  8. Holwn, holwn i weithian
Egorwch y drws yn llydan ;
Ni ddown i mewn ag un llwyn
Fel gollwng wyn o'r gorlan
  9. Na chaned neb i'n herbyn
Heb driban o'r un testyn ;
Canlynont gwrs a mesur iawn
Ni ddown i mewn er undyn.

It was but natural that new fashions in dress and in manners should be unmercifully lampooned. In No. 304 there is a reference to the introduction, about 1778, of the tall hat worn until recently by Welsh women, and there are a large number of ballads which refer to the introduction of tea-drinking. In many of these ballads

the respective merits of tea and beer are canvassed, beer being represented as Sir Sion yr Haidd (Sir John Barley corn), and tea as Morgan Rondol. Needless to say, the ballad-singers were all in favour of Sir John, a Welshman born, as against the vain pretender from foreign lands, called Morgan Rondol, who wished to oust the old knight from his patrimony. In ballad No. 480, printed in 1761, Sir John complains of the behaviour of his opponent, who had been pestering him for twenty years. Originally, he said, tea came to Anglesey in boats from the Isle of Man. It now causes the women to waste time and sugar; they collect together and sit over their tea, gossiping about the neighbours and reading their fortunes from the tea leaves. If Sir John had his way the soldiers should send Morgan back to the Isle of Man, and he would break all the cups and pots and kettles dedicated to the dirty yellow leaf. To all this Morgan replies by referring to the havoc wrought by Sir John, and to the number of drunkards in the country. He also refers to the pewter pots from which beer was drunk, and compares them unfavourably with the neat Staffordshire cups and teapots. While they are thus engaged in quarrelling, some new characters appear on the scene:

Ar frys daeth yno gryn gwmpeini, Esgwier Rum
 A Mr Brandi, yr hen Sir Gophi
 A'r Llangc a'r Ceffyl, oedd yn eistedd yn eu hymyl
 Mor fin-gul a'r faingc ;
 A gwyr o Fanaw garrau feinion, phob siabas
 Porthmyn sebon, holl ladron ffrwythlon Ffraingc.

All the strangers attack Sir John, and accuse him of enticing men to taverns, where they often stayed for days at a time. Just then a lot of women come in and they join in the fray, but, before they could kill Sir John, his friends came up to rescue him, amongst them being the ballad-singers and the poets.

Dechre gweiddi John ffor efar, y Cymro glana
 Sy ar y ddaear, ewch i ffordd
 A'ch ieithodd chwydlyd , i Ffraingc neu Holant
 Ladron bowlyd, a llymllyd ymhob lle.
 A Morgan ynte'n wyneb lwydo, a Doli o Gaerwys
 Yn dal i guro, hi fyne i fobio fe.

The millers and tinkers joined in and Morgan ran for his life, pursued by Ellis y Cowper. Hugh of Llangwm, who had been a partisan of Morgan's, came over to the other side.

A John a garied yn y gader, mae'n farchog
Mwya Ynghymru a Lloeger, medd hyn o dyner don.

There are many topical allusions in these tea ballads which it is now difficult to interpret, but they were, no doubt, understood by the auditors at fairs and gwyl mabsantau. Other ballads, referring to tea, are Nos. 79, 216, 240, 253, 297, 325, 344, 439, and 482.

There are a few ballads which deal with visions, seen, as a rule, by young girls. Such a case, for instance, as that of one Catherine Lloyd, of Llanycil, near Bala (No. 18), who, in the year 1729, had a remarkable vision in church, when she was transported by an angel and shewn the wonders of heaven and hell. This ballad betrays the influence of the *Visions of the Bardd Cwsg*. In No. 43, also an early ballad, we get a description of the wonderful sights seen in a dream by Jane, daughter of John Morris, of Berriew, Montgomeryshire, a child aged ten years. The angel, in her case, told her of her great-grandfather's sins, which was rather inconsiderate.

Fe ddywedai'r Angel wrthi allan
Nid am ei beiau ei hunan,
Ond am bechodau ei hendaïd,
Tad ei thaid am bechu'n ddiriaïd.

In No. 155 we get the vision of one Mari Edwart, who had dressed up as a man and enlisted as a soldier. She deserted, however, and on her way home at Llanfachreth, Merionethshire, had a wonderful dream, which was afterwards fulfilled. These and similar stories such as that of the wonderful fasting woman, Gaynor Hughes, of Bodelith,¹ Llandderfel (see Nos. 273, 300, 315, and 319), appealed to the imagination of the people, and we find that tales of this type were also exceedingly popular in England, either in the form of ballads or chap-books.

---

¹ In a note to No. 319, I stated that Gaynor Hughes died in 1786. Mr. D. R. Daniel has kindly pointed out my mistake, as she died in 1780. The last line of the second englyn should read: "Gwres oesol gwir ras Iesu".

A gruesome subject, which was nearly as popular with the peasantry of the 18th century as it is to-day with their more enlightened descendants, was that of murder. The subject was of course a favourite one, but the ballad-writers had a certain sense of awe and seriousness in dealing with it, which is lacking in the modern newspaper press. The supernatural nearly always comes into the story, the imagination is allowed free play, and the dreadful tale is told in all its nakedness. One can imagine an audience with awestruck countenances listening spell-bound as the ballad-singer unfolded the details of the crime, verse by verse, each verse clinched by some moral lesson.

If the ballad-singer pampered the popular taste for details of murders, he also knew how to turn to account all the amusing incidents of the country-side. There is for instance the case of the father who threatened to shoot his daughter's lover, should he catch him near the house. Early one morning he heard a noise and saw a form moving about. In his anger he took down his musket and shot at the trespasser. The household was awakened by the noise, and one of the servants went out of the house only to find that his master had shot not his daughter's sweetheart, but his neighbour's bull (No. 399). Another tale relates the story of the sportsmen in Nantconwy who went out to shoot an otter and ended by killing a black lamb (No. 7). Then there is the tale (No. 340) of the shoemaker's wife, at Coetmor, in Llanllechid, a virago who, in spite of her husband's remonstrances, persisted in playing cards and taking strong drink, who was one night waked from her sleep by hearing unearthly noises in the cottage. She woke her husband and by and by they saw something white moving noiselessly about the house. The husband told her that this was an evil spirit come as the fruit of her wickedness, and she in sheer terror begins to confess her many failings and to promise not to sin again. This conversation is overheard by a boy and duly reported to the neighbours next morning, when it was discovered that the spirit was nothing more than a white pig which had somehow got into the house the previous day and had slept under the bed.

A tale is told of six soldiers (No. 228) who had gone to Llansannan, and while there had bragged and boasted of their prowess :

Gan ddeud yr ymladden, na 'sbarien mo Sbaen,
A'r Ffrangcod a ddiengen lle bloeddienn o'u blaen.

They were so noisy that the people on the roadside were afraid of them, and cleared out of the way. At last they came to Pont Ellyll-dy, where one of the soldiers thought he saw the body of a dead man on the bridge. He turned back and the others followed suit, and they began to run, and run they did till they reached Llangernyw :

a reden yn rhes

Mewn chwys at Langernyw yn groyw dan gwres
Dan edrych o'u holau drwy loese di les :
Y chwech oedd yn synnu, yn crynnu drwy i crwyn
Nes caffel ty arnyn, bu gyfyng eu cwyn
Mawr iawn oedd eu trallod, ar lan fedd'dod mwyn.

After all the dead body turned out to be a man's white coat on the hedge. Had there been a man in the coat, says Ellis Roberts the ballad-singer, they would certainly have run right out of the county.

In many ways the most valuable of these ballads are those that deal with the condition of the people, the farmers, shop-keepers, and labourers. During the last quarter of the 18th century the farmers were very prosperous, with the result that their rents were raised. Several of the ballads take the form of a dialogue between the landlord and tenant, where the former complains that his tenant spends too much money and lives too well. In No. 281, which was written about 1776, the landlord starts by complaining that the tenant is too well dressed, sleek and well-fed, and that he has the best of everything. The tenant answers that this is not correct, but that in any case he has to work hard for his living, has to rise up early in the morning and make his servants do so also in order that he may pay his rent, while the landlord does nothing but live a lazy life and get fat :

Y chwi sy'n tordynnu, a thuchan a th'wchu
A ni dan bensynnu'n byw'n sâl.

Then the landlord complains that the tenant's wife is too saucy and apes her betters. She does not get up till ten o'clock and then sits for an hour over her tea. She sells her cheese to pay her private debts, and spends too much money on dress. The tenant replies that it is easy enough to pick faults, but where would the landlord be but for the tenant? :

Ag oni bae'r denant, rwi'n dweyd i chwi'n bendant
 Chwi fyddech a'ch llwyddiant yn llai ;
 A chwithe'n gorthrymmu hyd eithaf eich gallu,
 Gan sathru penteulu yn eu tai.

The landlord spends his money in lotteries in London. The Landlord then complains of the wasteful habits of the tenant's children, to which the tenant replies, as follows :

Er maint sydd trwy Gymru o ymbingcio ac ymwychu
 Y tenant sy'n talu am y tir,
 A threthi tra mowrion i'r Brenhin a'i weision
 Swyddogion naws oerion y sir :
 A thalu i bersonied am eiste ag am yfed,
 Heb weled mo'r defed un dydd ;
 Daw'r clochydd ar droie, a chiwrat dan chware,
 I'r llan o'r un benne o ran bydd.
 Y ni ydi'r caethweision, a chwithau'r gwyr mawrion
 Sydd feilchion a chreulon a chroes,
 Ni lefus un Cymro mwyn dilys lle delo
 Mo'r — a chwyn gryno i chwi'n groes.

Another ballad (No. 365) on the same subject, written in 1785, follows a similar strain. The landlord describes the tenant :

Mi'ch gwela'n fon'ddigeidd fel doethedd wr dwys
 Yn bwrw'r Pwins¹ gloyw ar cwrw yn eich cêst
 Ysgwarog a chobog a llodrog a llest,
 Mewn bwff glôs neu wass a'ch potel a'ch glas
 A chwip fawr yn gyrru, yn horslamu hefo slass,
 Rhaid imi mewn gwir ail godi ar eich tir
 Cewch hyn am yswagro, rwy'n ymyl gwenwyno
 Neu warning o hono cyn hir.

The tenant appeals to the landlord not to raise the rent, and calls his attention to the bad season. The landlord tells him to spend less money, and not to allow his wife to buy tea. Although, says the tenant, you have raised my rent, you seem to spend all the money you get :

Er codi llaweroedd ar diroedd, ar dai
 Nid ydy'ch anghenion, wyr lllwnion, ddim llai
 Wrth fyned yn llawen tua Llundain ger llaw
 I dreulio'ch holl arian, maith rwyddlon tua a thraw :
 Ag yno dowch chwi yn ol attom ni,

---

¹ Punch.

I geisio'ch ardrethion yn wyr ffrwythlon a ffri
 A rhaid i chwi gael, neu trwm fydd y trael
 Neu gwerthwch ein heiddo am lai nag a dalo
 Bydd rhywyr ei ffeindio yn ddiffael.

The landlord still continues to argue that the tenant is getting too rich and robbing his landlord, and the tenant winds up the argument in a remarkably weak way, by stating that, though the landlord is a rogue, he will continue to pay his rents. This is a curious touch of fatalism, and is very characteristic of the attitude of Welsh farmers a generation or more ago. He says :

Mae'n berig' yn bendant i Denant fyw'n dew
 Na bo'ch yn troi'n gnafus i gneifio i holl flew,
 Drwy ddwylo Rhagluniaeth hoff helaeth a Ffydd
 Codwch eich gwaetha, mi dala yn y dydd.
 Braich dirgel a ddaw a help oddidraw
 Fe deliff hwn drostai heb dristwch na braw,
 Er codi arna'i res nid y'ch chwi ddim nes,
 Difethiff eich balchder wrth galyn eich pleser,
 Y pywer heb lawer o les.

In No. 218, printed in 1773, and written by Hugh Jones, Llangwm, we get a dialogue between the landlord's daughter and the tenant's daughter, in which the former reproves the latter for her extravagance :

Ymlid yma a thraw, a hangcets yn eich llaw,
 A hel trybedde dan yr esgidie i godi'r bone o'r baw ;
 A'hett a gwalc yn ôl, i borthi ffansi ffol,
 Cysgu'r bore ar ol dwad adre, ...

She also complains of the tea-drinking :

Mae llawer gwraig dylawd yn caru'r te fel brawd,
 Mae ynte'n pinsio wrth dalu am dano, yn pluo a chneifio
 i chnawd
 Ond ffitiach, dweuda'n ffraeth, i'w llyn gael bara a
 laeth.

But the landlord's daughter does not get it all her own way, for when it comes to the matter of extravagance the tenant's daughter points out :—

Yr y'ch ch'i brydnhawn a bore heb wneyd mo'r pethe pur,
 Rhuo neu ymlid y rhan amla, yn gyfa' i 'mofyn gwyr,
 O blâs i blâs drwy bleser, dyna'ch arfer chwi,
 Rhai i Lunden, rhuo'n landeg eich Saesneg ffraethdeg ffri,

Pan warioch eiddo'ch tad, rhaid iddo lwytho'r wlad,
 Codi y tiroedd, cadw twrw, bydd hwnnw'n arw i nâd.
 A phwy ond y Tenant gwan sy'n eich cynal ymhob man,
 Fynd efo a choetsus, pwy na'ch witsie, mewn tre a lle a llan.

She then proceeds to defend tea-drinking :

I'r neb sy'n gallu fforddio, peth ffeind yw tw'mno te,
 Ceir cwmni diddig gwraig barchedig, mwy llithrig yn y lle,
 Cawn ambell awr yn llawen, fyw'n hunen i'w fwynhau,
 A siarad llawer, os bydd amser, yn dyner ganiattau.
 Cawn wybod wrth y saig helyntion gwr a gwraig,
 Pwy sydd ore i natur gartre, neu ar droue fydd ar draig ;
 Difyrrwch ydi ei drin, mae 'i flâs yn well na gwin,
 Gwell gen i etto na'i droi heibio, yn haro . . . . .
 Y neb sy'n dallt yn iawn, mae ynddo yn ddiaw ddawn,
 Cwppan gynnes tesni lodes, yw'n brenhines ni brynhawn,
 Tra gallom yn ddifeth, dalu rhent a threth
 Neu dalu'r degwm i deulu'r diogi, mi fynna heb oedi beth.

A very complete description of the farmer's lot is set forth by Twm o'r Nant in No. 409, which was probably issued about the end of the eighteenth century. This song has not, we believe, been reprinted. The first verses are as follows :

Trwy'ch cenad bob hwsmon naws dirion dysdewch,
 Fy hanes, a'm herlid, a'm gofid, a gewch ;
 'Rwy braidd wedi blino yn ceibio bob cae,
 Pan ddyallodd fy nghalon y moddion y mae.
 Rhaid teilo hyd y tir, dal yr arad' yn hir,
 Prynu cerch hadyd trwy g'ledfyd yn glir,
 Llyfnu prydnhawn, gwneud pob peth yn iawn,
 Codi cloddiau newydd yn rhesi hyd y rhosydd,
 A myned tua'r hafddydd i fynydd am fawn,
 Ac yno trin gwair, a phob ffwndwr ffair,
 A gweision i'm canlyn : at drin bara ac enllyn,
 Rhaid cadw dwy forwyn modd dygyn neu dair.
 Medi ar ol hyny a'i ddyrnu fo o'i ddâs,
 Ac anwyd o berfedd a gwinedd y gwas,
 Ar hogyn yn rhegi dan boeni am gael bwyd,
 A'r forwyn un amser o'i chader ni chwyd.
 A'r wraig gyda' i thê yn llawen ei lle,
 Ni fu y fath aflwydd trwy'r gwledydd ag e,
 A minau yn fy nghlocs yn erlid y *rogues*.
 Rhai i ddyfrio rhai i garthu a rhai bron a rhyngu
 Mae llawer yn haeddu mewn beudy gael box,
 Nis gwn, os 'dwy yma, o gantoedd pwy gynta,
 Sy'n disgwyl oddiwrtha eu bara 'n y byd.

He then shows how all kinds of people are dependent on the farmer; the soldiers, the bishops, the clergy, the roadmakers, the post messengers, and the landlord :

Rol cadw rhain yma ar fara hen fir,
 Deu gwaeth na hyny, rhaid talu am y tir,
 Daw gweision fy meistr, naws ofer ei swyn,
 A cheiliog, clywch alw, neu gadw iddo gŵn.
 A rhent hyd y plwy wedi codi dau mwy,
 A llawer gwan hwsmon yn gleifion o'r clwy,
 Yn ceibio tir blin nes syrthio ar ———
 I gadw yn segerllyd ar bwnc a gwin hefyd,
 Mae'n enill ei fywyd mewn penyd bob hin.
 Daw Stewart tew mawr; rhaid capio hyd lawr,
 A gwneuthur cymwynasau, a throl a cheffylau,
 A stwfio'r bwyd gorau yn eu boliau bob awr.

After the landlord come the servants :

Pen gwas yn ddi-foc wyth punt iddo toc,
 Ar ail yntau am bedair ar ei gyfer fydd goc,
 Ar forwyn fyn dair neu madael Wyl Fair,
 Wedi bwyta trwy'r flwyddyn yn gaws ac yn fenyn,
 Heb fawr waith am danyn, anffortyn y ffair,
 Torri cig brás ai ffrio fo i'r gwas,
 Codi llaeth cadw i'w foddio fe'n feddw,
 A minau ar ol hwnw'n cael gloyw faidd glás.

Then come the blacksmith, the tailor, the weaver, the dyer, the fuller, and the shopkeepers :

Ar ol talu rhain fy myd fydd yn fain,
 Heb chwech at ei wario, ond pawb wedi'm pluo,
 Fel llwdn ar bendro yn ymdrolio mewn drain.

There are several other ballads which refer to the farmer and his troubles, such as nos. 207, 234, 311, 339, 355, 359, 413, 486, and 572.

Enough has been said to shew that these old ballads, in spite of their rather unprepossessing appearance and illiterate form, have a certain value for the students of manners and economics, as well as for those interested in the history and literature of Wales. It would be absurd to claim any value for them as pure literature, though some of them would afford pleasure and enjoyment to lovers of the quaint and humorous if they were collected and reprinted. Indeed, if the fact that many of these ballads are preserved to this day in the memories of the Welsh peasantry is any indication of their literary value,

then Ellis y Cowper and Twm o'r Nant should fill a much larger place in the history of Welsh literature than has hitherto been assigned to them. Both of them wrote an enormous number of ballads, good, bad, and indifferent; but at their best they can bear comparison with any writers of Welsh humorous verse in the nineteenth century.

The largest collection of eighteenth century ballads is that possessed by Mr. D. G. Goodwin, of which, about 300 have been noted in the Bibliography. Mr. Goodwin bought this collection many years ago from Mr. John Jones, of Chwilog, well-known to all lovers of Welsh Literature by his bardic name of Myrddin Fardd. Myrddin was the fortunate purchaser of a large part of the collections of the late David Evans, of Llanrwst, an omnivorous book-hunter, who searched every county in North Wales for early Welsh books, almanacs and ballads. Shortly after his purchase, Myrddin Fardd made a complete catalogue of all the ballads as well as of others in his own possession, and published it in the *Traethodydd*, between the years 1886 and 1892. This catalogue contains 684 items, but only one-half of these relate to the eighteenth century. The references to Myrddin's articles have been inserted, as they contain much information which will be found useful, and in many cases long quotations from the ballads.

The other collections, which have been most largely drawn upon, are those of the National Library of Wales, the British Museum, the Salesbury Library of the University College of South Wales, the Free Library at Cardiff, and my own collection. Those at the National Library include the large collection made by Sir John Williams, Bart., and the two collections of Gwallter Mechain and the Rev. Owen Jones, B.A., which were formerly at the University College of Wales. A brief and imperfect catalogue of the ballads in the Salesbury Collection was published in an early number of the *Revue Celtique*, and some of the ballads at the Cardiff Free Library are noted in the printed catalogue, but others have been obtained since the issue of that book. My own collection has been brought together from every corner of Wales, the most substantial accretions being a bound volume of ballads received from

Myrddin Fardd, and a section of the collection formed by David Evans, Llanrwst, which I purchased from the late Gwilym Cowlyd.

In glancing through the Bibliography it will be observed that only single copies of a large number of ballads are preserved. This is a proof of their extreme scarcity. In some cases, where more than one copy exists, it is not improbable that they are different editions, but it has not, as a rule, been found possible to compare copies from different libraries. The labour of making an exact copy of every title-page has been great, as the ordinary tests of orthography could not, in this case, be relied upon, seeing that most of the ballads were set up by English compositors. For bibliographical purposes, however, it is important to give the exact wording, though it is not so important for philological purposes, as we are never sure that we get the exact spelling of the author. In as far as I have been able to collate the printed proofs with the original ballads, I think the Bibliography will be found accurate, but, unfortunately, this was impossible in some cases, and errors have doubtless crept in.

The question of arrangement was a difficult one, the chronological method being useless, as most of the ballads are not dated, and arrangement under authors being cumbersome, owing to the fact that most of the ballad-books contain compositions by more than one author. Moreover, in a large number of cases no author's name is given. On the whole, the arrangement adopted is, perhaps, the best, and from a bibliographical point of view it is certainly the most interesting, as it provides a considerable amount of material for the dating of books, and affords information as to the periods covered by individual printers. The plan generally followed was to catalogue all the ballads printed by the various printers separately, dealing with the dated ones first, and then proceeding in alphabetical order with the undated ones. Where, however, as in the case of Shrewsbury, the printer's name is frequently not given and other data were obtainable, the ballads have been classified alphabetically under the names of the persons on whose behalf they were printed.

The compilation of a work of this kind places a heavy task upon custodians of libraries, and I have

to thank Mr. Ballinger, of Aberystwyth, Mr. Farr, of Cardiff, and Miss Breese, of the University College of South Wales, for their ready and ungrudging help. Especially, however, do I desire to express my obligations to Mr. John Davies, of the National Library, Mr. D. G. Goodwin, Myrddin Fardd, and Mr. Lleufer Thomas.

Mr. Goodwin not only collated the titles of the ballads with the originals in his possession, but he was also good enough to lend me his collection for the purpose of writing the Introduction. Myrddin Fardd, the pioneer in this field, kindly allowed me to make use of his Bibliography, lent me his own collection, and supplied me with copies of many interesting ballads. Mr. Evan Jones (Wrtydyn) and Mr. J. D. Lewis were also kind enough to lend me their ballads from time to time.

Lastly, on behalf of the Welsh Bibliographical Society, as well as on my part, I have to thank the Honourable Society of Cymmrodorion, and its indefatigable secretary, Sir E. Vincent Evans, for the generosity which prompted it to come to the aid of a struggling sister society by undertaking the expense of printing this compilation.

It may be some satisfaction to state that the Bibliographical Society is now firmly rooted, and will continue, I hope, for many years its researches into the history of Welsh books.

SUPPLEMENT TO THE TRANSACTIONS OF
The Honourable Society of Cymmrodorion.

A BIBLIOGRAPHY
OF
WELSH BALLADS

PRINTED IN THE 18TH CENTURY.

COMPILED BY
J. H. DAVIES, M. A.,
ABERYSTWYTH.

Published by the HONOURABLE SOCIETY OF CYMMRODORION
IN CONJUNCTION WITH THE
WELSH BIBLIOGRAPHICAL SOCIETY.

LONDON:
NEW STONE BUILDINGS, 64, CHANCERY LANE.

1908.

EDITORIAL NOTE.

With the view of putting into practice one of the recommendations made at the meeting of the Cymmrodorion Section of the National Eisteddfod, held at Swansea in 1907 (see *The Transactions of the Honourable Society of Cymmrodorion*, Session 1906-07, pp. 137 and 138), and of assisting the newly-formed "Welsh Bibliographical Society", the Council of the Honourable Society of Cymmrodorion have undertaken the expense of printing and publishing the "Bibliography of Welsh Ballads", compiled by Mr. J. H. Davies, M.A., Registrar of the University College of Wales, Aberystwyth, and they have pleasure in placing the result before the Members of the Society and the Public. The work will be issued in instalments as a Supplement to the Society's TRANSACTIONS.—*On behalf of the Council*, E. VINCENT EVANS, *Secretary*.

A

BIBLIOGRAPHY OF WELSH BALLADS
PRINTED IN THE EIGHTEENTH CENTURY.

BY J. H. DAVIES, M.A., ABERYSTWYTH.

[The Ballads have been arranged under the headings of the towns where they were printed. The letters [G.], [M.] and [D.] respectively refer to the Ballad Collections formed by Mr. D. G. Goodwin [G.], Myrddin Fardd [M.], and Mr. J. H. Davies [D.]; the other collections referred to are sufficiently identified in the text. The letter M. followed by a numeral refers to the Bibliography of Ballads compiled by Myrddin Fardd and published in the *Traethodydd* 1886-1892. Mr. Goodwin has kindly collated the text of the titles to which the letter G. is annexed with the originals in his possession.]

Shrewsbury.

(1) Ballads printed by THOMAS DURSTON (1712 to 1762).

---

1. Tair o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cerdd yn erbyn Godineb yn dangos y Cospedigaethau sydd o ddilin y cyfriw bechod Echryslon. Yr Ail, Cerdd I ateb John Richard sef cammol priodi merch Ifangc ag I ochelyd priodi hên wrâch. Y Drydydd, Gerdd o ffarwel rhwng merch Ifangc ai Chariad. Yn Ddiweddaf pedwar, Englyn I Margaret Jones o Bryn Morfydd.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston tros Evan Ellis.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, (3) by Hugh Morris, (4) by Ellis Roberts. [D.]

2. Tair o GERDDI Hynod ei Henwi. 1. Marwnâd y ddafad Ddŷ. 2. Coffadwrieth gwr am i gariad pan fo hi ymholl, Gan ei chfio fel pedae gwell,

Gwraig bwyllig ddiddig sydd dda gynil
Ei gynal i thrigfa,
A gwraig ddiffeth a ddifetha,
Einioff y dyn Efo yr da.

3. Englynion a wnawd ar Anedigaeth Anwyl Etifedd Sir Watkin Williams Wynne Bart. 4. Englynion o amriw o achosion &c. 5. Y 7ed. Ran o Ewyllys W. I. (viz.) o herwydd nad rhaid iddo henwi ymhellach moi Elynion Daiarol Canis eu traed a redant i ddrigioni ag a brysirant i dowell gywaed diarhebon 1. 16. . . .

Argraphwyd yn y Mwythig gan T. D. dros W. J. gwerthwr Hanes Judas Iscariot ac Almanac's a fengyl Nicodemus ar CATECIS Newydd.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (3) and (4) by Arthur Jones, the rest anonymous. [D.]

3. Tair o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Carol Haf newydd. Yn ail. Carol Nadolig Newydd iw Ganu ar Grimson felfet. Yn trydydd. Cyngor I oferddyn I ymadel a meddwod ag I wisco arfer Goleuni Iw Ganu ar Heavy-heart neu Galon Drom. Y Cwbwl o waith Robert Owen.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston.

8 pp. Printed about 1749. [D.]

4. Dwu o GERDDI Newddion, Y Gyntaf, Hanes y Cymru yn adroedd Dinisdr Caer Droë a dyfodiad Brutus ap Sulfys ir Deurnas hon Allawer or yfelodd Creulan, Nes dyfodd y y saeson A thwygylill hirion. Yn Ail, Cerdd o Alarnad an William Hughes gwr Ifangc o Bodwrog yn Sir Fon Ar ddyll ymddiddan rhyngo ai fam neu'r Buw ar marw.

Argraphwyd yn Ymen-Gwern Powys gan Thomas Durston tros William Dafydd a John Jones 1749.

8 pp. (1) By Mathew Owen in 1656, (2) by Robert Humphrey o Bencraig, Llanyghenedl yn Sir Fon. [D.]

5. YMDDIDDAN rhwng Hen wr DALL ar ANGEU Yn 'rhwn y dangosir Siccrwydd Angeu, ac Ansiccrwydd Bywyd; mai pan ddelo yr Angeu, nad eill ein Pleserau roi i ni ddim Diddanwch, na' ein Physygywyr ddim jachaâd, na' ein Codau o Arian roi i ni funud o amser i Edifarhau.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston, gwerthwr llyfrau.

8 pp. Woodcut, on title page, representing Death in the form of a skeleton holding forth to a blind man dressed in a gown

and bands. This ballad was extremely popular in Wales. It was originally issued in a book called *Cynghorion Tad i'w Fab*, printed in London by J. Richardson in 1683, and it was probably translated by Henry Evans of Bedwellty. At least fourteen editions have been issued, and of these ten were printed in the nineteenth century. It is probable that it was translated from the English. Compositions of a similar character may be seen in Dixon, *Ballads of the Peasantry of England*, 1846, pp. 12, 19 and 24. [D.] M. 5.

6. Dwy o Gerddi Odiaethol, a hefyd Gwirioneddol

Mi allaf ddweud eu bod yn dda, iw gyrru yn dra rhagorlo.

Yn Gyntaf. Carol Plygain newydd yn adrodd prophwydoliaeth, neu Ganiad, am yr Jesu, ai Wrthiau, ai farwolaeth; nid eill cynghanedd gynnal i gyflawni hanes, fel y mae i ni iw weled yn yr ysgrythyrau, S. Joan, 21, 25. Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Jesu, y rhai ped ysgrifennid hwy bob yn un ac un, nid wyf yn tybied y cynhwysai y Byd y llyfrau a 'sgrifennid. Yn ail. Cerdd o Hanes y Cymru Gwel Hennwau y Gwŷr wrth bob pennill y sydd yn sicrhau ei dyfodiad ir ynys hon; Ni wneis i ond rhoddi ei Hennwau wrth bob pennill, i fynegi ei bod hwy wedi 'sgrifennu hyd eithaf eu dealldwriaeth am y Gwir, Nid am y pennill yn unig y mae'nt wedi ei rhoddi gennyf i lawr wrthynt ond bod y Gwyr drwy'r Gerdd oll yn un air, hyn oddiwrth y diwyd un a chwiliodd am ei gwirionedd, sef Dafydd Jones o Drefriw Antiquary.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston tros John Jones Prynwr eddi Gwlan a Rhawn hir a byrr.

Rwy yn ymofyn am Gerdd, a dyma ddwy odl o honi

Ni wyr yr jacha mwya i allu

A fydd fo o heno hyd y foru.

8 pp. (1) By John Cadwaladr of Bala, (2) by Matthew Owen, Llangar. [D.] M. 14.

7. Tair o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Cerdd a wnaed ir Gwrthryfel sydd ynghylch y Grefydd, Sef, Digrifwch rhwng dwy Grefydd. St. Paul a ddywed, ma'i (un Arglwydd, un ffydd, un bedydd) y sydd trwy'r holl Fyd. Eph. 4. 5. Yr Ail Gerdd, yw Hanes y Ffowliwr trwstan, yr hwn a Saethodd Oen ei Gymmydog yn lle Dyfrgi gyd a chynnorthwy i Bryd-

yddion Nant Conwy &c. Gwybyddwch mai cam syniad y Bardd yw dywedyd fod Ellis Roberts yn Nant Conwy oblegid yn Llanddaged o fewn Sir Ddinbech y mae efe, ond Dafydd Jones, sydd o fewn Nant Conwy o fewn Sir Gaernarfon ar lle a elwir Trefriw. Yn Drydydd. Englynion Digrifol ei 'Scrifeniad.

Argraphwyd yn y Mwythig gan T. D. dros John Jones o amryw leoedd, Gwerthwr cerddi yngwynedd a Deheubarth.

8 pp. (1) By John Edwards, Glynceiriog, (2) by Hugh Hughes, Bardd Coch. [D.]

8. Dwy o GERDDI Duwiol ag ysdryiol. Y Gyntaf. Sudd yn gosod allan fel y mae amruw ddynion di deimled yn ei cysuro ei hunain yn ei pechodau gan ddweydyd ar ol pob pechod mwyaf ar a fedrant ei wneuthyr mae Duw yn drugarog heb deimlo dim am ei gyfiawnder ef ar Grimson Felfed. Ar Ail. Sudd yn adroedd mor druenys iw cyflwr dynion wrth gwrs natyr iw chany ar Loath to depart ffordd fyraf.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston tros Evan Ellis o blwy llan Mihengel yn Sir Ddinbech.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Owen Gryffydd. [D.]

9. Dwy o GERDDI Newyddion Yn Gyntaf, Dyriau newyddion o hanes rhyfeddol Gwraig aniwiol yr hon ni roe ddim ir tylawd Er mwyn Duw Er bod i gwr yn lwfio iddi fod yn Syber ag yn drigarog wrth y tylawd gwell oedd gan ddi hithe roi i besci'r moch ran y tylaw'd fel y mae'r haes yn calyn ym iw ganu ar Heavy Heart. Yn Ail. Cerdd Newydd o hanes Melinidd a Gaisiodd demptio merch Ifangc i ddrwgioni ddoeth ag ud iw talu pwy fodd bynnwg Garaig y melinidd aeth yn hwr fel y mae yr hanes yn calyn yma Iw ganu ar person y paris.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston dros Peter Morris.

8 pp. (1) Is anonymous, (2) by Morris Roberts. The title-page has a rough wood-cut, representing three persons with crowns on their heads sitting around a table. [D.]

10. AGORIAD Carwriaeth. Neu DDIFYRWCH Diniwaid. Sef Tair Cerdd Newydd na buant erioed yn Scrifenedig nag yn Argraphedig o'r blaen. Y Gyntaf. Ymddiddan rhwng Gwr

Ifrange ai Gariad. Yr Ail. Cyngor y Fam i'r Ferch ynghylch byw yn y Byd. Y Drydedd, Cerdd i ofyn Modrwy Briodas. O Wneuthuriad Richard Parry, Athraw Ysgol yn Sir Fôn.

Argraphwyd yn y Mwythig, Gan Thomas Durston, yn y Flwyddyn 1714.

8 pp. [G.]

M. 1.

11. EDIFEIRWCH PECHADUR; A dygun Erfyniad am drugared ar y don a elwyr Leave Land, y ffordd fyrraf. 2. Carol Duwiol, Plethiedig, a synhwyrol.

Argraffwyd yn y Mwythig gan T. Durston.

8 pp. (1) By T. D., (2) by C. R. Woodcut on title. [G.] M. 2.

12. Dwy o GERDDI Newyddion. Sef 1. Cerdd yn gosod allan Dull y Farn Ddiweddaf. 2. Ymddiddan rhwng Gwr Jefangc a'i Gariad.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston, tros Rhydderch Humphrey.

8 pp. (1) By Owen Griffith, (2) Anonymous. Durston's device of a woman with pen and book on title page. [M.] M. 4.

13. Cywir Hanes ynghylch DRYCHINEB A CHOLLED Ofnawdwy a fu Ymhlwy Llanycil yn Sir Feirionydd, ar y 14 dydd o Fis Jonawr diwaetha', lle digiwyddodd i dân a ennynnodd o ben Canwyll, losgi saith Gwlas o Dŷ lle llosgodd Mab a Merch tros ugain o Oedran, ai Tad mewn dychryn a fu farw yn sydyn, ni chaed ond ychydig o Gorph y Mab, na dim o Esgyrn y Ferch ond a ddalied ar dreinsiwr, lle llosgodd hefyd naw o Fuchod cyfloyon, a phump o Wartheg eraill, a dau naw Hobed o flawd, oddigerth ychydig, a llawer o Ddodrefn ac Arian, ynghyd a rhybydd a siampl i bawb i gymeryd gofal i fod yn fodlonus iw cyflwr, a gochel rhegu na melldithio eu plant, nac eraill, rhag i Dduw ddial arnynt, ac hefyd cymmeryd gofal gyda Tân, rhag digwydd iddynt y cyfryw beth. Yn Ail. Cywydd Marwnad ar ol yr Enwog Fardd Clodfawr Ellis Rowland.

Argraphedig yn y Mwythig, gan Tho. Durston tros Rhydderch Humphrey, Gwerthwr Llyfrau.

8 pp. (1) By Huw ab William, (2) by Humphrey William. [M.]

14. DWY O GERDDI DIGRIFOL, YNGHYLCH GWREICCA a GWRA. YN GYNTAF, Ymddiddanion rhwng dau Gydymaith, sef, HUW a SION, ynghylch dewis GWRAIG; HUW yn canmol y Gwragedd, a SION yn eu goganu hwy, ac yn gwrthod cymmeryd yr un o honynt. YN AIL, Ymddiddanion rhwng dwy Chwaer ynghylch Priodi, un a fynne WR, a'r llall ni fynne'r un.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Thomas Durston, tros Rhydderch Humphrey, Gwerthwr Llyfrau.

8 pp. (1) By Hugh Hughes, (2) anonymous. [G.] M. 6.

15. Tair o GERDDI Diddanol. YN Gyntaf, Gweddi am ymwarded rhag gelynion. Yn Ail, Cerdd ar Heavy Heart ei ofin Goat i Mr. Davids tros Ned y nodwr. Yn Drydydd, Gerdd o Cwynfan Gwr Ifangcc am ei Gariad.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Thomas Durston dros Evan Howel.

8 pp. (1) By Owen Gruffydd, (2) by John Pavey, (3) Anonymous. [M.] M. 7.

16. Tair o GERDDI Diddanol. Cerdd o fawr Sampl Ryfeddol i Jeuengtyd er Rhybudd iddynt hwy (a Gweddwdod hefyd) I ochelyd torri Aur neu Arian wrth ymgredu au gilydd mewn Carwriaeth, yn Enwedig i Ochelyd torri yr adduned neu'r Addewid hwnnw, a wnelont cyn Priodi, yn dangos fel y darfu i un Bateman dorri Aur rhwngtho ai gariad. Ac wedi iddi hi droi oddi wrtho fo, fel y Darfu iddo efe ei grogi i hun uwch ben i Drws hi y Dydd y Priododd hi wr arall. Ac yn dangos pa ddiwedd Echryslon a ddaeth iddi hitheu. Ac fel y daeth yspryd Bateman gefn nos iw dwyn hi ymaith oi Gwely oddiwrth Rhwng Breichiau i Gwr Priodol. Ac na welwyd na migwrn nag Asgwrn o honi byth Drachefn. Iw chanu ar Dôn a elwir Bateman's Tragedy, neu Drychineb Bateman. A Gyfaethwyd or Saesneg ir Gymraeg, gan Richard Parry, Athro ysgol yn Roë.

Yr Ail, Cerdd yn dangos fel y daeth tri o Dailwriaid o hyd i wr a Gwraig yn dwyn Defaid, gefn nos y Gaiaf Diwaethaf. Ac fel y rhoesant wobr neu gyflog mawr ir Tailwriaid am gelu

arnynt, iw chanu ar y mesur a elwir Breuddwyd y Frenhines. Yn Drydydd, Gofynion, neu Gwestiwnau, lled tywyll.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Tho. Durston.

8 pp. (1) and (2) by Richard Pavey, (3) by William Roberts.
[M.] M. 8.

17. DWY O GERDDI NEWYDDION: Sef, Pennillion yn gwa-hodd pobl i droi at Dduw yn y dyddiau enbyd hyn gan draethu ynghylch y Drudaniaeth Clefydon ar Marwolaethau sydd yn ein plith. Yr Ail, yn dangos hanes a Chyffes buchedd afradlon, gyda bwriad i ymadel ar unrhyw.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston tros Rhy- dderch Humphrey, Gwerthwr Llyfrau, 1729.

8 pp. By John Thomas. [G.] M. 9.

18. DYMA Y RHYFEDDOD Fwyaf yn yr OES hon; Sef HANES un CATHARINE LLOYD o Blwy' LLANYCCIL yn Sir Feirion- ydd, yr hon a welodd Weledigaethau rhyfeddol ac Ofnadwy, yr hon hefyd, a fu'n chwysu y Gwaed, yr hyn bethau na bu ar un dyn erioed o'r blaen yr hyn a fu yn y Flwyddyn o Oed Crist 1729.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston tros Rhy- dderch Humphrey.

8 pp. By Morys Robert, ending with a carol by Dafydd Manuel. [G.] M. 10.

19. DWY O GERDDI NEWYDDION ODIAETHOL. Yn gyntaf, Dyrïau duwiol i Annog pob Grâdd o ddynion ymhob oedran i feddwl am y Pedwar peth diwaethâf Sef Angeu, Barn, Nef, ac Uffern. Oh na baent ddoethion na ddeallant hyn, nad ystyrient eu diwedd.

Yn ail, Clôd neu fawl haeddedigol ir Anrhydeddus Bendefig, Watkin Williams Wynne o Watstay, Esgweier.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston, tros Richard Hughes y Gwerthwr Llyfrau.

8 pp. Anonymous. [G.] M. 11.

20. VI. GERDD Newydd Gwynfanus Dosturus, Ag hefyd ychydig o siampleu i'w Cofio'n Gofus.

1. Hanes y Drwg Weithredwr Samuel Walker y Barbwr yr hwn a wnaeth Lofruddiaeth echryslon Yngwrexam y 3ydd Dydd o Dachwedd 1748, gan ladd Mr. John Davies Tafarnwr a Chwnstabl o Heddwch, am yr hon weithred y dioddefodd ei haeddigawl Farwolaeth yn ymyl Rhythun y 3ydd Dydd o Ebrill 1749, etc.

2. Hanes llun Llew oedd ar drwyn Llong Admiral Anson, yr hwn a fordwyodd o amgulch y Byd yn ddiweddar, ag sydd yrwan yn yr (House of Lords) ar llun Llew a osodwyd yn (Sign) i Dŷ cwrw yn Sussex, ar Gynghanedd hynu ar Garreg oddidano yn Saesneg.

3. Cerdd o fawl haeddedigol i Edward Jones y Gweiriwr, a Llfiwr, Coed, ac hefyd Dychymyg ddiert ar gynghanedd, etc.

4. Coffadwriaeth gwr am i gariad pan fo hi ymhell oddiwrtho Gan gofio I henw pa henw bynnag fel y canlyn ag hefyd ychydig Siample ymusc y Cymrŭ Er rhybydd Iddynt ymgroesi, Rhag y rhai hyn sydd ai henwe yn canlyn fel i mae Manuel Williams Eurych oriog, etc. Mewn miloedd o faledi yn brint. Ac hefyd Englynion o amriw o achosion.

Er gwiried yr ymgaria un Dyn
A dwyn enw gwrda,
Anodd Cael yn ddiwael dda,
O bur der gan bawb eir da.

Pawb or byd enyd adwaenan o fâr
Fai arall yn fuan,
Ni wêl neb yn ol y wnân
Hanner i feiau i hynnan.

Argraphwyd yn y Mwythig gan T. D. dros W. J. gwerthwr Hanes Judas Iscariot ac Almanac's.

8 pp. [G.]

M. 12.

21. Tair o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf. Yn Cynnwys, trueni dynol ryw or cwyp Addaf, hyd yr amser presennol gan ddangos mor anallu ydyw dyn i gael trugaredd trwy ei weithredoedd deddfol, Ac fel y daeth y Gwaredydd

i dalu dyled plant Addaf, sef Iesu Grist. Yn Ail. Yn cynnwys, ystyriaeth i bawb feddwl am eu diwedd, gan mor siccr yw'r amser. Yn drydedd. Yr cynnwys y taledigaeth y fydd iw gael yn y Nef ir ymdrechwr ffyddlon. Mêdd ein Iachawdwr. Cyfing yw'r porth a chul yw'r ffordd sydd yn arwain i'r Bywyd! ac ychydig yw y rhai sydd yn ei chael hi. Mat. 7, 14. Ymdrechwch am fyned i mewn trwy'r porth cyfing; canys llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac nis gallant. Luc. 13, 34.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston dros Evan Ellis.

8 pp. The three by Ellis Roberts. [G.]

M. 13.

22. 1. Gwerth gini am geiniog: neu Faled Odidog, yn cynwys yn gynta y pethe rhyfedda: Hanes digrefa. Loc-ystied a castie: Fel Owdwl yn dechre Ag yno 'n blaen Eirie.

2. Yn Ail cewch ddymyniad ne ufydd Ddyseyfiad, Pechadur da i deimlad, A geisie wneyd canniad, Ar fesur mwyn rhygil, a elwir Cow Heel. Neu Sowdwl Buwch hen, Ar bendro'n i phen.

3. Pennill mwyn sain, Ar ddydd Valendain ar fesur mwyn Bwnc; Ai henw March Mwnc.

4. Cerdd ddigri, yn hynod i'w henni; hanes dyn agos a gollodd i glos, Ai Arian yn i boced yn rhegu am i gollod i'w ganu dan dychan, yn ddygun ar ddygan.

5. Hanes dyn diniwed, na cheiff lonydd i gerdded: Darllenwch cewch weled, ystyriwch y gollod.

ENGLYN.

Darfu'r gwir yn glir o'n gwlad, mae celwydd,
Mewn cilwg ar dyfiad,
Hudolwr yn hel deiliaid,
Nôs a dydd, yn wâs i'w dâd.

John Richard, Bryniog ai Cant.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston dros William Jones gwerthwr Hanes Judas Iscariot.

8 pp. (1) By E. W., (2) Edward Williams, (3) Anon.,
(4) and (5) by William Phylip. [G.] M. 15.

23. Baled Newydd Gyflawn yn cynwys pump o GERDDI Diddanol a digrifol, yn Gyndaf' 1. Carol Brid Neu Brophwydoliath; yn canlun ar fesur Haf. 2. Cyngor i wraig Groes yw Chanu ar fesur a Elwir Tros y gareg, neu [Over the Stone.] 3. Chydidig o benillion i anerch merch Ifangc oddiwrth i chowir Gariad, iw canu ar y foes. 4. Wlyys Diawaetha'r Tinker cun ei farwolaeth ar fesur a elwir y Drymmer Ifanc. 5. Cerdd i ofyn lli unllaw i William Morris Dros Thomas Shion iw chanu ar fesur a Elwir amorilis.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston dros William Jones Gwerthwr Hanes Judas Iscariot ac Almanac's.

8 pp. (1) By E. D., (2) Anon., (3) by R. O., (4) by R. H., (5) by Robert Humphreys. [G.] M. 16.

24. O LYTHYR yr hwn y gafwyd tann Garreg. Yma un y mae amryw Gynghorion da buddiol; Eithr yn fwy Enwedigol ynghylch cadw y Sabbath.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston, tros Lewis William, Gwerthwr Llyfrau. Yn y Flwyddyn 1737.

8 pp. Durston's well known Stamp (*i.e.*, a female figure sitting on a throne, holding a book in one hand and a pen in the other) on title page. Pages 2-4 contain a prose version of the tradition, common in chap-books of the period, of the finding of a letter written by Christ inscribed on a stone at Morton, near Istanding (*sic*). Pages 4-8 have a metrical version of the letter. The twenty-seventh and last verse is as follows:—

“Mil chive chant tri ugain-hefyd
Oedd oedran Prynwr holl fyd,
A deg eilwaith coehwch wir,
Pen gaed y Llythyr hyfryd.”

[U.C.W.]

25. Duw o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf. Sydd yn Erbyn y Gynfigen ay ymrysonan sydd rhwng Dynion ai gilydd: Ac yn Deisyfu arnynt am Gymmodi ynghrist, O blegid nid ydiw yr holl ymrysonau ond ar cnawd: fel y dywed S. Paul, Gal. v. 15, etc. . . . .

Yma a wnaed o waith carwr Cyttundeb o blwyf Tangnhefedd a wlad ystyriaethau, sydd yn by w wrth Ddrws forth Angeu tu fewd i stafell y Cnawd. Hwn iw mab Robert Ellis, 1750. Ar ail. Aunogaeth yn erbyn Twyll a Rhagrith y

Methodisiaid wedi ei chymmeryd o amryw faunau o'r ysgrithyr Cân, i'w chanu ar y Mesur a elwir King's Ffarwel, neu Ymadawiad y Brenin.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston, dros Thomas Roberts, o blwyf. Llanllyfui.

8 pp. At the end of the latter song it is stated "Aelodau Cywir Eglwys Loegr a'i cant". Probably both were by the same authors.

[Cardiff Free Lib.]

26. Tair o GERDDI Newyddion, y Gyntaf, Dirifau o Ddifrifol Ystyriaeth o Ddisddefaint ein Jachawdwr Jesu Grist. Yr Ail Dirifau y Pren Almon wedi ei chymeryd o Lyfr Solomon Pregethwr 12 bennod. Yn Drydydd. Englynion Duwiol i feddwl am ein Diwedd.

Argraphwyd yn y Mwythig gan T. Durston.

8 pp. (1) and (2) by Owen Griffydd, (3) by Gwilim ab Dewi. [Salesbury Coll.]

27. Pedair o GERDDI Peth Duwiol, Rhai Digri; yn Gyntaf, Ychydig Ddyriau ar yr Ystyriaeth o'r Breuol ni a bydra Oes Dyn; Ar y mesur a elwir Loath to depart, neu Anodd ymadel. Yn ail, Dechra cerdd yn anog fel y mae llawer o bobol megis, gwŷr Gweddwon wedi frisdi gwagedd gweddwon a byw yn aug hytum, cwyn fan hen ŵr oedd fellu ar don neu dune, dyfyrwch Hugh Evans y gôf ô Sir fôn. Dechreu. Yn drydydd. Cerdd ar Old Darby. O Fawl haeddo l ir Miners mwyn hieni, Yn Bedwerydd Cerdd ddiniwed o cwyhffen, Merch aw i chariad ac athrawaith yma, i Weled i scrifenŷ at i chariad. Yn Trydydd. The Flower of Edinburgh, wedi droi ir gymraig.

Argraphwyd yn y Mwythig gan T. D., dros W. J. gwerthwr Hanes Judas Iscariot ac Almanac's a Fengyl Nicodemus ar CATECHISM Newydd; A Hanes Mol Flanders yw dywedyd yn rhês, A Chyngor ir Colliers, mwyn moddus ar Miners; Phob un sy'n cloddio, dan ddaiar gron gryno, a difig gwynt arno, mae physig iw giwrio.

8 pp. (1) By Rees Ellis, (2) Gwylm hen Llwyd o Fôn, (3) and (4) by W. B. There is also an englyn on p. 5, by Hugh Evans y gôf o Fôn.

[Salesbury Coll.]

(2) Ballads printed by JOHN RHYDDERCH (1715 to 1728).

28. Gyffes Ymadrodd, neu Eiriau diweddaf Robert Owen o Blwyf Llanrwst yn Sir Ddinbych; yr hwn a ddioddefodd yn haeddedigol ar y Pren Dioddef yn yr hen Waun neu'r Old Health yn ymyl y Mwythig ar y 17 dydd o Ebrill 1717. O wneuthuriad ac Argraphiad John Rhydderch yn y Mwythig, ac ar werth ynghyd ac amryw Faledi Cymraeg a Saesneg.

8 pp. The last sentence is at the end of the book. M. 17.

29. DWY O GERDDI DUWIOL, Sef, Y Gyntaf, Cyffes Ystyriol Gwr ar ei Glâf Wely, ynghyd a'i Hyder Cyssurol yn Nhrugareddau'r Arglwydd. Ar Ail, Megis yn Deilliau o'r un Testyn.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Owen Williams.

8 pp. (1) By John Davies o Lâthwryd, (2) anonymous.
[G.] M. 18.

30. DWY O GERDDI RHAGOROL A CHYNCHANEDDOL. Sef, Y Gyntaf yn Cynnwys Annogaethau i foli Duw, mewn Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph, ar ôl bod y Corph mewn Cyflwr Clwyfus dros dro.

Ar Ail i ofyn Falendine.

At ba rai y chwanegwyd Englynion Duwiol.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Owen Williams.

8 pp. (1 and 2) by Ellis Rowland. The remainder being a quaint wording of the 143rd Psalm, and "Englynion am weddi forau a hwyr," ending—"H. Dab. Evan a'i cant." [G.] M. 19.

31. TAIR O GERDDI NEWYDDION. Sef Y Gyntaf, yn rhoddi Hanes Dynes ddrwg ei Moesau.

Yr Ail, sy'n erbyn Godineb, Llygredigaeth Cydwybod, Ac yn Cynghori pob math rhag Marweiddio yn yr Ysbryd.

Y. Drydedd, ar Ddiwaethaf yn erbyn Cybyddod.

Argraphwyd yn y Mwythig, Gan John Rhydderch, ac ar Werth Gan Thomas John. 1718.

8 pp. (1) By Thomas Evans, (2) by T. E., and (3) by Dafydd Manuel. [G.] M. 21.

32. DWY O GERDDI NEWYDDION, Y Gyntaf a gynnwys Ymddiddanion Caredigol a ddigwyddodd rhwng Gwr Ieuangc ai Gariad yn y Coed.

Ar Ail, Gerdd Dduwiol megis ar gyffelybiaeth Ysgol Jago i Ddringo 'rhyd y Nefoedd.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Morris Williams.

8 pp. (1) By Edward Williams of Bettws Gwerfil Gôch, (2) by Thomas Gabriel. [G.] M. 22.

33. Tair o GERDDI Newyddion, SEF. 1. Y Gyntaf, yn Cynnwys Hanes cyflawn a Chywir ynghylch Direidi a Drygioni Ysgyfarnog farus, yr hon oedd arferedig o anrheithio Gardd y Prydydd; Gan ddifa ei Foron, ai Lysiau Gerddi.

2. Yr Ail. Galarnad Gwr oedd yn Myned i Garchar o herwydd Dled am Gwrw i Wraig Tafarn, ai Rybudd i eraill rhag syrthio i'r cyfryw fagl.

3. Y Drydedd, ar Ddiwaetha, yn Gofyn Perwig.

Argraphwyd yn y Mwythig, Can John Rhydderch tros Thomas John Morgan.

8 pp. (1) By John Thomas, (2) and (3) anonymous. [G.] M. 23.

34. YSTORI DDIGRIFOL, yn Rhoddi gwir ac union Hanes, fel y digwyddodd i Gerbydwr neu Goachman droi yn Ferch, yn mha yn y danghosir yn eglur, fôd cyn hawsed ynnill Plentyn o Gerbydwr mewn Llawdr neu Glôs, ag un o Buteiniaid Drury Lane mewn Pais Gylchog. Ynghyd ar Ymddiddanion a fu rhwng y Cerbydwr ar Fydwraig; Hefyd chwi a gewch y môdd ar agwedd i clafychodd ac ir Escorodd ar Fachgen prydfarth, fel y gorweddodd i mewn. Bedydd a chynyddiad y Plentyn, &c.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros William Atkins, yn y Flwyddyn 1719.

4 pp. At the end, "J. R. ai Cyfiethodd." [G.] M. 24.

35. DWY O GERDDI DUWOL A RHAGOROL. Yn Gyntaf, sef Carrol Duwiol Ystyriol.

Yr ail, yn Cynnwys Galarnad ar Ddull Ymddiddan rhwng y Byw a'r Marw.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch, tros William Williams.

8 pp. (1) By Thomas Llwyd o Benmaen, (2) by John Kadwalader Owen o Blwyf Llandrillo. Two woodcuts. [G.] M. 25.

36. Dwy o Gerddi Newyddion, sef y Gyntaf, Ynghylch Trueni, Gwaeledd, a Marwolaeth Dŷn.

Ar Ail, sef Cyngor i Annog pawb i roddi eu Pwys, eu Hyder ai Hymddiried yn Nuw, ac nid ar Ddŷn, ar cyfan wedi i gymmeryd or 146 Psalm.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch, yn y Flwyddyn 1719.

8 pp. Both by Dafydd ap Richard of Llanarmon, Carnarvon. [M.] M. 26.

37. DWY O PSALMAU: Wedi eu troi ar fesur Cerdd, gan ddau Hên Brydydd Ardderchog.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Owen Williams.

8 pp. (1) Is a metrical adaptation of the 139th Psalm, by Owen Gruffudd. (2) of the 6th Psalm, by Humphrey Dafydd ab Ifan. [G.] M. 28.

38. CERDD Newydd, Wedi cymmeryd ei Thestun a'i Hystyr allan o Waith Taliesin, a elwyd Bustl y BEIRDD Yn Cynnwys Ffyrdd a Bucheddau'r Annuwiolion; Er Esampl ac Hyfforddiad tu ac at wellhâd y Cyfryw rai, i wneuthur fel y dywedodd y Prophwyd, sef, Gwyn ei fyd y gwr ni rodia ynghyngor yr Annuwiolion, ac ni saif yn ffordd pechaduriaid, ac nid eistedd yn eisteddfa gwatwarwyr: Onid sydd a'i ewyllys ynghyfraith yr Arglwydd; ac yn myfyrio yn ei gyfraith ef ddydd a nos.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Dafydd Thomas, yn y Flwyddyn 1720.

8 pp. Ending—"Dafydd Thomas a'i Cant." [G.] M. 29.

39. TRI O GAROLAU DUWIOL, Sef Dau Garol Plygain, Ac un dan Bared.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Anne Jones.

8 pp. 1st Carol anonymous, 2nd by John Rhydderch.

The 3rd ("Carol tan Bared") begins thus:—

"Gyda'ch Cennad wrda,
Ni ddaethom yma'n ddiwaetha;
I geisio Rhan or beredd wlëdd,
Sydd er y llynedd yma."

* * *

and ends:—

"Na chaned neb i'n herbyn,
Heb Driban o'r un Testyn;
Canllynont gwrs a mesur jawn,
Ni ddown i mewn er undyn."

[G.]

M. 30.

40. DWY O GERDDI NEWYDDION. Y Gyntaf yn Cynnwys Llofruddiaeth neu Fwrddwr echryslon, y wnaeth un Meredith Jones (o Blwy Llan Elltyd y Faerdre' yn Sir Forganwg) ar ei Wraig a'i Bedwar Plentyn, ac fel y daliwyd, ac a'i Carcharwyd yng Nghaerdyf, ac a Farnwyd i'w grogi yno, a'i osod wrth Sibedau.

Yr Ail, Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros William Williams.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 31.

41. Cerdd ar y Mesur, Moggy Ladder. Credo'r 'Deuddeg Apostol, gwedi eu dosparthu, fel y gallo pōb Christian wybod pōb Pwngc o'i Ffydd; yn wahanredol neu'n Neilltuol.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Robert Jones, yn y Flwyddyn 1720-1.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Humphrey Dafydd ap Ieuan Clochudd Llanbrynmair. Imprint at the end. [G.] M. 32.

42. Y Newydd Dychyrynadwy o Ffraingc, Neu Ddiflaniad MARSAILLES. Yr hyn sydd yn gyntaf yn galw Prydain (o'i diofalgwsg) i ddychwel at Dduw, gan ystyriaid ei fawrion Drugareddau, ai aml Waredigaethau tu ag ati; ai ddyfnion Farnedigaethau Ofnadwy ar eraill: Gan ddangos ynghylch y Pla diweddar a fu yn Ffraingc, yn y Cynhauaf y Leni 1720. O'r hwn y bu feirw uwchlaw Cant o Filoedd o Drigolion

Marsailles (ai chymydogoeth) ûn o'r Dinasoedd mwyaf blodeuog ac Anrhydeddusaf o fewn Teyrnas Ffraingc. Ond yn awr yn fwya truenus a'r sydd iw chael, wedi i'r Clwyf marwol heintus hwn eu diflanu a'i diddymu megis dim, Lle'r oedd fel y tybid Fîs Gorphenaf diwaethaf, uwch law Cant ac ugain o Filoedd o Drigolion yn byw yn llwyddianus, ond yn awr braidd fod ûn fil gwedi eu gadel ynddi gan y Plâ, yr hyn sydd iw ganu ar Dôn Diniweidrwydd.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros William Rowland, yn y Flwyddyn 1721.

8 pp. This account of the plague is written by Robert ap Richard, followed by "Cyngor i Ifiengctid," by Thomas Dafydd. [G.] M. 33.

43. GWELEDIGAETHAU Geneth fechan o Ddeng mlwydd Oed. Sef Jane Merch Sion Morys o Blwy'r Beriw yn Sir Drefaldwyn. Y Weledigaeth gynta', lle y cafodd hi gyflawn olwg ar Ddarluniad Gardd Eden. Yr ail, Hi a gafodd olwg Ofnadwy ar y Cythreuliaid ar Damnedigion yn Uffern. Yn Drydedd. Yr Olwg hyfrydol a gafodd hi o ddedwyddwch a Phrydferthwch y Nef, ac anhawsed y fu genddi ymâdel ag ef.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros J. Ll.

8 pp. "J. Ll a'i Cant." [G.]

M. 34.

44. HANES Y PLA YN FFRAINGC. Sy'n Dangos y môdd yr yscybwyd amryw Ddinasoedd yno gan yr Haint Echryslon hwn. Ynghyd a Rhybudd i ninnau i ymddiwgyio rhag ein difetha oll yn yr ûn môdd Ofnadwy.

Haint a dann ti hwnt y don di gellwair

Dir gwella tra gallon,

Daw cofion y Duw cyfion,

Yn ffonnod ûn ffunud hon.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch yn y Flwyddyn 1721.

8 pp. Ending:—

"Cymru hoenus dyna'r hanes,
Hyll yn gyfan oll a gyfes,
Yn Brintiedig yn y Mwythig,
Iw lwyr adrodd o law Rodrig."

"Dafydd Thomas ai Caint."

[G.]

M. 35.

45. Y CARWR CYFRWYSGALL: NEU Faled newydd ynghylch y Batteded Sac; Neu eglur ddanghosiad fel y bu i Wr Bonheddig ifangc tros ddwy flynedd tunttu yn dwyn Ewyllys da iw Gariad, a hitheu yn ei naccau o hyd nes iddo or diwedd gymmeryd arno ei Wenwyno ei hun o'i chariad; Ar digrifwch a ddigwyddodd o'r achos, ac fel yr ynnillodd Ef ei Gariad.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Anne Jones.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 36.

46. DWY O GERDDI DUWIOL: sef Carol Hâf newydd; A Cherdd arall ynghylch Dŷdd y Farn, ar y Fedle fawr.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Domas Sion Morgan.

Imprint at end. 8 pp. (1) By John Prichard Prys, (2) by John Thomas o Blwyf Llan Edeyrn.

At the end of the book is the following:—

“Rhybudd. Bydded yspys i Gymru, fôd Llyfr a elwir Difyrwrch Crefyddol, neu Ganiadau Duwiol o Waith John Prichard Prŷs, yn yr Argraphwasc, yr hwn drwy gennad Duw, a fydd yn barod mewn ychydig amser.”

[G.]

M. 37.

47. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn gyntaf, Yn cynnwys Cerdd o Ymddyddanion rhwng y Cybydd ar hael.

A'r Ail, Ynghylch Dirfawr Achwyniaeth Gŵr Ifangc, o Angharedigrwydd ei Gariad ar ôl ei phrofi ac ymddwyn iddo Etifedd ir Byd; Ai anhynawsrwydd yn gomedd magu'r Plentyn, na rhoddi dim tuag at hynny. Er rhybydd i hên ac Ifangc i ymgadw mewn pryd oddiwrth y cyfryw aflwydd.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Jane Roberts.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 40.

48. CAN Ynghylch Pedair Merched y DRINDOD: Trugaredd, Gwirionedd, Cyfiawnder a Heddwch, Psal. 85, 10.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch 1722.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 41.

49. YMDDIDDAN RHWNG Y BYW a'r MARW neu Farwnâd i Mr. Hugh Hughes o FOTTEGIR, at yr hwn y Chwanegwyd rhai Englynion tu ac at hyfforddio rhai i rodio yn Rheol Buchedd sanctaidd.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Thomas John Morgan.

8 pp. First part by Evan Thomas o Ben y Gaer Ym Mhlwy Llanfihangel, the Englynion by E. W. and Edm. Prys.
[G.] M. 42.

50. DWY O GERDDI Newyddion. Y Gyntaf yn Cynwys Ymddiddanion digrifol rhwng Dau ynghylch Meddwod. Ar Ail sef Cerdd Dduwiol.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch, 1723.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Alse Williams. [G.] M. 43.

51. DWY O GERDDI DIGRIFOL. Y Gyntaf, Yn cynnwys Ymddiddanion rhwng Gwr Ifangc ai Gariad, ac fel ar y diwedd y Cyssylltwyd hwynt mewn gwir Rwymyn Briodas.

Ar Ail, Ynghylch hanes Oferwr.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros William Rowland.

8 pp. (1) By Dafydd Jones of Trefriw, (2) anonymous.
[G.] M. 44.

52. TAIR O GERDDI RHAGOROL. SEF YN gyntaf, CAROL HAF Newydd.

Yn ail, cerdd Orchestrol yn Datcan Lleisieu adar. Y drydedd ynghylch un wedi beichiogi, ...

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Anne Jones.

8 pp. (1) By John Rhydderch, (2) by Edmund Prys, (3) anonymous. [G.] M. 46.

53. DWY O GERDDI NEWYDDION. sef Y Gyntaf, sy'n Cynnwys Carol Plygain Rhagorol ar Anedigaeth Ein Iachawdwr.

Yr Ail Gerdd i ofyn Pâr o Ddillad, o Rôdd Pendefig.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Thomas Sion Morgan.

8 pp. (1) By John Thomas, (2) by Ellis Cadwaladr.
[G.] M. 47.

54. DWY O GERDDI DIGRIFOL. Y Gyntaf, Ymddiddan rhwng Gŵr Ifangc o Gybydd a Merch Ifangc.

Yr ail, i ofyn Dolau Ychain yn rhôdd.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros William Rowland.

8 pp. (1) By Dafydd Jones, (2) "Hugh Morys ai Cant (medd rhai)." [G.] M. 48.

55. TAIR O GERDDI NEWYDDION. Y Gyntaf, Yn Cynnwys Ymddiddanion Digrifol rhwng Gwr Ifangc a'i Gariad, sef Gutto Bengyrch a Dwgan fwyn Aelddu.

Yn Ail, Carol Hâf Newydd.

Y Drydedd, yn dangos Siomedigaeth Trythyllwch, ynghyd ac Englynion.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Anne Jones.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Dafydd Evan, (3) anonymous, "Englynion" by David Evan o Blwy Llanfair, and by Robert Edward Lewis. [G.] M. 49.

56. DWY O GERDDI RHAGOROL, sef, Y Gyntaf, yn Cynnwys Galarnâd Gwr ar ôl Ymadel ai Wlâd, A'i Garedigol Annerchion at ei Gyfneseifiad, Cyfathrach, a'i Gymdeithion, ynghyd a Chyngor i eraill i gymmeryd Rhybudd mewn pryd, rhag taro wrth y cyfryw helbul ac a ddigwyddodd iddo ef.

Ar Ail, yn cynnwys Ymddiddanion rhwng Gwr Ifangc, a Merch Ifangc.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch tros Rhydderch Humphrey, 1727.

8 pp. (1) By Humphrey Dafydd, (2) by Robert Mils. [G.] M. 52.

57. TAIR O GERDDI NEWYDDION, sef Y Gyntaf, yn Cynnwys Galarnâd ar ôl Plentyn a syrthiodd i Frecci Poeth, ac a gollodd ei Hoedl o'r achos, yn Nyffryn Ardudwy yn Sir Feirionydd.

Yr ail Gerdd, yn Cynnwys Clôd i Gowper ac i Ofyn Piser iddo, tros Hên Wr.

Y Drydedd, ynghylch Trwstaneiddrwydd Carwriaeth neu Siommedigaeth Gwr Ifangc am Gariad, &c.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Rhydderch Humphrey.

8 pp. (1) By Ellis Rowland, (2) and (3) anonymous. [G.]
M. 51.

58. TAIR O GERDDI NEWYDDION, SEF, Y Gyntaf, yn cynnwys Ymddiddan rhwng y Byw ar Marw, sef Mrs. Lowry Richard a'i Phriod; or Tŷ Cerrig yn Llanfihangel yn Sir Feirionydd.

Yr Ail, Ymddiddan rhwng gwr Ifangc ai Gariad.

Ar Drydedd ar Ddiwaetha Cerdd yr Ysgyfarnog farus.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Rhydderch Humphrey, 1727.

8 pp. (1) By Ellis Rowland, (2) by Robert Mils, (3) anonymous. [G.]
M. 53.

59. DWY O GERDDI NEWYDDION. Y Gyntaf, Yn Cynnwys, Galarnad y Prydydd mewn afiechyd.

Yr Ail, yn cynnwys Dyriau Newyddion yn erbyn Meddwod.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Rydderch Humphrey, 1727-8.

8 pp. (1) By Ellis Rowland, (2) by Morgan Lloyd. [G.]
M. 54.

60. TAIR O GERDDI NEWYDDION. Y Gyntaf, yn Cynnwys Carol Haf Newydd.

Yr Ail, Yn cynnwys Hanes Oferwch Carwriaeth Gwr yn ei Ifiengctyd, gan ddwyn ar gôf ei Ffolineb ai Ynfydrwydd, ynghyd a Rhybudd o Esampl i eraill, rhag syrthio i'r Cyfryw Droseddiadau.

Ar Drydedd, Cerdd yn erbyn Athrod rhai o Wragedd y Piserau, neu Golynod Hustungar.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch tros Rydderch Humphrey.

8 pp. (1) By John Rhydderch, (2) by Richard Owen, (3) anonymous. [G.]
M. 55.

61. CERDD RAGOROL. Yn Cynnwys Clôd Foliannus i Dduw am ddanfôn ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist brynu Pechaduriaid; Ynghyd ag amryw Gynghorion tuag

at wellhâd Buchedd, ac Edifeirwch prydlon, i'w Ganu ar y Fedle-fawr neu About the Bank.

At ba un y chwanegwyd Englynion Duwiol, sef Gweddiau Boreuol a Phrydnawnol.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Rydderch Humphrey.

8 pp. (1) By Evan William o'r Gwyl-lan Ym Maentwrog yn Sir Feirionydd, (2) by H. dab Ifan. [G.] M. 56.

62. TAIR o Gerddi NEWYDDION. Sef Y Gyntaf, yn Cynnwys, Hanes Gwr aeth i Ffair Lan Degla i geisio gwerthu dau Ychain, ac fel yr arhosodd yno ynghymdeithas Dynes ddiffaith; . . . ac a anghofiodd i Geffyl, yr hwn adawsai i Ymprydio mewn Odyn. Yr Ail, yn Cynnwys Myfyrdod ar Ddiuniad Gwr o'i Gwsc, ar Ganiad y Ceiliog. Y Drydedd, ar Ddiwaethaf yn Cynnwys Hanes digrif ynghylch syrthiad allan a ddigwyddodd rhwng Gwr Tauog, a dau Hwrdd Calonnog: Ym mha un y danghosir y môdd y Gorchfygodd un o honynt fileindra'r Ci ai Berchennog.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan J. Rhydderch dros Domas Sion Morgan, 1720.

8 pp. The third by Evan Thomas. [D.]

63. (1) Hanes, y Cymru yn gywirach ac yn helaethach nag y Printiwyd hwy gynt yn Llundain, ar y mesur a elwir Leave Land y ffordd hwyaf. (2) Carol Duwiol o Gynghorion Gwr Eglwysig iw Blwyfolion ar fesur a elwir Leave Land.

Argraphwyd yn y Mwythig Gan John Rhydderch Tros William Rowland a Rhys Morgan, am hyn sydd gydgyfrannogion.

8 pp. Both by E. Ellis, Person Eglwys Rhôs a Llandidno. [D.]

This book has no separate title page, and the imprint is at the foot of the last page.

64. RHYBUDD ir DIDDEUNYDD sef, Ail Rhann o Gyffes Oferddyn, yn dangos Dull Ymarweddiad ei fuchedd yn oedran Gŵr; a'i Anhunedd yn ei Henaint: O wneuthuriad Richard Parry, Awdur y Rhann Gyntaf.

[Then follow a series of englynion addressed to Richard Parry, together with his answer, all on the title page.]

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Domas Sion Morgan.

8 pp. [D.]

This composition was reprinted in *Cydymaith Diddan*, 1766, and further editions appeared at Carmarthen (2), Aberystwyth, 1811, and Llanrwst. Richard Parry was also the author of two other descriptive sketches, viz., *Rhybudd i'r Didddeunydd*, Part I, and *Hanes yr Ofer-ferch*.

Both of these were probably printed by Rhydderch, but as they do not bear his imprint, they are classified under "Anonymous Presses."

65. Chwech o Gerddi Duwiol Ar, amryw achosion. Y Gyntaf ei ofyn Gwisc Briodas, Gan ein Harglwydd Jesu Grist. Yr ail, myfyrdod y Bardd am ei farwolaeth. Y Drydedd, Cân yn Dangos ofnadwy fygythion Duw yn amser Temhestloedd. Y Bedwerydd, Difrifol Ystyriaeth a'r Ddiodeffaint ein Jachawdwr Jesu Grist. Yn Bumed, Cyffes pechadur Oedranus. Yn Chweched ac yn Ddiweddaf, Cerdd ei ofyn Pren.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros Dafydd Llwyd.

16 pp. The five first ballads by Owen Gruffydd, and the last by Humphrey Owen. [M.] M. 45.

66. Dwy Gerdd Newydd, Y Gyntaf, Cerdd ynghylch Mâb ei Farsiant a Merch ei Grûdd Flawd. Ar Ail, sef cyngor i Annog pawb i roddi eu pwys, eu hyder a'i Hymddiried yn Nuw, ac nid ar ddÿn; ar cyfan wedi i gymmeryd or 146 Psalm.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, 1722.

8 pp. (2) By D. Richard, is a copy of the second ballad in No. 36. [M.] M. 38.

67. Tair o Gerddi Newyddion (a'r cwbl o waith W. M.) Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch.

8 pp.

At the end the following advertisement appears :—

"Cynhygiadau am Brintio, trwy Gynnorthwy y Dewisol Lyfr; sef Gramadeg Cymraeg o Gasliad Sion Rhydderch at ba un a chwanegir athrawiaeth y Parchedig Captand Middleton, Pris

y Llyfr fydd deunaw, set chwech cheinioc ymlaen llaw a swllt arall, pan dderbynnir ef wedi ei Feindio."

The two first leaves are missing in the copy seen.

[G.]

M. 50.

68. TAIR O GERDDI O DIAETHOL.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, tros William William o Drelawni.

8 pp. The subject of (1) is "Distrywiad rhyw ran o wlad y Philistiaid": no author's name is given, (2) relates to the death of seven children by fire, and was apparently written by Dafydd Siengcyn, (3) refers to the generosity of one William Parry, who sold his grain to the poor at five shillings a measure instead of twelve shillings. The last two ballads were printed a second time, see No. 70, below. [G.]

M. 27.

69. YMDIDDANION Rhwng y CYBYDD ar OFERDDYN Ym mha un y mae'r naill yn edliw i'r llall, eu bod hwy'n euog o droseddu trwy Ymarfer y Saith Bechod marwol ysgeler hynny, sef yn, 1 Cybydd-dod, 2 Balchder, 3 Llofruddiaeth, 4 Lledrad, 6 Celwydd, 7 Cenfigen y rhain a berthyn yn bendifaddeu i'r Cybydd; Ac ir Oferddyn y perthyn, 1 Medd-dod, 2 Anlladrwydd, 3 a Diogi. Lle y danghosir yn eglur i lawer or Oferwyr droi oddiwrth eu Pechodau, a'i hanwireddau yn ail ir mab Afradlon, a hynny o herwydd caledi ac adfyd. Ac nid oes ddanghosiad o droeadigaeth neb o'r Cybyddion, o gyflawnder eu Golud, heb fod arnynt eisiai dim yn y Bywyd hwn, yn ail ir Gwr Jevainge yn yr Evengyl, Yr hwnnw a ddewisai Olud Bydol, o flaen dilyn Jechyd-wriaeth. Yr ail Gerdd yn Rhybuddio'r Cyfoethogion a'r Cybyddion i ymbarattoi eu hunain erbyn Awr Angeu a Dydd y Farn.

Argraphwyd yn y Mwythig gan J. R. tros D. Thomas.

8 pp. (1) By Dafydd Thomas, (2) by Gruffudd Edward o Llan-Silin.

Rhydderch's monogram on title page. [D.]

70. Tair o GERDDI sef y Gyntaf, sy'n Cynwys ystori Irad, neu Ymadawiad yr Enaid ar Corph. Yr Ail, sy'n Cynnwys Hanes Distrywiad rhyw ran o Wlad y Philistiaid, y losgwyd gan Dan, y Drydedd Gân, ar ddiwaethaf, Sy'n Cynnwys Hanes Gwr trugarog o Wlad yr Haf, yr hwn am ei Haelioni

ai Eluseni yn amser Drydaniaeth, a ddarfu i'r Arglwydd roi llwyddiant a chynyddiad tra helaeth ar ei Eiddo Ef.

Argraphwyd yn y Mwgthig, Gan John Rhydderch yn y Flwyddyn 1717.

8 pp. All anonymous. Rhydderch's monogram within ornamented border on Title. [Salesbury Coll.]

This book contains two of the ballads referred to under (65).

(3) **Ballads printed by STAFFORD PRYS (1758-1782?)**.

71. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd yn erbyn Tyngu a chablu enw Duw, ar Crimson Velvet, neu Gwynfan Brydain. Yn Ail, Ymddiddan rhwng Lloegr a Ffraingc ar y mesur a elwir leave Land neu adel Tîr. Yn Drydydd Englynion ystyriaethol, o gyngor i ddyn Annuwiol. MWYTHIG; Hydref 1758.

Rhybÿdd i'm Cydwladwyr y Cymru.

Fy mod i Stafford Prys Gwerthwr Llyfrau yn agos i Farchnad y Gerddwyr neu'r Green Market wedi codi Argraphwasg, lle ellir cael Argraphy pŵb math o Copiau ar Llythyrenau newydd a phapur da am Prisiau Gweddol.

N.B. Mi ddymunaf arholl prydyddion Cymru a ddanfonant ei Copiau attafi, cymeryd gofal iw Scrifenni yn ddifeuus, a mi cymeraf inneu gofal iw Argraphÿ nhw felly, er clod i' ddyn nhw ag i minneu hefyd.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts, (3) by E.E. Tail piece at end. [G.] [Salesbury Coll. at the University College of South Wales and Monmouthshire, Cardiff.] M. 57.

No. 2 begins thus:—

FFRAINGC.

“Clyw lloeger ysmala â gest di'r Cnhau
Er tolwg gyr yma gvir amod y'd da
A danfon o yn ddirgel cei Arian ith afel
A threio riwl battal rol bwya.”

LLOEGR.

“Taw deyrnas aneiri, llawn llid a drygioni
Ni cheidi ddim leni, o Liniath y ngwlad
Er amlad dy arianach, mi flina fi bellach
Yn borthi dy geriach di gariad.”

72. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd ar ddull ymddiddan rhwng yr Arch Goch a'r Eryr, bob yn ail penill, fel ag y calyn. A. am Arch, ag E. am Eryr, ar leave Land; neu adel Tir. Yn Ail, Cerdd ar ddull ymddiddan rhwng dau hen gyfaill oedd yn cario yr Yd i'r Mor un ar y Tir, a'r llall ar y Mor, ag fel y maent yn cyttuno ai gilidd mewn amriw o weithredoedd fel ag y canlyn am eu henwau, Wiliam ag Elis, E. am Elis, W. am Wiliam, ar falldod Dolgelleu. Yn Drydydd, Cerdd o hanes yr Hela dirgri y fu yn Rheffynnon. Ar farnad yr Heliwr.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys tros Thomas Roberts, 1758. (Price one Penny.)

8 pp. (1) and (2) by Hugh Roberts of Llanllyfni, (3) is not printed in the copy seen by me, but as the last page is blank, it may have been inserted in other copies.

This ballad is unique as to typography, as it is printed partly in black ink and partly in red ink. The word "Cerddi" and the imprint on the title page are in red ink, the rest of the title page is in black. [M.] M. 58.

73. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd a wuaeth y Prydydd i ganu Ffarwel ar wlad yr hwn a ordeiniwyd i fyned trosodd i America tros Saith Mlynedd iw chanu ar Charity Meistres. Yn Ail, Dechre Cerdd ar ddyll cyngor Rien i'w Mâb sydd yn Llundain ar Heavy Heart.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys, Tros William Roberts.

8 pp. Both by John Cadwalader. [G.]

M. 59.

74. Tair o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Dechreu cerdd yn adrodd fel y mae amryw fath o ddynion yn Tori'r Saboeth; yw Chanu ar Charity Meistres yn Ail, Cerdd i rybyddio pawb fod yn ddiolchgar i Dduw am y llawndra mawr sydd yn eid gwlad a gwarediad o'o prinder a fy, gyda chyngor i weddio ar Dduw na bo'n yn ru ddifal yn ein hawddfyd, yw Chanu ar gwel'r Adeilad. Yn Drydydd, Dechreu Cerdd o hanes dwy wraig a feddwodd ar Frandi iw Chanu ar gil y fwialch.

Argraphwyd yn Amwythig gan Stafford Prys, tros William Roberts 1758.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) and (3) anonymous. On the last page is Stafford Prys's device of an angel sitting

down with an open book in its lap, and two birds with outstretched wings on each side. There is also an advertisement of Blodeugerdd Cymry on the last page. [U.C.W.]

75. Dwy o GERDDI Tra Rhagorol. Yr gyntaf, Cerdd Dduwiol i annog Dynion yn eu jefiengctyd i feddwl am eu diwedd gymerwyd allan o'r 12 bennod o'r pregethwr. Yr ail, Cerdd o ymddiddan dwy Chwaer ynghylch Priodi, un a fyneu Wr, a'r llall ni fynneu hi'r un.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prÿs Gwerthwr Llyfrau, dros Hugh Evans, 1758.

8 pp. (1) By Richard Parry, (2) by M. Owen. [D.]

The last verse of the second ballad runs as follows :—

“Y merched oll a'r gwragedd da, os llywydd glan ar gân a ga
Eu goganu nhw ni wna, y llestri gwanna ydyn ;
Odid un pan ddel mewn grym, heb dafod llym ysgymyn,
Er hyn nid oes na gwr na gwas, heb gariad addas iddyn'.”

76. Tair o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf, Cerdd neu hanes rhyfeddol fel darfu i Fachgen pedair Oed syrthio i Grochaned o Ddwr brweedig, a cholli ei Fywyd, a hyn a fu Ymryn y Llin ymlwy Trawsfynydd, Medi 28, 1759. Yn Ail, Cerdd yn adrodd fel yr oedd y Bobl fawr yn ymlid y Tylodion bawb yw Blwy ar y drudaniaeth diweddaf. Yn Drydydd, Cerdd neu ymddiddan rhwng y Bol a'r Cefn.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prÿs, Gwerthwr Llyfrau, tros Thomas Roberts, 1759.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Ellis Roberts, (3) by Hitan Llŷn, ffrynd Dic Evan Sion Hugh Ffidler. [D.] M. 60.

77. Tair o GERDDI NEWYDDION. Y Cyntaf, Cerdd Newydd neu Gwynfan Tosturus y Cybyddion am fod y Farchnad mo'r isel a'r Bÿd Cystal a'r Bobl Dylodion, i'w Chanu ar Hutin Dingcer. Yr Ail; Cyngor merch gwedi i'w chariad ei beichiogi hi a'i Gwrthod, a hithe'n hel i bwyd i fagu ei phlentyn, Y Cyngor Hwn sydd rhybydd i eraill na ddelon i'r un Cyflwr; yw Chanu ar Luseni Mistres. Yn Drydydd; Cerdd Newydd neu Ddiolchgarwch i Dduw a'm warediad

gwraig a fu ddiffwrwyth yn hir o Ddyddiau ; i'w Chanu a'r Luseri Mistres.

Argraphwyd in y Mwythig, gan Stafford Prys, 1761.

8 pp. (1) and (2) by Hugh Jones, Llangwm, (3) by Phillip Humphrey. Prys's device of two birds on last page. [D.]

78. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf ; Cerdd yn dangos mor beryglus yw cynnwys meddylieu drwg a thrwy rhaiu y mae'r Cythrael yn tynnu llawer i ddinistr Enaid a Choroph, fel y dangoswyd yn ddiweddar yn Sir GAERLLEON, yn y wraig a wenwynodd ei Gŵr, a'i choroph a gadd ei grogi, a'i losgi, Ebrill, 23, 1763.

Yr Ail ; Cerdd yn dangos fel y tyfodd ymrafael mawr iawn rhwng Cardottyn a'i Gwd ; y Cwd ni fynnai moi galun am nad oedd yn cael dim yntho ond coegni gan bob math o ddynion.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan STAFFORD PRYS, dros WILLIAM MORGAN, 1763.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.]

* * * *

CARDOTTYN.

“Na bydd di brydd fy nghwd sobreiddiol,
Dy di ydiw Man o' War ddymunol,
Yn nofio'r mor sydd rhwng fy ysgwyddau,
Ag yn angori am fone mreichiau,
Yn hel yde hud deie da,
Pan ddechreuo ddelio a thydi,
Siawns iddo' madel byth a'th gwmni,
Wyt heini aua' a haf.”

CWD.

“I gwd y leni taw gad lonydd,
Aeth pawb yn galed fel ei gilydd,
Er pan ddeifiodd ffrwyth y ddaear,
Fe' drychan arnai yn anhawddgar ;
Fel pe dawn ni cymmar ci :
Rwi'n ofni brathan nhw fi a thwca,
Pan foch di a'th olwg draw oddiwrtha,
Yn lle rhoi mawrdda i mi.”

* * * *

CARD.

“Wel gwrando anwyl hen gwd unwaith,
 Ni awn at ddryse gwr y gyfraith,
 Mae rhain ynnill aur ar droie,
 Efo ei gweddol edyn gwydde,
 Nhw lenwan hen gyde i gid :
 Gwell i ni ofyn eu llyseni,
 Ni gawn ddigon gan y rheini,
 Yn lle ymgrogi i boeni a'r byd.”

CWD.

“O gwybydd hyn gardottyn gwirion,
 Y syrth yn feirw gydau mawrion,
 Wrth ddarllain Act y Gyfraeth filen,
 Sy'n peri eu hanog i'w plwy eu hunain,
 Ond dyna'r diben dwys :
 Ni chair yno fawr syberwyd,
 Oni bydd ryw glwy neu glefyd.
 Ni wiw dwedyd penyd pwys.”

79. RHYBYDD I IEUENGCTID : Sef tair o GERDDI NEWYDD-
 ION. Y Gyntaf ; CERDD yn erbyn Tyngu, yw chanu ar Gwel
 yr Adeilad.

Yr Ail ; CERDD yn dangos Natur y Merched ieuengc wrth
 garu yn anllad, a'u cyflwr salw yn eu cwmp, yw chanu ar
 Lafar Lysg.

Y Drydydd ; CERDD o Ganmoliaeth i'r Tea, yw Chanu ar
 Siwsan Lygad-ddu.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Stafford Prys, dros
 William Morgan, 1764.

8 pp. (1) and (2) by Thomas Edwards, (3) anonymous.
 [G.] M. 62.

80. TAIR O GERDDI NEWYDDION : Y Gyntaf ; Peth o Hanes
 Ioan Thomas, yr hwn a fwriwyd yw gollu yng Nghonwy, yn
 y flwyddyn 1756, ond er mwyn cadw ei einioes ei dransportio
 a wnawd, ond efe a ddaeth yn ol, ag yng Nghonwy eilwaith y
 bu ei dreial ag a gollwyd yng Nghaernarfon, Mai 19th, 1764.
 Yr Ail. Ychydig o Weddi J. T. yn awr angeu. Y Drydedd ;
 CERDD yn dangos fel y darfu i ddau benadwr mawr, sef

Balchder a Diogi wneud Llythur Ysgar rhwng y Cardotyn a'r Cwd, i'w chanu ar Leave Land.

MWYTHIG. Argraphwyd gan Stafford Prys, Printiwr a gwerthwr Llyfrau, 1764.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (3) by Dafydd ap Sion Pirce. [G.]
M. 63.

81. DWY O GERDDI GWIRIONEDDOL : Y Gynta ; Cerdd yw chanu ar Gwel yr Adeilad, yn gosod allan Hanes Llofryddiaeth a fu yn LLANSANAN, lle cafwyd y Gelain yn yr Afon. Ag ymhellach mae yn dangos fel mae Duw yn dwad a phob dirgel i oleuni, ag yn ei gosbi a Barn dost.

Yr Ail ; Cerdd yw chanu ar fesur a elwir LLEF CAERWYNT, neu Crying Windsor, Yn roddi Siaml ; ynghyd ag ychydig o Gyngor i FERCHED IEUENGC Rhag bod yn rhŷ feddalion wrth garu.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys, tros WILLIAM MORGAN, 1764.

8 pp. Both by Thomas Edwards. [G.] M. 64.

82. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Oddiwrth Ensaml Pyscodyn yn cynnwys amryw Gynghorion i bawb i arwain Buchedd dduwiol, gan na wyddant pa awr y gelwir hwynt i roi Cyfrif. Ar y don a elwir Anhawdd ymadael. Yr Ail Cerdd yn gosod allan am Yr hen dadau a gafodd ei gwaredu trwy weddi er anog y rhai fydd yn ei galw ei hunain yn gristnogion nad Esgeulusont weddio. Gweddiwch yn ddibaid. Thesol., v, 17.

Mwythig, Argraphwyd agn Stafford Prys, tros Hugh Efans, 1765.

A hyn rwyi yn ysbysu i chwi y Cymru mwynion mae yn fymrud drwy genad Duw ach gynorthwy chwithau osod yn argraphwasg Llyfr a elwir tyrad a chroso at Jesu Grist fe ddaw allan gyn gyntad ac geir digon o gynorthwy gan ich ufydd wasanaethw Hugh Evan Baledwr.

8 pp. Both songs anonymous. [U.C.W.]

83. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf ; Rhybydd i bechaduriaid feddwl am awr angeu, gan ystyried mor frau a darfodedig yw oes dyn. Yr Ail ; Hanes Liws a Martha,

Merched Elics Euron, yw chanu ar y mesur a elwir Anodd Ymadel, y ffordd fyrraf.

Mwythig: Argraphwyd gan Stafford Prys, tros Huw Ifaus, 1765.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) anonymous. [D.]

84. Dwy o GERDDI NEWYDDION. Y Cyntaf, Cyngor y Prydydd ei Bôb math ar Ddynion i ymddangos mewn rhyw rith yn lle dŷn tylawd, ac yn dwŷn ar gôf, mae'r tylodion i'w'r Bobl fwy di gownt fu ar y ddauar, ac yn annog pawb i ddyfeisio rhyw ffordd arall i ymrithio yngolwg y Bŷd os mynan barch ynddo, i'w chany ar hitin Dingcar. Ar Ail, Sydd yn dangos Dyll a chyflwr y meddwon, tyngwyr a godinebwyr, pan fônt yn eu Cyflwr gresynol, i'w chanu ar Loth to tepart ffordd fyraf.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Stafford Prys, tros Evan Ellis, gan yr hwn y gellwch gael ychydig o lyfrau'r Pereriu ysbyrdol neu daith y Cristion o'r Aipht i ganan ar werth.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm. [G.] M. 65.

85. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn gyntaf cerdd Ddiddanol o fawl ir Delyn, ar Leave Land y ffordd Hwya. Yn ail Cerdd Dduwiol yn Dangos mor fregus iw Einioes Dyn; Gyda Rhybydd I ymbarodtoi Erbyn awr Angau iw Chanu ar Gariad Nebyn, neu Amorillis.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Stafford Prys, 1767.

8 pp. (1) By Dafydd Jones, y Tailiwr, (2) by John Williams, yr hettiwr o Ddolgellau. At the foot of p. 8 is the following advertisement:

"Rhybydd. Fod John Williams, yr Hettiwr, (y gwr Enwedig Uchod) yn gwneud, ag yn Gwerthu, pôb mâth o Hettiau am brys gweddaidd; lle geill meibion a merched o bob Oedran eu cymhwyso eu hunain, a'r Hettiau Ffelts gorau ag sydd yn arferedig, a gwneuthuredig yn y wlâd; gan eich ufudd wasanaethwr.

"John Williams."

The first song was written by David Jones of Llanfair Talhaiarn, and is far superior to the ordinary ballads of the period. John Jones (Talhaiarn) was a great admirer of the song and reprinted it in the 19th century (*The Works of Talhaiarn*, 1855, p. 18). It is sometimes said to have been improved by the Rev. Evan Evans (*Ieuan Brydydd Hir*). [U.C.W.] [D.]

86. DWY O GERDDI, A Dau englyn newydd. Yt gyntaf, cerdd, neu hanes tosturus, etc.

Yr ail, Englynion duwiol.

Yn drydydd, Chwe Phenill i Nansi.

Yn bedwaredd, Dyriau o annogaeth i weddio,

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys, tros Hugh Evans. 1768.

8 pp. The three first anonymous, the last by Owen Gryffydd. On the title page, Prys's device of two birds. [M.] [D.] M. 66.

The following stanzas, somewhat modernized, will give the reader an idea of the third ballad:—

“Mi rodiais ar ynudd yn glodus rhyd gwledydd,
O fauol i fynudd a bronydd mewn bri,
Ni welodd fy llygad un fenyw gar fwynad,
Howddgarad a neisiad a Nansi.

“Er amled y merched ai troua' mor druwad,
Fel llewyrch y lleuad gan brafiad heb ri,
Nid oes un ferch addfwyn mewn mowradd na morwyn
Lle'r adwun un nosiwn a Nansi.

“Pe gawn nine y newis llawn rhyddlle'r hodis,
O ferched glan trefnus hoff raunus a ffri,
Er glendid na fforsiwn i gid mi ai gwrthodwn,
Mi dybiwn y neswn at Nansi.

“Pei rhoid y teyrnasoedd yn Asia ar ynysoedd,
Llywodraeth y tiroedd ar moroedd i mi,
Mi ai gwystldwn yn ufudd yn frynia ac yn fronydd
Ar meusydd yn unswydd am Nansi.”

87. Cerdd o Gwynfan William Rees o'r Pant Coch ym-mhlwyf Towyn, am ei wraig Jane Griffith a fu farw Mai y drydedd 1769. I'w ganu ar Drom galon.

Cerdd o fawl i Ferch, ar fesur a elwir Cowper Mwyn.

Cerdd ar ystyrieth gwr ar y geiriau hyn, sef Diwedd pob peth a nesaodd, am hyny byddwch Sobor a gwiliadwrus; ar y Don a elwir Damor Ellis.

Mwythig Argraphwyd gan Stafford Prys.

[G.]

M. 67.

Mr. Goodwin's copy of this ballad is incomplete, and the title is taken from Myrddin Fardd's Bibliography.

88. TAIR CAN AM GEINIÖG. Yn gyntaf, Cerdd am droed-igaeth St. Paul. Yn ail, Cerdd o alarnad am Mr. Rowlands o'r Caerae yn Sír Fon, ynghyd a dangosiad am gyflwr y

duwiol a'r annuwiol ar ol mynd o'r byd hwn. Yn drydydd, Dau benhill o Glod a Pharchedigaeth i'r anrhydreddus Capel Hanbury, Esqr. o Bonty Pool Marchog sir Fynwy.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Stafford Prys.

8 pp. (1) By Thomas Roberts. [D.]

89. Araith WGAN a'r Gan A'r ddau drawiad gyfar-ben, sef ar prif odlau o un silaf hyd bedair yn y gair Cynghaneddol. O Gyfansoddiad Richard Parry, Athraw Ysgol.

Ai gwypo yn Cyfaill yw,
Gwellhâd, ag nid gwall ydyw,
Na farna ditheu yr doethyn,
Oni wellhei in wall un ;
Barna, a gwellhâ yr Gwaith,
Di geri y dêg Araith.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Stafford Prys, tros Hugh Evans, yn y Flwyddyn, 1760.

8 pp. Imprint on p. 8.

This is a metrical version of the folk-tale Araith Wgan. It was reprinted in *Cydymaith Diddan*, 1766, p. 130. The prose version may be seen in the same book, p. 42; it also occurs frequently in MSS. (*e.g.*, Mostyn MS. 160; Pen. MSS. 65, 73 and 218), and it was probably composed in its present form in the sixteenth century. [D.]

Ballad printed by JOHN ROGERS (1707-1724).

---

90. Rhybuddion i Ewrope Neu newyddion da i Frydain Fawr. Sef Rhyfeddol hanes ac union gyfri o ddyfodiad ac ymddangosiad Rhyw un mewn Gwisg glaerwen i un W. Edwards Llafurwr neu Hwsmon yn ymyl Maidstone Ynghent: ar y 12 o fis Mai diwaetha. Yn cynwys yr holl Ymadroddion a basiodd Cyd-rhyngthynt, ac fel y darfu iddo ef ragddangos y fath flwyddyn o ryfeddol gyflawndra y fydd y leni: y wedd, ac amryw bethau eraill i gyd ar Gân. At yr hwn y chwnegwyd ychydig o Ymddiddanion rhwng Hen Wr a Gwr Ifangc.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rogers tros Dafydd Thomas.

8 pp. (1) By John Rhydderch, (2) by David Thomas. M. 68.

Ballads printed by WILLIAM WILLIAMS (1765-1768).

91. Can am LYGREDIGAETH y BYD, Yn dangos am farn Duw ar yr Hen Fyd, ac hefyd yn dadcan am ddinystyr Sodoma a Gomora am eu haml bechodau. Yn rhybuddio pawb i wellhau eu buchedd annuwiol cyn dyfod Dydd mawr ei ddigter ef a phwy ddichon sefyll Datc. vi, 17.

Mwythig : Argraphwyd gan W. Williams, dros John Jones. 1768.

8 pp. (1) By Philip Thomas, (2) by Hugh Jones, Llagwm (*sic*).

Printer's stamp of a vase of flowers, with ornamental border, on the title page. [D.]

92. Dwy o GERDDI. 1. Cyflawn a Chywir Hanes am SARAH SHARP Yr hon a ddiodeffodd yn Nhyburn, gerllaw Llundain, yn y Flwyddyn 1771, ar Ddrwg-dyb o ddwyn tri o Lwyau Arian oddiwrth ei Mheistres. Ac hefyd fel y daeth yn fyw drachefn wedi at y Mheddyg, ynghyd â'i Haraith wrth y Pren dioddef, Yn Ail Dirifauy Pren Almon wedi ei chymeryd o Lyfr Solomon Pregethwr 12 bennod. Ar see the Building, neu Gwel yr Adeilad.

Argraphwyd yn y Mwythig gan W. Williams.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Owen Gruffydd. [Salesbury Coll.]

Ballad printed by COTTON AND EDDOWES.

93. An ELEGY On the Much Lamented Death of Sir Watkin Williams Wynn, Bart. Who died by a Fall from his Horse in Hunting, near Wrexham, in Denbighshire, on Tuesday, the 26th of September, 1749.

Salop; Printed by I. Cotton and I. Eddowes.

8 pp. Decoration on Title Page of vase with flowers, etc. (1) Said to be by R. Rolt, (2) has the following title (page 5):—
 "Dechreu Can. O farwnad neu o alarnad am farwoleth Sir Watkin Williams Wynn, Bart., yr hwn a cwmpodd neu a Syrthiodd dros eu Ceffyl wrth hela ar ddydd Mawrth yr 26 o fedd mewn cae on agos i Wrexham. Ar y Mesur ae Lwyr Nutmik and Sinsir." [Cardiff Free Lib.] [G.]

M. 394.

Ballads Printed at Shrewsbury without Printer's Name.**(1) PRINTED FOR EVAN ELLIS.¹**

94. DWO O GERDDI Newyddion. Yn gyntaf. Cerdd odiaethol a Duwiol, yn gosod allan wirionedd di ame, fôd cosbedigaeth Echryslon ir pechadur di edifeiriol yn uffern, ar anfeidrol ddedwyddwch sudd ir sawl a drotho at newydddeb buchedd o ddyfnder ei glon yn y nef, hon a wnaed Er cysur ir duwiol ag er rhybudd ir anuwiol ag er dychrynu pawb o fo'n dilin ffordd yr anuwiol.

Yr Ail. Dechreu Carol yn adrodd Dull y farn ddiweddaf a melysed y fendith hyfrydol hono a ddatgan ein iachawdwr ir rhai cadwedig ag mor ddychrynadwy iw gwrando'r felldith ddi drugaredd ag sudd ar yr aniwiol gyda chynghor ir pechadur gofio i Greawdwr yn nyddie i Efiengtîd, iw chanu ar wêl yr adeilad.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Hugh Siones o blwy cerig y drudion Poet ai Cant, 1746. [G.] M. 75.

95. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Sydd yn adrodd mor anodd ir anedifeiriol etifeddu teurnas nefoedd.

Yr Ail. Dechreu Cerdd yn rhoddi bur hanes am Citty Lisbon, yr hon â faluriodd ir mor o fewn yr ychydig amser guda Rhybydd, i nine onid Edifarhawn y difethir ni oll yr un modd, ar gwel yr adeiled.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) Anon., (2) by Hugh Jones, Llangwm. [G.] M. 72.

96. DWU O GERDDI Newyddion, Y Gyntaf. Cerdd dosturus Jawn o hanes gŵr a laddodd ei wraig ai blant mewn modd echryslon o achos na alla ysbeilio ei gymydog ar y ffordd.

Yr Ail, hanes hên gribddeiliwr gybyddlyd a feddwodd yn neither I gymydog o achos rhoi gormod yn ei fol, ond fe feddylïodd yr hen ddûn mae gwrw rhâd oedd o'n ei gael ag o

¹ Evan Ellis was an itinerant ballad seller, who lived at Llanfihangel Glyn Myfyr, in Denbighshire.

achos I fedd-dod syrthiodd ir drwsneiddiwch sudd yn ganlun.

Drydydd. Englynion yn rhoi hanes chwech rew mawr ag yn rhoi hanes brenhinoedd oedd yn rheoli yn ei hamser hwunt.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Ellis Roberts. [G.]

M. 91.

97. Dwo o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Dirifau duwiol yn adroedd dyll y farn ofnadwy er rhybydd i ni i feddwl am ein diwedd.

Yn Ail. Cerdd sydd yn adroedd mor anystyriol iw dynion yn y byd, mor chwanog ydynt i dori yr Saboth, gyda dwys ystyriaeth o eirie ysgrythyr lan yn erbyn y fath bechod.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.]

M. 96.

98. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Dameg yr Unicorn sef erledigaeth pechadyr trwy Unicorn ai ddehongled yr hon su i ddameg ofnadwy iawn i bechaduriaid o herwydd nad unit yn dallt beth yw pechod.

Yn Ail. Cerdd newydd ei ddwyn ar gof i bechaduriaid ei cyflwr truenys yn y byd ag mor chwanog ydynt i dori gorchymun Duw gyda chrybwylliad am amryw arwyddion sydd yn weledig yn yr wybyr.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis o bob Man.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.]

M. 99.

99. Dwo o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cerdd newydd yn erbun y rhai sudd yn rhyfygu dweydud pa bethau a fydd, canus dirgelwch y goruchaf Dduw, gud a rhybydd i bawb feddwl am Dduw tra byddo ei byd yn esmwyth, rhag na ddichon i ni mewn adfyd a blinder gael mon gwrando, a chofio am y dyddiau gynt ar blynnyddoedd y cafodd llawer ddrygfyd, a bod yn barod bob amser cun dyfod or dyddiau blin a neshau or blynnyddoedd yn yr rhai y dweydir nad oes diddanwch yndnt.

Ar ail. Cerdd sudd yn adroedd mor anghenrhaid iw ceryddu plant bychain yn y dyddie ei ifiengdud ai hyfforddio

hud yr iawn ffordd yn ol gair Duw fel y dweydwyd or blaen yn yr ysgrythyr lan, fforddia dy blentyn yn mhen ei ffordd canus pan heneiddio ni ymedy ef a hi ag yn adroedd morr berugl iw i ifangc a hên oedi edifeirwch.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (i) By Hugh Jones, Llangwm. [G.] M. 102.

100. Dwo o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Dechrau cerdd yn adroedd mor dwyllodrys ydiw calon dyn gyda rhybydd ir bobl sydd yn Son am gadw pob Tylawd yn ei Blwy, i feddwl i ble yr ant hwythau pan font yn gurph, pryd na chadw'r plwy monynt, yw chanu ar Eluseni Meistres.

Yn Ail, Dechrau cerdd ar ddyll ymddiddan rhwng y prydydd ar gôg sef y prydydd yn dyfod or dafarn ar fore ddydd Sul ag yn clowed y gôg, hithau yn i Geryddu ef am ei feiau ag yn ei gynghori i wellau ei fuchedd, yw chanu ar Gonset Gwyr Dyvi.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis Llan Mihangel glyn y myfur.

8 pp. Both by Hugh Jones, the first is dated 1758. [G.]

At the end is the following advertisement:—"Fy Nghud Wladwyr cariadys Rwy fi yn ofni fod llyfr Eliseus colle'r hwn a Elwir traethawd ymarferol, yn ormod geni fi i'w gychwyn, o herwydd ei fod o'n llon'd pump sit ar ugain o bapyr, ag fe fyddis yn cyfri ceiniog y sit o bris ar bob llyfr os bydd o ar bapyr daf. Ond mae llyfr a Elwir Tyred a chroeso at Iesu Grist Neu draethawd Eglyr a byddiol, gwedi ei dynu allan o Ioan 6. Ad. 37. 'Yr hyn oll y mae'r Tad yn ei roddi imi, a ddaw attafi: ar hwn a ddél attafi, nis bwriaf ef allan ddim: O waith John Bunyan yn Saesoneg ag o gyfieithiad Jaco ap Dewi yn gymraeg or unfaed Argraphiad ar ddêg yn Saesoneg er lles ir Cymru. Mae'n haws geni finau fentro hwn o herwydd ei fôd yn llai o bris na'r llall or haner helaeth. Ag os bydd yr Arglwydd yn caniatu i mi gael digon o gynhorthwy ato fe geiff ddywad allan gen rhatted ag y byddo bosibl. Yr ydys yn ei gyfri fo mor lawn o ddarlleniad a fflatrwm y gwir Gristion, ond ei fod o yn fanach ei brint. Am holl bwrrpas inau oedd golli ceiniog om haddewid yn hwnw a roes imi allan or blaen, i geisio boddio y wald a gwneud fy llyfr yn felysach i bob math. Mae llawer yn barny for gwaith da ar hwnw, o waith sais rwy finau yn siwr y bydd y nesaf yn well o waith cymro os Duw a lwyddiff y gwaith ymlaen."

M. 103.

101. Dwy o GERDDI Newyddion Yn Gyntaf. Dechre Cerdd newydd yn gosod allan amal Bechode ag anwiredde dynion a rhybydd I Edifarhau Cin mund yn rhu hwyr, iw Chanu ar Crimson Velfed. Yn Ail. Pharssel o Englynon.

Yn Bedwerydd: Dechre Cerydd ar hud y frwnen ynghulch cadw yr Saboth mewn dull ymddiddan rhwng yr Enaid ar Corph Bob yn ail pennill.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) by Ellis Roberts.
[Cardiff Free Lib.]

102. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf Cerdd sudd yn gosod allen yn Eglur ei bawb mae mam pob math ar beehod a drwgioni iw medd-dod o wrth Ellis Roberts iw chanu ar Loth to depart neu anodd ymadel y ffordd huwaf. Ar Ail. Cerdd newydd yn gosod allan ddyll y ddwy farn, sef yn gyntaf y farn neillduol a fudd pan ymadawo yr Enaid ar corph ag yno y farn gyffredinol yr hon a fydd wrth lais yr utcorn diweddaf, ar dydd olaf pan gyfodir pawb i roi cyfrif am i weithred ger bron Crist par un bynag ai da ai drwg ar grimson Velved.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis, y gwerthwr llyfrau.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Cardiff Free Lib.]

103. Dwy o GERDDI Newyddion Y gyntaf. Iw dull ymddiddan rhwng cybydd neu ddyn anysdyriol ar Ange y Dyn yn deusyfu cael ychwaneg o amser yn eu henaint Ediferhau o herwydd iddo fwrw holl flode i amser mewn pob math o gybydd-dod a thrais ag Eulynaddolieth yr Ange ar ôl ymddiddan ychydig ag ef iw dori ef i lawr yn ddisymwth, fel Prens a ddygo ffrwythe drwg yr hwn a Deflir ir tân. Ar ail, Dull cyflwr dŷn anedifeiriol ar ei glaf wely yn awr ange.

RHYBYDD.

Mae ar werth ychydig o lyfrau y Pererin ysbrydol, neu daith y cristen o'r aipt i ganann, gud ai ail ran sef Dull Priodas ysbrydol rhwng Crist ar Eglwys.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

104. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf Dameg yr hadau Luc 8. benod 5 ar 6 ar 7 ar 8 o wersi iw chanu ar gwimpiad y

dail. Yn ail Ysdyrieth am yr ail anedigeth hon sydd yn adrodd mor anodd i bechadyr gael mynd ir nefoedd heb edifeirwch gyd a chrybwylliad am yr haint neu ddinistr a fu ar nifeilied iw chanu ar Grimson Felfed.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [D.] [Cardiff Free Lib.]

105. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Cerdd sydd yn adroedd y rhagorieth sydd rhwng y rhâd rās Crist ar ddeddf. Ar ail. Dameg yr ogo ar gân, er mwyn deffro pechaduriaid o gwsg pechod i feddwl am ei diwedd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [D.]

106. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Cerdd o rybydd i Bawb Ediferhau tra byddo dydd gras heb pasio ag yn dangos dosded cyflwr yr anuwiol a fyddo marw heb ym gymodi a Christ drwy Edifeirwch. Cofiwch y gair Ceisiwch yr Arglwydd tra gellir ei gael ef, gelwch arno tra fyddo yn agos Esay pen V. adnod 6. Ar ail Cerdd a dynwyd Allen o Exodus sef cofia gadw yn Sanctaidd, y dydd Sabbath, a hyny iw arwyddo ini fod yn sobor ag yn dduwiol ar ddydd yr Arglwydd, nid gorffwyso oddiwrth ein gorchwyl y dydd or blaen yn unig, a mund i feddwi neu ruw bechod arall a fyddo mwy, rhag ini gid syrthio i ddistruw Enaid a choroph.

Argraphwyd y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Owen Gryffydd. [D.]

107. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Coffadwriaeth Alar am y Feddyges barchedig gwraig Mr. Richard Parry o Dal y Bont ymhlwy caer hûn iw chanu a, r ffansi 'r Milwr Yn ail. Campau a Gwasgwycheder Sion 'r Haidd yr hwn a elwir yn gyffredin Cwrw iw chanu a'r gonset gwyr Dyvi.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis Gwerthwr Llyfrau a British Oil, etc.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [D.]

108. Dwy o GERDDI Digrifol, Yn Gyntaf, Dirifau digrifol ar ddyll o ymddiddanion rhwng Cristion ag angrhigion ynghyleh mynd ir Eglwis ar gonseet gwyr dyfi. Ar ail. Dirifau digrifol o ymddiddan rhwn dau gerlyn di drugaredd am godied y farchned, fel y maent yn tynu atyn ei hunain ag yn dyfeisio par ffordd y casglant fwye o arian ar farw nad mwngc.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

109. Dwy o GERDDI Dewisol ag ysdryiol, un o honynt Sydd newydd o waith Ellis Roberts, a hono sudd yn gosod allan am dafod y dyn Cnawdol, fel ei mae fe yn cael ei iwsio i weddio ag i felltithio i ganmol ei gymydog ag iw oganu ag i ddweydud gwir a chelwydd, gwedi ei chymeryd allan or 3 benod o iago ar 9 adnod. Ar ail. Rhyfedd-fyr Olygiad yn Nrych y Drindod.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Robert Rrichard. [D.]

110. Dwy o GERDDI Duwiol Y Gyntaf. Ail Argraphiad o gyffes Hugh Moris ar ei glaf wely, yr hwn oedd yn taer ddeisyfu ffafr a thrugaredd Duw cun ei farwoleth yr hon a eill pob dyn a graffo ar ei druenys gyflwr ei hyn gany guda ffarchedig ofn a gosdyngeddwydd ar Lef Land.

Yn Ail. Sudd yn datgen mor angenrheidiol i bob dyn ymdrechy yn ddi oferedd am wir edifeirwch mewn pryd, gud a dymuniad or galon gael undeb rhyngom a Christ cyn awr ange gud ag ysdryiad mor beryglys iw cyflwr dyn anedifeiriol yn y farn ar Loth to depart fer.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Morus, (2) by Ellis Roberts. [G.] M. 100.

111. Dwy o GERDDI Duwiol. Yn Gyntaf. Dechrau Cerdd ar ddull ymddiddan Rhwng y meddw ai gydwybod Cun myned ir farn Bob yn Ail penill ar Gonset gwyr dyfi. Ar Ail. Ymddiddannion Rhwng Dyn a Llyffant, Ar y Dôn a Elwir Dôl y Môch neu'r Cowper mwyn.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm. [D.]

112. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd newydd i rybyddio pawb i feddwl am ei diwedd, o herwydd bod ein hamser mor ansicir yn y byd hwn lle y dylen bob amser ymorol am Edifeirwch am ein hamel bechode er mwyn cael dedwyddwch a llawenydd gyd a Christ ai angylion yn y byd nesaf ag mor dosdyrys a gresynus ini adel ein heneidiau gwirion an farwol o esgeylusdra a diofalwch i fynd i boenau tragowyddol i uffern, gud a chydig o hanes rhuw aderyn a lefarodd yn byr debyg i un a fydde'n dweydyd parattowch heb ddim arall iw ddweydyd ond y gair hwnw'n unig, a hynu fy yn y flwyddyn 1753 yn Sir Feirionydd yn agos ir bala lle bu glefyd a marwoleth fwya mewn cyn lleied o amser ag a fu ers talm o amser ynghymry ar ei ôl. Ar ail, Ymddiddanion rhwng y meddwon ar tafarne bob yn ail penill ar gonset gwyr dyfi ney loth to depart.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

113. Tair o GERDDI Newyddion Y gyntaf, Cerdd sydd yn adroedd ei ddyn ei gyflwr truenys yn y farn, drwy dystioleth ei gydwybod ei hûn, o herwydd nad oes dysd mwy Echryslon yn Erbyn yr Enaid nag yduw, ar ddull ymddiddan rhwng dyn ai gydwybod, ar Grimson Velved. Yn Ail, Dirifau odiaethol neu galarnad pechadur neu droeyad pechadur ei Edifeirwch neu fedduginiath ir Enaid clwyfus. Ar yr ûn mesyr a cherdd y winllan o waith Rob. Evan o feifod yn Sir drefaldwyn. Ar drydydd, Sydd yn arodd morr Echryslon yduw dyn cenfigenys gudag ysydrieth fel y mae cenfigen ymhob man yn lladd ei fferthenog ar Sonselie.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Hughes, (2) by Robert Evans, (3) by John Evan, Clochyd Llan Faglan yn Agos i Gaernarfon, 1747. [M.]
M. 85.

114. Tair o GERDDI Newyddion. Y Cyntaf. Cerdd yn Erbyn y pechod mwyaf Echryslon a melltigatedig, yr hwn sudd leia bydd oddiwrtho, ond ei fôd yn arferedig gan lawer o ddŷnion o soweth yn amel iawn, sef tyngu ag iwsio pob math ar araith mwya gresynol a ffiedd ger bron Duw. Cofia'r ysgrythyr lan na thwng ddim.

Yn Ail. Cerdd newydd o al-ran ir gerdd a fu yn Argraffiadig or blaen, ynghylch marwolaethau'r prophwydi gynt, hon sudd yn chwaneg hanesion o farwoleth rhai Eraill nad oeddent yn y gyntaf, Er rhybuddio pab ei feddwl am ei ddiwedd.

Y Drydydd. Sudd adroedd mor lesol iw Edifeirwch mewn amser hawddfyd, canys pan ddelo clwy ney ddolur neu ruw galedi arall pa ddiolch sudd i bechadyr am ei Edifeirwch.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. The three by Ellis Roberts. [G.]

M. 92.

115. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd Ei ofyn cryd iddo ei hyn yr hon sy ddigrifol iawn iw chanu ar y foes a wnaeth Ellis Roberts.

Yn Ail. Cerdd i Ddiolch i Dduw am ein gwared o ddwylo y gelynon, iw chanu ar Grimson felfed.

Ar Drydudd. Dirifau yn cynnwys Gogwyddiad neu Tebygoliaeth o Ddarostyngiad Brydain fawr, iw canu ar fesur a Elwir, Diniweidrwydd, etc.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis notys y neb su ganddo rawn ag eddi gwlan ar werth doed ag o i mi fe fydd iddyn nhwythe arian da am dano. Evan Ellis.

8 pp. (1) and (2) By Ellis Roberts, (3) by Dafydd Jones. [G.]

M. 95.

116. Tair o GERDDI Newyddion duwiol na buont erioed yn Argraphedig or blaen.

Y Gyntaf. Cerdd newydd sydd yn adroedd mor ansicir iw ein hamser gydag ysdyrfaeth am fyr rybydd neu farwoleth Sr. Watkin Williams Wynne.

Yn ail. Dameg y gwr a syrthiodd ymysg lladron wrth fund o Jerusalem i Jerico. Chwiliwch Luc. 10.

Ar drydydd. Y prydydd yn cwuno mor ryfygus iw pobol y byd yn Erbyn gair Duw, a Mathew yn dweyd yn y bumed benod ar unfed wers ar ddeg gwyn eich byd pan i'ch gwarodwyddant ac i'ch erlidiant ac y dywedant bob ddryga air yn eich erbyn er fy mwyn i a hwy yn gelwyddog medd Crist.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) Hugh Jones, Llangwm ai Cant, 1749, (3) by John Richard, Bryniog. [G.]

M. 97.

117. Tair o GERDDI Newyddion odiaethol. Y Gyntaf. Cerdd i anog dynion i gadw'r Saboth ar mawr beryg sudd ar y sawl ai Torro, fel ag yr ydys o soweth yn ei dori'n rhy amel, gydag ysdyriaeth y geirie hyn, cofia gadw yn santedd y dydd Saboth canus mewn chwe diwrnod y gweithi ag y gwnei dy holl waith.

Yr ail. Cerdd a gyfneythwyd or sassoneg ir gymraeg yn adroedd mor resynol iw rhwysdro mab a merch at ei gilydd drwy gariad fel ag y mae llawer o Eisie bod power yn y naill fel y llall.

Ar Drydydd. Erfynied gwraig am drygaredd ar ei chlaf wely.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis o bob Man.

8 pp. The third is by Hugh Jones. [G.] M. 101.

118. Tair o GERDDI Newyddion. I. Yn gyntaf Carol Haf am y flwyddun o oed Crist 1737, yw ganu fis mai. II. Yn Ail, Cerdd o barchedigaeth urddasol Watkin Williams Wynne, Esq., pan naed ef yn faier ynghaer lleon ag a genir ar mesur a elwir cast away Care, neu care away. III. Yn drydudd crddoymddidden rhwnc dau cydymeth ybrduidd ouddyn cyngchori roybudd i fod yn weddol yni amser er daioni iw enaid.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Edward Jones, (2) by Ellis Cadwaladr, (3) by Richard Thomas.

[Cardiff Free Lib.]

119. TAIR O GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf. Carol Plygain am y flwyddyn Bresenol o waith Mr. Edward Somuel, 1738. Yn Ail, Ymddiddan rhwng dau gydymeth ydghylch Dewis Gwraig un yn camol gwraig weddw i fôd yn ore ar llall yn taeru mae merch Ifangc fu ore ag yn y diwedd yn i phriodi. Yn Drydydd, Cerdd i ofyn Fidil neu feiol.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Edward Samuel, (2) by Robert Evans, (3) Anonymous.

The last song is amusing, as will be seen from the following verse:—

“Bydd llawer yn barod weithie
 I daro'r dyn ne dorri i danne,
 Am ddyrnu cilwg oerni calon
 Anian leisie anfelusion.
 Yn lle cael ceiniog am y canu
 Fe fydd llawer
 Ag osgo'n eger, i'w scyrnygu
 Fe ddwed rhai mewn modd gwradwyddus
 Tan fin gamu, Nid rheswm talu i Richard Ellis.”
 [D.]

120. Tair o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Cerdd ynghylch yr haint ofnadwy sydd ar anifeilied gydag ychydig o eglyrhad am amruw flinderoedd echryslon a fy ar ddyinion or ol y cyffelip haint a fy ar nifeiled or blaen sef a clefydon marwoleth newyn cledde. Yr ail, Sydd yn erbyn tyngu a chymeryd henw Duw yn ofer na chymer enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer canys nid di eyog gan yr Arglwydd yr hwn a gymero ei enw ef yn ofer. Ar drydydd, Erfyniad neu weddi am y bore, iw dweydyd neu iw chany gyda gosdyngeddwydd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By H[ugh] Jones [Llangwm], (2) by Owen Edwards, (3) by Owen Gruffydd.
 [Cardiff Free Lib.]

121. Tair o GERDDI Duwiol. Y Gyntaf, Sydd yn crybwyll am feithdra diddiwedd fydd i bob dyn iw gael ar ol ymadawiad yr Enaid ar corph, par un bynag ai da ai drwg yr hwn yw Tragywyddoldeb, o herwydd mae dyma yr amser cymeradwy i bob dyn feddwl am ei Enaid. Yn ail, Cyffes pechadur gyda rhybydd i bawb feddwl am ei diwedd. Yn drydydd. Hanes Llundain ar balchder sydd ynnddi gyda chrybwyll am amryw bechodau rhyfygus sydd ynghymru.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis o bob man.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Morris Roberts of Bala, (3) by Ellis ab Ellis. [D.]

122. Tair GERDDI Newyddion Yn Gyntaf. Cerdd sydd yn dangos fel y mae Duw, yn danfon pob llawnder a heddwch i deyrnas leyger, drwy ei fawrion Drugareddau, ag mor ddi ystyr uw ei thrugolion o honyut. Ar ail gerdd sudd yn dangos fel y mae dyn drwy ddyll Edifeirwch yn gofyn cyngor

iw gyfaill. Pa fodd y mae cael bywyd Tragywyddol. Y drydydd sudd yn dangos y modd ei mae fe yn cael ei attebion.

Rwy'n eich rhybuddio fod gani bottelau a Britshes Oel ar werth. Ag yr wyf yn eich rhybuddio bawb sudd wedi rhoi arian at brintio llyfr a elwir Prodas ysbrydol ag heb gael yr un llyfr, am ymorol amdano, lle rhoesont ei harian cun ir llyfrau ddarfod.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, (3) by John Richards, Bryniog. On pp. 7-8 there is an advertisement relative to the publication of *Pererindod Ysbrydol*, by Evan Ellis. The latter book was printed by Stafford Prys in 1759. [U.C.W.]

123. Tair o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cerdd yn adroedd mor ryfeddol ydiw calon dyn ag mor lawn iw o bob myfyrdod Yr Ail, Cerdd ei ddeysyf ar bechaduriaid ymadel ai hên ffurdd a dilin buchedd newydd, hon fu n rhoi mawr Siampel or blaenad a oleuodd fel tân tros y rhan fwyaf or wybren Awst 14, 1746. Ai disgynieid neu ei diffodiad oedd yn y môr. Ar Drydydd, Sydd yn adrodd dyll y meddwon ar amharch y maent yn ei gael yn i meddwdod.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis gwerthwr yr almyncas cymraeg yngwynedd.

8 pp. The three by Ellis Roberts. [D.]

124. Tair o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cyffes pechadyr ney alarnad difrifol a wnaeth Ellis Roberts idde ei hyn, o achos meddwdod, er rhybydd i bawb na ddilynont moi lwybrau ef. Yn ail, Dirifau digrifol sudd yn gosod allan fel y mae ymadroddion dynion wrth ddyfod or eglwysydd y syliau, yr hain sudd yn dangos mae nid o ran gwrando ar y person yn unig y mae neb yn dyfod yno ond er mwyn rhuw negesau bydol eraill. Ar drydydd. Ymddiddanion rhwng hen gerlyn anrugarog a gwr gweddw tylawd oedd berchen saith o blant am y farchned.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Hugh Jones, Llangwm, (3) by John Cadwaladr of Bala. [D.]

125. Tair o GERDDI Tra llesol at iechydwrriath Enaid dyn. Y Gyntaf. Ynghylch yr haint Echryslon sydd yn arwinol ar

anifeilaid mewn llawer o fannau hyd y deyrnas hon, ar gwel yr adeilad. Yr Ail sydd yn adroedd mor ddibris iw dynion oi heneidiau, ai curph i hunain, fel y byddant morr echryslon yn ei hoffrwm i hunain ir cythrel, ag yn cably enw'r goruchaf Dduw, ag mewn rhan yn adroedd mor daer y mae Crist yn galw pechadyriaid i wir edfeirwch, nid i ymddoethi ag i siared geiriau chwyddedig mewn ymffrost ond drwy addfwynder a gostyngeiddrwydd. Nid yr hwn sudd yn dweydyd wrthif Arglwydd Arglwydd a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd ond yr hwn sydd yn gwneythyr Ewyllys fy nhad yr hwn sydd yn y nefoedd. Ymdrechwch am fyned i miewn trwy'r porth cyfing canys llawer a geisiant ag nis gallant. Chwiliwch yr ysgrythyrau. 3. Sydd yn dangos mor druenys iw pob dyn sudd heb geisio edifeirwch ar loth to Depart fyrra.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis lle y gellwch gael amruw siort o lyfran cymraeg am bris gweddaidd.

8 pp. (1) By Edward Jones, (2) by William Owens, (3) by Ellis Roberts. [D.]

126. Pedair o GERDDI Newyddion. Dwy o rai duwiol a dwy o rai digrif. Y Gyntaf. Ynghylch cwrs y blynyddoedd aeth heibia ag amcan y rhai sy i ddyfod.

Yr Ail. Hanes gŵr ar i glawely o glefyd marweleth yr hwn adawodd i anwyl ferch yn gyd ysucutor ai mam ai mam drwy dwyll Satan a laddodd'r Eneth o herwydd y pywer fel y daeth y spryd yr Eneth i wirio'r weithred.

Drydydd. Hanes gwraig a gurodd i gŵr fel y cariyd ei chymydog ar y trosol.

Bedwarydd. Hanes hên ddyrnwr yn i feddwod a daflodd i ffust ai gapir tân ag fel y bu yn tynu i wallt o Ediferwch pan sobrodd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Hugh Jones. [G.] M. 74.

127. Pedair o GERDDI. Tra Rhagorol Y Gynta, Cerdd yn Dangos fel y Lladdwyd merch yn Sir y Mwythig oedd yn berchen ar saith gant o bynne heb law Dodrefn arall ar modd

y Daeth ei hyspryd hi I gyfarfod ewythr iddi ag yna'n ol deudiad yr yspryd y Cafwyd y Corph ag y rhoed mwrdrwyr yngharchar.

Yr ail Gerdd o goffadwriath ag o alarnad merch ifenge ar ol ei Morwindod. Y Drydedd Diriyay yn adrodd Dull y Farn Ddiweddaf, gan rifo 15 dydd o aruthredd Rhyfeddol ar ddyfodiad Crist in Barnu. Y Bedwaredd Gerdd o fawl i ferch ifenge ai henw ymhop man dros y Gerdd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) By Gwilim Jerwerth, (2) by Dafudd Evans, (3) Dafydd Jones ai hail wnaeth, (4) by Gwion Gwynedd. [G.] M. 71.

128. Dirifau Neu Gerdd y Winllan wedi cymeryd ei hystyriaeth allan or xx pen. S. Mat. adn. 6. Pa ham y sefwch chwi ymma ar hyd y dydd yn Segur?

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. Imprint on last page. By Robert Evans of Meifod, Mont.

[Cardiff Free Lib.]

129. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf. Ail ran ynghylch y seren ddychrynedig, yr hon sudd danlyd rybydd i bechadyriaid anedifeiriol o flaen ei dinistr, yn ol geiriau Sr Isac Newton ffilosoffydd Jerusalem Jerusalem, pe gwyddit ti yn dy ddydd, . . . dy ddydd hwn, y peth a Berthynant ith heddwch, ond yn awr y maent yn guddiedig oddiwrth dy lygaid, Edrychwch. Ar ail, Doeth ymddiddanion rhwng cydwybod a ffalster.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. (1) and (2) by Hugh Jones, Llangwm. There is a long statement on the title page with reference to the printing of a book called *Mynediad y Brenin Alfa trwy ddyffryn trueni ysprydol*, but it is very illegible on the copy seen. [Salesbury Coll.]

130. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Dechre Cerdd ne gwynfan dyn trafferthus gwedi bod mewn caethiwed a charchar fel y mau yn clodfori Duw am i waredied ag yn Datgan Drugareddau ymhob oes ir gostyngedig ar ufudd . . . galon ai fawr allu i gosbi yr Balch ar Aniolchgar iw chanu ar chariti Meistres. Ar Ail Cerdd o Goffadwriaeth Alar am yr ardderchog Arglwydd yn y dyddiau gynt yr hwn a elwir

Trigaredd a fu farw 12 dydd o fis Jonawr 1755, iw chanu ar gonset gwyr dyfi.

Os gwenwyn pâr o glogos   clir,
 . . . magwyd hir gynfigun,
 Beth am gefnders wyr y taid,
 Fu'n gyry defaid ifan.

Y 3dd. Ran or falet yme y cewch chwi weled y gwirionedd fel mae rhyfel an ysbrydol rhyngw i am cyfell ond ni ddweydis i fawr oi hanes o eto mi ddweyda fwy y tro nese os bydd raid, yn enwedig pan elwi or gymdogeth ag ni waeth gan i om rhan fy hyn pedfawn o houï fory nese Pedfaswn i y tori . . . neu robio ysdandin mewn ffair nifase bosib gwneyd mwy o siared, mae efre yntyfy mewn lle a ddisgwilir weithie ar dir uchel yn sicir.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis o le n y bŷd.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. On p. 8 there is a long note by Evan Ellis with reference to a charge made against him of stealing. He denies the intention to steal, and says he had been drinking at the time, and complains that owing to this charge he had got into trouble with his wife.

[Salesbury Coll.]

(2) PRINTED FOR WILLIAM DAFYDD.

131. DIHUNIAD CYSGADUR; sef, Y Bardd Cwsg. Y'r Ail Rahnn Yn dangos mewn Breuddwyd Gweledigaeth Ryfeddol y Bardd Cwsg; A'r ymddiddan a fy rhyngddo efe A Chydwobod, Ffydd, Gobaith, Cariad, Gwirionedd, Gostyngeiddrwydd, Gonestrwydd, Sobrwydd, Haelioni Gywirdeb, Gwiriondeb, etc. Ynghylch Llygredd y Byd, ynghyd ag ychydig Anogaeth yn erbyn Swyngyfaredd Dewiniaeth a'r Cyffelyb. Math. vi, 24. Jago vi, 4. Deut. xviii, 10, 11, 12.

Argraphwyd yn y Mwythig, tros William Dafydd, MDCCXLIX.

8 pp. By R. Parry (see No. 64). Reprinted in *Cydymaith Diddan.*, p. 121. [D.]

132. Tair o GERDDI Difrifol a Diwiol, Yn Gyntaf, Rhybydd i bôb pechadŷr i ymbado itrwu Edifeirwch cun ydelo'r dŷdd mawr ei ddigder ef a pwy a ddichon sefull. Dat. vi, 17. Yr

Ail ran. Yn Dangos Dosdad a fydd cyflwr yr Aniwiol, heb Edifeirwch yn y Farn Ddiwede sef diwedd y bŷd. . . . Yn drydydd. Englynion i Wythnos y dioddefaint Jesu Grist.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Dafydd, MDCCL.

8 pp. The three by Owen Griffith, Gwehydd Llanystundwy. [D.]

133. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Y gyntaf sŷdd yn dangos mor berigl ŷw i Ddynion farw heb wir Edifeiwrch, o blegid fod yr amser yr an-siccr. II. Yn ail sydd i Ddeisyf ar bob Dŷn ymdrechu am fywyd Tragwyoldol yn yr amseroedd Enbŷd hŷn gŷd ag ychydig o grybwŷll am yr helŷnt Bresennol. III. Yn Drydydd o Draethiad Brut, neu Brophwŷd-oliaeth am amrŷw o bethau hynodol jawn i'w hystyried.

Argraphwyd yn y Mwythig Dros William Dafydd, o Le yn y Bŷd, 1751.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, (3) by Taliesin "pen Beirdd Gorllewin". [D.]

134. Dwy o GERDDI Tra-Rhagorol Yn Gyntaf. Carol Duwiol o ystyriaeth ar ddiwedd y Byd. Yn ail. Cynghorion i bobl jeuangc i gofio ei Creawdwr yn 'nhyddiau eu jeuengctid, etc. Preg. 12, edrych Dihar. 22, 6.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Davies.

8 pp. (1) By Mr. William Mathew, (2) by Dafydd Thomas. On title page a woodcut of the Royal Arms "G. R. II."

The following englynion are printed at the end of the ballads:—

"Englynion ymelaid Eglwys Loeger:

"Enaid a llygaid Lloeger a welai
Yw alw yn dduwiolder
Yn Torri'r Pab obrwy air pêr
O Rufain ar wâr ofer.

"Pren blodeu ffrwytheu yn ffraeth mewn dyfuddysg,
Nid ofnodd farwolaeth.

Rhwygodd Egin rhywogaeth

Y ddelw ddysg o ddiawl a ddaeth." [G.]

M. 84.

(3) PRINTED FOR HUW IFAN OF LLANNOR, CARNARVONSHIRE.

135. ODL Newydd yn dair Rhan. 1. Am yr undeb sy' rhwng Crist a'i Aelodau, ynghyd a'u Breintiau. 2. Egwyddor,

a'r Rheol Bywyd Cristion. 3. Y gwir Gredadyn. Ar y Don a elwir Ymadawiad y Brenin neu the King's Farewell, y ffordd fyrraf ag hymn.

Mwythig Argraphwyd tros Huw Ifan o plwy Llannor yn Sir Gaernarfon 1757.

8 pp. All anonymous. [M.] [U.C.W.]

M. 78.

136. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Dechreu cerdd Myfyrdod am Awr Ange a barn a phoene uffern, iw chanu ar Crimson Velvet. Yn Ail, Can am Greadigaeth y Byd.

Argraphwyd yn y Mwythig, tros Hugh Evan, Gwerthwr-Llyfrau.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Vicar Prichard. Stafford Prys's device of two birds on title page, and the Royal Arms on the last page.

The second composition is said to have been composed by Vicar Prichard; at its end is the following:—"Y Gan uchod a gafwyd o enau hen wraig, a ddysgod hi gan ei mam, a fuasai gynt yn gwasanaethu gyd a r hen Ficer yn Llanymddyfri." It was printed in the Llandovery Editions of *Canwyll y Cymry*, see Edition of 1867, p. 297. [D.]

137. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Dechreu, cerdd o Myfyrdod am Awr Ange a barn a ffoune uffern, uw chanu ar Gwynfan Brydan. Yn Ail. Dechrau cerdd ar Loath to depart ffordd fyra yn gosod allan yr inion ffordd i ddistriw.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Hugh Evans o plwyf Llannor yn Sir Caernarfon.

8 pp. Both by Ellis Roberts. Woodcut on Title page. [Salesbury Coll.]

---

(4) PRINTED FOR RICHARD HUGHES.

138. Dwy o GERDDI tra Dyddanol Sef Y Gyntaf, hanes y Rhyfel a fu rhwng Gwyr y Brenin William, a gwyr Lewis o ffraingc ar y môr, fel y llosgodd Rhyfel y Llong fawr, lle'r oedd llun y Brenin William ar ei linie, a Lewis yn ei Dwyso mewn Cadwen ar Leave Land, y ffordd hwyaf, etc. Yn ail, Cerdd o ymddiddan rhwng dau gydymaeth ynghylch Alis y ddewines o blwyf tregaian yn sir fon yr hon A fydda arfer o

swyno a rhoi hanes petha a ddygid a phwy ai dygodd hwynt, un yn i chanmol ar llall yn ei goganu hi, (Ar y dôn a Elwir clochydd meddw mwyn).

Argraphwyd yn y Mwythig tros Richard Hughes Gwerthwr Llyfrau.

8 pp. (1) By Hugh Morris, (2) by William Hughes, taeliwr o Langefni. [D.]

139. Tair o GERDDI Tra-Rhagorol. Newydd i Hrgraphu. Yn Gyntaf, Cerdd o ysydrieth am bresenoldeb yr Holl-alluog Dduw yr hwn sydd yn bresenol ymmhob lle iw chanu ar Grimson Velvet, neu Gwynfan Brydain. Yn Ail, Gerdd o Anogeth i weddio o harwydd bod yn anghenrhaid i bawb ddyfel syniad a dwys ystyriad i trosedd neu camwedd y byddant fwa cynfinol a hwynt gan ddeusyf maddeuant ag ollyngdod am danynt ar Fesur a Elwir heavy Heart, neu Daom Galon. Yn Drydydd, Carol Duwiol yn crybwyll am Freuolder Dyn, a'r Angenrheidiolrwydd sydd yn sefyll arnom ni i gyd i geisio Troi at Dduw drwy Edifeirwech, rhag i Angau ddyfod ar ein Gwartha a'n cael yn Amharod, ar Fesur a Elwir Leave Lrnd y ffordd hwyaf.

Argraphwyd yn y Mwythig, tros Richard Hughes.

8 pp. (1) By William John Hugh, Llannowrin (Llanwrin), (2) by Owen Gryffudd, (3) by Rees Ellis. [D.]

140. TAIR O GERDDI Tra-Rhagorol. Newydd I Hargraphu. Yn Gyntaf, Araith Henaint Ar fesur a Elwir, Loath to Depart. Yn Ail, Dirifau Duwiol, tra angenrheidiol ei ystyried; yn enwedig yn yr amser yma, iw Chanu ar Heavy Heart. Yn Drydydd, Ystyriaeth, yn dangos helynt a hanes Dau Wr oedd yn y Gyfraith am Dyddŷn o Dir; yn Cyffelybu'r Tir i Oen mewn meiri ar Ddau Wr oedd yn ymryson, ir Gigfran ac ir Barcut: ar Gwŷr oedd yn ceisio heddychu; ir Fwyalchen; ar Gwŷr y Gyfraith ir Llwynog. Ar y Mesur a Elwir Triban.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Richard Hughes.

8 pp. (1) Anon., (2) Rhŷs Ellis, (3) Hugh Morris or Glyn Ceiriog. [G.] M. 69.
[Cardiff Free Lib.]

(5) PRINTED FOR JOHN JONES.

141. Y GERDD. Gyntaf. Ar King's and Ffarwell yn Dangos cyflwr Dŷn wrth Natur heb yr ailenedigaeth, ac eglurhâd o ffurf y bedydd gweledig oddiallan, ac or gras ysbrydol oddi mewn na ddigiwch bobl un fy mod yn dwend y gwirionedd yn hy yn erbyn pechod, Canys gwerthfawr iw pryniad yr enaid, a theimlwch hefyd mai clwŷf mawr yw brathiad y Sarp'h yn yr enaid, a rhaid i bob briw mawr gael Eli cryf, a nis gellir moi lân'hau ir gwaelod heb frifo, y Sawl ni dderbynio deyrnas Duw fel dŷn bâch nid a ef i mewn iddi.

Argraphwyd yn y Mwythig tros John Jones.

8 pp. By Jonathan Hughes. [G.]

M. 90.

142. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf. Dechre Cerdd ar King's Farwell na bu erioed allan or blaen yn dangos fel y bu i wŷr bonheddig o wlad yr Hâf i werthu ei bun ir Cythraul am aur ag arian. Gwreiddyn pob drwg yn arian garwch, 1750. Yn Ail. Cerdd o gyngor I ferched I ymgadw rhag gormed mabieth wrth garu. Yr hon ni fu erioned yn y preint or blaen ar black Eye Susan.

Argraphwyd yn y Mwythig tros John Jones.

8 pp. The two by Jonathan Hughes. [D.]

143. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf. Dechre Cerdd ar King's Farwell na bu erioed allan or blaen yn dangos fel y bu i wŷr bonheddig o wlad yr Hâf i werthu ei hun ir Cythraul am aur ag arian. Gwreiddyn pob drwg yn arian garwch, 1750. Yn Ail. Cerddi ddiwiol o rybudd i feddwl am i ddiwedd ag i feddwl mai yn ol i weithredoudd y Ciyffo farw 1750.

Argraphwyd yn y Mwythig tros John Jones.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by Ellis Roberts.
[U.C.W.]

144. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf, Cerdd i chwech o ddynion anuwiol oedd yn aros Ynghent yn agos i Deal; y rhai a wnaeth weithred ofnadwy Jaw'n, Sef mynd ei gymryd ei Sacrament yn Enw'r Cythrel, a syrthiodd Barnedi-gaeth Duw arnynt fel y canlyn. Yr Ail. Cerdd o gyngor ir

rhai sy'n chwennych byw'n dduwiol ynghrist Jesu na wrandawant ddim ar lais y byd. Y neb sy'n cael ei enioes ai cyll ar neb sy'n colli ei enioes om plegid i, ai caiff hi. Mat. 10, 39.

Argraphwyd yn y Mwythig tros John Jones 1750.

8 pp. Both by Jonathan Hughes. [G.] [D.] M. 76.

(6) PRINTED FOR WILLIAM JONES.¹

145. Balaed Newydd O DDIDDANWCH. I Rai Su Yn Caru Heuddu Heddwch. Yn Gyntaf, Ychydig o Ymddiddan Glaier a fu rhwnc Sion ai Feister am hwulustra pac o Cardia wrth i hystur y ffordd Drefnusaf. Yn Ail, Cyffes ofer Ddun a Gwraig y Dafarn im Ddiffin i Hun. Yn Drydudd. Ychydig Benhillion sy'n dangos allan y Cam a gafodd Hen Wr yng Wrexham, ar Ffair y Gwanwun I golli i farchnad ai eiddo ag er rhybudd i bawb i gymrud Gofal ag i roi i gweddi ar Dduw am i Cadw rhag y Ffasiwn Ddynion drwgionus, Ag hefud gobeitho, a geill fod yn siampl Ir fath Ddynion direidus disynwur i ochelyd ag i fod yn llonudd rhag ofn i ddialedd a gwarth ddiscun ar i penne fel y rhwyfi a dynion gonest yn gael ein gwunfud yn chwerthiu Am i pene nhwthe ag oni ymgroesan, nhw allan gael ychwaneg o gwiliad iw canu ar ddigan a elwir Cil y fwyalch. Yn Bedwaredd, Pedwar o benhillion dau yn Gwestiwnau ddau eraill yn atebion. Yn Bumed, Cerdd o waith Hen Wr o ymddyddan rhwngtho ar Crud neu'r Accsus ar y Mesur a Alwir Parson Parish.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas, etc.

8 pp. (1) and (2) Anonymous, (3) by William Jones, (4) by John Richard, (5) Anonymous. [G.] M. 80.
[Salesbury Coll.]

146. Baled Newydd Gyflawn. Yn cynwys Pedair o GERDDI Diddanol fel y canlyn. Yn Gyntaf. Carol Plygen

¹ William Jones, unlike most of the other ballad-sellers, usually composed some portion of the ballad books, which he sold. He also issued a large number of chap books, which are advertized on the title pages of all his books. He seems to have been on bad terms with the other ballad-sellers, and complains of the boys of Wrexham who used to worry him and steal his ballads.

ar Fedle fawr Bount to Banks. Yn Ail. Cerdd i Ddeffro Brydain oi thrwmgwsg Pechod ar y Kings Ffarwel. Yn drydydd. Dau benill o gyngor ir awdwr uchod oddiwrth Frenid i ymadel a merched gele ar y Diniweidrwydd. Yn Bedwaredd. Englynon ar amriw achosion.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Jones gwerthwr Llyfrau a Baledau.

8 pp. (1) By J. G., (2) John —, (3) by Roger Thomley. [G.] M. 94.

147. Baled Newydd Yn rhoi mawr rybydd, Yn Gyntaf. Hanes y Dauar grynfeydd, A Fy yn Llynden yn ddiweddar, ar dych ryndod or golled, y fy or Achos, ag anogieth ini i wellau'n bycheche, ag i gymryd rhybydd rhag digwydd, y peth a fo gwaeth, etc. Yn Ail. Cerdd newydd Ddiwiol yn crybwyll am yr Ail enedigieth, ag am yr haint sy ar Anifeilied, sy'n Arwydd o Ddigofaint Duw, Ag yn erbyn tyngu a rhegu, or Achos i mae'r Ddauar yn galary, ynghyd ag inogaethe i wellhay yn buchedde a chymryd siampl, oddi wrth Ddynion Aniwiol, ir ydym yn Darllen am danynt, yn yr Yscrethyr, ar ba rai daeth Barnadigieth Duw, o eisie cymryd rhybydd mewn pryd, iw cany Ar Grimsan Velfet. Ag Yn Drydydd. Cerdd ddigri ynghylch Pastwn phon y Papis tied digyfri, ar Dan a elwir Old Darbi. Ag hefyd Englyn y ffon.

Hwdiwch cedwch wr call—Y Pasdwn
I ladd y Papistied Angall,
A Phen yrwi y phon arall,
Rhowch hon i Ddyn a fo'n Ddall.

Cyhoeddwr digrifwch gynt ai Cant.

Argraphwyd yn y Mwythig dros W. J. gwerthwr Hanes Judas ag Alminacs: Efengil Nicodemus, ar Catechism newydd a Hanes Mol Flanders iw ddweydydd yn Rhos a chyngor daionus ir Meinars ar Colliers, Pob un sydd yn gweithio; Dan Ddauar gron gryno rhag diffig gwynt yno mae phisyc iw ciwrio, a Hanes 7 o wyr fu'n Cysgu, 208 o flwyddi, a Dychryndod Gida hyny yn Llundain By er Rypudd ini, Mawrth 8 ed. 1749-50.

8 pp. (1) Is a prose account of an earthquake in Westminster in March 1750, translated from the English by R. A., (2) by Carwr Diniweidrwydd, (3) Anonymous. [D.]

148. Balad rhyfeddol Tra diddanol. Yn gyntaf Hanes 7 o Gristnogion a roes Decius Emerodor Rhufen, mewn ogof ag a gaeodd arnynt i farw o newyn a hwy gan dristwch a gysgasant ar ymerodor hwnw y fu farw ef ai hiliogeth, a Theodosius Emerodor Cristnogol a Ddaeth iw le ef, a Dinasyddion Ephesus a roesant seiri i wneyd yr Ogo yn lletty iw Bugeilied a deffrod y Cristnogion ag hwy a yrasant un ag Arian i brynu Bara a phan welodd y bobl yr hen Arian hwy feddylia-sant gael o honynt Dryssor mawr ar Cristion a ryfeddodd i gweled nhw yn prophesu Crist yr hyn nid allent ddoe iw dyb ef aros son am Dduw, ag yno fei a dygwyd at yr Esgob ar cyngor ag yno fo confessiodd fod chwech eraill oi gymdeithion yn yr ogof, yno'r Emerodor ag eraill aethaut ir ogof ag ai cawsant ynbruddion ai Dillad heb heneiddio ag ai dygasant allan yn garedig ag hwy fuant fyw ychydig ddyddiau ag a fuant feirw ag hwy a gladdwyd yn barchedig hwy gysgasant 208 Mlynedd.

Yn ail, Cerdd ddiddan ddigrif, fel iroedd gwr yn mynd i garu Fe feddylodd briodi un o ran cariad, gan obeithio a Duw a digon yna fo feddylodd fynd i edrych am gyfoeth ond fo gaedd gyngor ei bod yn anodd iw trin fe dreiodd naw math, ond ir oedd rhiw fai arnynt i gid yno fo ymroes i fod heb yr un Ar fesyr Accen Colomen neu drip yr hin.

Ag yn drydydd, ymddiddan rhwng gwr Ifangc ar prydydd y gwr ifangc oedd wedi gaddo ymrwymo a merch ond ir oedd agos ac Edifarhau, ar Prydydd yn ei gyssuro, ac yn ei gynghori i fentro trwy gariad i ymadel ag ifengtîd a ffoledd ag y bydda byw yn fwy bodlonach a llawnach iw canu ar Synselio un bob yn Ail. deliwch sulw fod P. am y Prydydd a D. am y Dyn.

Ag hefyd Englynion ar amryw achosion.

Argraphwyd yn y Mwythig dros W. J. gwerthwr Hanes Judas, ag Almanacs: Efengyl Nicodemus ar Catechism newydd a Hanes Mol Flanders iw ddweydydd yn Rhes a chyngor daionus ir Meinars ar Colliers.

8 pp. (1) Is a short summary in prose of the story of the Seven Sleepers of Ephesus, (2) is a popular old ballad supposed to have been written by Harri ap Evan of Gloddaith, (3) is by John Vaughan. [D.]

149. Tair o GERDDI Newydd Brintio. I rhai diddan geni ai pryno Nhw gan weled yma oleu Os gwnant ystur'r ysgrythyre. Yn Gyntaf, Cerdd o waith Robert William yn Cyfiawnhau Dr. Sacheverel ai Bregeth. Yn Ail, Attebion i'r gerdd o'r blaen a iwnaeth R.W. i ymddiflyn Pregeth Dr. S. a rhai mannau ynddi wedi Craffu arnynt. Yn Drydydd, Cerdd a barnad bwnc edrychwch yr ysgrythyre hun sy yn gwirio y gan hon. Jo. 18, 18, 19. Joan 3, 18. 2. Tim. 2, 26. Joan 8, 44. Rhuf. 4, 12, ac amriw faue eraill or ysgrythr lan. Yn Bedwerydd, Ail rhan o hanes Mahomet ai gau grefudd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas, etc.

8 pp. (2) By Ev. Ellis, (3) Daniel Jones. [G.] M. 81.

150. Pedair o GERDDI Newyddion Yn Gyntaf, Carol ar Grec and Troy. Yn Ail, Ymddiffynfa rhai sudd yn cael celwydd arnunt ynghud aganogeth i ddiwidrwudd iw ganu ar galon drom.

Y brawd a fo dylawd mewn dyledion   both
 Gobeithiad Dduw cyfion
 Ei genedl er ei gwinion
 Heb gyflog diog y don.

Yn Drydydd, Ar don glan fedd-dod mwyn. Yn Bedwerydd, Englynion ar ruw achosion.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas ag Almanaks Efengyl Nicodemus, Hanes Moll Flanders a chyngor ir Minars a Coliars, Hanes 7 a fy yn cysgu 208 o Flwyddi a 12 o Eiriolau Duwiol a ffeindied yn Llyfrgell B.C.Y. 1. Hanes byr o Mahomet A'i gau Grefydd, Llwybr Hyffordd Plentyn Bach ir Nefoedd, etc. Hanes bur o Fuchedd a Gweithredoedd Joseph o Arimathea Y Disgybl cyntaf a bregethodd yr Efengyl yn y Deyrnas hon. Ag athrawiaeth byrr i Blant a gawd, yn chwareulyfr Twm ben bawd. Yr Ail Rhan Hanes Mahomet ai gai grefydd. Tabl i gael y Pasc ar hollt wuliau ysmmudol dros 32 o Flynyddoedd fel y canlyn.

8 pp. (1) By Daniel Jones, (2) by D. J., (3) by W. B. [D.]

151. IV. o Gerddi digri dâ.

Ar Gynta o rhaid iw Carol Hâ,
 O Annogaeth garedig i foli'r Creawdwr,
 Ar Fwynen mai leni iw ganu'n ddigynwr.
 Yr Ail sy' mynd allan, iw hanes Gwyr Rhyddlan
 Yn saethu'r Drain duon, yn lle llamydyddion
 Y ddoe gida'r Afon, o rywfan yn hyllion.
 A hanes y drydydd, hen hwch oedd i deinydd,
 A roed yn y cutt i dwchu gida dau fochyn pygddu,
 Hel Gwyr a Gwragedd i fynd iw lladd or diwedd
 'Tra buonhw n hogi'r cyllill fe ddoeth yr hwch a pherchill.

Pwy weithie na chane ir Hwch wen : ai chest,

A chystal y Fargen,

Rhoe dri phorchell iw pherchen,

Am werth y pûs' aeth ir pen.

Y pedwardd peth y gynhwysir.

Iw ffordd i sgrifennu Llythur,

Rhoi ffigiwr bûr bybur bon,

Maith arwydd am Lythyren.

Ac yn 5 ed 'n ddineg Bruthar Will wedi troi ir gymraeg.

Mae Gwraig heb ddim Gorwegi yn ddiiddig

Ef ddioddef ei chosbi

Y mae Gwraig a fynn ymyrogi,

Neu a fynn hyn a fynno hi.

Fe wel Gwenn ail olwen liw lili fowredd

Fai arall yn wisci

Ond ni wel Gwenn lenn oleini,

Moi bai ei hun yn i byw hî.

Argraphwyd yn y Mwythig dros W. J. gwerthwr Hanes Judas, ag Alminacs, etc. [As in No. 147.]

8 pp. (1) Carol Haf 1750 is by R. R. o Lanynys, (2) and (3) also by R. R., (5) translated by W. B.

The fifth ballad runs as follows, but the spelling has been modernised:—

"Wel fy mrawd Will mi fum i yn Flandars,

Gyda gwychion gomandars.

Mi ddaethum i Loeger hen, fwnyber yn 'ol,

I aros rhyw hyd,

Mi af etto mewn pryd
 Rwy yn swyddog mewn rhôl
 O tyrd fy mrawd ymeth
 A gâd yr ysmonneth,
 Ie gâd yr ysmonneth,
 Maith helaeth oth ol."

[D.]

152. Pedair, o GERDDI Digri a Da ich dyfyru Hir Nos Gau. Yn Gynta, Cerdd o Glod ir Clubers sudd yn amel yn y Dernais. Yn Ail, Su yn Crybwyll am ryfeloedd ag am y ddaiar grun a grynodd neu rybudd ir Prodistanied sef milwyr a Chaptened ag Enwedig yr Admirals sy ai rheoleth dros fyddinoedd yn grasusaf Frenin George, Yr ail yn yr ymryfysg Presennol rhynto ar Brenin Ffrainc, er cofio am ymladd yn wrol dan i faner ar Charming Cloe. Yn Drydydd, Hanes Cigidd houw a anillodd glod am werthu Tarw fe ai dybia yn fawr i bower fod ynddo fwu na phedwer Chwarter neu hanes hen gigidd o dyfarnwr brynodd darw yw ladd ag fel y digwuddodd iddo werthu tri aelod ol y Cyntaf ir Clochudd ar ail ir Doctor ar trydydd ir offeiriad ond fel i digwyddoedd yr an lwcc fe a hitiodd ir Clochudd fod heb ddim iw chanu ar gil y fwyolch. Yn Bedweredd, A gewch chwi ymae yr han ddiwedda o Ysdori y Cardiae. Yn Bumad, Llythyr Gwr at i gariad ar don a Elwir, Charity Meistress.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas ag Almanaks Efengyl Nicodemus, Hanes Moll Flanders a chyngor ir Minars ar Coliars Hanes 7 a fy yn cysgu 208 o Flwyddi a 12 o Eiriolau duwiol a ffeindied yn Llyfrgell B.C.Y. 1. Hanes byr o Mahomet A'i gau Grefydd, Llwybr Hyffordd Plentyn Bach ir Nefoedd, etc. Hanes bur o Fuchedd a Gweithredoedd Joseph o Arimathea y Disgybl cyntaf a bregethodd yr Efengyl yn y Deyrnas hon. Ag athrawiaeth byrr i Blant a gawd, yn chwareulyfr Twm ben bawd. Yr Ail Rhan Hanes Mahomet ai gau grefydd. Tabl i gael y Pasc ar hollt wuliaul ysmmudol dros 32 o Flynyddoedd fel y canlyn, Hanes am Ddychryn Fransis Spira.

8 pp. (1) By John Vaughan, (2) Anonymous, (3) by Sion Jones, (4) Anonymous, (5) by Ned Hughes.

From a note at the foot of p. 7 it appears that Thomas Roberts had pirated one of W. J.'s ballads (see No. 159 below). W. J. frequently complains of injustice done him by his fellow ballad-singers and others.

[M.]

M. 79.

(7) PRINTED FOR H. LLOYD.

153. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf. Cerdd Ragorol yn cynwys, Clôd Folianus i Dduw am ddanfon ein Harglwydd ân Hiachawdwr, Jesu Grist I brynu pechaduriaid ynghyd ag amryw Gynghorion tu ag at wellhad Buchedd, ac Edifeirwch ffyddlon iw Ganu ar y Fedle Fawr neu about the Bank. Ar Ail. Cerdd hanes 'r offeiriad anllad.

Argraphwyd yn y Mwythig tros H. Lloyd.

8 pp. Both anonymous.
[Salesbury Coll.]

154. Tair o GERDDI Diddanol. Yn Gyntaf. Carol yn dangos ffansi'r Prydydd yn gyru'r Haul yn gennad at i gariad; iw ganu ar y Mesur a elwir Leave Land y ffordd hwyaf. Yn ail. Cerdd yn erbyn Medd-dod celwydd a chybydd-dra; iw chanu ar y Mesur a elwir; Ffarwel Ned Pugh. Yn Drydydd. Cerdd o fawl i Ferch yn dangos mor anesmwyth yw cariaid oni chel Priodi; ar y Mesur a elwir Kings Round.

Argraphwyd yn y Mwythig dros H.

8 pp. (1) By Moris fab Rhisiart, (2) by John Abel, (3) by H. M. Woodcut on top of p. 2 and middle of p. 4. The imprint is worn away, so that it is not clear what name followed the letter H.
[D.]

(8) PRINTED FOR THOMAS MARK.

155. DWY O GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd yn Erbyn torri Saboth, ar Black-ey'd Susan. Yn Ail, Dechre Cerdd o weledigaeth Mary Edward yr hon a fu a 9 ar Gloch ddydd Sul Bore hyd Naw or gloch dydd Mawath yn nawfed dydd o Rhagfyr 1761.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Mark.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes. [G.]

M. 87.

(9) PRINTED FOR WILLIAM MORGAN.

156. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Sun grybnull am y glyfydon a marwolaeth syn'nmal nydyddia yma a llaweroudd'n meirw mewn bur glefud etto ni chymerwn

ni rybudd i gilio oddiwrth ddrygioni ag i wellhau'n buchedd ag i ddychwelud at yr Arglwydd ein Duw o herwydd efe a arbed'n heleth neu fel Mae Grist'n ddweudud gwiliwch a gweddiwch ni wuddom i babrud y gelwir am danom ni ir farn a fai arnom i buth. Yn Ail. Sun dangos mor smala mae dynion yn iwsio gair Duw heb gnabod fod ei henaid mewn perigl gosbydigaeth tragwyddol o herwydd i bechod ag'n dangos mor ddychrynlyd ag ofnadwy a fydd dydd y farn i bob Dyn aniwiol a fo'n glynu byth'n i ddrygioni. Yn Drydydd, Sun gyngori dynion i wellhau i buchedd ag'n dangos mor ddiall yrawn i tan gyrydpon Duw ag fel mae marwolath'n dyfod at bob dyn heb ddisgwyl am dani.

Argraphwyd yn y Mwythig, tros William Morgan.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, (3) Anonymous. [G.] M. 98.

(10) PRINTED FOR THOMAS ROBERTS OF LLANLLYFNI.¹

157.

GERDD

Newydd, er Llwydd, ei wŷr Llen   gynnwys
 Ymgomio go gymen,
 Rhwng y Sarph hir sur ei phen,
 Oer glymog ar golomen.

Ar dôn yn gyson a geisiaf   henwi
 Hon oni cham gymraf,
 Anodd 'madel, gwel a gâf,
 Arferiad y ffordd fyrraf.

Ystyriaeth helaeth, yw hon   dra onest
 O drueni dynion,
 A Swyn yw briw sy'n ei bron,
 Os coeliant hi yn ei calon.

Wrth ddatgan y gân deg union   ystyr
 Yn wastad ath galon
 Ddeunydd yr ymddiddanion
 A gweddi hyd, y gerdd hon.

¹ Probably a brother of William Roberts of the same place, and the same person as the T. R. E. H. mentioned below.

Dyma ddrŷch Edrych, dy oedran y dŷn
 A 'dwaenost di' th hunan ?
 Prâw dy gyflwr drwg aflan,
 Heno a gwel hyn o gân.

Os cwyno rhuo bydd rhai yn ddygyn
 Am ddwygerdd, oddiarnai
 Na fernwch hon wyr llon yn llai
 Gan Dwmi na gwerth eich Dimai.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thos. Roberts o Llanllyfni.

8 pp. Anonymous. Royal Arms at foot of p. 8. At the end the following advertisement appears:—

"Hyn yr wy'n Yspsysu i chwi fod Deiol ar werth mewn dwy fulldir i Gaernarfon lle y elwir y Bont newidd ac arni hi wybod pa faint y mae'r Haul yn i rhedeg yn y muniad a Deiol arall am y nôs i wybod pa faint y fydd hi or gloch wrth y sêr ar Lleuad. Gan John Thomas y maynt." [D.]

158. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf. Cerdd Dosturus yn dangos cledi'r Wlad o achos hannwioledeb hefyd yn deusy rhoddi ir Tlodion heb ammau na ddaw Duw a digon; am roi echwyn iddo ef, ar Frynniau'r Werddon. Yr Ail. Cerdd o hanes Rhyfeddol fel y bu Llangc Ifangc mab i wr Bonheddig o ddau cant o bune yn y flwuddyn yr hwn a fu mewn gweledigeth yr hwn oedd yn Buw yn Deuon Sir fel mae'r hanes yn calyn iw ganu ar Frynniau'r Werddon.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Roberts.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts. The first ballad draws an interesting comparison between the generosity of the landlords and farmers respectively to the poor, much to the advantage of the farmer.

The second ballad gives the particulars of a wonderful vision seen by one Samuel Whilby, of Churchingford, Devonshire. This was also the subject of a chap book printed about the same time by Durston. [D.]

159. Dwy o GERDDI Newydd Bryntio, Y Gyntaf, Cerdd yn cosod allan ryfadd waithredodd Duw ym ob oys yn fwyaf am afon asingciodd y ngymry yn Sir Fynwy 2 i Pont Pwl ar gwyb-iat y dail y cenî. Ar ail, Dechre cerdd ar don a Elwir Swlld am garu.

Argraphwyd yn y Mwythig tros T. Roberts.

8 pp. (1) By Daniel Jones, Ruabon, in 1756, (2) by Hugh Morris. The Royal Arms are on the Title Page, with the letters G. and R. II (*i.e.*, George II) printed on each side of the arms. On p. 8 there is a block of a woman with a fan in her hand in the fore-ground, and a gallows in the distance. The first ballad is interesting because it gives a contemporary account of a curious natural phenomenon in Monmouthshire. [D.]

160. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn gyntaf. Cerdd yn adrodd hannes Lodes Ieuangc aeth i Drafaelio ag y gafodd le yn ymyl Llundain efo gwr Jeuangc amhriodol, ar modd . . . . . Drwy Dwyll Satan fo y ddyfaisodd ffordd i Ddwyn agoriad ei chist hi ac felly y gwnaeth ac chwedi hynny fo ai Danfonodd hi i neges fel y cae ynte y cyflê i rhoi peth oi Euddo ei hun yn ei chist hi ag fe rodd Goblet Arian a Llwy arian a modrwy aur ar Forwyn a ddaeth yn ôl oi Siwrnau ac ynte aeth Drachefu i ymgydio a hi ac yno'r aeth hithau at usdus y Heddwch i Achwyn ei cham am na chau Lonydd ar usdus yn Ddisymwth ai galwodd atto ag yntau ai gwiriodd yn Lladrones trwy y Pethau y roesau yn ei chist ag yno cymitied hi ir gêl ac y bwriwyd yw cholli ac ymhellach cewch glywed yn y Gerdd fel r Achubodd'r Arglwydd hi pen oedd hi ar y Pren hi alwodd ei Meister atti ag fe naccadd Dair gwaith euthr y Pen siriff ei hun ai nolodd atti a hithe a ddweudodd nad oedd hi Euog. Ac ynte a ddwedodd Duw A oleuo Dy gam di ac ar hynny mellten ai trawodd ef am phan ddadebrodd fo gyfeddodd ei ddrwg ag eilwaith fe ai Trawodd mellten fel'r aeth yn chwil friw mân. Yn ail. Ymddiddan rhwng dau frawd Thos. Roberts a William Roberts, o Laullyfni.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Tho. Roberts o bôb Gwlad.

8 pp. (1) By Joan ap Cadwaladr ab Joan o'r Bala, (2) by "Cas gan Ladron". [D.]

161. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, O Goffad-wriaeth neu farwnad am yr anrhyddedus Syr Watkin Williams Wynn. Yr ail, Yn rhoi Hanes Rhyfeddol, am wrthie Duw ar Dŷn anuwiol, yr hwn oedd ffermwr yn talu Cant punt yn y flwyddyn ar lann Hafren yr oedd ef yn byw, ag fel y Daeth Gwraig feichiog ato ef I ofyn Llettu; ag fe ai necadd, y wraig a Gafodd Esgor y nôs hono, ag ni bu niwed

arni hi nai chywled, Edrychwch yn mhellach yn y Gerdd chwi Gewch Gyflawn Eglurhâd am Ddrygioni Dyn a Gwrthie Duw 1754. ar Loath to Depart y fordd fyraf. Emyn yn Dangos mawr Drugareddau Duw yw etholedigion. Tri o Englynion i Mr. Howel Lewis meddig o Lundain, ail Mâb William Lewis Esq. o Trosglwyn yn amlwch ym mon.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thos. Roberts.

8 pp. (1) By Evan Davies, (2) Anonymous, (3) by Hugh Evans, (4) by Hugh Evans. Ornament on page 5. [D.]

162. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gynaf. Cerdd yn erbyn Tyngu: yr hwn sydd bechod mwyaf cyffredin a Chyhoeddus yn y Ternas hon. yma y danghosir gwrthun ofnadwy Ddelw yr Anghenfil hwn, o bechod sef yr arfer o Dyngu. Ac y Crwybyllir Bygythion Duw yn ei Erbyn, gan ddeisyf ar bawb droi heibio yr hen araith Uffernol hon. Na thwng ddim. Mat., v, 34. Dechre ar Amorillis. Yn Ail. Dechre Cerdd o hanes Gwr Ifaingc a gollodd eu Glos wrth garu, Merch o Lanrhwt oedd yn Ref Fynnon, ar Leave Land.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Roberts, 1758.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by H. O., of Llanllyfni.

On the last page is the following advertisement:—"Fy anwyl Gyd Wladwyr. Rwy fi yn yn bwriadu trwy gynnorthwy osod allan yn argraphedig Llyfr a elwir Dewisol Ganiadau Yr Oes Hon; yn ddwy rann. Y rhann Gyntaf. Englynion cywyddau ac awdiau goreuwaith y Parchedig ar celfyddgar athraw Mr. Wm. Wynne, Person Llangynafal, Parchedig Mr. Gronow Owen, o Ynys Fon, Parchedig Mr. Evan Evans, diweddar Curad Mynafon, Mr. Rice Jones, o'r Blaene; Llanfachrath, Mr. Edward Jones, Bodfare, ag eraill. Yr ail Rhann. Carolau Plygain a Cherddi ar y ddyll newydd na fuant yn scrifenedig nac yn brintiedig erioed or blaen, o waith y Beirdd Cymraig, sef Hugh Jones, Llangwm, ac eraill. Y Cymru mwynion. Y Llyfr hwn a fydd swllt o bris, sef chwech cheiniog ym mlaen llaw at ei argraphu ar chwech arall pan dderbynioch y Llyfr: Fe Brintir ar Bapur da a Llythyren newydd eglur, ac a ddaw allan ar fyrr.

"Gan eich ufydd wasanaethwr,

Hugh Jones, Llangwm.

"N.B., Fe dderbynier yr arian gan y Printwr Stafford Prys yn y Mwythig a chan yr awdwr Hugh Jones ac amryw eraill." [M.]

M. 83.

163. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Coffadweriaith am Angeu neu farnad Richard Griffudd o Plwyf Llanedwan yn Sir-Fôn gwr Parchus mewn Cymeriaith gida

phob sort o ddynion a Chydig o fawl ir Dafarn ai Gollyngodd o allan gefen y nos iw foddi. Yn Ail. Cerdd ar ddull ymddiddan rhwng yr Angeu a'r Pechudur amhordol i ymadel ar byd Presenol hwn Ar y mesur a elwyr Crimson Velvet.

Argraphwyd yn a Mwythig dros Thomas Roberts, o blwŷ yr Bendro sŷ yn byw yng wlad y wandro.

8 pp. (1) By Tom arfon Brawd Will or ty yn y werglodd o lan llyfni, (2) Hugh Hughes ai 100. [M.] M. 93.

164. Dwo o GERDDI Ystyriaethol. Yn Gyntaf. Cerdd er rhybudd a lleshâd i bechaduriai i ymbarotoi erbyn bygythion Duw fydd yn y Flwyddyn, un Mil a Saith Gant a thair ar bymthleg a deigien yr hon a elwir Seren Gynffonog neu Losgyrnog hi fu o'r blaen y mis Awst 1682. Yn Ail. Dyriau i gynghori Dyn i ymwrthod ag awydd fydol drwy ffeiddio casineb, ag ymlynu mewn Cariad.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Roberts a fedyddiwyd y Mehefin, 5 dydd 1726 yn Llanllyfni.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Hugh Morus. [G.] M. 104.

165. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Dechrau cerdd ar ddŷll ymddiddan rhwng y prydydd ar gôg ynghylch yr amser presenol yw chanu ar Cings ffarwell. Yn Ail. Dechre cerdd o goffadwriaeth am orfoleddys lwyddiant Brenhin Prussia ar i holl Elynion gyda chywir hanes am gymaint a laddodd a chymaint oedd yw Erbyn yw chanu ar Gwyp y dail. Yn drydydd. Cerdd o fawl i Sr, Nicolas Beyli marchog Sir Fon, yw chanu ar y foes.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Tho. Roberts, 1758.

8 pp. The three by Hugh Jones.

The following advertisement appears at the end:—"Yr ydw i Thomas Roberts yn hyspyssu i chwi y cymru fod Cymro yn codi argraphwasg yn y Mwythig, i Argraphu neu Brintio Llyfrau Cymraeg, yr hwn sydd yn dywedyd, tynniff ef rhai o'r brychau oddiar Tafodau plant Gomer; ar brychau ydi geiriau sydd yn gymysg yn y Cymraeg o amryw geithiau yr hwn ydi Stafford Price medd Thomas Roberts." [G.] M. 82.

166. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Cerdd o fawl ir Parchedig Owen Meirig o Fodorgan yn sir y fôn am gosdio fflat ar fall draeth ar y Dôn a Elwir y foes. Yn Ail. Cerdd yn Erbyn y methodistiaid ar y dôn a Elwir Grimson

Felfed. Yn Drydydd. Hanes gwraig a gurodd i gwr fel y carwyd ei chymydog ar y trosol.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Roberts.

8 pp. (1) and (2) by John Cadwalad, (3) by John Richard.
Woodcut on Title Page. [G.] M. 86.

167. Tair o GERDDI Newydd Argraphy, Dwy yn ysdryiol ag un ddigrifol y Gyntaf, O hanes y Ffermwr anhrigarog. Ar ail, Fel y bywyd yn Chwilio am fochun ag ynta yn y Cwpwrdd Gartref. Ar drydydd, Fel ag y darfu i ŵr ladd ei wraig a dau blentyn.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Tho. Roberts.

8 pp. (1) By Thomas Roberts, (2) and (3) by Ellis Roberts. n.d.
[U.C.W.]

168. Tair o GERDDI Newyddion. O Ddiddanwch tra chymwys i ddifyrru yr amser heibio. Sef yn Gyntaf, Fel y cafoedd y prydydd golled am un oi loie a chen gaethed oedd y Gyfraith, o achos haint yr anifeiaidil fe ai claddodd ef yn i groen a chymydog trachwantys pan glowodd o gododd oi wely Gefn y nos ag ai Dygodd or Bedd ag ai carriodd adre ar i gefn ag ai blingodd ef ar i barth o chwant i'r Croen. Ar ail a wnaeth y prydydd o achos bod y teulu a ddygase'r Llô yn tywalld amryw Rêffydd yn i Erbyn ef am argyhoeddi y gwirionedd. Yn Drydydd, Cerdd o fawl i ferch megis i ofyn Falantine o waith yr un prydydd sef Arthur Jones Clochyd Llangadwaladr.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Thomas Roberts.

8 pp. The three by Arthur Jones. [D.]

169. Dwo o GERDDI a Dau Englyn Newiddion, Y Gyntaf, Sydd yn demuned ar bob Dyn, sy'n Gwyllysio bod yn gadwedig pan fo'r Nef yn Crynu a'r holl ddaiar yn Llosgi i ymdrechu am Gyflowni gytundeb â mab Duw yn i fedydd Ag yn i cymmun ne pa fodd y geill dyn ddwud i fod ef yn Cadwedig, i'w chanu ar don Elwir Loth to Depart y fordd fyraf. Yr Ail. Dechre Dau Benill tros ŵr Jeuangc i'w gariad sef Margaret Jones o'r Pentre Llanllyfni i'w canu ar y don a Elwir . . .

Argraphwyd yn y Mwythig tros T.R.E.H.

8 pp. (1) Copy seen is imperfect, (2) was written by John Cadwaladr of Llanycil. [G.] M. 105.

170. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cerdd yn rhoi hanes fel y darfu ir Haint, mewn lle, yn Wster Sir yn Lloegr ladd cymaint ac oedd yn eiddo gwr, a gwraig o Anifeiliad, ac fel y darfu i wraig anfodloni, a Rhegi Duw am ei gwaethygu hi yn lle ei helpu hi, mae'n dangos fel y dangosodd arni hi, ddigio Duw, a rhai cynghorion i ddyn fodloni ymhob cyflwr a ddigwyddo iddo, ond cyflwr pechadurus yw chanu ar y Mesur a Elwir, Brynniau'r Werddon. Ar Ail, Dyriau yn Erbun Torri y dæg Gorchymmyn yw canu ar y Mesur a Elwir Cast-away Care.

Hyn ydwyf fi yn hysspyssu ichw i fôd y Bedlemod yn codi celwydd ar Thomas Roberts o Lanllyfni o achos i fod ef yn gwneud y goreu o'i amser a hun a glowoedd y Prydudd ac y Hysspyssodd ir gwledydd.

Argraphwyd yn y Mwythig tros T.R.E.H.

8 pp. (1) By John Evans, Clochydd Llanefaglan, 1751, (2) by Samuel Pierce, of Beddgelert. [M.] M. 77.

(11) BALLADS PRINTED FOR WILLIAM ROBERTS.

171. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Dechrau Cerdd, Newydd, ar Fesur Truban, Ymddiddan rhwng y meddwyn a Gwraig y Dafarn, ar ol ir Arian Ddarfod. Yn Ail, Dechrau Cerdd ar Ffansi'r Milwyr o alarnad merch Ifangc ar ol ei myrwindod.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Roberts.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Evan James. Woodcut of man and woman on Title Page, and another on p. 4. On p. 7 there is an advertisement of the book called *Ysbrydol Bererindod*, and on p. 8 another advertisement, dated July 2nd, 1759, of proposals to issue a Welsh-English Dictionary, founded on that of Thomas Jones [1688], and to be printed by Stafford Prys. [D.]

172. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf Dechrau Cerdd yn adrodd cyneddfaur's oes hon gyda rhybydd i bawb wellhau cyn ei ddiwedd yw chanu ar Charity Meistres. Yn

Ail, Dechrau Cerdd ne ymrouad oferddun i madel ar dafarn yw chanu ar y consymsiwn. Yn drydydd. Ychydig o benillion yn Erbyn celwudd achybydd-dod iw Canu ar y cowpar mwun.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Roberts 1758.

8 pp. (1) and (2) by Hugh Jones, Llangwm, (3) Anonymous. At the end of the last song is the following:—
 “Rhiw un gwirion ai ysgrefenodd
 Ni waith yn wir ar Dir pwu Canedd.”
 Durston’s device on last page. [U.C.W.]

(12) BALLADS PRINTED AT SHREWSBURY, BUT WITHOUT
 PRINTER’S OR BALLAD-SELLER’S NAME.

173. Ymddiddan Rhwng Gwr Ieuangc a’r Golommen
 Ynghylch Dewis Gwraig.

Argraphwyd yn y Mwythig. 1710.

8 pp. A ballad of 34 verses, without author’s name. This is the earliest dated ballad printed at Shrewsbury that the Editor has seen, and, unlike the later ballads, it is correctly printed. Probably printed by Thomas Jones. [D.]

174. CWYN NEU ALAR GRYDDFANUS, Ynghyd ac Erfynied, pechadur pan deimlo ei gyflwr gofidus tan bwys ei bechod, yr hyn sydd Angenrheidiol ei ystyried, ac yn berygl i Lawer o rai Anedifeiriol i ddesgyn arnynt ai brofi, oni rydd Duw rās imi gydnabod ein camweddau ac edifarhau mewn pryd, cyn y bo rhywyr, wedi ei cymmeryd allan o amryw fannau o’r Psalmau. Iw Canu ar fesur Triban fel y Canlyn.

Argraphwyd yn y Mwythig.

8 pp. By Robert ap Richard (woodcut on Title Page). [G.]
 M. 70.

175. CAN Ynghylch Pedair Merched y Drindod, Trugaredd,
 Gwirionedd, Cyfiawnder, a Heddwch. Psal. 85, 10.

Trugaredd. { A safo’n gryf yn y Carn,
 A gaffom cyn delo dydd barn :
 Ein Prynwr a’u prynodd mor ddryd
 O’s ffeula, ffarwel am y Bÿd.

Argraphwyd yn y Mwythig.

8 pp. Anonymous. [G.] [Salesbury Coll.]

M. 89.

176. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf, Cerdd Dduwiol i'w Chanu ar y Mesur a elwir Diniweidrwydd. Yn Ail. Cerddd am drwstneiddwch a fu yn Sîr y Mwythig; ar y Mesur a elwir, Hûn Gwenllian. Yn Drydydd. Englynion at, ac oddiwrth Hugh Evans y Gôf o Lundain. Yn Bedwerydd. Tri Englyn, i annog Dynion, i feddwl am Ddydd Marwolaeth. Argraphwyd yn y Mwythig.

8 pp. The first two anonymous, (3) by William Prichard, Môn, and Hugh Evans. [D.]

177. TAIR O GERDDI DIDDANOL. Yn Gyntaf, Cerdd ar y foes ir Anrhydeddus Sir Watkin Williams Wynne. Yn Ail, Cân y Ceiliog du, neu freuddwyd Gwr yn eu fywyd. Yn Drydydd, Cerdd yn dangos fel y daeth tri o Dailiwriaid o hyd i wr a gwraig yn dwyn Defaid, gefn y nôs y Gaiaf Diwaethaf, Ac fel y rhoesant wobr, neu gyflog mawr ir Tailiwriaid am gelu arnynt iw chanu ar y Mesur a elwir Breuddwyd y Frenhines.

Atteb i ddau Englyn Richard Parry.

Siaradodd (Nododd Duw Ner)   yr Asyn
I reswm yn dyner,
Nid ai Uffern goethwern ger,
Na Nefoedd un oi nifer.

Roedd Moab Arab eirwir   Benami
Bon Amon hwy welir,
A dau Daid dw ehud wir
O dŷ Dad diau dywedir.

Dafydd Jones Ai Cant.

Argraphwyd yn y Mwythig.

8 pp. (1) By Arthur Machno, (2) Anon., (3) by R. Parry. [G.]
M. 88.

178. TAIR O GERDDI: DIDDANOL. Yn Gyntaf, Carol Haf yn adrodd Cwrs y Flwyddyn. Yn Ail, Hanes Carwr Trwstan ar Frey'ddw'd y frenhines. Yn Drydydd, Gofynion, neu Gwestiwnau lled tywyll. Ar Leave Land.

Englyn.

RHowch glod ir ddiod sydd 'dda (ond eto,)

Mae'n dottio rhai gwcha

Ai hyfo fydd hyfa,

Ar ffela erioed yn ffwl ir a.

Argraphwyd yn y Mwythig.

8 pp. All anonymous. [G.]

M. 73.

A Supplementary List of Ballads printed at Shrewsbury.

[The particulars as to two of the following ballads have been taken from a series of articles on Bibliography contributed to the *Traethodydd* by the late Rev. John Peter of Bala, and Mr. D. Rhys Phillips has kindly sent full particulars as to the three in the Swansea Collection.]

179. Rhybudd i'r Dideunydd, Neu GYFFES OFFERDDYN, Yn rhoddi allan gyflawn Hanes ac yspysrwydd o dull Ymarweddiad a Buchedd Ysgolhaig Jeuaingc diofal dan Law ei Athraw; drwy rydid gormodedd o Fabiaeth ei Rieni ei drwstaneiddrwydd a'i anffortun o'r achos yn ei Henaint.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Edward Evans.

8 pp. By Richard Parry, Athraw yscol.
[Salesbury Coll.]

180. Gweledigaethau Dafydd Evans, O'r Plas Du Ym Mhlwy Pennant Yng-Hwmmwd Mochnant yn Sir Drefaldwyn; Yr hon a ymddanghosodd iddo ef, ar y nawfed dydd o Chwefror; yn y Flwyddyn 1713-14, Ynghyd a'i Ragflaeniad Yscrethyrol Perthynasol i'r peth: A Chynghorion Crist ar ei ol.

Argraphwyd yn y Mwythig Gan John Rhydderch, yn y Flwyddyn 1716.

30 pp. By Robert Edward.
[*Traethodydd* 1873, p. 37.] A fifth edition of this book is noted in *Byegones*, vol. x, p. 186, and an edition was also published in 1801.

181. Rhybudd Benywaidd. Yn rhoddi Cyflawn a chywir Hanes un Mary Brockhurst &c. A Gyfieithwyd ac a Gynganeddwyd Gan Richard Parry, Athraw Yscol yn Llanbedr Dyffryn Conwy.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch. Tros William Rowland o Lanrwst.

[*Traethodydd*, 1873, pp. 37-8.]

182. Dwy o Gerddi Celfyddgar. Y Gyntaf, Yn Cynnwys Carol Plygain, Ar Anedigaeth ein Harglwydd a'n Jachawdwr Jesu Grist, i'w Ganu ar Ffarwel Ned Puw. Ar Ail, yn Cynnwys Cerdd i ofyn Cewill.

Argraphwyd yn y Mwythig gan John Rhydderch, tros Rhydderch Humphrey, 1727.

Imperfect (6 pp. only). The "Carol Plygain" stretches beyond p. 6 (the last in this copy), hence the whole of "Cerdd i ofyn Cewill" and a part of the other is missing. "Richard Parry ai Cant" is written in a firm hand across p. 6. The bottom of the title page is torn, and the date is somewhat indistinct.

[Swansea Free Lib., communicated by Mr. D. Rhys Phillips.]

183. Cerdd y Winllan Ar y Don neu'r mesur a elwir Ymadawiad y Brenin neu Kings Farwel. O Waith Robert Evans o Blwyf Meifod yn Sir Drefaldwyn.

Yr ail Argraphiad yn y Mwythig gan Thomas Durston, yn y flwyddyn 1713.

16 pp. The "Cerdd" begins on p. 2. Pp. 14-16 contain "Sail y Grefydd Gristianogol yn fyrr, ar y Don neu'r Mesur a elwir Heavy Heart," which is signed "John Rhydderch ai Cant." At the end is a woodcut, which displays a figure kneeling before a priest outside a "confessional", and, close to it, a table decked with two lighted candles separated by images; in front of this a priest kneels with bowed head, and on each side of him are two supplicatory figures.

[Swansea Free Lib., communicated by Mr. D. Rhys Phillips.]

184. Dwy Gerdd Dduwiol, Er lleshad i bob Christion. Sef Y Gyntaf Erfyniadeu neu ddwyfol Ddeisyfiadeu am Ras a Gwellhâd Buchedd &c. Ar Ail Annogaeth i wir Edifeirwch, ac ymroad Ddifrifol i droi oddiwrth ein Pechodeu a'n Hanwireddau. O Wneuthuriad Thomas Dafydd o Blwyf Meifod yn Sir Drefaldwyn.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston, tros Thomas Owen, yn y Flwyddyn 1714.

8 pp.

[*Traethodydd*, 1873, p. 37.] [D.]

185. Dwy o GERDDI Newyddion, Yn Gyntaf. Carol plygain Newydd ein Jachawdwr Jesu Grist 1754. Yn Ail. Hanes Mwrddwr echryslon y fy ynghornwel Sir. mewn Tref a elwir Helstone Sef Mr. John Green, yr hwn oedd yn canlyn pob math o Gwmpeini Drwg: ac fel y torodd o galon i Dâd Duwiol, yr hwn ai Cynghorodd wrth Farw i roi parchadigath iw Fam a hynu ni chofie byth, ac fel y cyttunodd am ddeg punt ar hugian a dau Fulain neu ofer Ladron i ddyfod yn y Nôs; a hwy a Laddasant ei Fam ai ddwy chwaer ar forwyn ysbeiliasant y Tŷ; ac fel y Syrthodd bornadigeth Duw arnynt fel y canlyn.

Argraphwyd yn y Mwythig tros William Davies.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Gwylim ap Dewi.
[Nat. Lib. of Wales.]

186. Tair o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Cwyn a chyngor deifes iw bum brawd yn gosod allan eglwr ddanghosiad o feddylie calone yr anrugarogion iw chanu ar Grimson Velvet. Ar ail, Sudd yn dangos mor angenrheidiol i bawb weddio am ffafr a chariad Jesu Grist o herwydd nid posib i neb gael bowyd tragowyddol hebddo, ar Grimson Velvet. Yn drydydd, Hym neu ddirifau duwiol cymwys i bob dyn a dynes i harferu cun mund iw hesmwythdre y nôs, ar loth to depart bach.

Argraphwyd yn y Mwythig tros E. Ellis.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) Anonymous, (3) by Elis Wynne. The third is a hymn by the Bardd Cwsg, beginning "Pob mawl fy Nuw f'o heno iti".
[Nat. Lib. of Wales.]

187. DWY O GERDDI NEWYDDION: Yn Gyntaf, Cynghorion i bôb Dŷn myfyrio am ei Ddiwedd, a gwellhau ei Fuchedd, a chofio am Awr Angeu, a Dŷdd ei Gyfrif. Dymchwelwch, dymchwelwch, chychwi Tŷ Israel, pa ham y byddwch feirw? Yn Ail, Gan o hanes drwsneiddiwch a fu o achos dwr te.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys, Gwerthwr Llyfrau. MDCCLXXIV.

8 pp. Copy seen is imperfect.
[U.C.W.]

188. YMDDIDDAN Rhwng Hên Ddyn dall ar ANGAU Neu Rybudd i bawb, Ynghyd ac Annogaeth i ymbaratoi erbyn Awr Angeu. Dihar. 8. 33. Gwrandewch Addysc, a byddwch Ddoethion, nac Ymwrthodwch a hi.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan John Rhydderch, Tros Walter Williams o Blwyf St. Petr Ynghaerfyddyn, Lle y gellwch chwi gael hefyd ar werth ganddo Ef, Amryw fath ar Lyfrau Cymraeg am bris Gweddaiidd.

16 pp. Device on Title Page and p. 16. For further particulars as to authorship see No. 5. On p. 14 there is a song: Can o Ddywioldeb; on p. 15, Carol haf yn ol y Gaiaf garw, and on p. 16 an advertisement of Drych y Prif Oesoedd which was about to be published.

[Nat. Lib. of Wales.]

189. DRYCH ANGAU; Gwel fod y Doethion yn meiriw, yr unffunyd y derfydd am ffol ac ynyd. Psal. XLIX. Adnod 10. Ys truan o ddyn wyfi: pwy am gwared i oddiwrth gorph y farwolaeth hon. Rhuf. 7, 24.

Holiad. O Angau olau elyn, y Pilwrn

Pa le y mae dy Golyn; 1 Cor., 15, 26

Atteb. Ymhechod di-orfod dŷn 55, 56.

Ing hen i mae fynghonyn.

O wneuthuriad Richard Parry, Athraw Yscol Llanddyfnan yn Sir Fôn.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Thomas Durston tros Dafydd Lloyd, 1714.

8 pp. On p. 7 there are "Englynion i Annerch y Parchedig Gadair-Fardd ar doeth Olygwr a diwygiwr yr Argraphwasc John Rhydderch; Ar cywir Brif Argraffydd Tho. Durston yn y Mwythig". It appears from this that Rhydderch was originally in Durston's employ at Shrewsbury.

[Nat. Lib. of Wales.]

This completes the series of ballads, printed at Shrewsbury, seen by Mr. Goodwin and the Editor. There are, no doubt, many other ballads bearing a Shrewsbury imprint in the various Welsh libraries. A great number of the ballads printed at Shrewsbury bear no imprint whatsoever, and it is proposed to catalogue these under the heading "Anonymous Presses".

It will also be necessary to have a supplemental list of fragmentary ballads.

Chester.

---

190. BALAD NEWYDD TRA DIDDANOL, yn cynwys Tair o Gerddi Rhagorol. I. Yn Gyntaf. Carol Catan Mai, am y Flwyddyn 1740, Yn adrodd amriw Ryfeddodau fu leni. II. Yn ail Dirian ysturol Neu ystori y crŷs gwaedlŷd. III. Gan y wenayd i gac Morgen ar ol gwario i arien.

Fy llaw y fethodd yn llwyr,
Y Rink a ram gen ar synwyr,
Llyden y di pen y lloyr i
Dari gair Duw ai gwyr.

Argraffedig Ynghaer Lleon gan R. Adams. Dros William Jones Gwerthwr Baledi.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Thomas Davies, (3) Anonymous.
[G.] M. 280.

191. DWY CERDDI Newyddion. Yn Cyntaf Cerdd Dduwiol Cyngor Tâd i'w Fab Enbir dyngu a Tyned allan o Deg gorchymyer ar fesur a elwir Loath to Depart y ffordd hwyaf. Yn ail ymddanion rhwng merlk Ifangc ai Chariad ar fesur a elwir pretty Nany.

Argraffwyd yn gaer lleon gan Roger Adams tros Evan Howell.

8 pp. By David Davis, Athro yscol yn heol fostyn yn Sir y Fflint. [G.] M. 277.

192. TAR O GERDDI: Diddanol Napuon yn Arçraffedig Iriovd or Blaun owaith Prydyddion Sir fon. Y Gyntaf, Cerdd yn datcan y mawr Dwŕstaneiddiwch a fu yn ddiweddar yn Slan Urgain yn Sir y Fflint, fel y darfu i wr yno ladd Hwch ei Gymmydog yn ymryfysg liw nos yn lle ei fochyn ei hun, iw chanu ar don a elwir Marwnad yr Helwyr. Yr Ail. Cerdd a wnaeth gŵr ifangk iddo i hûn gan edifeirwch yfed gormod o gwrw gan ddeisyfu grâs gan dduw i ymadel ag efi ar y mesur a elwir sybyllidir. Y Drydedd Cerdd o y madrodd rhwng y feistress a'r Forwyn mewn Carcher yr hon Feistress a gafodd dychryndod yngaridd ei thad fe fy farw ei charwr ar

ei glin hi heb neb yn y fan ond y hi ai Morwyn ac fe ai Cymeryd yngharchar or achos ar y mesur a elwir.

Printed ynghaer Leon gan Roger Adams. Dros, William Jones.

8 pp. (1) and (2) Anonymous. At the end of the last ballad: "Diwedd y gân Robert Humphrey o Lanfachreth yn Sir Fôn ai gwnaeth"; ending with a very coarse woodcut. [G.] M. 278.

193. TAIR O GERDDI O DIAETHOL Y gynta, Carol Plygain Natolic Crist 1740. Yn ail, Cerdd o fawl i ffon a roes Cowper ir Prydydd. Yn drydydd, Cerdd a wnaeth Gwas a gymerth Blentyn yn lle ei feistr ac roedd y Gwas yn blino yn ei gadw ac yrrodd y gan hon yn arwydd iw feistr.

Argraphwyd Ynghaer Leon gan R. Adams.

8 pp. (1) and (2) by Richard Roberts, Llanddeusant, Anglesey, (3) Anonymous. [G.] M. 279.

194. Dwy o GERRDI Newyddion. Yn Gyntaf, Gerdd gwedi chymeryd or xxiii o S. Mat. sef yr Wÿth Wâe yn Erbÿn rhagrythwyr, ar Ffarishead yr honn sy'n rhybÿdd ini Wilio; ar ein Geiriae an Gweithredoedd. Ar Ail, Byrr Hanes Pregethiad yr Efengÿl y Mrydain; ynghda ac y chydig o hanes Josapo o Armathea, yr hwn a Bregethodd yn yr ynus Honn Gyntaf, ac y chydig; o hanes y Ddraenan Wenn, Sy'n Blodeyo ar hên Ddÿdd Nadolig, yngwlad yr Hàf.

Caer lleon Argraphwyd gan Eliz. Adams, Tros William Davies, 1753.

8 pp. (1) Ellis Roberts ai gwnaeth, 1753, (2) Terfyn brys Gwddwf Dolyrys a llaw ddyrys ai Cant. Woodcut showing nine people under a tree on Title Page, tail-piece on p. 8. [D.]

195. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Carol Plygain yw Ganu ar Fedle fawr. Yn Ail Hanes Rhyfeddol am ûn Mary Jeffrey yr hon oedd yn Buw mewn Milldir i dre farchnad yr hon a elwir West Deeping yn Lincolnshire yr hon a fu dri diwrnod a nosweth mewn gwledigeth a hanes or hyn a Welodd ag a glowodd ag yn ddiweddaf hanes oi Marwoleth hi iw cannu ar fryniau'r Werddon.

Argraphwyd ynghaer Leon gan Eliz. Adams.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by Ellis Roberts, 1754. [Nat. Lib. of Wales.]

196. Tair o GERDDI, Tra Rhagorol. Yn gyntaf, Addyned a ffwrpas pechadyr gwedi bod yn agos i Ange ond gwedi Cael ei Spario gan dduw ynghud a chyngor i Eraill i gofio Duw mewn Jechyd iw chanu ar gwel yr Adeilad. Yn Ail, Ymddiddan rhwng yr Enaid ar Corph ar y Don a Elwir heavy Heart. Yn drydydd, Cyngor i un wedi Diofalfau mewn Crefydd gwedi iddo un waith ddechre yn o Bethiol, iw chanu ar Leave Land.

Argraffwyd ynghaerlleon gan Eliz. Adams, 1752.

8 pp. (1) Anonymous, (2) and (3) by Morris ap Robert. [G.]
M. 282.

197. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Ymddiddanion Rhwg Arthyr Jones Prydydd ai wraig chydig i flaen priodi o herwydd fod i ffrins hi yn Anfodlon iddo i chael hi iw cannu bob yn Ail penill ar fesyr Cowper Mwyn. Yn Ail Y Prydydd yn Cyngori i ffrind Am Byidio a Meddwi iw cannu ar galon drom. Yn Drydydd, Can y Martsiant ar y môr yr hwn a fydde arferol ogaru o ddiwrth i wraig Briod iw canu ar gwynfan Brydain yn ddiweddaf Cyffes galarys i wraig am i ddychweliad ef yn ol or wlad bell iw Canu ar Loath to Depart.

Argraphwyd ynghaer Lleon gan Eliz. Adams.

8 pp. (1) By Arthur Jones, (2) and (3) Anonymous. Printer's device on Title Page. [U.C.W.]

198. Tair o GERDDI Newddion. Yn Gyntaf, Cerdd yn Gosod Allan mor Rhyfeddol iw Gwaithredoedd Duw yn mhob oes ag yn Rhoddi Hysbysrwydd am y Ddraenen wen a Flodeuodd yngwlad yr haf yr hên Ddydd nadolig, 1753. Dechre ar Gwêl'r Adailiad. Yn Ail, Cerdd Er Addysg i ni am Styried ein Diwedd a Meddwl yn ddifrifol am ddydd y farn o Herwydd Rhaid i ni oll ymddangos Ger Bron Brawdle Crist i Roddi cyfrif am 'r hyn a Wnaethom ni yn y Corph pa ûn Bynag ai da ai Drwg. Iw chanu ar Loath to depart y ffordd fyraf. Yn Drydydd, Cerdd o Gynghorion i Ifiengtyd i Beidio Gwnethyr drwg a dysgu Gwneuthyr daioni iw chanu ar Ddiniweidrwydd.

Argraffwyd ynghaerlleon gan Elizabeth Adams, 1753.

8 pp. (1) Anonymous, (2) and (3) by Ellis Roberts. Woodcut on Title Page, tail-piece at end.

[Salesbury Coll.] [D.]

199. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd er Dwyn ar Gôf i Ddynion Ddyll y Poennau y mae'r Enaid Colledig yn i Ddiode yn Uffern gida Dysyfiad ar ddynion Aniwiol ddychwelyd att Dduw Iw chanu ar Grimson Velfett. Yn Ail, Dechre Cerdd ar Loath y Part y ffordd hwyaf o ymddiddan Rhwng Dynn ai gydwybod. Bob yn Ail Pennill. Yn Drydydd, Cerd iw Channu ar Susan Lygad-ddy neu Black-Eye Susi,

Argraphwyd ynghaerlleon gan Elizabeth Adams, Tros Petter Maurrice, Bala.

8 pp. (1) By Hugh Roberts, y Tailiwr o Blwy Llanllyfni, (2) by Ellis Roberts, y Cowper, (3) 'Dyn Gwirion' ai cant. A rough, but rather formidable woodcut of the Devil on p. 2.

[Brit. Mus.] [D.]

200. Tair o GERDDI, Newyddion. I. Cerdd o Rybydd, i ochel Cwmpeini drwg: Ynghyd a Hanes Tri a gollwyd Ynghaerlleon, Ebrill 22, 1769. II. Cerdd yn dangos fel y mae Duw yn rhoi Gwahoddiad i Bechaduriaid, os troiant atto ef oddiwrth eu Pechodau. III. Cerdd i erfyn Pardwn gan Wr Eglwysig tros Ddŷn Meddw ddaeth i'r Eglwys Ddydd Sŵl ar Gefn ei Geffyl, pan oedd yr Eglwysŵr yn darllain Gosber.

Argraphwyd Ynghaerlleon dros William Roberts.

8 pp. (1) and (3) by Thomas Edwards, (2) Anonymous. The imprint is on p. 8. Woodcut of gallows on Title. [U.C.W.] [D.]

201. Yn GYNTAF Cyffes ar i glafwelu un Dafydd Evans prydydd o lanfair caereinion'n Sir drafaldwyn iw canu ar fesyf Gwel'r Adailiad. Yn Ail, Cynghorion i ferched ifaingc iw canu ar farwnad Bwngc Yn drydydd, Erfyniad pechadyr am arfe sprydol wedi chymeryd allan or chweched benod att'r Ephesiad. Yn Bedwaredd, Dau benill o gyngor ini am styriad ein diwedd iw canu ar greecs an troey. Yn ddiwaethaf, Penill o weddi gida'r brenin ar eglwys ai bigeilwyr sprydol iw ganu ar charmin Cloy.

Argraffwyd ynghaerlleon, 1752.

8 pp. (1) By David Evans, (2) by Jonathan Hughes, (3) by Siôn Richiart, (4) by Morris ap Robert, (5) by Robert Lewis. [G.] [D.] M. 281.

202. Yn GYNTAF Cowydd llyntegid sef y prydydd yn cyfflybu tonau'r llyn i dragwyddoldeb. Yn Ail, Cerdd ir Cybyddion iw chanu ar fryuddwyd y frenhines ne Kingsffarwel.

8 pp. Printed at Chester by Eliz. Adams, as proved by the woodcut on p. 8, being the same as that on the Title Page of No. 192 above. (1) Anonymous, (2) by Arthur Jones. [D.]

203. DWU O GERDDI NEWYDDION, Yr Gyntaf cerdd o hanes dynes a gadd I mwrdrïo mewn maus yn agos I Lunden. Yr ail Cerddo farned I fachgen pen felun ai henw rhad duw ar I fam.

Argargraffwud yn Chester, gan H. Joynson, tros Robert Roberts.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts. The first ballad refers to the murder of one Sian Evans near London. The orthography of this particular tract is so bad that in places it is quite unintelligible. Printer's device on Title Page. [U.C.W.]

204. TAIR CERDD NEWYDD, Y gyntaf; Trugaredd a Barn, Wedi gymeryd allan o Psalm ci. gwers. 1. Yr ail; Cyngor i wyr a gwragedd ymddwyn ynghyd yn dirion a chariadus. Wedi gymeryd allan o Eph. v., 25. Yn drydydd; Cyngor i Ferched Ieuaingc. Ar y Mesur a elwir Ffeleni.

Argraphwyd yng Nghaerlluon gan Ioan Harfie, tros Ifan Tomas o Ddyffryn Clwyd.

8 pp. (1) By Thomas Edwards, (2) by E. T., (3) Anonymous. Woodcut on Title Page. [G.] M. 289.

205. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd ar ddull Ymddiddan rhwng Cerdotyn a'r Cybydd. II. Hanes Gwr yn gwerthu Moch.

CAERLLEON: Argraphwyd gan Tho. Huxley, dros William Roberts, 1767.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) by Howel ap Ioan. Woodcut on Title Page. [G.] M. 290.

206. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn Enwedig. I. Hanes y Meddwon; yr hyn a wnaeth y Bardd sychedig. II. Cerdd

newydd, neu, Ymddiddan rhwng Merch Ifangc, a Gwraig ; un yn cwyno am Wr, a'r llall yn llâdd ar ei Gŵr.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros W. Roberts, yn y flwyddyn, 1769.

8 pp. Two ballads by Hugh Jones. Woodcut on Title Page.
[G.] M. 294.

207. DWY O GERDDI Newyddion, a thra dewisol. I. Cerdd newydd a wnaed yn yr Amser helbulus sydd yn awr uwch ein Pennau, yn crybwyll ychydig ynghylch mor ddieithrol iw Arwyddion a Barnedigaethau Duw, uwchlaw Deuall Pechaduriaid; gida Gweddi ar Dduw am ostegu'r Tymestl neur Gwrth sydd debig i'n gorddiwes, a threfnu Heddwch a Chariad perffaith yn ein Gwlad : Yr hon a genir ar, Let Mary live long. II. Ychydig o Bennhillion ynghylch Dechreuad a Chodiad yr Ymenyn ; gida Chwynfan y Tylodion ar ei ol : y rhain a genir ar Freuddwyd y Frenhines.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros William Roberts, yn y Flwyddyn 1770.

8 pp. Both by Hugh Jones. Woodcut on Title Page.
[G.] M. 295.

208. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Rhybydd i Bechaduriaid i ymadel au Drygioni : Gida Chrybwyll o'r Arwyddion mae Duw yn ei ddangos yn y Ffurfafen. II. Ychydig o Hanes un Susanna Lot, Gwraig un John Lot : Hwn oedd hên Wr, a hitheu oedd bump-ar-ugain Oed. Drwy Gynghor un Benjamin Bwsh, hi a roes Wenwyn iw Gwr; ar Modd y cafodd hi ddiode gida'i Phartner am ei Bradwriaeth.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros William Roberts.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts. Woodcut on Title Page. [G.] M. 286.

209. Dwy o GERDDI Newyddion. 1. Edifeirwch Gwraig am briodi ; gida Chyngor i Ferched ieuangc, i ochel gwneud y cyfryw beth yn rhy fyrbwyll. 2. Ymddiddanion rhwng Balchder a Diogi.

 Bydded hysbys i'r holl Wladyddion amgylchiadol, y bydd Eisteddfod Prydyddion, a Datcanwyr efo Thanneu, yn

Nhŷ Wiliam Llwyd, yn Llansanan, Ddydd Gwyl Fiahangel, Medi 29, 1769.

Y Beirddion, heirddion eu Hurddas, da'ch Enw,
Dowch yno'n gyweithas,
A nyddwch Awen addas,
A'ch Geirieu glew'ch goreu glàs.

Canu a thanu, ffraethadeg, Iaith rywiog,
Wrth Reol Gramadêg
A gewch yno, gwŷch waneg
A Chwrw'n Tŷ, Chwareu iawn têtg.

T. Edwards, a'i cant.

Caerlleon: Argraphwyd gan Thomas Huxley, dros W. Jones.

8 pp. (1) By Ioan Thomas o Bentre Vidoc, (2) by Thomas Edwards. [D.]

210. DWY o GERDDI Tra Rhagorol. I. Cerdd o Ymddiddan rhwng Mâb a Merch lle buasai Garwriaeth yn hir; ond digwyddodd i'r Ferch fod wedi cloffi; neu'r peth a elwir yn gyffredin, beichiogi; ac felly mae hi yn adrodd ei Chwyn, ac ynte'n ddifatter o honi: Iw chanu ar, Monday Morning. II. Cerdd i gynghori'r Meibion yn erbyn Anlladrwydd: Iw chanu ar Gonsêt Catrin Penllyn, neu, Dorriad y Wawr.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros William Jones, yn y Flwyddyn, 1770.

8 pp. Both by Thomas Edwards.
[Brit. Mus.]

211. DWY o GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd yn gosod allan Siampl ofnadwy am Wr Tŷ Tafarn o Gittinton, o fewn dêg Milltir i Lunden, yr hwn wnaeth Ddaliars am Hanner Gini, a'i gyfaill drygionus, pwy a fedre dyngu oreu; a'r modd y darfu i Dduw mawr ofnadwy dalu iddynt am eu Gwaith: Ar y Mesur a elwir, Gwêl yr Adeilad. II. Cerdd o Ymddiddan rhwng Tâd oedd yn Gybydd, a'r Mâb oedd yn Oferddyn, o achos gwreia: Yw chanu ar, Gonsêt Lord Wilberri, neu Heliad y Sgyfarnog, bôb yn ail Part i'r Mesur.

Caerlleon : Argraphwyd gan T. Huxley, dros William Jones.

8 pp. The two by Ellis Roberts. [G.]

M. 312.

212. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd yn gosod allan Hanes un William Brown, o Gaerlouw, yr hwn a gyfarfu wrth ddyfod adre o chware Ffeifs, ag un Miss Jones, gan ei di-heunyddu, ag a feddylodd ladd Miss Goff, hon a gadd ddiode yn ol ei Haeddiant : Yw chanu ar y Mesur a elwir Frynniau yr Werddon. II. Cerdd o Hanes Dynes a gafodd Help gan Bedwar at fagu ei Phlentyn : Yw chanu ar Neithiwr ag Echnos.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros William Jones.

8 pp. The two by Ellis Roberts. [G.]

M. 296.

213. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Hanes yr Ymgyfarfod a fu rhwng y Balch, a'r Diog, wedi iddynt fynd yn hên ac yn dlodion. II. Cerdd o Attebiad Cyffes y Wraig ieuangc ; ynghyd a Gwrthddadl y Gŵr trosto ei hun.

Argraphwyd gan Thomas Huxley, dros W. Jones.

8 pp. Both by Thomas Edwards. Woodcut on Title Page.
[G.] M. 285.

214. DWY O GERRDI NEWYDDION. I. Cerdd newydd, neu Gynghor i Bechaduriaid edifarhâu, rhag ofn dyfod ofnadwy Farn a Cherydd y Goruchaf Dduw arnynt, fel y digwÿddodd ar amryw Bobl yn yr Oesoedd gynt. Yw chanu ar Ffilena. II. Cerdd newydd yn ddwy Rann ; un o Gwÿnfan i'r Cybyddion sydd wedi cael Colled yn yr Aur y leni ; a'r llall o Gwÿnfan i'r Tylodion, gan dosted eu Bÿd : Yr hon a genir ar Siwsan Lygad-ddu.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley ; dros Grace Roberts.

At the end the following englyn appears :—

“Er moli'r hen aur melyn—a lliwys
Mae llawer anffortyn ;
Od yw'r eiddo da'r oeddyn,
Passio 'riod heb pwysor ŷn.”

8 pp. The two ballads by Hugh Jones. [G.]

M. 284.

215. DWY O GERDDI DUWIOL. I. Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph, bob yn ail Pennill: Ar, Belisle March. II. Cerdd yn gosod allan Ddymuniad y Credadyn mewn Golwg ysprydol at Grist Ymhrynnedigaeth y Bÿd: Ar, Sailor bold.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros Richard Roberts.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by John Thomas, Pentrefoelas. [G.] [D.] M. 293.

216. DWY O GERDDI TRA DYMUNOL. I. Cerdd o Goffadwriaeth neu Farwnad am Ellis Roberts, Cywper o Landdoget, gerllaw Llanrwst, yn Sir Ddinbych: Yw datgan ar, Galon Drom, neu Heavy Heart. II. Cerdd o Ymddiddan rhwng pedair o Wragedd wrth yfed Tea: Ar Fesur Triban, ar ei Hyd.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros Richard Roberts.

8 pp. (1) By Ieuan ap Iago, (2) by Ioan ab Robert. [G.] [D.] M. 292.

217. DWY O GERDDI TRA DEWISOL. I. Atteb i Thomas Edwards mewn Perthynas i drethu Bedydd Plant, gida ychydig Ystyriaethau o'r cyffelyb Amgylchiadau yn y Dyddiau gynt: Ar yr un Mesur a rhai o'r blaen. II. Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph, bob yn ail Pennill; Ar Belisle March.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros Richard Roberts.

8 pp. (1) By John Thomas, (2) by Ellis Roberts. [D.]

218. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd newydd, ar Ddyll Ymddiddan rhwng Merch fonheddig a Merch y Tenant, o achos i bôd yn rhy falch: Y Ferch foneddig yn dechre. II. Cerdd newydd, neu Gyngor i Bechaduriaid edifarhau, rhag ofn dyfod ofnadwy Farn a Cherydd y Goruchaf Dduw arnynt, fel y digwyddodd ar amryw Bobl yn yr Oesoedd gynt: Yr hon a genir ar Ffilena.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Thomas Huxley, yn y Flwyddyn 1773.

8 pp. The two ballads by Hugh Jones. [G.] M. 299.

219. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Cerdd o Rybydd i bawb edifarhau tra byddo Dydd Grâs heb passio; ag yn dangos dosted Cyflwr yr Anuwiol a fyddo marw heb ymgodi a Christ drwy Edifeirwch. Cofiwch y Gair, Ceisiwch yr Arglwydd tra gellir ei gael ef; gelwch arno tra fyddo yn agos. Esay. Penn. v. Adnod 6. A'r Ail. Cerdd a dynnwyd allan o Ecsodus, sef, Cofia gadw yn sanctaidd y Dydd Sabbath; a hynny iw arwyddo i ni fod yn sobr ag yn dduwiol ar Ddydd yr Arglwydd: Nid gorphwyso oddiwrth ein Gorchwyl y Dydd o'r blaen yn unig; a mynd i feddwi, neu ryw Bechod arall a fyddo mwy; rhag i ni syrthio i Ddistryw Enaid a Chorph.

Argraphwyd Ynghaerlleon, gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Owen Gruffudd. Ornament on Title Page. The same ballads as in No. 106. [M.]

M. 371.

220. DWY O GERDDI TRA DYMUNOL. I. Hanes Mwrddwr echryslon a fu Ynghornwal Sir, mewn Tréf a elwir, Helstone: Sef, Mr. John Green, yr hwn oedd yn canlyn pob math o Gwmpeini drwg; ac fel y torrodd o Galon ei Dâd duwiol, yr hwn a'i cynghorodd wrth farw i roi Parchedigaeth i'w Fam, a hyny ni chofie byth, ac fel y cyttunodd am ddêg Punt ar hugain a dau Fulain neu ofer Ladron i ddyfod yn y Nos; a hwy a laddasant ei Fam a'i ddwy Chwaer, a'r Forwyn, ac a ysbeiliasant y Tŷ: ac fel y syrthiodd Barnedigaeth Duw arnynt, fel y canlyn. Yw chanu ar, Frynnie'r Werddon. II. Hanes Siane Smith, Morwyn i Siopwr yn Sir Sussex, a gafodd ei barnu i Farwolaeth ar gam drwy Lŵ celwyddog un Anne Thomson, Cymydoges iddi, ag fel y gwardodd Duw hi mewn Modd rhyfeddol, gwedi dringo'r Ysgol a chlymmu'r Cortyn am ei Gwddwf. Yr hon a genir ar, Frynniau'r Werddon.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Hugh Jones. [G.] [D.]

M. 310.

221. Dwy o GERDDI Tra Rhagorol. I. Cerdd newydd ymherthynas y Rhyfel presennol sydd yn America, gan gyffelybu yr ymbleidio neu'r Sectiau yn y Deyrnas yma a

Rhyfel yr America i'r Goleuni gogleddol sydd i'w weled yn yr Wybr erys 66 o Flynyddoedd: Yr hon a genir ar, Luseni Mistress. II. Cerdd, neu ymddiddan rhwng Gwr wedi meddwi, a'r Wraig yn ei geisio adre: Yw chanu ar, Glân Medd'dod mwyn.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

222. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd Newydd, neu Hanes Gŵr ieuangc aeth i garu; ag, i aros i'r Bobl fyn'd i gysgu, aeth i'r Berllan, ag i Frig Pren Afalau, ag oddiyno gwelodd . . . . ei Gariad dan y Pren: Yr hon a genir ar, Green Windsor. II. Cerdd a wnaed o Gwŷnfan tros amryw Bobl a gadd lawer o Gwrw a Lickers yn rhâd wrth gadw Elecsiwnau y Flwŷddyn ddiweddaf, ag fel y gellir yn drymlyd feddwl na welant rhawg y fath beth: Yw chanu ar, Y Foes.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

223. DWY O GERDDI TRA DEWISOL. I. Cerdd mewn Perthynas i'r Aur byrrion; yn yr hon y cyffelybir Cyflwr Dŷn, sy'n dwyn Enw Cristion ac heb fod yn wîr Gristion derbyniol, i Aur gwrthodedig, y rhai a elwir iw profi wrth Bwŷseu, yr un modd ac y mae Gair Duw yn profi Dŷn; o herwydd fod y Clipwyr sydd yn anffurfio'r Aur, yn union Deip o'r Twŷllwr Diafol, sydd yn anffurfio Delw Duw mewn Enaid Dŷn: Yw chanu ar, Dorriad y Wawr, neu Goset Catrin Penllyn, etc. II. Cerdd i'r Merched: Ar Fesur a elwir Cwypm i'r Nant.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Thomas Edwards, (2) by Hugh Jones. [G.]
M. 307.

224. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Hanes am ofnadwy Ddamwain a ddigwyddodd yn Nhref Ruddlan, rhwng y Groes, a'r Bont, i Thomas Edwards, y Prydydd, o Dref Ddinbych; oedd gyda'i Waggon yn llwŷthog o 120 Troedfedd o Goed, ymha fan ar y Palmant yn y goriwared, y torrodd y Clo neu'r Llyffethair oddiar yr Olwyn; ac yr aeth hi ar draws ei

goes aswy, a'i Droed deheu, lle cadd ef Ysictod trwm ac heb dorri un Asgwrn, yn yr achos hyn i mae'n deisyf ar Dduw am Nerth i edifarhau, ac am Galon ddarostyngedig i ddiolch iddo am ei Drugaredd a'i Ragluniaeth. Yw chanu ar, Wel'r Adeilad. II. Cerdd ar Ddull Ymddiddan rhwng Lloeger a'r America, mewn Perthynas i'r Gynen ddiweddar a fu rhwng-thynt : Yw chanu ar, Monday Morning.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Tho. Edwards, (2) by Ellis Roberts. [G.]
[Nat. Lib. of Wales.] M. 306.

225. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cwynfan John Davies : Ar Charity Mistress. II. Caniad y Sebon : Ar Fesur Triban. Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxle.

8 pp. (1) By Sion Fychan, (2) by Thomas Edwards, and on the last page four verses by William Williams, Rhagflaenor Ysgol Dinbych. The imprint is on the last page. [G.] M. 304.

226. DWY O GERDDI Newyddion, Ag un GAROL. I. Cerdd ar Ddŷdd Ganedigigaeth Syr Watkin Williams Wynn : Iw chanu ar, Ffarwel Ned Puw. II. Cerdd o Gwynfan Gwraig weddw dlawd, oblegid Celwydd gwradyddus a gododd ei Chymmydogion arni, a gorfod arni adel ei Thŷ, a mynd hyd y Bŷd : I'w chanu ar, Fore Ddydd Llun. III. Carol : Ar Ffarwel Ned Puw.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by John Thomas, (3) by Tho. Edwards. Small woodcut. [G.] M. 288.

227. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd o Goffadwriaeth am Garwriaeth a fu rhwng Gŵr gwraiglog o Blwy Eglwys fach, a Merch Tafarn-dŷ o Blwy Abergwyngregin : Yw chanu ar, Crying Windsor. II. Mawl Merch : Yw chanu ar, Jolly Breeze.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. [G.] M. 313.

228. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd yn datcan y Dychryn arswydus a gafodd chwech o Filwyr neu o Filisiau Dinbych, wrth ddyfod adre ou Camp : Yw chanu ar Lân

Medd'dod mwyn. II. Cerdd o Ymddiddan rhwng yr Hwsmon a'r Porthmon : Yw chanu ar, Dorriad y Dydd.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley.

8 pp. Both by Ellis Roberts. Woodcut on Title Page. [G.]
M. 311.

229. DWY O GERDDI TRA RHAGOROL. I. Cerdd wedi cymeryd allan o'r ddegfed Bennod a deugain o Lyfr y Prophwyd Esau : Yw chanu ar Kings Ffarwel. II. Cyffes yr Oferddyn, yn dangos Natur halogedig y Pechod atcas hwnnw, sef, Meddwdod ; gyda Chyngor i ymadel ag ef, cyn bod yn rhy hwyr : Yw chanu ar, Monday Morning.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by H. H. [G.] M. 303.

230. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Atteb i Gerdd y ddwy Wraig ; sef, Gwraig y Cybydd, a Gwraig yr Oferddyn ; canys Amddiffyniad y Gwŷr drostyn eu hunain ; gyda ychydig o Hanes eu Gwragedd : Iw chanu ar Dydd Llun y Boreu. II. Cerdd ar Ddyll Ymddiddan rhwng y Fam a'r Ferch ; a Chwynfan y Ferch o herwydd y Gŵr, ag Achwyniad y ddwy arno, fel y mae arferol yn amryw Fannau : Iw chanu ar, Y Fous fer. Hyspysiad fod Dafydd Jones o'r Penrhyn Deudraeth, yn Sir Feirionydd, wedi profeidio Deunyddiau da at rwymo Llyfrau, sef, Beiblau Caerfyrddin, lle gellir cael rhwymo pob math ar Lyfrau am Brís gweddaidd.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Dafydd Jones. [G.]
M. 301.

231. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf. A gymmerwyd allan o Ddammeg yr Hauwr, Math. xiii, Luc. viii, Marc. iv, ac o ail Epistl Pedr, v, 5, 6, 7, 8, ag o amryw Fannau eraill o'r Ysgrythyr lân. Yn ail, Cerdd duwiol, a elwid, Y Glust.

Argraphwyd Ynghaerlleon, gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Daniel Jones, Rhiwabon. Woodcut on Title. [D.]

232. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd a gymerwyd allan o'r drydydd Bennod ar-ddeg o St. Matthew, a'r Seithfed

Adnod ar-hugain. Yw chanu ar, Hir Oes i Fair. II. Cerdd o Rybydd i bawb feddwl am eu Diwedd; wedi ei chymeryd allan o'r Geirie hyn: Lle y syrthio'r Pren, yno a trîg. Yw chanu ar, Susanna.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts. Ornament on Title and pp. 2 and 5, tail-piece at end. [D.]

233. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd neu Gwÿnfan dau Fachgen am eu Tâd a'u Mam, ar Ddull Ymddiddan: Ar fesur a elwir William Crismond. II. Cerdd yn rhoi Hanes Geneth yr hon oedd Ferch i Wr bonheddig, ac yn Aeres i'w Ystât, a newidiwyd gan ei Mam Ynghyfraith am Gorphun difri.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Hugh Pritchard, (2) Anonymous. [G.] M. 300.

234. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Annerch Hugh Roberts i Thomas Edwards, y Prydydd, yn ei Drwblaeth yn Llaw ei Feistr-Tir. II. Cerdd o Hanes Tafarn-Wraig a hapnodd fod yn Fysgrell yn Achos Cimmwch, fel ag y canlyn.

Argraphwyd yng NGHAEERLLEON gan T. Huxley, yn agos i Borth y Dwyrain.

8 pp. The two ballads by Hugh Roberts. Woodcut on Title Page. [G.] M. 287.

235. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd o Gysur i'r Pechadur galarus duwiol, gida i gyfarwyddo i ddechreu ei Daith cyn i myned yn rhÿ hwÿr, a'r Dydd yn darfod fel nad allo weithio: Iw chanu ar Lêf Caer Wynt. II. Cerdd o Gwynfaniad a Chyffesiad Merch ieuangc wrth ei Chariad o herwydd ei Anhappusrwydd tripiedig, sef, beichiogi: Iw chanu ar Mentra Gwen.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. Both by Dafydd Jones. [G.] M. 297.

236. DWY O GERDDI NEWYDDION I. Cerdd o Rybydd i Gymru i ystyried eu Cyflwr dan Berigl y Rhyfeloedd sydd yn eu hamgylchu, ac ychydig o Ystyriaeth am Falchder yn yr Oes bresennol, ac yn dangos fod Balchder yn mynd o flaen

Dinistriad, ac Uchder Yspryd o flaen y Cwyp. Diharebion xvi, 18. Ar y Fedley fawr. II. Cerdd newydd yn gosod allan mor beryglus yw mentro ar Dir a Môr ac mor hawdd gan Ddynion adel eu Teulu o chwant i ynnill Power y Byd, ac fel y bu llawer feirw Yngharchar yn Ffraingc: Yw chanu ar Charity Mistress.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by John Roberts.
[Brit. Mus.]

237. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd o Waith Merch Ieuangc o Brydyddes ar ei chla' Wely, yn deusyf Trugaredd gan Dduw: Yw chanu ar, Frynniau'r Werddon. II. Cerdd ar, Cast away Care. Gyda ychydig o Englynion.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley, yn y Flwyddyn 1791.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by E. Jones, Clerk of Hope. The latter describes a game of "Brisonsbars" (Base, or Prisoners' Bars) played between Welshmen and Englishmen of the parishes of Lyngen and Shotwick, near Chester. On the last page are three Englynion, anonymous. [G.] M. 314.

238. Tair o GERDDI Newyddion. I. Cerdd newydd, ynghylch Diwedd Amser, a Dechreu Tragwyddoldeb, ag mor ofnadwy i'w Marwolaeth Pechadur; gyda byrr Grybwylliad am y Farn ddiweddaf: Yw chanu ar, Gwêl yr Adeilad. II. Cerdd yn dangos fod Natur pôb math o Ddŷn at Arian yn fwy na dim arall. Ar Doriad y Dydd. III. Cerdd ar Ddyfodiad Henry Corbed Owens o Ynys y Maengwyn, Esq.; yn Un-ar-hugain Oed Iw chanu ar, Monday Morning.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. The three by Hugh Jones, Llangwm. Ornament on Title Page. [D.]

239. Tair o GERDDI Newyddion. I. Cerdd Dammeg y Deng Morwyn: Yw chanu ar, Gwledd Angharad, neu, Charity Meistress. II. Cerdd o Rybydd i Ferched ieuangc ymgadw rhag drwg. III. Pedair Pennill Priodas: Ar, Leave the Land.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) and (3) Anonymous, (2) by Hugh Jones, Llangwm. Woodcut on Title and p. 7. [D.]

240. TAIR O GERDDI TRA RHAGOROL. I. Cerdd newydd, ar ddull Ymddiddan rhwng dwy o'r Dail neu'r Llysiâu anrhydeddusaf yn ein Gwlad; un a elwir, Llysiâu'r Bendro, neu Hops, a'r llall a elwir, Berw'r Merched, neu Tea: Yr hon a genir ar, Godiad yr Ehedydd, yr Hops yn dechre. II. Cerdd ar ddull Ymddiddan rhwng Ahab a Jezebel, neu yn hytrach, Gŵr a Gwraig yn yr Oes bresennol, gwedi dwyn Tyddyn Cymydog tylawd: Yw chanu ar Betti Brown, bob yn ail Pennill, y Gŵr yn dechre. III. Cerdd a wnaed tros Ferch ifangc a gowse ei gwaredu rhag Twyll y Cythraul; Yw chanu ar Ddydd Llun y Boreu.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. The three by Hugh Jones. [G.] [D.] M. 387.

241. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd newydd; neu, Ymffrost Balchder o'i Anrhydedd a'i Lywodraeth, a'r amryw Orchestion a wnaeth yn y Bÿd: Yw chanu ar, Barnad Bwngc. II. Cerdd, neu Gynghor i bawb i ymwrthod a Balchder, a meddwl am Henaint ag Awr Ange: Yw chanu ar, Gwel yr Adeilad. III. Dau Bennill a wnaed ar Ddydd Priodas Edward Lloyd o Drefnant, yn Sir Drefaldwyn, Esq.; ac Aeres Maesmor: Yr rhain a genir ar, Bellisle March.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. The three by Hugh Jones. [G.] M. 309.

242. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Cyffes Owen Roberts, a'i Drafel ar Fôr a Thîr: Fel y bu'n Brentis ar y Dŵr, ag ar Fwrdd Llong Rhyfel, ag ar Long yn teithio ddwy waith i Guinea; ag fel y collodd ei Olwg gan Glefyd, ag na fedd yn awr, ond byw ar Ragluniaeth Duw a Thosturi Dynion. Yr hon a genir ar, Sweet Passion. II. Hanes Sian Smith, Morwyn i Siopwr yn Sir Sussex, â gafodd ei barnu i Farwolaeth ar gam drwy Lŵ celwyddog un Ann Thomson, Cymydoges iddi, ag fel y gwaredodd Duw hi mewn Modd rhyfeddol, gwedi dringo'r Ysgol a chlymu'r Cortyn am ei Gwddwf. Yr hon a genir ar, Frynniau'r Werddon. III. Hanes Gŵr ieuangc a'i Gariad, wrth fyned o'r Gwylmabsant

rhwng y rhain y cynnyddodd yr hên Arfer, a eilw rhai, Pechod cariadus. Yr hon a genir ar, Neithiwr ag Echnos.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Thomas Edwards, (2) and (3) by Hugh Jones.
[G.] M. 305.

243. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd, neu Ddychryndod Gwraig yr hon a gafodd Gorph Plentyn bâch Ynghafn Môch; gyda Gweddi ar Dduw tros Ferched: Yr hon a genir ar Luseni Mistress. II. Cerdd, neu Gwynfan tosturus Merch ieuangc am Wr: Yr hon a genir ar, Siwsan Lygad-ddu. III. Cerdd, neu Atteb Cymmydoges dylawd oedd yn perchen Gŵr meddw a llawer o Blant: Yr hon a genir ar, Neithiwr ac Echnos.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Tho. Edwards, (2) by H. Jones, (3) Anonymous.
Woodcut on Title Page. [G.] [D.] M. 302.

244. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd o Hanes fel y digwyddodd i'r Prydydd gael Lletty (neu Lodging) ddrwg Ymhentre Helygain, yn Sir Flint. II. Pennill a wnaed ar Ddydd Ganedigaeth Miss Kitty Morris, o Faesmor, Sir Feirionydd. III. Cerdd o Glôd i Militia Sir Fôn.

Argraphwyd Ynghaerlleon, gan T. Huxley.

8 pp. (1) and (2) by Thomas Edwards, (3) by Hugh Jones.
Woodcut on Title Page. [G.] M. 291.

245. Tair o GERDDI Newyddion. I. Yn ceisio gosod allan Mam pa sawl Drwg iw Medddod: Ar Gonset Gryffydd ap Conan. II. Cwynion Chwain Conwy: Ar Wilkes's Wriggle. III. Cerdd Marwnad un Cattrin Williams o Langefni: Ar Luseni Meistress.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley, yn y Flwyddyn, 1770.

8 pp. The three by Ellis Roberts. Woodcut on Title. [D.]

246. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd o Ystyriaeth am y Bÿd presennol sy yr awrhon, yn grybwyll am y Rhyfeloedd a'r Cornwyd sy ar ein cyfer, ag amriw o

Rybyddion eraill, ar Don a elwir, Luseni Meistress. II. Cerdd o Ymddiddanion rhwng dwy Chwaer ; un wedi priodi Cybydd, a'r llall wedi priodi Oferddyn ; ai Cwynion eill dwy o herwydd eu Blinder, ai Gobaith ou Marwolaeth, fel y caen briodi arall, ar, Ddydd Llyn y Boreu. III. Ychydig o Benhillion o Goffadwriaeth am Mari Davis, a fu farw o'r Frêch wen ; iw chanu ar, Walking Taylor. Hyspysiad fod Dafydd Jones o'r Penrhyn Deudraeth, yn Sir Feirionydd, wedi profeidio Deunyddiau da at rwymo Llyfrau, sef, Beiblau Caerfyrddin, lle gellir cael rhwymo pob math ar Lyfrau am Brês gweddaidd.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. All by Ellis Roberts. [G.]

M. 308.

247. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Anrhydedd Arglwyddes Babilon Fawr, yn Mammaeth pŏb Aflendid, yn adrodd Mawredd ei gallu ; gyda Chyngor i ddiange o'i Magleu : Ar, Glân Meddwdod mwyn. II. Cerdd at ddyll Ymddiddan rhwng Mâb a Merch, yr hon a fuase yn drwstan a digwydd beichiogi, a'i Chariad yn troi oddiwrthi : Iw chanu ar, Galar Dôn. III. Cerdd yn erbyn Meddwdod : Iw chanu ar, Drom Galon.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) and (2) by John Thomas, (3) Anonymous. [G.]

M. 315.

248. Tair o Gerddi Newyddion. Yn Gyntaf, Ychydig o Bennillion, yw canu ar, Gwêl yr Adeilad, o ran Breuddwyd a welodd Gŵr, a'i blinodd ef yn fawr. Yn Ail, Englynion. Yn Drydydd, Dechreu Dyrif o Annerch y Bardd yw hên Gymdogaeth, tan ystyriaeth o'i fuchedd gynt, ynghyd a Rhybydd cyffredinol, ar Fesur a elwir Amaryllis Crision. Yn Bedwaredd, Credd i'r Melinydd anllad : Ar Léf Caer Wynt.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, yn y flwyddyn 1772.

8 pp. (1) Oferddyn ai cant, (3) by John Roberts, (4) by W Jones. At the bottom of the last page is the following englyn :—

"Prydydd di-gynnydd ei gân—o Nefin,

Mae nyfiad aniddan :

A di-lewyrch a dwl awan,

Am waith y gerdd dwysgar lân."

[G.]

M 298

249. Dwy o GERDDI tra diddanol. I. Dirifau sydd yn rhoi Hanes rhyfeddol i'w ystyried, fel y daeth Satan yn Rhith Gŵr i gyfarfod a Geneth ieuangc ar y Ffordd wrth fyned i'r Ysgol, yn dangos mor daer eodd y Gelyn arni am droi yn ei hól, ag fel yr oedd hithau yn ei ateb ef; er Rhybydd i hên ag ieuangc, yn enwedig i Bennau Teuluoedd: Yw chanu ar, Leave the Land, y Ffordd fyrraf. II. Clôd i'r Arglwydd Bulkeley: Yw chanu ar Dôn a elwir, Mwyn Susanna.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Morys Roberts, (2) Anonymous.
[U.C.W.]

250. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd o Gwynfan y gwerin Bobl dan ei goruwch Lywodraethwyr; yn adrodd mor anhawdd byw ymhob Galwedigaeth, ar ddull Ymofyniad pa beth iw'r Achos fod y Byd mor dost: Ar fesur Torriad y Dydd. II. Attebiad i'r Gerdd rhagddywededig; ynghyd a Danghosiad beth yw Gwraiddin y Blinderau, ar Ymrysonau, sy yn y Bÿd, ymherthynas Bywoliaeth dynol ryw; ac ymhellach Eglurhâd neu Dd'weydiad fod modd i fyw trwy Ofal ag Ofn Duw, ymhob Galwedigaeth: Iw chanu ar y Dôn a elwir, Bwrw Gofal ymaith.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley, dros Wiliam Jones, yn y Flwyddyn, 1770.

8 pp. (1) By John Thomas, Pentrefoelas, (2) by Thomas Edwards. Ornament on Title Page, and woodcut on p. 8.
[Prof. Bryner Jones.]

251. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd yn rhoi Hanes Geneth yr hon oedd Ferch i Wr bonheddig, ac yn Aeres i'w Ystât, a newidwyd gan ei Mam ynghyfraith am Gorphyn difri. Yw chanu ar, Driban, ar ei hÿd. II. Cerdd, ar Dôn y Famaeth.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley, yn y Flwyddyn 1792.

8 pp. Both anonymous.
[Salesbury Coll.]

252. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Ymddiddan rhwng Gwraig yr Hwsmon a Gwraig y Shiopwr: Yw chanu ar Dôn

a elwir, Mentra Gwen. II. Cerdd o Gynghor i Ferched Ieuangc : Yw chanu ar Ffylena.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) By Thomas Edwards.
[*Traethodydd*, 1874, p. 54.]

253. Dau GYWYDD. Y Cyntaf, Ystyriaeth a'r y Gwagedd o ymbleseru nag ymddiried mewn Pethau daearol. Yr Ail, Fod Duw yn ei Fâb yw welëd, ac yw gael yn Dduw Cariad. Gyda Thair o GERDDI, Y Gyntaf, Yn Sôn ychydig am Iesu Grist yn unig Ffordd i ymdeithio o'r Nefoedd i'r Ddaear, ac o'r Ddaear i'r Nefoedd. Yr Ail, Ymddiddan rhwng Dyn a'r Hedydd. Y Drydedd, Ymddiddan rhwng pedair o Wragedd wrth yfed Tea. Gan Ioan ab Robert.

Caerlleon : Argraphwyd gan Read a Huxley, 1788.

16 pp. All by John Roberts, of Tydu. [D.] M. 411.

254. DWY O GERDDI NEWYDDION. YN GYNTAF, Cynghorion i bôb Dŷn myfyrio am ei Ddiwedd, a gwellhau ei Fuchedd, a chofio am Awr Angeu, a Dŷdd ei Gyfrif. Ymchwelwch, dymchwelwch, chychwi Tŷ Israel, pa ham y byddwch feirw ? YN AIL, Cwŷn a Chyffes y Forwyn Drwstan, o achos ei Meddaldra ei hun, a Gwawd a Distyrwch eraill.

Argraphwyd ynghaerlleon, gan W. Read a Tho. Huxley, dros William Morgan.

8 pp. (1) By Morris Roberts, (2) by Thomas Edwards. [G.]
M. 283.

255. DWY O GERDDI NEWYDDION, Odiathol. I. Cerdd o Gynghor Ieuengctid. II. Cerdd o Ffarwel Merch ieuange wedi bôd hîr Garwriaeth.

Argraphwyd Ynghaerlleon dros William Jones.

8 pp. Both by Thomas Edwards. Woodcut on Title Page.
[Nat. Lib. of Wales.]

256. CERDD NEWYDD o Gyngor yn erbyn Meddwdod, ar ddeisyfiad Gwr yn neillduol. Gan JOHN THOMAS.

Caerlleon : Argraffwyd gan W. C. Jones, 1800.

4 pp. Imprint at the end. [G.] M. 316.

257. CERDD NEWYDD; Sef, golwg ar y Byd, o'i Febyd hyd yr Amser presennol. . . . Awst, 1800. Gan JOHN THOMAS. I'w chanu ar "Sailors bold".

Caerlleon: Argraffwyd gan W. C. Jones.

4 pp. Imprint at the end. [G.]

M. 317.

258. DWY GERDD NEWYDD: A GYNTAF, Yn dangos mor anhawdd byw yn y Byd, ac mai'r unig ffordd trwy ddiwydrwydd gonest, ydyw ymroddi i drefn Rhagluniaeth. YR AIL, Yn dangos yr achos o'r Blinder presennol, ac mai'r moddion tebycca i'n hadferyd fel yn y dyddiau gynt; ydyw Dychweliad at Dduw, yr hwn sy'n ein cosbi'n gyfiawn am ein Pechodau. Gan JOHN THOMAS.

Caerlleon: Argraffwyd gan W. C. Jones, y' Mynwent St. Pedr. 1800.

8 pp. [G.]

M. 318.

259. DWY GERDD NEWYDD: Y gyntaf, Gair yn ei amser, i annerch trigolion Cymru yn y flwyddyn 1800. Yn ail, Galarnad i ŵr wedi torri ei fraich. Marc. Ben. ix, Adnod. 43. Os dy law a'th rwystra torr hi ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag a dwy law gennynt fyned i uffern, i'r tan anniffoddadwy. Gan JOHN THOMAS.

Caerlleon: Argraffwyd gan W. C. Jones, y' Mynwent St. Pedr. 1800.

8 pp. Jones's Monogram on Title. [G.]

M. 319.

260. CERDD Yn dangos mor anhawdd byw yn y Byd, ac mai'r unig ffordd trwy ddiwydrwydd gonest, ydyw ymroddi i drefn Rhagluniaeth. Gan John Thomas. I'w chanu ar "Doriad y dydd".

Caerlleon, Argraffwyd gan W. C. Jones, y' Mynwent St. Pedr.

4 pp. Title on upper part of p. 1. Woodcut on top of page. Imprint at foot of p. 4.
[Nat. Lib. of Wales.]

261. CERDD Yn dangos yr achos o'r Blinder presennol, ac mai'r moddion tebycca i'n hadferyd fel yn y dyddiau gynt; ydyw Dychweliad at Dduw, yr hwn sy'n ein cosbi'n gyfiawn

---

am ein Pechodau. Gan John Thomas. Iw chanu ar "Mwynen Merch".

Caerlleon, Argraffwyd gan W. C. Jones, y' Mynwent St. Pedr.

4 pp. Title on top of p. 1. Woodcut. Imprint at foot of p. 4.
[Nat. Lib. of Wales.]

Hereford.

[A few Welsh books were printed in Hereford between 1721 and 1748. In the year 1734 a book called *Athrawiaethau Difnyddawl* was printed there by Nicholas Thomas for S. T., and in the following year S. T. (Simon Thomas) brought out the book *Histori yr Heratic Pelagius* from the same press. Sir Thomas Phillipps also describes a book called *The History of the Cymbri*, printed at Hereford in 1746 by the Rev. Simon Thomas (*Cambrian Journal*, iv, 328). It is extraordinary that so little is known about this important Welsh writer. It will be noticed that one of the ballads described below was written by Nicholas Thomas, who was probably the same person as the printer of the 1734 book. It is not clear whether Nicholas Thomas is identical with the printer of the same name who was in business at Carmarthen from 1721 to 1733. If so, he must have returned to Carmarthen by 1739, for he printed a book there in that year.]

262. Dwy o Gerddi Duwiol Sef Y Gyntaf, Yn dangos amryw Lygredigaethau'r Oes hon; Ynghyd a Deisyfiad ar ei Deyrnas Christ ddyfod ar frys ag ef i Reoli aruom. Ar ail am y tywyllwch mwyaf, ac a Welwid, ar yr haul, os llower Cant Oflynyddoedd or blaen yr hwn a ddigwydd y leni ar ddydd, jay u 14 Ofis Corphenaf, Anno Domini, 1748 ac un para or dechreu ir ediwidd dâir awr, a naw mynyd yndechereu a ddeg ar Clock y boreu.

Hereford: Printed by Willoughby Smith.

8 pp. (1) By Watkin Dafydd, (2) by Evan Price. Woodcut showing eclipse of the sun. Tailpiece at end. [D.]

263. Newyddjon Da I'r Dynjon GWAITHA, Neu Wahoddiad i gael Braint y Jerusalem Newydd. N. Thomas ai Cant.

Argraffwyd yn Henffordd gan Willoughby Smith.

8 pp. By Nicholas Thomas. A composition of twenty-nine stanzas. Woodcut of lamb carrying a cross on the Title Page. Tailpiece at end. [D.]

Oswestry.

(1) **Ballads printed by J. SALTER (1789-1791).**

264. DWY O GERDDI NEWYDDION; I. Dull y farn ddiweddaf. Wedi ei chymmeryd allan o'r nawfed bennod o'r Epistol at yr Hebreaid. Gosodwyd i ddynion farw unwaith; ac wedi hynny bod barn. II. Ychydig o ystyriaethau a'r fyrdra oes dŷn. Wedi ei chymmeryd allan o'r Diarhebion XXVII. I. Nac ymffrostia o'r dydd y foru; canys ni wyddost beth a ddigwydd mewn diwrnod. Gan Richard Morris.

Na werth (mae'n anferth mewn ynfyd), bryder
Baradwys, na'i hawddfyd,
Am fawaid dirym fywyd;
Anserteniol, farwol fŷd.

Croesoswallt : Argraphwyd gan J. Salter. M.DCC.XC.

[Brit. Mus.] [G.]

M. 401.

265. CERDD, O HANES MAB I WR BONHEDDIG, O LANCA-SHIRE AETH I DRAFAELIO. Cymerwyd hwn i garchar, o achos ei grefydd, yngwlad y Twrks, a merch y brenin a'i ffansiodd ef, gan ddwyn yr agoriade, a'i ollwng ef yn rhydd, gan wneuthur ammod a'u gilydd o doent drosodd i Loeger ym mhen y saith mlynedd, gan bwyntio priodas y cyfamser, ond y mab a briododd un arall; ac ar y diwrnod y neithior daeth merch y brenin at ei haddewyd, a bu syndod mawr ar y mab, fe wrthododd ei wraig briodol, ac a briododd ferch brenin y Twrc. Gan Edward Pugh ap Fyllin Fardd.

Croesoswallt : Argraphwyd gan J. Salter. M.DCC.XCI.

8 pages. [G.]

M. 403.

266. Rhydd-did Brydain. Y Mesur a elwir King Charles's Delight.

Argraphwyd gan Salter, Croesoswallt.

8 pp. Anonymous. No Title Page. Imprint at end. [G.]
[D.] [Brit. Mus.] [Nat. Lib. of Wales.] M. 402.

267. ATTEB Ir achwynion sydd gan Thomas Edwards. Ar Fesur a elwir Breuddwyd.

Argraphwyd Yngrhoesoswallt, gan J. Salter.

8 pp. By Jonathan Hughes. No Title Page. Imprint at end. [D.]

(2) Ballads printed by W. EDWARDS (1793-1810).

268. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf, Hanes un Sian Niclason Merch i Farchog yn Llundain, yr hon drwy Dementia Satan a amcanodd wenwyno ei Thad a'i Mam, ond Duw a ddanfonodd ei Angel attynt i ddatguddio'r Dirgelwch. Yr Ail. O Waith Elis Roberts, i ofyn Par o Glocs i'w Gymydog.

Croesoswallt: Argraphwyd gan W. Edwards, tros Richard Roberts. M.DCC.XCIII.

8 pp. (1) By Hugh Roberts, (2) by Ellis Roberts. [D.]

269. Dwy GERDD Ddiddan, Yn gyntaf, Hanes rhyfeddol am hen Wr a fu fyw Flwyddyn yng Ngharchar heb un Tammaid o Fara, ond Llaeth Bron ei Ferch. Yn ail, Alaethus Gwyn Un am ei Gariad.

Croesoswallt: Argraphwyd gan W. Edwards. M.DCC.XCIII.

8 pp. Both anonymous. Further information with regard to the first ballad may be seen in *Hanes-Gerddi Cymraeg*, p. 23, in the *Cymdeithas Llen* series. [D.] [Salesbury Coll.]

270. Dwy GERDD Newydd, Y Gyntaf, Rhybudd i bawb gofio am awr Angau, y Bedd, a'r Farn ddiweddaf. Yr Ail, Yn Achos y Rhyfel presennol. Gan Richard Roberts.

Croesoswallt: Argraphwyd gan W. Edwards, Lle y gellir cael argraffu pob math o Lyfrau Cymraeg a Saesnaeg, yn y modd hardda, ac am y Pris mwya rhesymmol. M.DCC.XCIV.

8 pp. Both by Richard Roberts. [D.]

271. Dwy GERDD Newydd, Y Gyntaf, Cerdd o Fawl i Filitia Swydd Aberteifi, ynghyd a'r Officers, gan roddi iddynt Glod fel y maent yn ei haeddu. Yr Ail, Cerdd a anfonodd

---

Ellis Roberts at Thomas Edwards, ar Ddull ymofyn pa Achos fod cymmaint Llygredd a Dallineb yn Eglwys Loegr, etc.

Croesoswallt : Argraphwyd gan W. Edwards, Lle y gellir cael argraphu pob math o Lyfrau Cymraeg a Saesnaeg, yn y modd hardda, ac am y Pris mwya rhesymmol. M.DCC.XCIV.

8 pp. (1) By Richard Roberts, (2) by Ellis Roberts.
[Brit. Mus.] [D.]

Wrexham.

Ballads printed by **RICHARD MARSH** (1772-1792).

[Richard Marsh was probably the first person to set up a printing press in Wrexham. He is described in the Marriage Register of 1746-7 as "writing master", but he does not seem to have become a printer until about 1772. Many of his books are, however, undated, and may have been printed before that year. For further particulars relative to him, Mr. Palmer's *History of the Town of Wrexham*, pp. 32-3, should be consulted.]

272. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Dechreu drych Angau neu Gerdd dduwiol i annog pob grâdd o ddynion i feddwl am farwolaeth: i'w chanu ar Druban. II. Cyffes yr oferddyn yn dangos natur halogedig y Pechod atcas hwnw sef meddod gyda chyngor i ymadel ag ef cyn Bod yn rhy hwyr i'w chanu ar y mesur Monday Morning.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh, 1774.

8 pp. (1) By Richard Parry, (2) by H. H. [G.] M. 323.
[Brit. Mus.]

273. DWY O GERDDI NEWYDDION. Y gyntaf yn rhoi peth o Hanes y ddynes o Lan dderfel yr hon sydd er's tair Blynedd heb fwyta dim lluniaeth ond ûn llymed o dwr. Ac ychydig o hanes am John Roberts or Ysbytty a fu mewn Gweledigaeth. Yr ail yn adrodd hanes y Gwrthryfel sydd rhwng Lloegr Hên a Lloegr Newydd, sef America.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh, 1777.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 326.

274. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf ar ddull o ymddiddan rhwng y Prydydd a'r Swedydd, neu un o'r Philoso-phyddion, am yr Arwyddion a'r Rhyfeddodau wybrenol, sydd y dyddiau yma. Yr ail yn dadgan helynt y byd presenol. O waith Ellis Roberts, Cwper Llanddoged.

Englynion i'r Printwyr.

Cynnydd i Ddafydd o ddyfod (Morys,
A mawrwyeh uchelglod,
Preintiwr ympiriwr parod
Heddŷw'n glir a haedde glod.

I'r Cymro croeso cu raswaith (parchus,
Perchen dysgeidiaeth,
Iw lle mae'i leinie'n lanwaith,
A'i ymadrodd gwiw medru'r gwaith.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh, 1777.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] [D.] M. 325.

275. SAITH O GERDDI NEWYDDION. Argraphwyd yng Ngwrecsam, gan R. Marsh, 1785.

8 pp. On the top of p. 2 the following title appears: "Dechre Penillion o fawl i Grist ar Bellisle March, Sef gwaith Chwech o Brydyddion, un Penill gan bôb Prydydd fel ag y mau yn Calun," (1) By Dafydd Thomas, o Sir Gaernarfon, (2) by Jonathan Hughes, (3) by Walter Davies o Llanfechen, (4) by William Jones, Siopwr, Rhos-Llannerchrnog, (5) by Daniel Owens, Rhos-Llannerchrnog, (6) by Humphrey Jones, o ben pont Llanchymrus, (7) Dechre Penill Sasneg o flaun y Cymraeg, gan William Jones, Siopwr, Rhos-Llannerchrnog, dan ddymuned ar y Prydyddion, wneud Cymeiriad iddo. [G.] [D.] M. 331.

276. DWY O GERDDI NEWYDDION, Yn gyntaf. Cerdd o ystyriaeth ar amryw bethe rhyfedd sef Daiar gryn, mellt, a thrane rhew ac Eira, Colledion Dychrunadwu, Marwolaeth ar Ddynion a dâ, mewn amriw fanau ynghrymru, ac yn Llouger, ac yr eira a fy'r flwuddun hon 1772 hon a genir ac Madawiad y Brennin. Yn ail, Cerdd Newydd o hanes gwr Boneddig o Darby Sir a hoffodd y Stafell forwyn neu Chamber Made gan Ddangos y modd y Cadd o hi yn briod er gwautoa ei wrthwunebwyr iw channu ar Wiellan Ddyrus neu Ffarwel Glan Teifi.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh, Dros W. Jones.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) Dafydd Jones, Penhryn a'i Cant. [G.] M. 321.

277. DWY O GERDDI NEWYDDION: Cerdd newydd neu fynegiad am wr a gwraig aethant I Ruthin ag ymenyn iw werthu ag fel y darfu i Riw ũn trwy gynfigen lunnio stori fod cloben o garreg mewn un llester yn lle Menyn. Iw chanu ar freuddwyd y Frenhines. Yn ail, Cerdd ar ddull ymddiddan rhwng y meddwun ai wraig, y meddwyn yn gofyn pa achos y doe hi iw nol adre a hithe yn ateb bob yn ail leineu trwy'r

Pennill ar gwmp y dail Y mae G yn arwyddocau gwr a'r W yn arwyddocau'r wraig.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. Both ballads by Hugh Jones. [G.] M. 324.

278. DWY O GERDDI NEWYDDION : Gynta, Cerdd o ymddiddan rhwng dau Gariad; sef Jaci Joy a Peggy Band; iw chanu ar Fesur a elwir Peggy Band gwedi throi i'r gymraeg Yn ail Cerdd newydd o hanes Prydydd yn ei gyfflybw ei hun i'r mab afradlon gan ddeisyf gras gan dduw cyn marwolaeth; iw chany a'r fesur a elwir Bodlonrwydd.

Argraphwyd yn Gwrecsam.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Richd. Roberts. [G.] M. 328.

279. DWY O GERDDI NEWYDDION. Cerdd Newudd, ar ddull ymddiddan rhwng Cerlun ar Tylawd; gan ofyn elusen ir goludog, a chael ei nacau i'w chanu ar Glan Meddwod mwyn. Yn ail. Cerdd i heliwr i wr Bonheddig oedd wedi colli ar yr Eira mawr, a bu cynwr erchyll yn chwilio am dano, ac or Diwedd fe'i Cafwyd yn nhŷ rhyw gymdoges, wedi bod yno ddau Ddydd a thair-nos, fel y mae'r hanes yn canlyn, ar y mesur y elwir Barnad yr heliwr. N.B. Rwi yn hysbysu fod gan W. Jones, gwerthwr y falet hon, Lufur ai henw Porthor ysbrydol, Sef galwad i bawb ymgeisio a Duw, wedi ei chymerud allan or Psalm 24, 7.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh. Dros W. Jones.

8 pp. (1) By Dafydd Jones, (2) by Ellis Roberts. [G.] M. 329.

280. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. CERDD NEWYDD neu fawr ddiolchgarwch Gwraig i dduw am wellhad, gwedi bod yn hir orwedd dan glefyd a chystydd, yr hon a genir ar Luseni Mistress. II. CERDD NEWYDD, neu hanes tair Merch Ifangc, un wedi codi i gani ar ddwy erill a dynodd ei Cryse i gysgu â llangc a ddaeth atyn heb uddum wybod nad y drydydd ferch ydoedd ag a dynodd i grys ag fo guddiodd y tri tan y gwelu a phan ddaeth ir Gwelu fe fu yno ddyrchryndod mawr yr hon a genir ar neithiwr ag Echnos. III. CERDD neu Gwynfan Merch Gwedi colli chariad yr hon a genir ar galor Donn.

Argraphwyd yn NSWRECSAM gan R. Marsh.

8 pp. The three ballads by Hugh Jones. [G.] M. 330.

281.—Dwy o GERDDI NEWYDDION. I. Cerdd newydd ym mherthynas y Rhyfel presennol yn AMERICA ; yn gosod allan mae Oferedd yw Daroganau a Brudiau, ac yn dangos mae Ordinhad Duw yw'r cwbl ; Yw chanu ar, Gwel yr Adeilad. II. Cerdd ar Ddyll Ymddiddan rhwng y Mr. Tir a'r Tenant, bob yn ail Pennill : Ar Fesur a elwir, God save the King, neu, Duw gadwo'r Brenhin.

Argraphwyd yn Ngwrecsam, gan R. Marsh.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) Anon. [G.] [Brit. Mus.] M. 388.

282. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd yn dagan y dychrun arswyndus y gafodd gweinidogion i farchog ardderchog, o Blegid Croen Mor fochun, yr hwn a gyfenwir, Croen Molrhon, oedd wedi ei Stwphio a gwair ai osod mewn adwy, ar gyfer Coedwig maer hanes yn Canlun ar Mesyr y elwir Llef Caerwynt neu Jini winser. II. Cerdd o gwynfaniad Merch o Blegid bod merched yn rhy gaeth Tan awdyrdod Meibon a'r meibon yn ei darosdwn yn is, nas grchymun yr ordeiniodd Dyw, ar Gonset y Kapen Morgen.

Argraphwyd yn y Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. (1) By Howel Arfon, (2) by Thomas Edwards. [M.]
M. 327.

283. Dwy o GERDDI Newyddion. Cerdd newydd o glod haeddedigol ir Anrhydeddus Foneddigion sir Fon y rhain oedd yn rhoi eu Voteu au Interest gyda'r Arglwydd Bwclew o'r Barn-Hill, yr hon a genir ar y Foes. Yn ail Cerdd dosturus fel yr oedd gwraig feichiog yn trafaelio dros fynydd yn sir Faesyfed, ag hi gyflychodd ar y ffordd, a gwyddel dall a llangc yn ei dwyso a ddaeth atti, a hi roes swllt ir llangc am fynd i nol gwagedd atti, ar gwyddel a ofynodd i'r llangc Beth a gowse, ar llangc ar frys aeth ymaith, Ar gwyddel a dynodd ei gyllell ag a laddodd y wraig, a gwas gwr Bonheddig a ddaeth i'r fann ag ai cymerodd ef ag fe a'i danfonwyd i garchar Maesyfed ac condemniwyd, crogwyd ag y sibedwyd ef yn y flwyddyn 1775, ai gyfaddefiad, Mae'r chweched oedd hon iddo i'w ladd. Y gerdd a genir a'r y Feble Fawn.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm.
[Brit. Mus.] [Nat. Lib. of Wales].

284. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd i chanu ar mesur a Elwir ffarewell gwyr Aberffraw. II. Cerdd'n gosod allen ddull yr adenedigaeth gan na ddichon dyn fyned i dernes nef heb i ail Eni o ddwr ag ôr yspryd Glân ar mesur a elwir dinweidrwydd.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh. Gwerthwr Llyfrau.

8 pp. Both by Hugh Owen o blwy Llangwyfan yn Sir Fôn. [Brit. Mus.]

285. Dwy o GERDDI Newyddion. Dechreu Cerdd Newydd o ychydig sulw ar dyn-gwrs'r oes bresenol a bygythion Duw ar yr anydonwur oni edifarhant, ar y mesur elwir gwel'r adeilad, or see the Building. Yn ail, Penillion iw canu uwch ben tylwuth Ieuange noswul priodas, wrth ei rhoi yn ei gwlaau ar fesur a elwir Susanna.

Argraphwyd yn Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. (1) By Gwylim Edwards, (2) by John Edwart; also two englynion by O. E. [Brit. Mus.]

286. BALAD NEWYDD YN Cynnwy Dwy o Gerddi. I. Ymddiddan rhwng Susan a William wedi ei diwygio ai chwanegu o amryw eiriau a Phenhillion.

Hanes Susan lân y leni, foddus,
Na fydded neb hebddi
Tyrrwch yn nês at Harri
Mae hon i chael am Ddime i chwi.

II. Ar ddull ymddiddan rhwng Mab a Merch.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. Copy imperfect. Woodcut of man and woman on Title Page. [D.]

287. Dwy o GERDDI Newyddion. Cerdd o hanes hên gefful dall a gysgodd ar y ffordd fawr ag fel y digwyddodd i ddwy o Eifr mewn cwplws ar liw nês fynd ar i gefn ag ymgrogi ag ynte neidiodd dros geulan a boddi ar drael a fu rhwng y ddau berchenog ar lif caer Wûnt—ne crying Windsor. Cerdd yn adrodd Dull y farn fawr iw chanu ar Fedle fawr.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. Both by Ellis Roberts. Ornament on Title Page. Tail-piece on p. 8. The first is a very amusing ballad. [D.]

288. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd neu Gwynfan gwr am ddwy o wyddau a Golled or citt ar Heart of Oak. Yn Ail. Cerdd y Cloes yw chanu Jemsi windsor.

Argraphwyd yn Ngwreccsam gan R. Marsh.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by John Edwards, Glyn Ceiriog. Woodcut on Title. [D.]

289. Dwy o GERDDI Newyddion: I. Cerdd ar frynie yr werddon o glod ir Milisia Cymru sy yn Ddychrun in gelynion. II. Cerdd ar gwel yr adeilad yn Crybwyll am helunt y Bud prysenol gida Datgan mawr wrthie Duw yn y gwunt ysgymun a fy yn mis hydref Diweddaf yn Diwrnod hwn y Collodd llawer ei Bywud ar y mor.

Argraphwyd yng Ngwreccsam gan R. Marsh.

8 pp. Both by Ellis Roberts. First ballad begins on p. 3. Tailpiece at end. [D.]

290. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf, cyngor prydydd i'w gyfaill i feddwl am ei ddiwedd ag i wellhau ei fuchedd a myfyrio am ddydd barn a thaledigeth yr aniwiol. Yn ail, hanes carwriath a fu rhwng mab tylawd a merch gyfoethog. Y mab a dransbordiodyd ag a bresiodyd ag a ddaeth yn iach adre, creylondeb ei thad a rwystrodd ei garwriath Ar ddau a dorasant ei calonau ag felly buont hwy feirw.

Argraphwyd yng Ngwreccsam gan R. Marsh.

8 pp. (1) Anonymous, (2) Ellis Roberts a'i gwnaeth llawelun a fu yn y foulas ai gyffelib. Tailpiece p. 8. [G.] [D.] M. 322.

291. Dwy o GERDDI Newyddion. Cerdd Newyd, y Gyntaf yn Crybnull am arwydd oddi uchod, y fu gynt ag yn bresenol, ar dinistr a ddaeth ar ei hol yn'r amser gynt, yr hon a genir y don elwir y Crims'n Velved. Cerdd o Goffadwriaeth am ein hen ffrind Tobacco, oherwydd ei fod gwedi mynd yn brin ac yn ddrŷd, iw chanu ar fesur Elwir Spanish basan.

Argraphwyd yn Ngwreccsam gan R. Marsh.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by John Edwart. [G.] [D.] [Nat. Lib. of Wales.] [Cardiff Free Lib.] M. 386.

292. TAIR O GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf. Cerdd neu gwynfan Dau fachgen am ei tad a'i mam ag ymddiddan, ar fesur elwir William Crismond. Yr Ail. Hanes morwun i wraig fonheddig yn Llunden gafodd air o ddwun tair o lwuau

arian efe Dynged yn ei herbyn, a'i bwried iw cholli, a cafwyd gwybod am y lladrad, efe tynned hi yn fuan oddiar y crogbren a gwarthu ei chorff i ddogtor ai roddi hi ar fwrdd, ag ymhen ychydig hi ddeffrodd a rhoed hi mawn gwelu brwd, ag a fu fyw a rhoed Deg punt a Deigien yn y flwyddyn i'w chadw hi ag i neb y mynno ar ei hol, iw chanu ar ddiniweidrwydd. Y Trydydd. Hanes gwr bonheddig ysdownt yn sir y Mwythig yn cadw masdiff i gadw yr tylodion oddiwrth ei blâs. Daeth mellt a tharanau, a lladdwyd y ci ar garreg yr eulwyd, bu Tân a gwrês yn toddi yr llesdri arian ar plats piwters heb wneyd Dim niwed ir un crisdion yn y tŷ; iw chanu ar gwel adeiled.

Argraphwyd yng Ngwreccsam gan R. Marsh.

8 pp. The three by Hugh Prichard o Lambeder. [Brit. Mus.]

Ballads printed by J. HUGHES (1790-1791).

[The first part of the book referred to in the advertisement below was issued in 1785 at Chester, and Hughes evidently intended to re-issue it together with the second part. He may have been related to the A. Hughes who printed at Wrexham from 1791 to 1794.]

293. Hanes Hynod ac anghyffredin ymddygiad Llangces Ieuangc, mewn orioig lewyg, neu weledigaeth, Ym Mrymbo, Yn agos i Wreccsam, yn Sir Ddinbych; yn Saesnaeg a Chymraeg; fel y cyhoeddwyd ym Mhappur newydd Caer, ddydd Gwener 24 ain o Fehefin, 1791: Gyda Cherdd Newydd ar yr un testyn gan Gyfieithwr Myfyrdodau Herfei, Fel y gwelwch ei gynhygiad tu arall i'r ddalen.

Argraphwyd yng Ngwreccsam gan J. Hughes. Pris Ceiniog.

8 pp. By E. B. (Edward Barnes).

Over-leaf there is the following announcement:—"Yn y wasg, Myfyrdodau Herfei, yn Gymraeg; i'w cynnwys mewn dwy ran hardd, wythplyg (pris deunaw bob rhan). Yr arian i'w talu ar dderbyniad y Llyfrau; Neu chwe cheiniog ym mlaen, a hwn yn rhodd i bob rhagdalwr.

"Rhan I. Myfyrdodau ym mhlith y Beddau. Ystyriaethau ar Ardd-Flodeu. Agoriad ar Greadigaeth. Rhan II. Sylwiadau ar y Nos. Sylwiadau ar y Nefoedd Serennog. A Gaiaf-Ddryll. A gyfieithwyd gan Edward Barnes, Ac amryw eraill, yn ddeallus yn y Iaith Gymraeg. Prawf-ddryll o'r gwaith i'w gael wedi ei Argraphu gan y cyfieithwr neu gydâ J. Hughes, yng Ngwreccsam, a Morris Dafis yn y Bala, Thomas o'r Nant, Bardd, yn Ninbych, Dafydd Edwards yn Llangollen, a Joseph Roberts yn Rhuthyn, ac amryw eraill." [G.] M. 332.

Ballads printed by A. HUGHES (1791-1794).

---

294. DWY O GERDDI NEWYDDION. 1. Cerdd Newydd, O Fawl i Grist am brynu'r Byd. Waith Richard Roberts. 2. Cerdd Yn erbyn Meddwod.

Argraphwyd yn Gwrecsam Gan A. Hughes, 1792.

8 pp. (1) By Richard Roberts, (2) Thomas Jones. [D.]

295. CERDD BERTHYNASOL, ir Amser presenol Ychydig mewn perthynas i'r Rhyfel Cyhoeddedig yn y Flwyddyn 1793. Ynghyd a Dymuniad am Lwyddiant Brydain ar for a thir—Duw cadw Brenin.

Argraphiad Yng Gwrecsam Gan A. Hughes, 1793.

8 pp. (1) By John Williams, Cynwyd, (2) and (3), by Robert Roberts, Cynwyd.

There are two other ballads included not referred to on Title Page, they are as follows:—

Yn ail, Cerdd a Gymerwyd allan. II. Chapt. Hebreadd mae trwy ffydd mae ne i'w chael, ar fesur Elwir King George Delight.

Yn drydydd, Gwr Efangc ai gariad ymddiddan pob yn ail penill ar Trumpet tiwn Denbigh Chast.

[Salesbury Coll.] [G.]

M. 333.

Trefriw.

The first press was set up by David Jones at Trefriw in 1776. He was born in 1708 and died in 1785. He was at various times a school-master, a sexton, a corrector of the press, a transcriber of manuscripts, and a printer. A sympathetic biography of him has recently been published by the Rev. O. Gaianydd Williams.

The first fruit of David Jones's press was a leaflet, which is printed here on account of its quaintness:—

“RHYBUDD.

“Gwybyddwch fod gennyf fi Dafydd Jones o Drefryw Argraphwasgc I Brintio Llyfrau ac yr wyf yn bwriadu Printio Hanes neu Histori o Brophwydoliaeth, Genedigaeth, Ymdaith, Gwrthiau, Dioddefaint, a Marwolaeth ein Jachawdwr Jesu Grist; ar Apostolion Sanctaidd, yn cynnwys ynghylch 168 Tu Dalen, wedi ei winio mewn papur glas, Pris swllt, ir Rhagdalwyr, Chwe cheiniog ymlaenllaw ar chwech arall pan dderbynier y Llyfr; ac Enwau y Rhagdalwyr yn argraphedig yn nechreud y llyfr fel Cynnorthwywyr y gwaith ar neb a ragdalo am saith i gael yr wythfed yn rhad. Enwau y Rhagdalwyr au Harian i gael eu derbyn gennyf i fy hun ar sawl a fo eu Henw wrth y papur hwn. O waith W. Smith, M.A.

“Cyn gynted ac y gorphenir Printio hwn fe ddechreuir ar y Blodeugerdd.

“Mae hefyd newydd gyfaethu or Sesnaeg ac iw gyhoeddi ar frys, Lyfr yn rhoddi Hanes cyflawn or anghydfod rhwng pobl America ar Llywodraeth, or dechreud hyd yma. Pris 2 geiniog.

“Dafydd Jones ym gelwir heddyw,
Rwi'n byw mewn man a elwir Trefriw,
Argraphwasgc sydd genni i Brintio,
A Llyfrau newydd wyfi'n addo.

“Mewn gwirionedd rwyfi, n dwedyd,
Cyflawni wna'i fy holl addewid,
Os byddai byw a Duw yn llwyddo,
Yn ddigelwydd gellwch goelio.

“Those Gentlemen that has Advertisements or Bills, that They would have Printed will be served by applying to David Jones at Trefriw, in the Welsh or English Tongue.

“TREFRIW.

“Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1776.”

The book first mentioned was duly printed in the year 1776, and from that date until his death, in 1785, he continued to print a large number of ballads and chap-books. After his death the business was continued by his son Ishmael Davies, who died in 1816, and he in turn was succeeded by his son John Jones.

(1) DAVID JONES, 1776-1785.

296. Dwy o GERDDI Newyddion Yn gyntaf sydd o Rybydd ir rhai Celwyddog ar Enllibwyr Cenfigenus. Yr Ail Cerdd o Gwynfan a galar yr holl Dobaccwyr ar Trwynau Snisin yr hwn a godwyd yn ei bris o achos y Gwrthryfel yr Americanaid a Lloegr.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1776.

8 pp. Both by Ellis Roberts. The following note appears on the last page: "P.S. Gwybywch y Bydd ir Blodeugerdd gael ei Brinto ond Cael peth ychwaneg o gynnorthwy drwy eich Ufudd Wasanaethydd Dafydd Jones C.C." Tail piece at end. One of the first books printed by David Jones at the Trefriw press. [D.]

297. Dwy o GERDDI y cyntaf ar ddull o Ymddiddan, rhwng Morgan Raundel o'r East india a'i hen Gyfaill o Gymro: yr hwn oedd wedi myned ar gyfrgoll. Yr Ail Yn dadgan helynt y Byd presenol O waith Ellis Roberts Llanddoged.

Trefryw Argraphwyd gan Dafydd Jones dros John Williams. MDCCLXXVI.

8 pp. Both by Ellis Roberts. On p. 8 are the following notes: Mae yn yr Argraphwasgc, ac iw gyhoeddi ar frys, gan Dafydd Jones o Drefryw, y Llyfr defnyddiol hwnnw o Histori ein Harglwydd a'n Jachawdwr Iesu Grist, a'r Apostolion Sanctaidd. Pris swllt.

Mae Hanes yr Ymrafael presenol rhwng Lloegr ac America, ar werth gan yr Argraphydd yn Nhrefryw: Gwaith na fu or blaen yn Gymraeg. Pris 2 geiniog.

[Brit. Mus.]

298. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf ar ddull o ymddiddan rhwng y Prydydd a'r Swedydd, neu un o'r Philosophyddion, am yr Arwyddion a'r Rhyfeddodau wybrenol, sydd y Dyddiau yma. Yr ail Gwahoddiad i gloddio ym Maes yr Efengyl, am y Perl gwerthfawr. O waith Ellis Roberts Cwper Llanddoged.

Argraphwyd yn Nhrefryw gan Dafydd Jones, tros John Williams. 1776.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [Brit. Mus.]

299. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf ar ddull o Ymddiddan rhwng y Prydydd a'r Swedydd, neu un o'r Philosophyddion, am yr Arwyddion a'r Rhyfeddodau wybrenol, sydd y dyddiau yma. Yr ail yn dadgan helynt y Byd presenol. O waith Ellis Roberts, Cwper Llanddoged.

Englynion i'r Printwyr.

Cynnydd i Ddafydd o ddyfod
A mawrwyd uchelglod,
Preintiwr ympiriwr parod,
Heddyw'n glir a haedde glod.

(Morys,

I'r Cymro croeso cu raswaith (parchus,
Perchen dysgeidiaeth,
Iw lle mae'i leinie'n lanwaith,
A'i ymadrodd gwiw medru'r gwaith.

Trefryw Argraphwyd gan Dafydd Jones, tros John Williams. 1776.

8 pp. Both by Ellis Roberts. *See* No. 274. [D.]

300. Dwy o GERDDI Neyddion y gyntaf yn rhoi peth o hannes y ddynes o Lan dderfel hon sydd er's tair Blynedd heb fwytta dim lluniaeth ond un llymed o ddwr Ac ychydig o hannes John Roberts o'r Ysbytty a fu mewn, Gweledigaeth Yr Ail yn adrodd hanes y Gwrthryfel sydd rhwng Lloegr hên a Lloegr Newydd sef Americca.

Tref-Briw Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1777.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] [D.] M. 106.

301. Dwy o Gerddi Newyddion. Y gyntaf ynghylch Llofryddiaeth a wnaeth Gwr yn ymryfus; ac fel y bwriwyd y Weithred ar Wr arall ac fel y Safodd y Gwr ai lladdasai ef yn Fforman i achub y Dyn gwirion ac y bu ef 15 mlynedd yn fyw wedi lladd y Gwr, ar peth fynegodd ir Ustus fel y bu. Yr Ail fel y darfu i Wr yn agos ir Bala dagu ei wraig newydd Briodi ai bwrw i Afon Dyfrdwy hwn sydd yn Garcharwr i aros i gyfiawn Farnedigaeth am ei Weithred.

Ni werth Ddyn prydferth un pryd : y Nefoedd
Er nwyf ac Ifienctid ;
Siomedig Benthylg yw'r Byd
Ai Fonedd ni Sai Funud. Dewi Fardd CC.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1777.

Both by Ellis Roberts.
[Cambrian Bibliography, pp. 585-6.]

302. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Hanes Un Ambros Gwinet, a gafodd ei Grogi a'i Sybedu ar gam, ac fe ddaeth yn fyw yn ei ol ac a drafaeliodd lawer ar For a Thir, ac a ddamweiniodd gyfarfod ar Dyn y buasai'n diodde o'i blegid; ac a ddaeth i Dir Loeger yn ei ol yn y flwyddyn 1773. Yw chanu ar dôn a elwir Toriad y Wawr, neu Gonset Cathrin Penllun. II. Cân o fflangell ysgorpionog i falchder y Merched

ar Meibion, sydd yn trin llawer ar wallt eu Penneu. Yw chanu ar Neew Rising Sun. Teefriw Argraphwyd, Gan Dafydd Jones. MDCCLXXVII.

8 pp. Both by Thomas Edwards. Then comes the following englyn at the end:—

“Na werth Ne gaere rhagorol,—bythoedd
Er benthg Byd hudol,
Ei fawredd ef sydd farwol;
A Byd Ne sy'n bod yn ol.

Dewi Fard.”

[G.]

M. 107.

303. Dwy o GERDDI Newyddion, Y Gyntaf, Sydd o Rybydd i Frydain ar ol y Genadwri a yrrodd Brenin Prusia at Frenin Lloegr Fis Jonawr diweddaſ gyda dymyned ar bawb ymadel ai Pechodau, a dychwelud at Dduw Israel. II. Yn rhoi hanes Dyn melldigedig a laddodd Ddynes oedd Ynghongat, yn Sir Gaeolleon, hon oedd yn Canu Baledi ac ef ai holltodd yn 4. chwarter ac a fwytaes beth o honi !

Na werth Nef brydferth o bris, bythoedd
Am bethau mor ddibris ;
Er benthg Byd myg megis,
Swrth o Ne a syrthio'n is.

Dewi Fardd.

Trefriw, Argraphwyd Gan Dafydd Jones tros John James.

1777.

8 pp. Both by Ellis Roberts. A rough border round Title Page. [Nat. Lib. of Wales.]

304. CERDD Newydd Yn mynegi'r helynt sydd arferedig y mysg y Merched Ifangc yn ei gwisgiadau. Wedi ei gosod allan yn Bedair rhann.

Trefriw, Argraffwyd gan D. Jones tros H. O. 1778.

8 pp. The first three parts by Ellis Roberts, the fourth by J. W. and E. Owens. This ballad is interesting, as it refers to the beginning of the fashion of wearing tall hats by Welsh women:—

Fe ddaeth yrwan o ryw le
Ryw ffasiwn hyll i wlad a thre
Sef clampia bena o grochana
Yn un tyre mawr onte ?
Os eiff i pene'n fwy'n lle llai
Ni ddoe nhw un dydd i mewn i dai
Rhaid altrio 'r dryse gael lle iw pene
Neu ar i siwrne nhw yno f'ai.

[M.]

M. 124.

305. HANES Y FLINDERUS DYNGED A ddigwyddodd i un Wm Williams Melinydd Llanllechid; Yr hwn a gâdd ei ddihenyddio gan un Morris Rowland; Yr hwn a dderbyniodd ei haeddedigol Wobr am ei Weithred echryslon; Duw am gwaredo Rhag Clywed na bod y fath beth yn ein Gŵlad. Amen.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1778.

8 pp. By John Roberts, prentis William Roberts y gof, Ystorws
Gwig Aber. See No. 367. M. 117.
[Brit. Mus.] [G.]

306. Dwy o Gerddi Newyddion. I. Yn rhoi hanes Widow Fonheddig a Esgorodd ar fwystfil yn Llundain yn y Fl. 1777. A Gwraig i Longwr a Esgorodd ar y fath arall o fwystfil yn 1775 yn yr un Dre. Ychydig am y Doctor Fowstws ydoedd debyg iddynt. II. O gwynfan Owen Cadwâladr o blwy Dôl Gwyddelan am ei frawd R. Cadwaladr: yr hwn a frifwyd yn drŵm mewn ffræe y Nol Gŵyddelan: ag a fu farw ar fyrrder.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones tros H. Owen. 1778.

8 pp. (1) By Gwilim Edwards, (2) by Owen Roberts, joiner.
[G.] M. 108.

307. DWY O GERDDI Newyddion. I. O gwynfan galarus Tade a Mame Brodur a Chwiorydd: yn enwedig Gwragedd y dynion sydd ar Fôr: ag ar Dir yn y Rhyfel sydd yn bresenol. II. O Gyngor ir Merched rhag priodi un Dŷn di ana yn y flwyddyn hon. Rhag iddo flino ar ei gwmpeni a myned i Beifetirio neu'n filisia neu'r Maniwâr: neu ryw le anghyspell arall.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones tros John Jones o Gaernarfon. 1778.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 110.

308. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn dangos fel y darfu i Frenin yn Rhufain, drŵy ragluniaeth Duw: gael i gadw y Ngharchar un Dŷdd a blwyddyn; a llaeth bronne i Ferch. II. Ynghylch Gwraig ai Mâb ai Merch, ai Hwŷres: mewn digwyddiad rhyfeddol, anarferol di gyffredin!

Trefriw Argraffwyd gan D. Jones tros J. J. 1778.

8 pp. (1) By E. Roberts, (2) by Dewi Fardd. For further particulars as to the first ballad, see *Hanesgerddi Cymraeg*, p. 23.
[G.] [Brit. Mus.] M. 112.

309. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn datgan fath blâ o falchder a dyfodd y Nghymru a Lloegr cyn dyfod or rhyfeloedd trwblus am ein pene. II. O rybudd ir Cymru fod un pol Jones am Landio i gyffinie ein Gwlad, hefo 8 o Longe am ladd i gyd Frodur o achos America : Yr hwn sydd i hun o enedigaeth o wlad fôn medd rhai.

Trefriw, Argraffwyd gan D. Jones tros H. O. 1778.

8 pp. Both by E. R. (Ellis Roberts). The following extract from the second ballad refers to the intrepid American sailor, Paul Jones, who is in the ballad above wrongly claimed as a Welshman :—

“Pôl Jones ydi gwr ymosododd yn siwr
Yn lleidr ar ddwr yn fwrdrwr go fawr
Mae'n dwedyd yn glir
Daw yma cyn hir
Budd sad i Fon Sir pan welir i wawr
Ond haws dweyd mynydd ganwaith
Na myned trosto unwaith
Geill Rôg diffaith fisio er dweud
Geill gael i wneud yn gregin
Er cryfed ydi Fyddin
Er iddo'n erwin hir ymwneyd.”

[G.]

M. 113.

310. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Hanes Carwriaeth a fu rhwng mab Tlawd a Merch Gyfoethog. Y mab a dransbortwyd ac a Bressiwyd, ag a ddaeth yn iach adre. Crêulondeb ei Thâd a rwystrodd ei garwriaeth ar ddau a dorasant ei Calonau ag felly y buont feirw. II. Am ystyriaeth ein diwedd.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1778.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 115.

311. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. I Annerch Militia Cymru ag i ddeusyf arnyn ofni Duw a galw arno mewn gwirionedd, yn yr amser peryglus yma. II. Cân o Fflangell ysgorppionog i un a ddygodd Geiliog yn Ynys Fôn.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones. 1778.

8 pp. Both by E. Roberts. [G.] [Salesbury Coll.] M. 116.

312. CERDD NEWYDD ac Englynion, Yn gyntaf, Hanes rhyw wr a ymgeleddodd Fochyn oedd wedi mynd yn gynddeiriog ag a aeth ag ef i'r Farchnad ag ai gwerthodd. Yn ail, Englynion Duwiol.

Trefriw. Argraphwyd, gan Dafydd J. tros Owen T. 1779.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Robert Richards. [G.] M. 118.

313. DWY O GERDDI NEWDDION. I. Yn gosod allan yr helynt drafferthus sydd o achos yr arian Cochion hyd Gymru. II. Yn dangos mor llesol ydyw perffaith gariad, rhwng Cristianogion ai gilydd, ar perygl a fydd i ni fyw heb gariad an gilydd, gan grybwyll am y Barnedigaethau a roddes Duw ar ddynion di gariad.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones tros Harri Owen.

1779.

8 pp. (1) By E. Roberts, (2) by O. Roberts, joiner. Most of the Title Page is printed in italics. The following extract from the first ballad is interesting :—

“Clywch hanes a chwynion
Rhyw rydle rhy afradlon
Sy'n awr ymysc dynion ar Dir
Fe *gweiniodd* rhyw gene
Fil Cant o geinioge
A barodd ddwys eirie y'mhob *Sir*.

* * * * *

“Mae'r *Clochydd* ar *person*
O waith arian bryntion
Yn rhegi Cym'dogion bob dydd
Am ddwad i Offrymu
Ag arian drwg felly
A hynny i'w trwm synu nhw sydd
Telyniwr ar *Ffidler*
Mae ganddynt nâd egr
Ni ddeudên nhw bader dros byth
Oni ddaw gwell ceinioge
I dalu am iws tanne
Ni roddant fyth siwrne faith syth.

* * * * *

“Y *Cariwr Baledi*
Mae ynte'n trwm regi
Na chafodd o leni fawr lês
Rwi'n coelio fod *Coliars*
Wyr mwynion ar *Meiners*
Yn darllen y *prayers* ir Pres.

* * * * *

“Mae'r *Brenin* ai Wyneb
Yn glir ir gwrthwyneb
Mi ai gwele'n ddihâreb â'r hon
A dyma un etto a bwch wrth i simio
Fo ffaeliodd i grâenio hi'n gronn
A dymâ *bres* gwrthyn
Dim tâlu a llun *Telyn*
Anffortyn i ganlyn pob gwr
Fu'n llunio'r fath Arian
I grugo pob gwreigen
Gwaith *Satan* nâws anian yn siwr.”

314. Dwy o GERDDI Newddion. I. Ymffrost balchder, o'i anrhydedd ai wrthiau: a'i ddrygioni, o ddechreuad y Bÿd i'r awr honn. II. O gwynfan am y byd helbylus sydd ar Fôr a Thîr.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd J. tros H. Owen. 1779.

8 pp. Both by Hugh Jones, Llangwm. [D.]

315. Dwy o GERDDI Newyddion y Gyntaf Gosod allan am Gaynor Hughes, yr hon sydd er's pum mlynedd a hanner; heb archwâethu un math o luniaeth, ond ychydig o Ddŵr ac o Lecin, a gronyn o Siwgr: nid yw'r cwbl mor llond Cwppan Dê: un waith yn y Dÿdd. Yn ail Ymddiddan rhwng Dyn ar Ehedydd.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1779.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [Nat. Lib. of Wales.]

316. Dwy o Gerddi Newyddion y Gyntaf Ynghylch rhyfeddode a welwyd yn y Cwmmyle, sef llûn Dÿn a Chledde yn ei law ai Hett yn dair gwalc, ai wyneb at y Dwyrain; ar naill droed o flaen y llall, fel un am gochwyn: ai liw oedd yn gôch. Yn ail O gwynfan am un ar-ddêg o Longwyr y Bermo a Dolgeleey sydd yn garcharorion yn Ffraingc dan ddwylo eu Gelynnion.

Trefriw Argraphwyd, gan Dafydd Jones 1779 tros Harri Owens.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [Brit. Mus.]

317. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O gwynfan i'r Cymry o golled am Yr Arian Cochion, oedd yn peru llawenydd oi derbyn; ag i chwanegu ar eu galar mae'r hen Chwecheinioge yn myned ar fyrr i Lundain iw hail Gweinio. II. O ddeusyfiad hên bechadur am gymmorth Duw cyn ei ddiwedd.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd J. tros H. Owen. 1779.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, with three "Englynnion" at the end. M. 122.

[Brit. Mus.] [D.] [G.]

318. Dwy o GERDDI Newddion. I. Cyffes Pechadur edifeiriol, neu addewid am ymadel ag oferedd. II. Yn datgan helynt y Byd presenol fel y mae Merched dynion wedi ymlygru ynddo.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones tros E. H. 1779.

8 pp. (1) By John Roberts, Llwyndyrys, (2) by Ellis Roberts. At the end are Englynion by John Roberts. Then comes the following:—

A. D. D. B. fel bedd, yw mesur
Misoedd y blynyddedd;
E. G. C. fal agos wedd,
F. A. D. F. y Diwedd.

R O M A N
O N O R A
M A M O M
A R O N O
N A M O R

Gorchestion Dafydd Nanmor.

I mae genyf ewlllys i osod Gramer o waith y Beirdd mewn Print.
I mae genyf 7 neu 8 o Gopiau rhwng Print ag Ygrifen. Mi wyf
D. J. o Drefriw. [M.] M. 125.

319. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. Hanes Mwrdrwr creulon fu yn y Deheudir, fel y cafodd Pedwar o bobl eu lladd, a llosgi'r tŷ a darnau o'u Cyrph. II. Ychydig o Benhillion a wnaed o goffadwriaeth am Gaenor Hughes o Fydelith.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1779.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Grace Roberts o fettws y coed yn mlwyf Llanfawr, (3) "Dau benill ir un pwrpas ar Wel Adeilad." This is anonymous. The following advertisement appears on p. 8:—"Rhybudd, Fod iw Argraphu trwy gynnorthwy y Llyfr a elwir Cysur mewn Adfyd. Neu Myfyrdodau'r Prydydd ar amryw fannau hynotaf yn yr Ysgrythyr Lân, gwedi ei gwneud yn Gerddi ar Fesurau Cyffredinol yr oes honn. Y Llyfr fydd dau naw o bris dan ei gaead, y sawl a fydd mor ewyllysgar ag anfon 6 chiniog gyda i Henw i gynorthwyo'r gwaith; neu a dderbynio ag a roddo ac 12 a gaiff Lyfr yn rhâd, gan eich ufudd Was'naethwr Hugh J. Llangwm.

Gaynor Hughes lived at Llandderfel, near Bala, and died there at the age of 35, in 1786. She was supposed to live without sustenance of any kind, except a spoonful of water every day. Several ballads were written about her, see Nos. 273, 300, 315, and *Bardd a Byrddau*, by Jonathan Hughes, p. 351. A full and interesting account of Gaynor Hughes, written by Mr. D. R. Daniel, may be seen in *Cymru*, Feb. and March, 1910. The following englynion were inscribed on her tombstone in Llandderfel churchyard:—

"Yma ini gwiria mae'n gorwedd—beunydd
Gorph benyw mewn dyfnfedd;
Aeth enaid o gaeth wainedd
Gaenor lwys yn gan i'r wledd.

"Deg saith mwn berffaith y bu—o fisoedd
Yn foesol mewn gwely,
Heb ymborth ond cymhorth cu
Gwrês oesol gras yr Iesu."

Jonathan Hughes.

320. TAIR O GERDDI NEWYDDION. I. O ddiolchgarwch am waredigaeth yr Admiral Ceppel o ddwylo ei elynion Cartrefol. II. Hanes gŵr yn dyfod adrê ryw noswaith pan oedd un arall gyda i wraig ô'n gwelu, fel y cymerth hi arni fod y Colic yn i blino; ar gŵr wedi tynnu ei glôs fel y digwyddodd iddo gymeryd Clôs y llall i fynd i geisio ffishig iddi. III. Myfyrdod am Weddio.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd J. tros H. Owen. 1779.

8 pp. (1) and (2) By Ellis Roberts, (3) by Dewi Fardd.
[G.] M. 123.

321. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn Ceisio gosod allan am y Llywydd sydd yn y Nefoedd, ar gwynfyd ar hapusrwydd sydd ir sawl ai Cafodd. II. Ymddiddan rhwng Dyn a'i Gydwybod, bob yn ail Odl.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1180.

8 pp. Both by Ellis Roberts. On p. 8 there are two "Englynion ar yr un testyn" and also two "Englynion ir Awr-lais. neu'r Clock", the former by Ellis Roberts, the two latter by Owen Robert. The date 1180 is probably a misprint for 1780.
[Brit. Mus.]

322. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O ddiolchgarwch i Dduw sydd hyd yn awr hon, yn cynal Ynys Brydain yn erbyn tair ô Deyrnasoedd mawrion, sef 'Mericca, Ffraingc, a 'Spaen. II. O ymddiddan rhwyg y Bol ar Cefn, bob yn ail odl.

Trefriw, Argraphwyd tros Harri Owens yn y fl. 1780.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 126.

323. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O Gyngor ir rhai sydd yn cwynfan yn y byd presennol, am iddynt roi ei hyder at Dduw, a meddwl am siwrne sydd iddyn drwy Angeu i drag' wyddoldeb, yr hwn nid oes diben arno. II. O ymddiddan rhwng Dŷn, a'r Arian, bob yn ail Penill. III. Ynglynion Duwiol.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones tros O. Thomas. 1780.

8 pp. (1) and (2) By Ellis Roberts, (3) by Huw Morris.
[G.] M. 127.

324. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Ymddiddan rhwn Gwraig yr Hwsmon a Gwraig y Siopwr. II. Gwahoddiad o Seina i Seion, sef oddiwrth Gyfrath, at Oen y Drugaredd

sydd a'r Ddeheulaw ei Dād Nefol, yn eiriol tros Ddaearol bechaduriaid.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1780.

8 pp. (1) By Thomas Edwards, (2) by Ellis Roberts.
[G.] M. 128.

325. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cwynfan Gwraig o Blwy Dinas Basing, Ynghantre ddegwm Tegengl, yr hon a gafodd ei gyrru ymaith gan ei Gŵr, o herwydd iddo drwy wall Satan ddewis Gordderch yn lle ei Briod, i olygu ar oi Dri Phlentyn, y rhain a ymddygase ei Wraig iddo trwy Radde Priod. II. Achwyniad Hywel o'r Yri wrth Wragedd Gwynedd am dderbyniad Morgan Rondl, a gwrthodiad Sir John Haidd o'r Gadair Senyddol.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1780.

8 pp. Both by Hywel o'r Yri. [D.]

326. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Wedi ei Chymeryd allan o Eiriau Crist, sydd yn y drydydd Bennod ar ddeg o Sanct Marc. II. O hanes y blindere a fu yn Mon ac Arfon yn amser y bu Captain Trodn yn Pressio gyda 'i Army drygionus.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1780.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 129.

327. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn rhoi hanes fel y darfu i'r Ffrangcod 'speilio'r Llongau Pŷst Caergybi wrth ddyfod adre or Iwerddon. II. I Filwyr Sir Gaernarfon ar ei trosglwyddiad o Gaergybi Ymôn, ir Gwersyll sy'n y Coxheath yng-Nghent.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones tros Matthew Prichard. 1780.

8 pp. (1) and (3) Anonymous, (2) by Matthew Prichard.
[Nat. Lib. of Wales.]

328. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O Gwynfan Dyn Methiant am gynnorthwy ei gyd Wladwyr. II. Carol duwiol o Debygoliaeth am Ddydd Brawd.

Trefriw, Argraphwyd gan David Jones tros Hugh Evans, plwy Llannor yn Sir Carnarvon yn y fl. 1781.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Efan Gruffudd. 1700.
[G.] [Brit. Mus.] M. 130.

329. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Ychydig o hanes y Fattel fu'n ddiweddar mewn Ynys a elwir Gansi lle darfu ir ffrangcod Feddwl ei bod wedi ei hynill hi, a thrwy ryfedd Ragluniaeth Duw fel y darfu i ychydig nifer o Wyr Lloegr eu gorchfygu Nhw. II. Cyffes yr Ofer-ddyn dranoeth ar ol gwario'r Cwbl.

Trefriw, Argraphwyd tros Harri Owen. 1781.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) signed—"Bardd Sychedig a'i Cant". [G.] M. 131.

330. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O hanes ofnadwy am un Barington oedd yn byw yn Ystonton, mewn ugain milltyr i Lundain, yr hwn oedd dyngwr creulon, ai Lŵ arferol oedd Myn Cig a Gwaed Crist, ar modd y disgynodd Barnedigaeth Duw arno or achos. II. Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc ai Gariad.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones tros Harri Owen. 1781.

8 pp. Both by Ellis Roberts. Three englynion by David Jones at the end. [G.] M. 132.

331. Dwy o GERDDI Diddanol. I. Hanes merch i Emprwr a roes ei ffansi a'r Fab i ffarmwr o Blymwith Sir, yr hwn oedd sawdwr; ac fel yr enillodd efe hi ai Gleddyf, drwy ymladd dau fywyd wrth orchymyn ei Thad. II. Cyngor Gwraig iw Gwr i ochelyd meddwi yntau yn addaw ei wneuthur.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Rees Ellis. [Brit. Mus.]

332. Dwy o GERDDI Newyddion. I. O drymder galarus am Royal George yr hon a suddodd yn ei Harbwr, gyda mil o bobl oedd arni lle yr aeth tri Chant o Ferched i'r gwaelod a Phlant gyda nhw. II. O fawl i Ferch.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Robert Gruffudd. On the last page are "Tri Englyn ir Cynhauaf gwlyb", by Ellis Roberts, and a single englyn, by D. F. [Nat. Lib. of Wales.] [Brit. Mus.]

333. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Ymddiddan rhwng y Dyn ar Gog, ynghylch y Bŷd sydd yr awr hon. II. Ymddiddan rhwng y Ferch ai Thad bob yn ail Penill.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Nat. Lib. of Wales.]

334. DWY O GERDDI NEWYDDION. Y gyntaf o ddiolchgarwch i Dduw a roes allu George Rodney i orchfygu ein gelynyon, ar y ffordd i'r India. Yn ail Carol Plygain Newydd i'r flwyddyn o Oedran Crist 1783.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Nat. Lib. of Wales.] There are two editions of this ballad, see 351 below.

335. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. I ddeisyf ar Dduw am drugaredd, ai Ragluniaeth i'n porthi y Flwyddyn ddiweddar hon drwy erfyn arno roddi ei fendith ar yr ychydig liniaeth at ein Porthi. II. O Ychydig o hanes y Fattel a fu'n Gibraltar. Y modd y Cynnorthwyodd Duw ychydig o wŷr Brydain ym mhen llawer o elynion.

Trefriw. Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. On last page—
"Hymn iw Chanu foreu ddydd Sul." M. 133.
[Brit. Mus.] [G.]

336. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O waith Ellis Roberts Cowper, o ddiolchgarwch i Dduw am ei fywyd drachefn wedi bod agos i borth Angeu drwy Llecheden drom fis Medi dwaetha. II. O ymddiddan rhwng Siopwr ar Tafarnwr bob yn ail Odl.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd Jones. 1782.

[*Traethodydd*, 1874, p. 5.]

337. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O Waith Ellis Roberts Cowper, o ddiolchgarwch i Dduw am ei fywyd drachefn, wedi bob yn agos i borth Angau, drwy Lechedn drom fis Medi diwaetha. II. Yn deisyf ar bob pechadur feddwl am Nôs Angau, yn Nyddiau ei fywyd, rhâg iddo syrthio i'r Bêdd cyn edifarhau, a chael ei gau allan o'r Nefoedd.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 134.

338. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Carol Plygain

Newydd ir flwyddyn 1783. II. Hanes Mab a Merch a ddaliwyd gyda'i gilydd mîn nôs mewn mwynedd-dra.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. Copy seen is imperfect. [G.] M. 135.

339. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn deisyf ar bob pechadur feddwl am Nos Angeu, yn Nyddie ei fywyd rhag iddo syrthio i'r Bêdd cyn edifarhau, chael ei gau allan o'r Nefoedd. II. O gwynfan ir Ffarmwyr sy'n awr mewn Bÿd anghonfforddus, yr amser Rhyfelgar yn talu Trêthi, ag Ardrethion mawrion, ac yn ffaelio cael ond ychydig o brîs ar ei heiddo.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd Jones. 1782.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 136.

340. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn gyntaf, ychydig o Benhillion o hanes dychryn gafodd Gwr a Gwraig ym Mhlwy Llanllechid yn ei gwelau gan Ysbryd ofnadwy yn rhith Mochyn. Yr ail, o glod i Dduw a roes allu i Admiral Rodney i orchfygu Gelynion Brydain fawr yn Ynysoedd Westindies.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones tros H. Owen. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 138.

341. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn gyntaf rhybydd i bawb feddwl am ei diwedd, a gweled a chlowed rhybuddion ac arwyddion, ag mae Duw yn êi roddi drwy'r Mellt, ar Tarane y flwyddyn yn enwedig y Flaned ymddanghosodd y dauuawfed o fis Awst. Yn ail. Yn mynegi hanes Gwraig yn yr Iwerddon yn y Gwanwyn diwaetha a fu farw o Newyn wedi iw Chymmydoges ei naccau hi o luniaeth yngwystl ei Dillad.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] [Brit. Mus.] M. 137.

342. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Rhybydd i bawb feddwl am ei diwedd, a gweled a chlywed rhybuddion ac arwyddion y mae Duw yn ei roddi drwy'r Mellt ar Tarane y Flwyddyn hon, yn enwedig y Flaned ymddanghosodd y 18 dÿdd o fis Awst. II. Yn mynegi hanes Gwraig yn yr Iwerddon yn y Gwanwyn diwaetha a fu farw o Newyn wedi iw Chymydoges ei naccau hi o luniaeth yngwystl ei Dillad.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. A reprint of No. 341. It is clear that many of these ballads were constantly reprinted, but it is difficult without exact comparison of two copies to ascertain this fact. [D.]

343. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O Rybydd i bawb wellhau ei buchedd, rhâg bob yr Arglwydd am ddanfon arnom yn rhagor o'i ddialedde. II. Ymddiddan rhwng Mâb a Merch.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 139.

344. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Ymddiddanion Sion yr Haidd, ai gyfaill sef, Morgan Rondol. II. O Ymddiddanion rhwng y Dyn ar Wenol bob yn ail Penill.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. It is not quite clear whether the date is 1783 or 1785. [Brit. Mus.] [G.] M. 142.

345. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Oddiwrth Esampyl pysgodyn yn cynnwys amryw Gynghorion i bawb i arwain buchedd Dduwiol gan na wyddant pa awr y gelwir hwynt i roi cyfrif. II. Ymddiddan rhwng Mâb a Merch.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1783, tros Hugh Evans.

8 pp. Both pieces anonymous. [G.] M. 143.

346. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O ffarwel ir Militia Cymru. II. O hanes merch fonheddig a Feichiogodd o'i gwâs, ag a laddodd ei Phlentyn, ac aî rhoes o dan wely'r forwyn, ac a wenwynodd y gwas, a phan oedd y forwyn yn cael ei chondemio, daeth Yspryd y gwâs ar plentyn ac achubodd ei bywyd.

Trefriw, Argraphwyd, gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 144.

347. Dwy o GERDDI Newyddion. I. O hanes dychryn ofnadwy a fu yn yr Italia modd y darfu i Dduw singcio Tri-chant o Drefydd, a thair o Drefydd Caerog; ac nid oes yno ddim ond llyn o ddŵr di-waelod. II. Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc ai Gariad, bob yn ail Penill.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Brit. Mus.]

348. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Hanes Gwraig a phedwar o Blant oedd yn byw yn Sir Kent, fel y danfonodd Duw ei ragluniaeth iw phorthi yn ei Newyn ag a achubodd ei bywyd hi ai Phlant drwy ddanfon Ci a Bara yn ei safn. II. Ymddiddan rhwng y Nain ar Wyres bob yn ail Penill.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Brit. Mus.]

349. Tair o GERDDI Newyddion. I. Yn gosod yn fyrr Ryfeddod Angylion, happusrwydd Dynion, a blinder Cythreiliaid, sef Iechydwrriaeth trwy Grist, ar esgeulusdra o weddio am ran ym Mhren y Bywyd. II. Yn mynegi fel y digwyddodd i Wr Ifangc feichiogi merch, ac yn gweddio am edifeirwch am ei bechod. III. Fel y bu i wr Ifangc garu merch, ac fo ffaeliodd ei chael yn briod : ar yr achos hwnnw fe a ganodd fel y mae'n canlyn.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. (1) By John Roberts, (3) by John Williams, Llanbedrog.
[Brit. Mus.]

350. Tair o GERDDI Newyddion. I. Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc ai Gariad bob yn ail Odl. II. Cwynfan Merch Ifangc am garu'n feddal. III. Clôd ir Lord Pased, or Plâs Newydd Sir Fon.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1783.

8 pp. The three by Ellis Roberts.
[Brit. Mus.]

351. DWY O GERDDI NEWYDDION. Y gyntaf o ddiolchgarwch i Dduw a roes allu i George Rodney i orchfygu ein gelynyon, ar y ffordd ir India. Yn ail, Carol Plygain Newydd i'r flwyddyn o Oedran Crist 1783.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1784.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Brit. Mus.] [G.]

M. 145.

352. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn rhoi byrr hanes Cariwr o Fan Chester, i Gaerlleon, yr hwn a gariodd Fold

bwrw Arian i Gaer heb wybod ac heb adnabod y dŷn ai rhoes hi iddo, ar modd y darfu i'r Gôf oedd gymmydog agos iddo dyngu yn ei erbyn, ac or achos fo gafodd ei ddihenyddio y pymthegfed o Fai diwaetha. II. Ymddiddan rhwng Gwr Ifange a'i Gariad.

Trefriw, Argraffwyd gan Dafydd Jones. 1784.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 146.

353. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn rhoddi byrr hanes am Farwolaeth fawr fu'n Sir Aberteifi Ymhlwy Llanbadarn-Fawr; Fe gladdwyd yno er Calengaia i Galanmai, Saith gant a chwech or Plwyfolion. Bydded hyn yn Rhybudd i nine feddwl am ein diwedd. II. Ymddiddan rhwng y Ferch ai Thâd, bob yn ail penill.

Trefriw, Argraffwyd gan Dafydd Jones tros John Evans. 1784.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 147.

354. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn gosod allan y modd y lladdodd Gwraig ei phlentyn drwy fod fatan wedi dwyn ymaith ei synhwyre Ymhlwy Coedana, yn agos i Lanerch-y-medd. II. Hanes Merch i Emprwr a roes ei ffansi ar fâb i Ffarmwr o Blymouth Sir, yr hwn oedd Sawdwr, ac fel yr enillodd efe hi ai Gleddyf, drwy ymladd dau fywyd wrth orchymyn ei Thâd.

Trefriw, Argraffwyd gan Dafydd Thomas, 1784, tros Owen Thomas.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. [G.] M. 149.

355. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Cwynfan yr Hwsmon trafferthus. II. Rhybydd yn erbyn Godineb a Phuteindra.

Trefriw, Argraffwyd gan Dafydd Jones. 1784.

8 pp. (1) and (2) Anonymous. On last page—"Hymn," three verses by Dewi Fardd. [G.] M. 150.

356. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. O Goffadwriaeth am Sir Thomas Kyffin o Faenan. II. O Ddull ymddiddan rhwng yr hên Brydydd ai Gydwybod ag i ddwyn ar gof i hên Bechaduriaid ei diofalwch yn ei hênaint.

Trefriw, Argraffwyd gan Dafydd Jones, 1784, tros H. O.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] [D.] [Salesbury Coll.] M. 148.

357. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Yn rhoi byr hanes Dynes Ofnadwy gwnaeth mwrdrad Ymhlwy Llansantffraid glyn Conwy, sef dihennyddio ffrwyth ei Bry ai ado fo rhwng Bwystfilod y Ddaear. II. Cerdd ar ddiodeffaint Crist, wedi ei throi or Groeg ir Gymraeg.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1784, tros Harri Owen.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Sion ap Howell, ending with a hymn by Dewi Fardd. See 360 below. These two copies have not been collated. [G.] M. 151.

358. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Hanes Fel y rhoes Merch Fonheddyg ei ffansi ar Fâb i Hwsmon yn yr Iwerddon ag fel yr enynodd llid ei Thâd yn eu herbryn or achos ag a geisiodd ei llâd ag a wnaeth benn am dano ei hun. II. Cwynfan hên Ferch oedd wedi pasia dyddiau Carwriaeth.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones. 1784.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [D.]

359. Dwy o GERDDI Newyddion. I. O Rybydd i bob Dyn, i ochelyd Cwmpeini yn Siimpl ofnadwy fu flwyddyn hon, am un Michael Jaccar, yr hwn a darawodd yn ddiarwybod wrth ddau o Ladron oedd yn dwyn Wates, ag o achos bod yn ei Cwmpeini mis Mowrth fo gafodd golli ei fywyd o achos ei drygioni nhw. II. Ymddiddan rhwng y Ffarmwr ar Tylawd bob yn ail penill.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1784, tros Harri Owen.

8 pp. Both by Ellis Roberts. On p. 8 are "Ynglynon am Angau, Barn, Nef, ac Uffern." The word "wates" is a misprint for "watches".

[Nat. Lib. of Wales.]

360. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Yn rhoi byrr hanes Dynes a wnaeth weithred Ofnadwy Ymhlwy Llansantffraid glyn Conwy, sef diheunyddio ffrwyth ei Bry ai ado fe rhwng Bwystfilod y Ddaear. II. Cerdd ar ddiodeffaint Crist, wedi ei throi or Groeg ir Gymraeg.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1784, tros Harri Owen.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Sion ap Howell. On p. 8 there is a hymn of three verses by Dewi Fardd.

[Brit. Mus.]

361. BALAD NEWYDD yn Cynnwys Dwy o GERDDI. I. Ymddiddan rhwng Susan a Wm wedi ei diwygio ai chwanegu o amryw eirieu a Phenhillion.

Hanes Susan lân y leni, foddus
Na fydded neb hebddi,
Tyrrwch yn nês at Harri
Mae hon i chael am Ddime i chwi.

II. Ar ddull ymddiddan rhwng Mab a Merch.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones tros H. Owen. 1785.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Dafydd Thomas and I. P.
[G.] M. 153.

362. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Ymddiddan rhwng Susan a William; wedi ei Diwygio ai chwanegu o amryw Eiriau a phenillion.

Hanes Susan lan y leni, foddus
Na fydded neb hebddi,
Tyrrwch yn nês at Harri,
Mae hon iw chael mynnwch hi.
D. T.

II. Ar ddull Ymddiddan rhwng Mab, a Merch.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1785, tros Harri Owen.

8 pp. (1) Anonymous, (2) the first dialogue by D. T., the second by I. P.
[Nat. Lib. of Wales].

363. Dwy o GERDDI Newyddion. O hanes Marsiandwr o New Found land yr hwn roesai ei serch ar ferch i Farchog, ar amywiol helyntion a fu arnynt. II. O Rybydd i Ddŷn Ifange ynghylch Priodi ac ystyried eu diwedd.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1785, tros Harri Owen.

8 pp. Anonymous.
[Salesbury Coll.]

364. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Hanes Plwyfolion Llanddulas: au Bugail. II. Dirifau ir Dreth Priodi, Claddu, a Bedypdio.

Trefriw Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1785, tros John Evans.

8 pp. (1) Copy imperfect, (2) by Richard Lloyd, Plasmeini. On p. 8 there is an advertisement of a translation of "Christ Revealed, or the Types and Shadows of our Savjour," by T. Taylor. [D.]

365. DWY O GERDDI NEWYDDION. I. Ymddiddan Rhwng y Meistr 'Tir ar Tenant : ar ddull y Byd sydd yr awr hon. II. Ymddiddan rhwng yr Wyres ai Nain : Bob yn ail Odl.

Trefriw, Argraphwyd gan Dafydd Jones, 1785, tros Harri Owen.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis Roberts. [G.] M. 154.

366. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Annerch Militia Cymru ag i ddeusyf arnyn ofni Duw a galw arno mewn gwirionedd, yn yr amser peryglus yna. II. Cân o Fflangell ysgorppionog i un a ddygodd Geiliog yn Ynys Fôn.

Trefriw Argraphwyd gan D. Jones [1778].

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[Salesbury Coll.]

367. Dwy o Gerddi Newyddion. I. O ddiolch i Dduw am y waredigaeth o ddwylo ein Gelynyon ; a ddaethe o Ffrainge i gymeryd Llonge Lloegr : Ar modd y gorfu iddynt ddiange adre yn friwiedig. II. Sydd yn Crybwyll am farwolaethe amryw o filoedd rhwng Lloegr ac America a fu'n ddiweddar : gyda Gweddi ar Dduw am Heddwch, etc.

Trefriw, Argraphwyd gan D. Jones tros H. Owen.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [G.] M. 111.

---

(2) **With Date, but without Printer's Name.**

368. CERDD Yn rhoi hanes Mwrddwr a fu i un William Williams Melinydd Llanllechid ; yr hwn a gadd ei ddihenyddio gan un Morris Rowland : yr hwn a dderbyniodd ei haeddedigol Wobr am ei weithred echryslon, Duw an gwaredo rhag clywed na bod y fath beth yn ein Gwlad Amen.

Trefriw Argraphwyd. 1778.

8 pp. By John Roberts prentis William Roberts y Gôf Ystorws gwig Aber.

The title differs from that of No. 305.
[Brit. Mus.]

369. CERDD o Ffarwel i'r Militia Chwe Sir Gwynedd sydd yn myned trwy genad yr Hollalluog oddi Cartref' yn ddychryn iw gelynyon ; drwy gofio am Ddewi sant Ac Arthur Filwr. II. Myfyrdod Duwiol rhwng Dŷn ac ef ei hyn, Cyn Dŷdd yn ei Wely.

Trefriw Argraphwyd. 1778.

8 pp. (1) by Ellis Roberts, (2) by Robert Thomas o Lanfair.
[G.] [Nat. Lib. of Wales.] M. 114.

370. BALAD. Yn Cynnwys DWY O GERDDI DUWIOL. I. Ar Dorriad y Dydd am ddyfodiad CRIST ir Farn. II. Ar Belisle march, o ddull ymddiddan rhwng yr Enaid ar Corph: bob yn ail Pennill.

Trefriw Argraphwyd. 1787.

8 pp. Both by Ellis Roberts.
[G.]

M. 160.

371. Tair o GERDDI Duwiol. Yn gyntaf, O Rybydd i bawb ymgroesi rhag iddyn wallgofi o achos y Prês diffaeth. Yn ail, Ymherthynas ir Gwagedd melltigol sydd yn gwerthu eu plant i Wlad y Barbariaid dinistriol. Ychydig o Benhillion o Rybydd ir annuwiol.

Trefriw Argraphwyd. 1787.

8 pp. (1) and (2) by Ellis Roberts, (3) Anonymous. [D.]

372. DWY GERDD DDIDDAN Y gyntaf A gymerwyd or II. Ben. or Hebreadd yn dangos ma'i trwy ffydd y mae'r Nef iw chael. Yn ail, Ychydig o hanes y gwrthryfel a fu rhwng Brenhin Ffrainc a'r Brytaniaid, ar modd y torrasant ei ben ef, ac fel y maent yn awr yn sychedu am waed yr hen Frytaniaid, ond gobeithio y tagant o syched yn gyntaf, ac na chant mo'u hewyllys arnom ni. Duw a safo gyda Brenin George III. ac Eglwys Loegr.

Trefriw Argraphwyd. 1793.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by R. R. Baledwr.
[G.]

M. 180.

373. BALAD Newydd Yn Cynnwys Dwy O Gerddi Yn Gyntaf, O Rybydd i bob Dyn a Dynes feddwl am y gwirioneddol Dduw cyn cychwyn oi Tai rhag na ddoe nhw byth yn ol yn gyffelyb ir trueiniaid yma a gollodd ei bywyd wrth ddyfod adre o Ffair Fangor, Dydd llun 25 o Fehefin, 1787. Yr ail: Wedi ei chymmerydd o Efangylaidd leferydd Arglwydd y bywyd, allan or 6 o Ioan lle mae i fendigedig fadroddion ysprydol ef.

Argraphwyd yn y 1787.

8 pp. Both by Ellis Roberts. [D.]

374. BALAD Yn Cynnwys Tair o Gerddi Newyddion. I. O Gyngor i Brydyddion oedd yn Duchanu iw gilydd. II. I annerch y Prif-Fardd awenyddol a gyfenwir Sion ap Sion o Lan y Gors o Blwyf Cerrig y Drudion. III. Penill ir Pres diffaeth.

Argraphwyd yn y Flwyddyn 1787 tros Dafydd Dafis.

8 pp. (1) By John Jones, Glan-y-gors, (2) and (3) by Ellis Roberts.

[Nat. Lib. of Wales.]

M. 373.

375. Dwy o GERDDI Duwiol Yn gyntaf Llef oddi-ar Furiâu Sion, yn erbyn Dau Fwystfil: sef Cenfigen a Zel Bartiol, O Gyfansoddiad Dafydd Wiliam Yn ail, Dameg y Deng Morwyn.

Argraphwyd tros John Dafis. 1787.

8 pp. (1) By D. Wiliam, perhaps the hymn-writer, (2) Anonymous. [D.]

376. DWY GERDD RAGOROL. Yn Gyntaf, Cerdd o gyngor i Gristionogion feddwl am yr arwyddion a rhyfeddodau, sydd i ddyfod cyn dydd y farn, a choffadwriaeth am amryw bethau fu o flaen dial Duw yn y cynfyd: Gyda Rhybydd i bawb feddwl am eu diwedd: Iw Chanu ar Fryniau' Werddon. Yn ail. Ymddiddan rhwng Mab a Merch Ifange, neu'r Cerlyn ynghylch Priodi.

TREFRIW Argraphwyd tros Robert Prichard. 1880. [1800.]

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 193.

Printed by Ishmael Davis (1785-1816).

[Ishmael Davis was a son of David Jones of Trefriw, and succeeded his father in the business. For some reason or other he frequently did not place his name, or the year of issue, on the imprint, but it is almost certain that all the ballads bearing the imprint "Trefriw Argraphwyd" were issued by him.]

377. DWY O GERDDI NEWYDD. Yn gyntaf Cerdd newydd a wnaed ynghylch y Rhyfel, ar dôn a elwir Belisle March. Yn ail. Cerdd yn rhoi hanes Pacc o Wragedd a feddwodd ar Dea a Brandy, iw chanu ar y dôn elwir yn gyffredin, Hau Cyn Dydd.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies tros John Williams Gwerthwr Llyfrau. 1796.

8 pp. Both by John Williams. [G.]

M. 182.

378. DWY O GERDDI Yn gyntaf Hanes y Ddraenen Wen yr hon sy'n blodeuo hên Ddydd Nadolig, iw chanu ar y mesur a elwir Hyd y Frwynen Las. Yn Ail Carol Haf ar y mesur a elwir Mwynen Mai.

Trefriw Argraphwyd Gan Ismael Davies. 1800.

8 pp. Both anonymous. [D.]

379. DWY O GERDDI, NEWYDDION Yn gyntaf yn mynegi hanes gwraig yn Llundain y gwanwyn diweddaf, a fu farw o Newyn; wedi ei chymydoges ei naccau hi o liniaeth yngwystl ei dillad iw chanu ar Fryniau'r Werddon. Yn ail Fel y digwyddodd i Wr Ieuangc wrth ddyfod adref o garu ffeindio deuddyn ar y gwaith o drythyllwch, ei Ymddiddanion cellwerus sydd fel y canlyn, iw chanu ar Mentra Gwen.

TREFRIW Argraphwyd Gan Ismael Davies. 1800.

8 pp. Two ballads, both anonymous. [G.]

M. 389.

380. DWY O GERDDI, NEWYDDION. Yn gyntaf Ystyriaeth ar yr amser presennol; gyd ag anogaeth i bawb ddychwelyd at yr Arglwydd i edrych a ddettry ei lid ef: Llef yr Arglwydd a lefa ar y ddinas, ar doeth a wel dy enw: gwrandewch y wialen a phwy ai hordeiniodd. Mica. vi, 9. Ymddarostyngwch tan alluog law Dduw. 1. Pedr. v, 6. Yn ail Y Gerdd groes ar Leave Land ffordd fyrraf.

Trefriw Argraphwyd Gan Ismael Davies. 1800.

8 pp. (1) By John Parry, (2) "*Beuno Beunoeth*, o Sir Gaer Helbul." [G.]

M. 192.

381. BREUDDWYD GWR IFANGC. Yr hwn oedd yn caru merch, a'i fam yn anfoddlon. Cenir ar Leave Land.

Trefriw Argraffwyd gan I. Davies.

4 pp. (1) Anon., (2) by A. Evan. Imprint at the end. On p. 3 there is "Pennill a wnaed i Ferch ieuangc, ar y mesur Llawer a'i chwenych. [G.]

M. 200.

382. CAN A wnaed i drigolion Plwy Llanrhaidr Mochnant, am godi Monument y Person, uwch llaw'r Allor yn lle'r Deg Gorchymyn. Ar Wel yr Adeilad, etc.

I. Davies Argrahydd Trefriw.

8 pp. Both by T. E. Nant. A second ballad entitled—"Can i ddim, sef Gwagedd o wagedd ydyw'r Cwbl—ar Loath to Depart", begins on p. 5. [G.] [Nat. Lib. of Wales.] [D.] M. 196.

383. CAN Newydd o Hanes fel y bu ryw Offeiriad yn rhoi ei wasanaeth i un o'i Blwyfolion. Cenir ar Gil y Fwyalch, neu, Queen Bess.

I. Davies Argraffydd Trefriw.

4 pp. By John Jones, Glanogors. [Nat. Lib. of Wales.]

384. CAN NEWYDD, Yn rhoddi hanes fel y darfu i lange ifangc twyllodrus hudo merch foneddig i odineb trwy addewid priodas; a'r ferch a feichiogodd, ac yntau yn lle cyflawni ei addewid, adroes ei gefn arni; a'i thâd pan wybu a'i troes hi i ffordd, a hithau gan gywilydd a ymadawodd a'i gwlad, ac ar y ffordd wrth drafaelio ganwyd iddi ddau efail; a phan oedd hi'n dyfod adref, y llangc a'i cyfarfu ac a laddodd y ddau blentyn, ac ar ol hynny a laddodd ei hunan; ac ni bu hynnu lai nag angau iddi hithau; a hi a fu farw'n fuan.

I. Davies, Argraffydd Trefriw.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 211.

385. CAN O glod i Offeiriadau ac eraill oi plaid; am seyll yn gadarn yn erbyn y Pregethwyr cyffredin sydd yn tramwy'r gwledydd etc. ar Rogues March.

I. Davies Argrahydd Trefriw.

8 pp. Anonymous. On p. 5 there is a further ballad: "Cwyn-fan Gwr Ifangc am ei Gariad. Ar hyd y Frwynen las." This also is anonymous. [D.] [Nat. Lib. of Wales.]

386. CAN O GLOD I'R MILITIA Deuddeg Sir Cymru.

I. Davies, Argraffydd Trefriw.

4 pp. Anonymous. [G.] [Nat. Lib. of Wales.]

M. 197.

387. CAN o Hanes yr Hen Wr o'r Coed. Cenir ar Anhawdd ymadael.

Argraffwyd gan I. Davies, Trefriw.

4 pp. By David Jones, Trefriw. Imprint at foot of p. 4. [Nat. Lib. of Wales.]

388. CAN yn gosod allan am wagder y byd hwn, a'r llawnder y sydd yn Iesu Grist i'r enaid duwiol; neu'r Credadyn didwyll. Wedi ei chymmeryd allan o'r ail Ben, o'r Pregethwr.

Trefriw : Argraffwyd gan I. Davies.

8 pp. Anonymous. [G.]

M. 213.

389. CAN YSBRYDOL o Gynghor I Bobl Ieuangc. O Waith John Thomas.

I. Davies, Agrraphydd Trefriw.

4 pp. By John Thomas of Rhaiadr Gwy. The first line begins: "Rhowch etto glust i wrando." [Nat. Lib. of Wales.]

390. CAROL Plygain yn adrodd am enedigaeth CRIST, a dull y Farn ddiweddaf : ar Ddifyrrwch Gwyr y Gogledd.

I. Davies, Trefriw.

4 pp. Anonymous. [G.]

M. 187.

391. CERDD ; Ar ymadawiad Gŵr ieuangc a'i Gariad. (Cenir ar Fryniau'r Iwerddon.)

I. Davies, Argraffydd Trefriw.

4 pp. Anonymous. Imprint at end. [G.]
[Nat. Lib. of Wales.]

M. 206.

392. CERDD o FAWL I'N IACHAWDWR IESU GRIST, Gan ei gyffelybu i'r Adeilad mwyaf gogoneddus, Ac yn rhagori ar bob Adeilad yn y byd.

Trefriw, argraffwyd gan I. Davies.

4 pp. By Huw ap Huw. [G.]

M. 223.

393. CERDD o Hanes Buchedd, Ymarweddiad, Ac Ymadawiad o'r Byd, Y Parch. Richard Brightly, Gweinidog Eglwys Waltham, yn Sir Leister, Yr hwn a fu mewn Gweledigaeth, ac a bregethodd a'i amdo am dano, a'i arch o'i flaen, a'i fedd yn agored, ac a fu farw yn ei *butput* gerbron y Gynulleidfa. Ynghyd ag Ystyriaeth ar Angau, Barn, Tragwyddoldeb, Llawenydd y Nefoedd a Phoenau Uffern.

Trefriw : Argraffwyd gan I Davies.

8 pp. By Ellis Roberts. For another copy see No. 406.
[Nat. Lib. of Wales.]

394. CERDD O HANES Merch Ieuangc, A laddwyd yn y Penrhyn Deudraeth, Sir Feirionydd. (Cenir ar Hyd y Frwynen Lâs.)

I. Davies, Argraffydd Trefriw.

4 pp. By Rebecca Williams. Imprint at the end. [G.]
M. 210.

395. CERDD O Ymddiddan rhwng Mab a Merch, Sef Morgan Jones a'i Gariad, a'r Driban.

I. Davies Argraffydd Trefriw.

4 pp. Anonymous. Imprint at end. [G.]
[Nat. Lib. of Wales.] M. 205.

396. CERDD o Ymddiddan rhwng Mab a Merch Sef Morgan Jones a'i Gariad, ar Driban.

Trefriw Argraphwyd gan I. Dafies.

4 pp. Anonymous. Imprint at foot of p. 1. This ballad is sometimes attributed to Thomas Dafydd o Ddyffryn Teifi. [D.]

397. CERDD Newydd o hanes fel bu ryw Offeiriad yn rhoi ei wasanaeth i un o'i Blwyfolion oedd yn glaf, &c.: ar Gil y fwyalch, neu Queen Bess.

Trefriw Argraphwyd gan I. Dafies.

4 pp. Ending—"Glan y gors ai Cant." [G.] M. 390.

398. CERDD Sef hanes yr hên Wr or Coed, Ar Loath to Depart y fyrraf.

I. Dafies, Argraffydd.

4 pp. Anonymous. Imprint at foot of p. 1. Further particulars with regard to this ballad may be seen in *Hanes-Gerddi Cymraeg*, p. 37, Cymdeithas Llen Series. [D.]

399. CERDD Yn dangos fel y saethodd Gwr Darw ei gymydog, yn lle Cariad y Ferch. Cenir ar Driban.

Argraffwyd gan I. Davies, Trefriw.

4 pp. Anonymous. Imprint at end. [G.] M. 201.

400. Dwy Gerdd y Gynta er annogaeth ir wlad ddeffro ac ymostwng yn edifeiriol gerbron Duw yngwyneb y bygythiad o'i farn sydd arni yn bresennol: Ar Ddiniweidrwydd Cerdd ynghylch y Rhyfel ar Belisle March.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) By William Jones, (2) Anonymous.
[Brit. Museum.]

401. DWY GERDD DDIDDAN Y gyntaf, o hanes Captain Llong a ffansiodd Ferch i Wr bonheddig oi gymydogoeth, ai Rhieni hi oedd yn erbyn iddo ei chael yn Briod, drwy fod un arall uwch ei râdd yn ei cheisio, ond er maint y rhwystr ar gwrthwynebiadau fe gadwodd Cariad ei le rhyngthynt, a hwy a briodwyd. Yn Ail, ymddiddan rhwng Dyn ai Gydwybod bob yn ail penill.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by E. R. [G.] M. 209.

402. DWY GERDD DDIDDAN. Y Gynta, Trwstan amgylchiad am lwdn Dafad William Williams o'r Nercws. Ar Dydd llun y boreu. Yn Ail. Ymddiddan rhwng Gwr a Gwraig o achos y Cwrw. Hun Gwenllian.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. Anonymous. [G.] M. 202.

403. DWY GERDD DDIDDAN. GYNTAF. Ar ddull ymddiddan rhwng y Cybydd a'r Anau, bob yn ail pennill, ar Gonsêt Gwŷr dyfi. Yn ail: Ymddiddan rhwng y Meddwyn a Gwraig y Dafarn, wedi darfod yr Arian, ar Druban.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. Anonymous. [G.] M. 199.

404. [Dwy] GERDD Ddiddan, Gyntaf rhybydd I ymbarodtoi erbyn Tragwyddoldeb. Yr ail. Wedi ei Chymmeryd o Efangylaidd leferydd Arglwydd y bywyd, allan or 6ed, Ben o Ioan, lle mae ei fendigedig fadroddion ysprydol ef.

I. Davies Argraphydd Trefriw.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by Ellis Roberts.
[Nat. Lib. of Wales.]

405. DWY GERDD DDIDDANOL. Cynghorion i bob dyn fyfyrion am ei ddiwedd a gwellhau ei fuchedd, a chofio am awr Angau a dydd Cyfrif.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) Anon., (2) by S. Owen. Imprint at end. [G.]
M. 381.

On p. 5 a second ballad, entitled—

CERDD Newydd er rhybydd i bob pechadur i feddwl am eu diwedd
cyn i Angau eu goddiwes.

Ar Mentra Gwen.

406. Dwy o GERDDI Diddanol. Y Gyntaf, O hanes Buchedd, Ymarweddiad, ac ymadawiad o'r bŷd, un Mr. Richard Brightly; gweinidog eglwys Waltham yn Sir Leister, yr hwn a fu mewn Gweledigaeth, ac a bregethodd a'i Amdo am dano, a'i Arch o'u flaen, a'i Fedd yn agored; ac a fu farw yn ei Bulput, neu Gadair ymadrodd, gerbron y gynulleidfa. Yn Ail Ystyriaeth ar 5 peth, Angau, Barn, Tragwyddoldeb, Poenau Uffern, Llawenydd y Nef.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. By Ellis Roberts. A very popular ballad.
[Nat. Lib. of Wales.]

407. DWY GERDD NEWYDD Y gyntaf, yn gosod allan Hanes y Rhyfel presennol, ar God save the King [yn ail, i ofyn Basged, ar Galon Derwen].

Trefryw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. All by John Thomas. The portion inside the square brackets is on p. 4. The imprint is at the foot of p. 1 after the first verse. There are two englynion by John Thomas at the end. [G.]
M. 190.

408. DWY GERDD NEWYDD Y gyntaf, yn rhoi hanes gwir a neilltuol am yr anffortunus W. Johnson Gwr bonheddig yn Llundain, o bum cant yn y flwyddyn, yr hwn a geisiodd halogi ei forwyn, ac yn y diwedd a dyngodd ladrad yn ei herbyn, yr hon a ddihenyddiwyd y Sessiwn diweddaf. Yn ail, rhybydd i ni ystyried ein diwedd, a meddwl yn ddifrifol am Ddydd y Farn, o herwydd rhaid i ni oll ymddangos gerbron Brawdle Crist i roddi cyfrif am yr hyn a wnaethom yn y Corph, pa un bynag fyddo ai dâ ai drwg.

I. Davies, Trefriw.

8 pp. Anonymous. [G.]
M. 207.

409. DWY O GEDDRI Y gyntaf, Can yr Hwsmon Trafferthus, i'w Chanu ar don a elwir Heart of Oak. Yn ail. Yn

dangos fod yn angenrhaidiol i bob dyn ddilyn rhyw gelfyddyd neu alwedigaeth, ynghyd ag enw pob rhyw Gelfyddyd gyffredin. Dau Benill ymddiddan rhwng yr Enaid ar Corph.

Trefriw : Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) Anon., (2) by Thomas Edwards, (3) Anonymous.
[G.] [Nat. Lib. of Wales.] M. 218.

410. DWY O GERDDI Y gyntaf, Hanes rhyfeddol am Ferch i wr Bonheddig yn Lloegr, ai henw Mr. Bourn. Yr hon a ddygwyd i fynu mewn modd Cristionogol, ac fel yr oedd ar ddŷdd Saboth yn darllen y Bibl hi a syrthiodd mewn gweledigaeth, fel y tybiodd pawb ei bod wedi marw, ag y darparwyd claddedigaeth iddi : A phan oeddent yn barod i fynd ar corph i'r eglwys hi a ddechreuodd ddyfod atti ei hun ; a hi a adroddodd ynghylch hyfrydwch gogoniant y Nefoedd, a phoenau uffern. Cenir ar Fryniau Iwerddon. Yn ail Cyngor pa fodd i fyw'n y byd a'r ffordd i fynd yn wr bonheddig.

Trefriw, Argraffwyd, gan I. Davies.

8 pp. (1) By Hugh Hughes, (2) Anon. (J. Jones, Glan y gors)
[G.] M. 214.

411. DWY O GERDDI DIDDAN. Gyntaf, sylwiad ar y 12 benod o'r Pregethwr, a dehongliad ar y geirie tywyll a chaledion y gwr Doeth. Yn ail, ymddiddan rhwng Gwraig y Cybydd, a gwraig yr Oferddyn, yn cydymdaith adra or farchnad, ag yn achwyn ar y gwyr, pwy oedd yn gwrando ond y Prydydd.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) By Risiard Parri. [G.] M. 208.
[Nat. Lib. of Wales.] [D.]

The name of the author of the second song is given in the last verse—

“Os gofyn un dyn taeredd na mwynedd yn un man
Pwy liniodd hyn o hanes yn gyne yma ar gan,
Un Richard Thos. Dafydd, drwy gerydd arw glwy,
Cadd golled am ei ginio yn gwrando ar y ddwy.”

412. Dwy o GERDDI Diddan Yn gyntaf Hanes y Cymry, a'r Gwrthryfel a fu rhyngddynt ar Groegiaid, ar modd y collasant Gaerdroya ; ai dyfodiad i Frydain : ar modd y cawsant eu twyllo, au gorthrechu gan y Saeson Yn ail Ychydig o Benillion yn deisyf Elusen i wr Tywyll.

Trefriw Argraffwyd gan Ismael Dafydd.

8 pp. (1) By Mathew Owen, Llangar, (2) by T. E. [D.]

413. Dwy o GERDDI, Newydd: Yn Gyntaf Hanes Rhyfeddol am yr Hen Wr o'r Coed. Yn Ail. Ymddiddan rhwng y Tenant ar Cardottyn; Yn drydydd Englynion Duwiol.

Trefriw Argraphwyd gan Ishmael Davies tros Robert Prichard.

8 pp. (1) By [David Jones, Trefriw], (2) by Robert Maurice, Melnydd, (3) by John Evans. [M.] M. 274.

414. DWY O GERDDI NEWYDD. Gwaedd uwch ben BRYDAIN ar Ymdaith BELISLE.

Trefriw Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) By R. Davies, Nantglyn, (2) by J. J. Glan y Gors. On p. 5, "Diwedd Dic Sion Dafydd". The imprint is at the foot of p. 1. [G.] [Nat. Lib. of Wales.] M. 191.

415. DWY O GERDDI NEWYDD Yn gyntaf CAROL Plygain ar y mesur a elwir, Difyrrwch Gwŷr y Gogledd. Yn ail I ddeisyf ar y Goruchaf DDUW roddi Bendith a llwyddiant, i Filwyr BRYDAIN FAWR yn yr amgylchiadau presennol, gan fod ein Gelynion a'u hymgyrch i Dirio i mewn; Ynghyd ag ychydig o gysur i'w perchenogion.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd tros Robert Prichard.

8 pp. (1) By Hugh Jones, (2) by John Williams. [G.] M. 188.

416. DWY O GERDDI NEWYDD Yn gyntaf Hanes merch i Farsiandwr o Loegr, a roes ei ffansi ar Arddwr ei Thad, a phan wybu i Thad hynny fe geisiodd ei Dransportio, ond ir Manofwar y bwriwyd, hithe ymwisgodd mewn dillad mab, ac a gymerth Long fe au cymerwyd yn Garcharorion, cyfarfuant au gilydd yn y Carchar. Daeth Llong iw cymeryd i Loegr a bu llawenydd mawr o'u dyfodiad a hwy a Briodwyd. Yn ail Yn gosod allan gyflwr yr Anuwiol a fo'n marw yn ei bechod.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd tros J. Williams.

8 pp. (1) By John Williams, (2) Anonymous. [G.] M. 183.

417. DWY O GERDDI NEWYDD Yn gyntaf Yn rhoi hanes Brwydr, a fu rhwng Lloegr â Hisbaen; y 14 o Chwefror 1797 a'r modd y gorchfygwyd yr Ysbaeniaid gan Sir John Jervis Admiral Lloegr. A genir ar Duw Cadw'r Brenhin. Yn ail Carol Plygain, ar Derfyn y Dyn byw.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd.

8 pp. Both by Hugh Jones. The book ends with the following englyn:—

D { UW ein crêd, tyr'd gwareda, Duw Iesu
 { y weision drwg ymma;
 { uw nid pell tyrd i'n gwella;
 { y di'n glîr, yw Duw dá'n gwlad.

Hugh Jones.

[G.]

M. 184.

418. DWY O GERDDI NEWYDD Yn gyntaf Hanes Miss Betty Williams, a'i Charied, fel y buant mewn peryg bywyd ar y môr o eisio lluniaeth, o herwydd fod y cwbl wedi darfod. Yn ail Penillion ar Old Darby.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd tros R. Roberts.

8 pp. Both anonymous. [M.]

M. 189.

419. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf Y Glust sef Cerdd iw chanu ar Charity Mistress. Yn ail Cerdd ar ddull Ymddiddan rhwng Gwr ieuange a'i Gariad, (M) am y Mab, ac (F) am y Ferch iw chanu ar Mentra Gwenn.

Trefriw, Argraphwyd gan Ismael Davies.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. [G.] M. 181.

420. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf, Ymddiddan rhwng un ai gariad trwy'r Ffenestr bob yn ail odl, ar Fryniau'r Iwerddon. Yn Ail, Hanes fel yr aeth Gwr cywaethog yn Sir Amwythig i Dafarn yn ei gymydogoeth ag arhosodd yno'n lled hwyr, ag fe berswaediodd y Tafarnwr ef i gysgu yno hyd dranoeth; Fel y galle ynte ag un arall fynd i sbeilio i Dŷ, ag fel y cadd y Gwr rybudd trwy freuddwyd ag a gododd ynghyd a rhyw Gapden oedd yn cysgu gyd ag ef, ag a aethant ag a gawsant ei Wraig a'r Ferch a'r Forwyn yn gelanedd ar lawr; ag fe Saethodd y Captain un o'r ysbeilwyr ag a friwodd y llall.

Trefriw Argraphwyd gan Ishmael Davies.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Bardd Arfon. At the foot of last page is the following englyn :—

“Am y gân anian unig, —iw choelio,
Ai chwilio'n arbenig,
Mae hanes y ddyfes ddig
Mwy meithach yn Amwythig.”

[M.]

M. 186.

421. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Annogaeth ysprydol i Gymru yn wyneb y caledfyd a'r drudaniaeth, i dreiglo eu ffyrdd ar yr Arglwydd fel y dywed Pedr. O Arglwydd at bwy yr awn ni? Genyti y mae Geiriau'r Bywyd. Yn ail, Hanes Rhyfeddol am Ferch i Wr Bonheddig yn Lloegr, ai henw Mr. Bourn yr hon a ddygwyd i fynu mewn modd Cristnogol ag fel yr oedd ar ddydd Saboth yn darllen y Bibl; hi a syrthiodd mewn gweledigaeth, Fel y tybiodd pawb ei bod gwedi marw, ag y darparwyd claddedigaeth iddi: a phan oeddent yn barod i fynd a'r Corph i'r Eglwys hi a ddechreuodd ddyfod atti ei hun; A hi adroddodd ynghylch hyfrydwch Gogoniant y Nefoedd, a phoenau Uffern, a'r Angel a hyspysodd iddi y byddai Rhyfeloedd creulon ar For a Thir.

I. Davies Argraffydd Trefriw.

8 pp. (1) By Dafydd Jones, (2) by Hugh Hughes.
[Nat. Lib. of Wales.]

422. EMYN MYFYRIOL am Lwyddiant yr Efengyl yn yr Ynysoedd pell.

I. Davies, Argraffydd, Trefriw.

4 pp. By Humphrey Roberts.

There is no date to this song, and it was probably printed in the nineteenth century. It is a striking composition, full of enthusiasm for the missionary enterprises which were beginning to engage the attention of the Welsh at the time.

[Nat. Lib. of Wales.]

423. Marwnad y Merthyron. Cenir ar Duw Gadwo'r Brenin.

Trefriw, Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. By Richard Davies. Imprint at end. [G.] M. 203.

424. MYFYRDOD YN Y FYNWENT. I'w ganu ar Ddiniweid-rwydd, neu, Hyd y Frwyen Las. Yn ail, Hymn.

Trefriw, Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. (1) By John Parry, Llanelian, (2) anonymous. At the end is:—"Cyngor rhag Dolur y Garreg; a anfonwyd o'r America oddiwrth Gymro oedd yn caru lles Trigolion ei hen Wlad.

Cymmerwch ddail Currands duon, a dail Mwyeri, hâd Moron gwylltion, Persli'r ddaear; a'u berwi ynghyd, a chymmysgu'r dwir efo Mêl, ac yfed o hono'n aml dros hir amser." [G.] [D.]
M. 215.

425. Myfyrdod mewn MYNWENT, Ar fesur a elwir Dini-weidrwydd. Gan John Parry, Llanelian.

I. Davies, Argraffydd, Trefriw.

12 pp. [Nat. Lib. of Wales.]

426. TAIR O GERDDI, NEWYDD: Y gyntaf Clod ir Cymry gwyr sir Benfro am gymeryd y Rheibus Elynion Cythreulig, ysglyfyddwyr mileinig, sef Ffrancod pan diriasant yn Aber-gwaen. Yn ail diolch i Dduw am y rhydd-did a gafodd Lloegr i ymladd a'r Spaniards a'u gorthrechu a chymeryd eu Llongau ar y môr, gan y Llywydd Arglwydd Jervis. Yn drydydd Mawl i Ferch.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd tros R. Prichard.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Edward Pugh, (3) anonymous.

A portion of the first ballad runs as follows:—

"Dwy Long forwyodd, yn daer a diriodd,
Cywirodd yn Abergwaun,
I Ysglyfaetha neu ladratta,
Ar rhai mileinia ymlaen,
Y Ffrancod sorod sŵr, oedd yn llawn o Arfa' Dŵr,
O rai lliddiog lu cynddeiriog anrhugarog wyr,
Dwyn a difa Môch a Defaid,
Y dynged aeth yn dôst,
Berwi a rhostio yn ffast a ffestio,
Cestio heb hidio'r gost.
Dwyn yr Yde or Ysguborie,
A gwartheg ar Lloie yn Llŷ,
Myn'd i'r Seleri naws hwyl arw,
I gael Cwrw croyw cry,
'Rôl yfed eu gore or Bîr y bore,
Nhwy ollynge y rest ir llawr,
Gwyr Sir Benfro yn dechreu mileinio,
Yn chwennych cweirio ei gwawr,
Nhwy losgen ddodrefn tai,
I ferwi bwyd 'roedd bai,
Nhw wersylle ai Pabella, neu i Tentie rhodde rhai,
Gan yspeilio y wlad o'i heiddo,
Ymgeisio yn un gaingc,
Llu gwrthnysig Cád mileinig,
Rhai ffyrnig milwyr Ffraingc,

Y Cymry a gode yn gâd,
 I ymladd am eu Gwlad;
 Pawb yn eglur a 'chydig Filwyr,
 Fel brodyr i wneud en brâd,
 Hel Pladurie â Chrymane,
 Picwarche a garie'r gwyr,
 Gan floeddio yn sydyn Duw Gadwo'r Brenhin.
 Megis Byddin bûr.

* * * * *

Ar Coliars enwog au gwiaill pigog,
 Yn rhywiog doen yn rhangc,
 Gan ddymuno caen cwartorio,
 Neu eu blingo ar ryw blangc,"

* * * * *

[G.]

M. 185.

427. Ychydigid sulwad, ar ardderchawgrwydd anrhydedd a Rhydd-did Gwladol, ac Eglwysig; mewn perthynas ir drefn gyfreithlawn a ryngodd bodd ir Hollalluog, gynysgaeddu pennaethiad ein Teyrnas, ei sefydlu, fel y gallai'r Trigolion gael lle i ochelyd tri mâth o swyddogion sydd yn treisio, ac yn twyllo, y rhai ddelo dan eu hawdurdod. Ar tri hyn ydynt, Offeiriad cyfeiliornus, Cyfreithiwr ysglyfaethus, a Doctor twyllodrus. Cân ar Rodney.

I. Davies Trefriw.

4 pp. By Thomas Edwards. The following englyn appears at the end:—

“Tri chythrael gafael gyfa tra ymwrdd
 Tri am ysglyfaetha
 Tri anrheithiwr trwy'r eitha
 Tri dyn heb odid tro da.”

T. E.

One of the most characteristic of the bard's compositions. It is not printed in his works. [D.]

428. Ymddiffyniad i'r Athrawiaeth o Gyfiawnhad Pechadur gyda Duw. Gan William Croom. Cenwch ar fesur Bryniau'r Iwerddon.

I. Davies Argrahydd Trefriw.

8 pp. By W. Croom. 29 stanzas
 [Nat. Lib. of Wales.]

(4) Ballads having the imprint "Argraphwyd yn Nhrefriw" without date.

[It is quite possible that some of these ballads and those having the imprint "Trefriw Argraphwyd" were printed after the year 1800.]

429. BALAD Newydd yn Cynwys Dwy o Gerddi Yn gyntaf, Cyngor difrifol rhag Tyngu a Rhegi, am nad oes na budd na phleser i'w gael wrth dyngu, etto mae llawer o ddynion yn yr oes lygredig yma yn rhy chwanog ysowaeth i dyngu ag i Regu, er hynny, gochel di rhag nas gelli gael amser i ediferhau. Yn ail Duwio! Adduned Gwr a Gwraig. O Gyfansoddiad Hugh Williams.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. By Hugh Williams. [Nat. Lib. of Wales.]

430. CAROL Plgain Newydd Ar y mesur a elwir Ffarwel Ned Puw O Gyfansoddiad Dafydd Thomas or Waun fawr gerllaw Caernarfon. Yn ail yn erbyn balchder y Bÿd, ar Adael Tir.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. Both by D. Thomas. The first was printed in *Corph y Gainec*, 1834, p. 216; the second does not seem to have been inserted in that work. [D.]

431. DWY GERDD NEWYDD Yn gyntaf, Ystyriaeth ddifrifol ar y mawrion drugareddau a drefnodd yr Arglwydd, tu ag at gynnal Dynolryw, Yn ail Rhyfeddol Gariad ein Harglwydd Bendigedig yn marw o'i wirfodd er mwyn cael ein gwaredu ni fel y caem ni fyw gydag ef yn dragwyddol mewn llawenydd. Gan Hugh Williams.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. By Hugh Williams. [M.]

M. 174.

432. Dwy GERDD Newydd Yn gyntaf, Coffadwriaeth Alarus am unarddeg o Bysgotwyr a foddodd (yn agos ir Cey Newydd) Hydref 20, 1791. Yn ail, Hanes Peter Roberts a ddarfu am dano yn Chwarel Lord Penrhyn plwy Llandygai yn Arfon 1792.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. (1) By Abraham Williams, Gwaun y Gwiall, (2) by Gruffudd Williams. [D.]

433. DWY GERDD NEWYDD. Yn Gyntaf, Hanes o Lofruddiaeth Mrs. Mary Lloyd, o Gil y Rug, ymhlwy Llan Gaetho, yn swydd Cardigion, neu yn gyffredin Sir Aberteifi, yr hon a laddwyd yn ei Thŷ ei hun drwy ddwyllaw gwaedlyd Llange oi chymydogoeth ai henw John Benjamin, ar yr 16 o fis Mawrth diwaethaf, yr hwn dranoeth a gyffesodd ei fradwriaeth ei fod yn euog or Llofruddiaeth, ac ar 13 o fis Ebrill 1792, fe a ddihenyddiwyd gerllaw Aberteifi, a rhoddwyd ei gorph i'r Meddygon i'w ddryllio; a chariwyd ei benglog ar biccell ar hyd Heol y Farchnad yn siampl i eraill, rhag dyfod i'r un farwolaeth felldigedig a gwaradwyddus, o herwydd melltigedig yw pob un a fo ynghrog ar bren. Yn ail Gwr Ifange yn annerch ei Gariad. III. Pennill i Ferch ar galon drom.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. (1) by Ieuan ap Iago o gerllaw Dolgelley, (2) and (3) anonymous.

Ieuan ap Iago, or Evan James, was a peripatetic bookseller and writer of ballads. The murder described in the first ballad created a great sensation at the time, and the gruesome story is still remembered by the old folk of Llangeitho. [G.] M. 177.

434. DWY GERDD DDIDDAN. Y Gyntaf, Hanes Marsiandwr o New Found Land, yr hwn a roesai ei serch ar ferch i Farchog, ar amrywiol helyntion fu arnynt. Yn ail Ymddiddan rhwng Mab a Merch.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. Both anonymous. [G.]

M. 175.

435. GERDD Newydd Neu gwynfan Dŷn trafferthus wedi bod mewn caethiwed a Charchar, fel y mae yn clodfori Duw am ei warediad, ag yn datgan ei drugareddau ym mhob oes ir gostyngedig, ar ufudd galon, ai fawr allu i gosbi'r balch ar aniolchgar.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. Anonymous. [D.]

436. Tair o Ganeuau Newyddion Yn gyntaf, Carol i'w ganu Nos Basg, ar Susanna o waith Ellis Roberts y Cowper, ag mae'n debygol ma'i dyma'r diwaetha a wnaeth ef ir pwrpas hwnnw. Yn ail Cyngor i Ferchaid Ifange Yn drydydd, Deisyfiad Gwr Ifange at ei Gariad.

Argraphwyd yn Nhrefriw, lle y galler cael a'r werth amryw fath ar Garolau, a cherddi, Pregethau, Historiau a Hanesion, etc., o swm neu o rhifedi y fynner iw hail werthu.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Thomas Edwards, (3) anonymous. [Brit. Museum.]

437. PUMP O GANEUAU NEWYDDION Y Gyntaf yn Cadarnhau fod Breuddwyd yn ymwelediad goruwchnaturiol, drwy osod allan y modd y gwaredwyd Bywyd un feinir yn ddiweddar drwy freuddwyd, i'w Chanu ar Freuddwyd y Frenhines. Yn ail. Penhillion o fawl i Grist ar Belisle march, sef gwaith pedwar o Brydyddion, un pennill gan bob Prydyd fel y mae'n canlyn.

Argraphwyd yn Nhrefriw, lle y galler cael a'r werth amryw fath ar Garolau, a Cherddi, Pregethau Historiau a Hanesion, &c., &c., o swm neu y rhifedi a fynner iw hail werthu.

8 pp. (1) By John Thomas, (2) "Penhillion" by Dafydd Thomas, Jonathan Hughes, Walter Davies, and William Jones. [G.] M. 173.

438. YCHYDIG o Fyfyrdodau wedi ei troi ar Gynghanedd mewn dychymyg, yn gyntaf fel y darfu torri Tŷ Ymhlwy Llansannan yn sir Ddinbych 3. o Chwefr, yn y nôs, yn fl. 1790, ag y dygwyd dau Fibl, a Llyfr y Ficer, a rhai pethau eraill. Yn ail eglurhad o ddameg sydd yn 7 ben. or Diharhebion, lle mae Paragraff 6 adnod.

Fe ddamunir ar bawb 'mhob gwlad ddal sylw os gwelir neu a glywir fod neb yn gwerthu y fath Lyfrau heb fod ganddynt allu i roi cyfri gan bwy y derbyniasant, mae un Argraphwyd Ynghaerfyrddin trwy olygiad Parch: Mr. P. Williams pris 21s. Ar llall, Argraphwyd yn Llundain a ddaethant allan i rai tylodion yn rhad: ac i bawb am 4s. 6d.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp. (1) By W. E., (2) by William ab Ellis. [G.] M. 170.

(5) Ballads having the imprint "Trefriw Argraphwyd"
without date.

---

439. DWY GERDD NEWYDD. Yn gyntaf YMDIDDAN rhwng Pedair o Wragedd wrth yfed Tea. Yn ail CAROL Plygain iw ganu ar Ffarwel y Brenhinoedd.

Trefriw Argraphwyd tros Dafydd Dafis.

8 pp. Both anonymous. [G.]

M. 178.

440. BALAD Yn Cynwys Dwy Gerdd Ddiddanol Y gyntaf, Ymddiddan rhwng dau Gariad sef, Cheils a Barbra Green a genir ar y Don fechan. Yn ail Ynghylch dioddefaint ein Harglwydd.

Trefriw Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. Anonymous. [Salesbury Coll.]

441. Dwy Gerdd Ddiddan Y gyntaf Cerdd am Balas a losgodd yn Sir Amwythig yn ail ymddiddan rhwng Gwr Ifange a'i Gariad III penill i annerch ar Swit Richard.

Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. (1) and (2) anonymous, (3) by Morys Roberts.
[Brit. Mus.]

442. BALAD Yn Cynwys Dwy Gerdd Ddiddanol Y gyntaf, Hanes rhyfeddol am hen Wr a fu fyw Flwyddyn yngharchar heb un Tammaid o Fara, ond Llaeth Bron ei Ferch. Yn ail Sydd yn crybwyll am farwolaeth amryw filoedd, a dorrwyd i lawr a'r Cleddyf yn ddiweddar, gyda Gweddi ar Dduw am heddwch.

Trefriw Argraphwyd tros R. Prichard.

8 pp. (1) By Ifan Tomas, (2) Anonymous. [Salesbury Coll.]

443. BALAD, YN CYNWYS DWY GERDD Ddiddan. Y gynta, fel y bu i fâb bonheddig roi ei ffansi ar y forwyn yn erbyn ewyllys ei Dâd, hi yn Dlawd ac yntau yn gyfoethog, ai dad yn i anfon ir Life Gard, yntau yn rhoi Cadwyn Aur am ei gwddf cyn cychwyn. Hithe yn myned ir Mor mewn dillad Mab. Yntau yn ei Shipio ei hun ar Long yn myned i New England, cyfarfu a Thwrç Prifatif, fe au cymerwyd yn Garcharorion,

mae'n cael ei ffansio gan Ferch y brenhin hwnnw ac yn addo ei phriodi a chael ei Long ai wŷr yn rhydd, ac yn myned i 'Spaen; Mae yn taro wrth ei hên Gariad mewn Tafarn Windan enw Cadpen Llong, ar ymddiddan fu rhyngthyn. Yr Ail. Yn gosod yn fyrr Ryfeddod Angylion happusrwydd dynion a blinder Cythreuliaid, sef Iechydwriaeth trwy Grist, ar esgeulusdra o Weddio am ran ym Mhren y Bywyd.

Trefriw. Argraphwyd tros Robert Richard.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by John Roberts. [G.] M. 155.

444. [CAROL Plygain ar fesur a elwir King George Delight] O Waith Dafydd Thomas or Waun fawr.

Trefriw Argraphwyd, tros R. Richard [Pris Ceiniog].

8 pp. For another edition, see No. 456. The upper part of the Title Page is torn in the copy seen. [D.]

445. Dwy GERDD Newydd Yn gyntaf Hanes Ofnadwy a fu ym Mhlwy Llan[gian] yn Sir Gaernarfon fel ag yr ennynnodd Tan yn y Plâs yn Neigwl, ac ai llosgodd ô yn Llundw a chwech o Bobl oedd yn ei Gwelay. Yn ail Ymddiddan rhwng Mâb a Merch.

Trefriw Argraphwyd tros Robert Richard.

8 pp. (1) by Ellis Roberts, (2) by Dafydd Thomas. [Salesbury Coll.]

446. BALAD Newydd Yn Cynwys Dwy GERDD Y cyntaf, Carol Plygain. Yn ail Ymddiddan rhwng Gwr Ifange a'i gariad sef, Rodric Llwyd a Sara, pa rai a ymgredodd a'u gilydd, ond y mab a bresiwyd ac a gollodd ei fywyd yn y Rhyfel: ar ymddiddan fu rhyng ei yspryd ef a hithau wedi ei farw.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. Both anonymous. [D.]

447. BALAD Newydd Yn Cynwys Dwy GERDD Yn gyntaf Carol Plygain Yn ail o ymddiddan rhwng Gwr Ifange ai gariad sef Rodric Llwyd a Sara, pa rai a ymgredodd au gilydd, ond y Mab a Bresiwyd ag a gollodd ei fywyd yn y Rhyfel; ar ymddiddan fu rhwng ei Yspryd ef a hithau wedi ei farw.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. A reprint of the previous ballad. [Brit. Mus.] [D.]
[Salesbury Coll.]

448. Balad Newydd yn Cynnwys Dwy o Gerddi yn Gyntaf I annerch Brawd Ynghyfraith y Bardd yn erbyn medd-dod yn ail Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc a'i Gariad, ar bwynt Priodi, fel ac yr aeth Angau ac ef or Byd.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Robert Thomas (2) o'r Gell Gymmysg. The "Gell Gymmysg" was the name of a manuscript belonging to David Jones, Trefriw. [Brit. Mus.]

449. BALAD Newydd Yn Cynnwys Dwy O Gerddi Yn Gyntaf Wedi ei chymmeryd or 15 o Luc o Ysprydol Ddammeg a ddaeth allan o Enau Nefolaidd Dywysog y Bywyd, sef Arch-Angel y Cyfammod Newydd. Yn ail. Cyngor ir Merchaid ar meibion.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by Thomas Edwards. [D.]

450. BALAD NEWYDD, Yn CYNWYS DWY O GERDDI. Yn Gyntaf Wedi ei chymmeryd allan o'r unfed Bennod ar bymtheg o St. Luc, sef Dammeg y Goludog a Lazarus. Yn ail Hanes Dwy Wraig a feddwodd wrth fwytta Bara a Brandi.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) anonymous. [G.] M. 158.

451. BALAD NEWYDD Yn CYNWYS DWY O GERDDI. Yn Gyntaf CAROL Plygain ar Gonsert Gwŷr Aberffraw. Yn ail Yn gosod allan ddymuniad y Credadyn, mewn golwg Ysprydol a'r Grist Ymhrynedigaeth y Byd.

Trefriw. Argraphwyd.

8 pp. (1) By Richard Roberts, (2) by John Thomas. [G.]
M. 162.

452. BALAD Newydd, Yn Cynnwys Dwy O Gerddi. Yn Gyntaf, O Rybydd i bob Dyn a Dynes feddwl am y gwirioneddol Dduw cyn cychwyn o'i Tai rhag na ddoenhwy byth yn ol yn gyffelyb ir trueinied yma a gollodd i bywyd wrth ddyfod adref o Ffair Fangor, Dydd llun 25 o Fehefin, 1787. Yr ail: wedi ei chymmerydd o Efangylaidd leferydd Arglwydd y bywyd, allan or 6ed o Ioan lle mae i fendigedig fadroddion ysprydol ef.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. Both by Ellis Roberts. A reprint of a ballad printed in 1787. See No. 373
[G.] M. 159.

453. BALAD Yn Cynnwys Tair O Gerddi Yn gyntaf. Rhybydd i bawb at osod eu Plant ar ben i Ffordd fel pan heneiddion nad ymadawant a hi: Gyda chrybwylliad am William Huws yr hwn a ddioddefodd farwolaeth y 9 o Fai yn 1789. o achos ei Ladradd ai ddrygioni yn agos i Dréf Gaernarfon. Yr ail. I annog Cristianogion i ddiolch i'r Arglwydd am ei amrywiol drugareddau tu ag at y Deyrnas yma, yn enwedig am ddychweliad ag adferiad ein grasusaf ddaionus Arglwydd Frenhin Sior y III yr hwn a gyfodwyd o wely Clefyd i gyflawn Jechyd trwy dosturiol gariad yr Hollalluog. Yn drydydd, Dymuniad am Drugaredd.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Ellis Roberts, (2) by Hugh Williams o'r Rhiw, (3) o'r Gell Gymysc.
[D.]

454. BALAD NEWYDD. Yn Cynnwys Tair o GERDDI Y cyntaf, O ganmoliaeth i'r Duke o York, a diolchgarwch i Dduw, am gael y ffafr o orchfygu ein gelynyon sef y Ffrangcod. Yn ail Hymn o ddeisyfiadau Gwyr Brydain. Yn drydydd CAROL am ddydd y Farn.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Edward Pugh, (2) and (3) Anonymous.
[G.] M. 161.

455. BALAD Newydd, yn Cynnwys Tair o Gerddi. Yn achos Treth Bedyddio Plant. Yn Gyntaf Gwaith John Thomas pentre'r foelas Yn ail Gwaith Johnathan Hughes ar yr un Testyn. Yn drydydd Attebiad o waith Thomas Edwards.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by John Thomas Pentre'r Foelas, (2) by Jonathan Hughes, (3) by Thomas Edwards. The following englyn appears after the last song:—

Wele! warth Gyfarth; go-fâch, i'ch atteg
'S dewch etto i'm gattewrach,
Mi frathaf yma'n frithach
Mae cô a byw mewn Ci bach.

Tho. Edwards.

[G.] [Nat. Lib. of Wales.] [D.]

M. 109.

456. CAROL PLYGAIN. Ar fesur a elwir KING GEORGE Delight. O waith Dafydd Thomas or Waun fawr yn Arfon. Trefriw Argraphwyd. Pris Ceiniog.

8 pp. By David Thomas (Dafydd Ddu Eryri).
[G.] [D.]

M. 119.

457. DWY GERDD DDIDDAN. Yn gyntaf, O Hanes fel y bu i Fachgen ladd ei Fam, ac y cafodd ei gyflawn dal am ei weithred. Yn ail, Ynghylch y Ddaear grynn. Trefriw. Argraphwyd.

8 pp. (1) and (2) Anonymous. The second ballad refers to an earthquake—

“Nôs Wener cynta o Fedi,
Y Tai a'r Tir yn crynnu.”

but the year is not given.

[G.]

M. 167.

458. DWY GERDD NEWYDD Yn gyntaf, Cerdd neu Weledi-gaeth, wedi ei chymmeryd allan o Eseciel 41 i'w chanu ar Madawiad y Brenhin. Yn ail, Hanes mab i wr bonheddig o Lancashire aeth i Drafaelio, ac a gymerwyd i garchar, o achos ei Grefydd yngwlad y Twrcs. A merch y Brenhin hwnw ai ffansiodd ef, gan ddwyn yr Agoriadau ai ollwng ef yn rhydd, gan wneuthur ammod a'u gilydd y doent drosodd i Loegr, ymhen y 7 mlynedd, gan bwyntio Priodas y cyfamser, ond y mab a briododd un arall, ag ar ddiwrnod y neithior daeth merch y Brenhin at ei haddewid, a bu syndod mawr ar y mab, fe wrthododd ei wraig briodol, ac a briododd ferch brenhin y Twrc.

Trefriw Argraphwyd.

8 p.p. (1) by E. J., (2) by Edward Pugh ap fyllin fardd.
[G.]

M. 176.

459. DWY GERDD NEWYDD. I. O ddiolchgar goffadwriaeth am y gorfoleddus Fuddugoliaeth a dderbyniasom yn ddiweddar ar ein Gelynon. II. Cân Newydd a wnaed mewn perthynas ir Frwydur ddiweddar ar y Môr, y mha un y lladdwyd y gwych Ryselwr Arglwydd NELSON.

Trefriw. Argraphwyd.

8 pp. (1) by John Thomas, Penfforddwen, (2) by J. Jones, Glan y Gors.
[G.]

M. 168.

460. Dwy GERDD Newydd, Y gyntaf o ddeisyfiad am gynnorthwy yr Hollalluog i'r Brytaniaid, orthrechu'r Ffrangcod gormeslyd y nghyd a chyngor i bawb beidio a hyderu yn eu nerth eu hun; ond yn yr hwn yn hytrach sydd yn gallu pob peth. Yn ail o annogaeth i bawb fentro yn galonnog i'r rhyfel yn erbyn y Ffrangcod; yn enw Arglwydd Dduw byddinoedd Israel Ag nid mewn gallu dynol.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Morys Dafydd, neu Meirig Ebrill, Dolgelley, (2) by Evan James, Llanfachreth. Morys Dafydd, was born in 1780, and wrote an elegy on the death of Evan James, the author of the second ballad in 1804.

[D.]

461. Dwy GERDD Newydd. Yn gyntaf Attebiad i Gerdd Thomas Edwards Ynghylch Treth Bedydd. Yn ail Annogaeth i bawb wellhau eu buchedd, a gwahoddiad at Grist.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) Anonymous.

[D.]

462. DWY O GANEUAU NEWYDDION Yn Gyntaf Cyngor i'r Merchaid ar Meibion. Yn ail, Carol Plygain i'w ganu a'r Ffarwel y Brenhin.

Pan grewyd mewn bywyd byw,
Y bydoedd; pob aden o'r cyfryw,
Dyn ddodwyd cyhoedd ydyw
Ar ddiwael dëg ddelw Duw.

Ond gwelwch beth a gelyn
Ymethle'm; er maethles diderfyn,
Mewn preseb man pawr Asyn
Wele Duw ar ddelw dÿn.

D. R.

Trefriw Argraphwyd.

(1) by Tho. Edwards, (2) by D. Roberts.

[G.]

M. 171.

463. Dwy o Ganeuau Newyddion Y gyntaf Hanes Mab i wr bonheddig o Lancashire aeth i Drafaelio, ac a gymerwyd i garchar o achos ei Grefydd Yngwlad y Twrcs. A merch y brenhin hwnw ai ffansiodd ef, gan ddwyn yr Agoriadau ai

ollwng ef yn rhydd, gan wneuthur ammod a'u gilydd y doent drosodd i Loegr, ymhen y 7 mlynedd, gan bwyntio Priodas y cyfamser, ond y mab a briododd un arall, ag ar ddiwrnod y neithior daeth merch y Brenhin at ei haddewid, a bu syndod mawr ar y mab, fe wrthododd ei wraig briodol, ac a briododd ferch brenhin y Twrc. Yr ail Cynghorion Duwiol.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Edward Pugh ap fyllin fardd, (2) by Morys ap Robert o'r Bala. See 458 above.
[Brit. Mus.]

464. DWY O GANEUAU Newyddion Yn gyntaf Carol Plygain iw ganu ar y mesur a elwir 'LUSENI MEISTRES. Yn ail Cerdd i rybuddio trigolion BRYDAIN i weddio ar Dduw rhag iddo ef ddaufon rhyfeloedd i'w cospi am ei haml ddrygioni. O Draethiad Abraham Williams or Cwmglas gynt, yn awr Gwaen y Gwiail, Plwy Llanllechid.

Trefriw Argraphwyd.

8 p.p. Both by Abraham Williams. On the last page is the following englyn:—

Duw tad oth gariad rhagorol, Duw Iesu
Dewisa dy bobl,
Na ad y leni yn elynol,
Enaid yr un i fod ar ol.

William Thomas, Llanllechid.

[M.]

M. 172.

465. DWY O GANIADAU DIDDAN. Yn gyntaf Ystori y Crÿs Gwaedlyd. Yn ail Cwyn a chyngor Deifes i'w bum brawd, yn gosod allan eglur ddanghosiad o feddyliau Calonne yr anrhugarogion.

Trefriw, Argraphwyd.

8 pp. (1) by Tho. Davies. For an account of the first ballad see *Hanes-gerddi Cymraeg*, p. 45. [G.] M. 179.

466. DWY O GERDDI DIDDAN Yn gyntaf Hanes gresynus yn gosod allan fel y darfu i 32, rhwng Meibion a Merchaid, wrth ddychwelyd adref o Ffair Fangor, Mehefin y 25, 1787, i Ynÿs Fôn, syrthio i Sianel y Beaumares dros y Cwch i waelod y Môr, ac fe a ddarfu i 28 golli eu bywyd, a 4 ddaeth yn fyw ir lan. Yn ail. O Gyngor y Prydydd i bob Dÿn ymwrthod a'i blesere, a throi at yr Arglwydd.

Trefriw, Argraphwyd.

8 pp. (1) and (2) by Thomas Jones.

At the end:—"Ychydig o Englynion ir Pechadur di Edifeiriol i feddwl am ei ddiwedd," by Thomas Jones.

[G.]

M. 157.

467. Dwy o GERDDI Diddan. Yn gyntaf Wedi ei chymeryd allan or unfed Bennod ar bymtheg o St. Luc, sef Dameg y Goludog a Lazarus. Yn ail Hanes Gwraig o Sir Forganwg y ganwyd iddi drwy Ragluniaeth Duw wyth o Blant mewn pedair blynedd, sef dwy waith dri ac unwaith ddau.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. Both by Ellis Roberts.

[G.] [D.]

M. 152.

468. Dwy o Gerddi Diddan Yn gyntaf Yn erbyn caledwch Calonne y Bÿd yn crybwyll peth am yr hên Oes. Yn ail. Llêf yn Wyneb pob Cydwybod euog.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. Both Anonymous. At the end are the following Englynion:—

Os berni yn faith barn fi, mewn rheswm
Na rusa ddweud immi.
Na farn yr Awen lawen lili,
Mae hon ai thrô oddiwrth un a thri.

Gwaith Prydydd rhingclyd o nant y Fflint,
Mewn gole ar grint Fugeilied
Sy'n caru yn fwy wobrwye rês,
Na rhann sy ar lês yr Enaid.

[D.]

469. Dwy o GERDDI Diddan Yn gyntaf Hanes Mwrdrwr echryslon a fu yn y Deheudir Ymhlwy Arberth yn Sir y Benfro, fel y lladdwyd pedwar o Bobl, a llosgi 'r tŷ, fel eu daliwyd, ac ai Carcharwyd, fe ai Crogwyd ac a Sibedwyd, ac fe roddwyd pawl drwy un o honynt yn Ddaear a darlleiniad oi achos ar y pren, iw weled hyd heddyw. Yn ail Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc ai Gariad ar bwynt Priodî, fel ag yr aeth Angau ag ef or Byd.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by Ellis Roberts, (2) Or Gell Gymysc.

[D.]

470. Dwy o GERDDI Duwiol. I. I Annog Cristnogion am ddeisyfu ir Arglwydd Fendithio ein lluniaeth hefyd i fod yn ddiolchgar am dano. II. Fel yr oedd Gwraig yn golchi ei Phlentyn mewn Twb, ac un arall wedi myn'd allan; a Chyllell yn ei law ag fe syrthiodd arni; a'i Fam a redodd atto, ac erbyn ei dyfod i'r tŷ yr oedd hwnnw wedi boddi yn twb. Ai Tad a ddaeth yno a gweled ei ddau Blentyn yn Gyrph, fe dybiodd ma'i Wraig ai lladdase ac fe ai lladdodd. Ag yn ddiwaetha' fe laddodd ei hun: Yr hyn fu mewn lle elwir Rukensdorff pentre Silesia.

Trefriw, Argraphwyd.

8 pp. (1) by Hugh Williams, (2) by Ellis Roberts.
[M.] [Wrtodyn.]

M. 141.

471. Dwy o GERDDI Duwiol. I. I annog Cristnogion am ddeisyfu ir Arglwydd Fendithio ein lluniaeth hefyd i fod yn ddiolchgar am dano. II. Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph, bob yn ail Pennill.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by H. Williams o'r Rhiw, (2) by Ellis Roberts.
[M.]

M. 140.

472. DWY O GERDDI NEWYDD. Y Gyntaf yn gosod allan hanes Ofnadwy a fu ym Mhlwy LLAN-GIAN yn Sir Gaernarfon, fel ag yr enynnodd tân yn y Plâs yn NEIGWL, ag ai llosgodd ô yn lludw, a Chwech o Bobl oedd yn ei Gwelay. Yr ail Yn gosod allan ddymuniad y Credadyn mewn Golwg Ysrydol ar Grist Ymhrynedigaeth y Byd.

Trefriw Argraphwyd, tros Richard Roberts.

8 pp. (1) by E. R., (2) by John Thomas Pentre foelas. The first ballad begins on the Title Page, and part of the first verse is sandwiched between the Title and the imprint. For another edition of (1) see No. 445. [M.]

M. 169.

473. TAIR O GERDDI NEWYDD gyntaf Yn gosod allan hanes un ar ddêg o Ysgolheigion ag un Llangc aeth i geisio eu hachub ag a foddodd y deuddeg yn Afon Teifi mis Chwefr diwaetha, 1789, drwy ir Rhew dorri dany'n ail Coffadwriaeth am Madam Lewis o Las Dulas I gofio ei daioni ir Tylodion. Trydydd Yn Gosod allan gyflwr yr Annuwiol sy'n marw yn ei bechod.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. All by Ellis Roberts, (2) being same as (2) in No. 46.
[G.] [D.] M. 165.

474. TAIR O GERDDI NEWYDD gyntaf Yn gosod allan y moddion mae'r dŵst Aur yn achub bywyd Llofruddion Gwaedlyd yn gyffelyb ir Gwyddel diweddar Ynghaernarfon ail Coffadwriaeth am Madam Lewis o Las Dulas i gofio ei daioni ir Tylodion. Trydydd Yn Gosod allan gyflwr yr Annuwiol sy'n marw yn ei bechod.

Trefriw. Argraphwyd.

8 pp. The three by Ellis Roberts.
[G.] [D.] M. 163.

475. Tair o GANIADAU Diddan. Y gyntaf, yn gosod allan ddymuiad y Credadyn mewn, golwg Ysprydol ar Grist, ym Mhrynedigaeth y Byd. Yn ail Cyngor i'r Meibion ar Merchaid. Yn drydydd Penill Cymmysgedig Cymraeg a Saesnaeg o fawl i Grist.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. (1) by John Thomas, Pentre foelas, (2) by Thos. Edwards, (3) by William Jones, Siopwr Rhôs Llanerchrigog.
[Salesbury Coll.]

476. Tair o GANIADAU Newyddion. I. Myfyrdod y Llongwr, ar y Môr. II. Dau Bennill ar y Taranau. III. Can a gyfansoddwyd ar yr achlysur o adferiad Jechyd ein grasusaf Frenhin Sior y trydydd, 1789.

Trefriw Argraphwyd.

8 pp. The three by Dafydd Thomas.
[Brit. Mus.] [Nat. Lib. of Wales.]

Bodedern.

JOHN ROWLAND (1760).

The history of this press is by no means clear. It is certain that books were printed there in the year 1760, *e.g.*, the following:—

Agoriadau Datguddiad Creadigath y Nefoedd Gen. I, VIII, V. Ar Angylion y Cerubiad a'r Seraphiad Ex. 37, 7, 8, 9. V Eia y 37, 16. Gen. 1, 19. Ysbryd Duw yn ymsymyd ar y Dyfroedd Ordinhad yr haul ar Lleud y ser ar goleuni ar Tywyllwch y Trydydd Sgrifeniad o waith yr Awdwr Argraphwyd yn Modedern yn y Flwyddyn 1760 Ac ar werth yn amryw o fanau Ynghymru a Lloeger.

A reference to this book appears in a note on a ballad (No. 477) quoted below. At least two other books were printed at Bodedern, viz., Yr Ymarfer o Lonyddwch, by George Webb, which has the imprint "Argraphwyd ym Modedern yn Sir Fon, gan John Rowland tros Ellis Jones" and "Rhai Hymnau A Gasclwyd ynghyd Er Anogaeth, a diddanwch Teulu Sion". Argraphwyd 'Modedern yn Sir-Fon, gan John Rowland: tros, Richard Jones a John Roberts. At the end of this book there is a notice that John Roberts, of Holyhead, intended to issue a new and enlarged edition of Y Cywir Ddychwelwr, and also the following note by the printer, John Rowland:—

I Mae'r Printiwr Llyfr bychan hwn, yn dymuno ar bawb ac sydd yn chwennych yn dda i Sion Gofio am dano ef bob amser yn eu Gweddi hwy I dalu diolch i Dduw am bob peth ag wnaeth yr Arglwydd drosto ef, ac i gael Jawn dyscaldiaeth yn y Scrythrau gan yr Yspryd Glân; Trwy Waed Jesu Grist, Ac ir Arglwydd fod Mor Raslon ai gadw ef yn y Ffordd hono, dros byth Amen, Amen.

The press seems to have been moved to Bala in 1761 (see below p. 157).

Several ballads issued from this press have no imprint so that it is not possible to say whether they were actually printed at Bodedern or Bala.

The type used in the Bodedern press is the same as that used in the Bala press, but it is quite different from the type of the Holyhead press owned by Lewis Morris in 1735. Some light is thrown on this matter by the letters which passed between William Morris and his brother Lewis. In a letter dated Nov. 7th, 1760, William encloses a paper printed at Bodedern by a lame man who kept school there, who was, he says, a native of Cardiganshire. This undoubtedly refers to John Rowland, whose name appears on the Bodedern and Bala books. In a letter written in January 1762, William says that the printer had been to see the press owned by Lewis Morris but that he thought the type too large, "small pica sydd arno fo eisiau, fe bryn y gwaith coed a cherrig a haearn os y chwi ai gwerth heb y llythyrenna, ac y mae yn dymuno cael gwybod beth a gymerwch am dani. Mae o yn dywedyd y ca fo un newydd danlliw am ddeuddeg punt. Diamau fod llawer o bethau, ac nid ychydig, wedi colli a thorri wrth eu symmud o'r naill fan i'r llall er's gwel nag ugein mlynedd". On William's death in 1763, Lewis Morris asks his brother-in-law, Owen Davies, to arrange for the removal of the press to Aberystwyth. It has been stated (*Dafydd Jones o Drefriw*, by Rev. O. Gaianydd Williams, 1907) that Lewis Morris's press afterwards became the property of David Jones, Trefriw, and there is undoubtedly a similarity between the type used in both presses, but the type used at Bodedern was quite different.

477. Dwy o Ddewisol GERDDI Yn Gyntaf, Dechreu Cerdd ar Leseni-meistres o Goffadwriaeth am Grace Williams or Ty yn y Llan Aber

Yr ail Hanes Gwr ar i Gla-wely o Glefyd Marwoleth yr hwn adawodd i anwyl Ferch yn gyd Ysucutores ai Mam, Ai Mam drwy dwyll Satan a Laddodd'r Eneth o herwydd y Pywer fel y daeth Yspryd yr Eneth i Wirio'r Waithred'

Argraphwyd ym Modedern yn Sir Fon gan Iohn Rowland.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Hugh Jones.

At the end is the following announcement:—"This is to Acquaint the Publick that a Book called the Acoriadau Datguddiad Wrote by Thomas Williams of Tal y Bont near Bangor and Printed upon this new Tipe Will come out of the Print with Speed.'

[G.]

M. 344.

478. Dwy o Ddewisol GERDDI Yn Gyntaf, Gyngor Wraig y Ty i'w Gwr am iddo beudio fod yn Ofer ar Hitting-Tingcer yr ail, ynghylch y Ryfel rhyng Ffrans a Lloeger ar y Mesur a Elwir y dydd cyntaf o Awst neu first of August

JESUS is the SAVIOUR of MEN.

Argraphwyd ym Modedern yn Sir Fon gan Iohn Rowland. Dechreu Gerdd Wraig y Ty.

8 pp. (1) Anonymous, (2) ending—"Ellis Roberts ai Caut u John Edwards ar hitting Dingcar"

[G.]

M. 343.

479. TAIR O GERDDI NEWYDDION Yn Gyntaf Cerdd ar ddyll ymddiddan rhwng y byw a,r marw, sef Esqr. Williams or Garnedd wen yn sir flint a'i fab ar y Mesur a elwir Diniweidrwydd yn ail Esampl Ofnadwy ynghylch Gwr Ifangc o Blwy'r Mwmwls yn Sir Forganwg a laddodd ei Dad a'i Fam mewn modd Dychrynadwy; ar y Mesus a elwir conceit y gaptain morgan yn Drydedd Cerdd o ymddiddan rhwng Cwr Ifangc ai Gariad ar London Prentice'

Argraphwyd ym Modedarn yn Sir Fon gan John Rowland tros, Lowri Parry.

8 pp. (1) by Hugh Lloyd y Gwydd, (2) by Lowry Parry.

The last verse of the first ballad gives the date of printing:—

"Oed ei Harglwydd Llywydd Llawen
un mil Saith Gant ac union Drigian
pan brintied hyn o Sampl angri
na ddel byth moi bath hi Gymru."

[G]

M. 342.

Bala.

JOHN ROWLAND (1761-1762).

John Rowland seems to have left Bodedern for Bala in 1760 or 1761, for in the latter year he printed at least three books in Bala. He also printed books there in 1762 and perhaps for a year or two afterwards. Many of his books are undated so that it is difficult to know when he actually gave up printing.

It is clear, however, that Rowlands was misled in his Bibliography with regard to the date of some of the books, as he places one of them as early as 1748 (p. 416) and another as late as 1776 (p. 575). In both these instances he was wrong as neither of the books he refers to was dated.

480. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf; Hanes fel y tyfodd ymrafael mawr yng nghymru, rhwng dau wr Bonheddig anrhydeddys un Cymro ganedigol o'n Gwlad ni; a elwir yn gyffredin Sr. John yr Haidd neu Gwrw: a'r llall Gwâg ymdeithydd o wledydd pellenig tros y Môr a elwir Morgan Rondol, yn Gomeraeg; Ag yn Saesonaeg Tea, yr hwn a geisiodd draws fyned yn Farchog yn lle Sr. John: iw chanu ar 'Hittin Dingcer. Yn ail Cerdd newydd i annerch Owen Jones o Gaer Gybi Oddi wrth ei hên ffrynd John Morris, yr hwn aeth yn un o Filitia Sir Ddimbech: iw chanu ar ffarwel Brydain.

Argraphwyd yn y Bala gan John Rowland, 1761.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Hugh Jones.
[G.] [D.]

M. 397.

481. DWY O GERDDI NEWYDDION Un o waith Jonathan Hughs o Langollen i Ferch a daflodd i Phlentyn i Ddyfrdwy iw Chanu ar Gwel yr Adeilad. 1761.

Yr ail yngylch Cwypm Dŷn in Chanu ar Frynniau'r Jwerddon.

Argraphwyd yn y Bala gan John Rowland Tros Thomas Roberts

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by Thomas Roberts.
[G.]

M. 396.

482. DWY O GERDDI NEWYDDION Yn Gyntaf Cerdd newydd neu chydig o Grybwylliad am y mawr demestl neu y Rhyfel presennol y mae Gwyr Yspañ yn ei ddarparu in Herbyn,

gyda rhybydd i wyr Lloegr alw ar Dduw iw Chanu a'r Amorilys.

Yn ail Cerdd fel y darfu ir Anrhydeddus Farchog sef Sion yr Haidd ai Ewyllyswyr da gyfodi yn erbyn y Traws feddianwr sef Morgan Rondol, ac ar ychydig o amser ei ddinistrof ef ai Ganlynwyr iw chanu ar Barnad Mwngc.

Argraphwyd yn y Bala gan John Rowland yn Chwefror 1762. Tros Thomas Marc

8 pp. (1) Anonymous, (2) By Hugh Jones.
[G.]

M. 398.

483. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn gyntaf Ystyriathau ynghych diwedd Amser neu'r Dychrynadwy Arwyddion, a Ryvfeddodau a fydd yn y dydd diweddfaf : gwedi i gymeryd allen o amriw fannau o'r Yscrthyrau Sanctaidd : sef y Dychrŷn a fydd ir anuwiolion weled Diben pob pèth, a mawr Orfoledd y eyfiawn yn y Nefoedd. Yn Ail Cerdd Tros Wraig aedd yn Diodde caethiwed a Carchar, gan ei gwr ei hynnan iw chanu ar y Dŏn y Ceiliog Du.

Argraphwyd yn Bala gan John Rowland tros William Davis.

8 pp. (1) and (2) by Hugh Jones, Llangwm.

After the second ballad there are four verses by the printer, "Dymyniant y'r Argraphwr at y Cymru", from which it appears that this was one of his first publications at Bala. This is catalogued under the year 1777 in Llyfryddiaeth y Cymry.

[D.]

484. Dwy o GERDDI Newyddion I Ynghylch Ballchder y Gwyr Mawr, ynghud ar Saeson i hudo a Difetha 'r Cymru ar Fesur a elwir Hun Gwen-llian. II Omdiddan rhwng Tafarnwr ar Siopwr ar Fesur a elwyr Hutyn Dincer.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis y Cowper. Woodcut of two birds on Title Page. No imprint, but it is clear from the type that it was printed at the Bala or Bodedern press.

[D.]

485. Dwy o Gerddi Newyddion I o Fawl i Falisia Sir Fon ar Ffansi'r Milwr II Chydig o Benillion ar Frenndwyd y Frenhines o Gwunfan gwr am wenyn oedd yn rws i Du mewn Ceubren ac i ddysdyru'r Llid ar ai dygodd liw nos.

Argraphwyd yn y Bala.

8 pp. Both by Ellis Roberts. The imprint on p. 8. Woodcut on Title page of man smoking long churchwarden pipe.

[Salesbury Coll.], [D.]

486. Tair o GERDDI Newyddion I Cerdd ar ystyriaeth am grefydd wirioneddol yn Jesu Grist yw chanu ar wel'r Dailad II O ymddiddanion rhwng y mr tir ar tenant 'yw chanu ar sweet Basion neu gynset gwyrdyfi III Cyffes gwraig y tenant wedi tori fyny yw chanu ar ffarwel trefaldwyn.

Argraphwyd yn y Bala gan J. R.

8 pp. (1) and (3) by Thomas Edwards, (2) Anonymous. Woodcut at end.

[D.]

487. Tair o GERDDI Newyddion Yn Gyntaf Cerdd yn Dangos pa belled y mae Dyn wedi Serthio oddiwrth Râs Duw ynghydar inawr Drigaredd ac sydd gan Grist tu ag at y fâth Greaduriaid mewn Pechod iw Chanu ar Fryniau'r Jwerddon. Yn ail Cerdd yn rhoi Hanes Lundain iw Chanu ar Hên Don Y drydydd Cerdd ydiw Dirifau'r Dreth yn amser y Frenhines Ann ynghlych 1708 iw Chanu ar Wiliam Crismond.

Argraphwyd yn y Bala gan John Rowland Tros Thomas Rowlant.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Ellis ap Ellis, (3) by Richard Llwyd o'r plas Meini yn Festiniog.

[U.C.W.], [D.]

Machynlleth.

TITUS EVANS (1789-1793).

In his Cambrian Bibliography, Rowlands notes a book issued by Titus Evans from his press at Machynlleth in 1787. An entry of the same book, however, appears under the year 1789, and it is possible that an error in transcription has occurred. At any rate Titus Evans does not seem to have printed anything in 1788. In 1789 he printed the following book: *Caniadau Preswylwyr y Graig: Sef Ychydig Hymnau* etc, gan John Williams, Aberystwith. Machynlleth Argraphwyd tros yr Awdwr, ag ar werth yno gan Titus Evans. Pris dwy geiniog. M D CC LXXXIX.

The last book attributed to him is *Athrawiaeth y Drindod Mewn Tair Pregeth* etc., which was issued in 1793. Rowlands says that Titus Evans was an excise officer, that he was dismissed from his office, and that on the death of his wife he and his children emigrated to America, leaving his apprentice, Edward Pritchard, to carry on the printing business. Mr. Edward Rees, Machynlleth, in an article on *Llyfryddiaeth Machynlleth* in the *Geninen* for January 1908, shows that Evans' wife was buried on April 6th, 1793. The first book attributed to Pritchard (see No. 491 below) if Rowlands is correct, was published in 1795, therefore there is a gap of two years to be accounted for. It now appears that Titus Evans did not immediately emigrate to America, but opened a printing establishment in Barmouth, where he was settled in 1794 (see No. 494 below).

488. Can ar y testyn o Fedydd, mewn Attebiad i eiddo y Parchedig B. Francis: ac mewn Amddiffyniad i hawl Babanod i'r Ordinhad. Gan y Parchedig B. Evans.

Machynlleth: Argraphwyd gan T. Evans. 1790.

This title is taken from Rowlands' *Bibliography*, p. 650, and it is apparently an answer to a ballad on the same subject by B. Francis, printed at Carmarthen.

489. Can ar y Testun o FEDYDD, Mewn Attebiad i Eiddo Un Dafydd Wiliam, (fel y tebygir) yr hwn a wnaeth gan o enllib ar y Parchedig B. Evans, Dan rith o attebiad i'w lyfr ef ar yr un testun, gan haeru fel y Pab, fod ei drefn ef yn anffaeledig, heb un sail ysgrythurol yn ei holl waith, ond adeiliad o goed a gwair a sofr a gaiff ei losgi ryw ddydd. Wedi i'r holl blaid wrthwynebol fethu a rhoddi attebiad teg i'n hawdwr, nid oedd dim i'w wneuthur ond eilio Baledau, mewn ffordd o wawd a dirmyg; o herwydd hyn nid wyf yn gweled yn beth anghymwys, yn ol cyngor Solomon, i ateb yr Ynfyd

yn ol ei ynfydrwydd, rhag iddo fod yn ddoeth yn ei olwg ei hun. Diar. xxvi. 5. Anwylyd, na chredwch bob Yspryd. eithr profwch yr Ysprydoedd ai o Dduw y maent. I. Ioan, iv. i. Mi fyddaf yn Dduw i ti, ac i'th had ar dy ol di. Gen, xvii. 7. I chwi mae'r addewyd ac i'ch Plant. Act. ii. 39. Gadewch i Blant Bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attaf Fi. Mat. xix. 14.

Machynlleth: Argraphwyd 1791.

8 pp. Anonymous. This is an answer to a ballad written by Dafydd William on Infant Baptism.

The number of controversial pamphlets on the subject of Baptism in Welsh is very extensive. In the nature of things it is to be expected that owing to the tenets of the Baptist denomination the mere statement of its position on the question of Baptism produces a literature which is mildly controversial. Occasionally indiscreet partisans rush into a fray, and we get a series of pamphlets following one another in quick succession. The controversy of 1788-1791 with which this ballad deals was one of the most famous, and is particularly interesting as it produced a crop of ballads.

In 1788 the Rev. Benjamin Evans, Y Drewen, published *Llythyrâu at Gyfaill ar y Pwngc o Fedydd*. In the preface to this book he states that it was written at the request of a friend to combat the views expressed in the translation of a work by Samuel Wilson. The book referred to *Llawlyfr Ysgrythyrol, neu Ddarluniad Eglur o'r Ordinhad o Fedydd* was printed in 1785. The translator of this work could, with equal truth, retort that several pamphlets advocating Infant Baptism had been published at Trefeca and Carmarthen, before the issue of his work. Benjamin Evans's book contained many references to the Baptists which were bound to cause irritation, and it is worthy of note that he omitted these objectionable references in the second edition of the book in 1789.

In 1789 the Rev. William Richards, of Lynn, on behalf of the Baptists, wrote a book called *Athrawiaeth Bedydd Dwfr yn cael ei hamddiffyn*, and another book was also issued by Ioan Rhys in the same interest. In January 1790, the Rev. B. Francis, of Horsley, a celebrated Baptist divine and hymn-writer, wrote a ballad on the same subject, which was printed at Carmarthen. This was answered by the Rev. B. Evans in a ballad issued at Machynlleth in 1790 (see No. 488). It also appears that Dafydd Wiliam, the Baptist poet, took part in the fray, to be answered in due course by the anonymous writer whose contribution is here catalogued (see Nos. 553-4).

[J. D. Lewis Coll.]

490. Dwy o GERDDI Newyddion: Y Gyntaf. Yn rhoi ychydig o hanes am y gwrthryfel a fu rhwng Brenin Ffraingc a'i deyrnas ei hun, ac y torrasant ei ben ef; ac ymhellach y modd y maent yn sychedu am waed yr hen Frytaniaid; ond gobeithio y tagant o syched yn gyntaf, ac na chant mo'u

hewyllys arnom ni. Duw a safo gyd a Brenin George y III ydd. ac Eglwys Loegr: Yr Ail. Am gwymp Dyn yn yr Adda cyntaf, a'i gyfodiad yn yr Ail.

Machynlleth: Argraphwyd gan T. Evans. 1793.

8 pp. (1) By Richard Roberts, baledwr, (2) Anonymous. At the end the words "Pris Ceiniog." Many of the ballads were sold for a half-penny. In addition to what has been said above as to Titus Evans, it may be mentioned that he was engaged in selling books at Machynlleth as early as 1779, as his name appears on the imprint of an almanac of that date, but there is no evidence that he started printing before 1789.

[D.]

EDWARD PRITCHARD (1795-1805).

As mentioned above, Pritchard is said to have served his apprenticeship with Titus Evans at Machynlleth, and to have afterwards acquired the business. The last book attributed to him was printed in 1804, but there is an allusion to him in a Welsh almanac, *Cyfaill Taerdd* for the year 1805, which was issued, of course, late in 1804. The publisher of this almanac, which was printed in Dublin, suffered from the piratical tendencies of Pritchard and Ishmael Davies, of Trefriw, and at the end of the almanac he has printed the following lines:

Yn Nhrefryw bydd digon, o ddarnau cyfeillion; Gan Ismael ai weision, yn llwydion eu llyn; a Prichard, Machynlleth, sy'n hwylio mor helaeth, i dwyllo ei gym' dogaeath, yn ddygyn.

In spite of this protest, and of many others made by the long-suffering Roberts of Holyhead, the almanacs continued to be pirated by printers in the smaller Welsh towns, down to the year 1830.

491. Tair Gerdd Newydd. Tra rhagorol. I. Cerdd o Galondid i'r Milwyr Gwladychaid yr ydys yn codi yn y deyrnas hon i gadw'r Porthladdoedd, pa rai a elwir yn gyffredin Militia neu'r Train Band. II. Myfyrdod Duwiol rhwng Dyn ac ef ei hun cyn dydd ar ei wely. III. Ymddiddan rhwng hen Wr, a Llanc ieuangc oedd yn myned i garu: bob yn ail bennill.

Machynlleth, Argraphwyd gan E. Prichard. 1795.

This title is taken from Rowlands' *Cambrian Bibliography*, p. 695.

492. DWY GERDD, RAGOROL Y Gyntaf Dammeg y Goludog a Lazarus wedi ei chymmyrd allan o'r Unfed Bennod ar Bymtheg o St. Luc.

Yr ail Ymddiddan hynod rhwng Dyn ar Ehedydd
Prichard Argraphydd Machynlleth.

8 pp. Two woodcuts on title. Two ballads, both anonymous.
[G.] M. 406.

---

493. Tair o Gerddi. Y cyntaf Clod i'r Cymry gwyr Sir Benfro am gymeryd y Rheibus Elynion Cythreulig ysglyfyddwyr mileinig sef Ffrancod pan diriasant yn Abergwaen. Yn ail diolch i Dduw am y rhydd-did a gafodd Lloegr i ymladd a'r Spaniards a'u gorthrechu a chymeryd eu Llongau ar y mor, gan y Llywydd Arglwydd Jervis. Yn drydydd Hymn.

Machynlleth, Argraphwyd E. P.

The above title is taken from Rowlands' *Cambrian Bibliography* p. 710.

Barmouth.**T. EVANS (1794).**

It is almost certain, from a comparison of the type of this press with that of Machynlleth, that the T. Evans who printed books at Barmouth was Titus Evans of Machynlleth.

494. Dwy GERDD Ddiddan; Y Gyntaf, Yn mynegi taeogrwydd un o Blant Nabal Wrth wraig weddw dlawd, a ddaeth at ei Ddrws ef i erfyn llettu noswaith. Ei rhyfeddol Waredigaeth hi; a'i druenys Ddiwedd yntau. I'w chanu ar y mesur a elwir, Triban ar ei Hyd. Yr Ail Yn cynwys Cyngor difrifol i Bobl Iufaingc ynghylch newid ei cyflwr. I'w chanu ar, Hûn Gwenllian.

Bermo, Argraphwyd gan T. Evans.

8 pp. Both anonymous. There are also two stanzas on p. 4 and an englyn on p. 8.

[D.]

495. Tair CERDD; Newydd ar y testyneu canlynol. Y Gyntaf Yn gosod allan wroldeb, ffyddlondeb, a Llwyddiant Y Duke, o York yn y Rhyfeloedd presenol. Yr Ail Yn rhoddi byrr hanes o'r Frwydur, ddigyffelib honno a ymladdwyd ar y Môr y Dydd cyntaf o Fehefin, 1794 yn yr hon y gorchfygwud y French gan Admiral Lord Howe, Yn Drydydd Cwyn, a chyngor Merch Ifangc a hudwyd i warth gan ryw remmwith, enw yr hwn ellwch weled os bydd wiw gennych ddarllen y gerdd.

Bermo, Argraphwyd gan T. Evans.

8 pp. The first two by R. Roberts of Llanor, Lleyn, the third by D. Jones of Ruabon.

[M.]

M. 378.

Carnarvon.

T. ROBERTS (1797-1811).

A very full account of this printer is given by Rowlands in the *Cambrian Bibliography*, pp. 704-5. He did not always affix a date to his productions, so that it is not possible to say whether they were issued before 1801 or after that date. In 1798 he issued a small pamphlet of 22 pages entitled *Traethawd am y Farn Ddiweddaf neu Ymddattodiad pob peth: . . . . . Ynghyd â Chân ar yr unrhyw Destun* by Zacheus Davies. This was probably the first time that the popular song *Can am y Farn Ddiweddaf* was published.

496. CAROL, AR CONCEIT GWYR Y GOGLEDD. Gan E. Jones.

Caernarfon: Argraphwyd, gan T. Roberts. 1797.

8 pp. E. Jones was Edward Jones of Maesyplwm.

[G.]

M. 407.

497. CAROL, ar Conceit Gwyr y Gogledd. Gan Evan Owens, Bardd: Llanberis. Luc., II, 11.

Caernarfon: Argraphwyd, gan T. Roberts, 1798.

8 pp. [Brit. Mus.]

498. CERDD NEWYDD, Mewn ffordd o ystyriaeth am lawer o Bobl a aeth i farw trwy'r Gwnn a'r Cleddau. Ar y Mesur a elwir Ffansî'r Milwr. Ynghyd â DAU BENNILL o GWYNFAN GWR IFANGC AM EI GARIAD. Ar y Mesur a elwir Trumpet tune. At ba un y chwanegwyd ymhellach HOLIAD ar y Pedwar Mesur ar Hugain.

Carnarfon Argraphwyd gan T. Roberts. 1800.

8 pp. On reverse of title "Yr Egwyddor Gymraeg". (1) By Robert Roberts, (2) Anon, (3) by Jeuan, Fardd Du.

[G.]

M. 410.

499. Dwy GERDD Ymddiddan. Y Cyntaf Mewn dull o Ymddiddan rhwng y Cybydd, neu Ddyn anystyriol a'r Angau; Y Dyn yn deisyf cael ychwaneg o Amser yn ei henaint i edifarhau, o herwydd iddo fwrw holl flodau ei Amser mewn pob math o gybydd-dod a thrais, ac eilunaddoliaeth; Yr Angau, ar ol ymddiddan ychydig ag ef yn ei dorri i lawr yn ddisymwth, fel Pren a ddygo ffrwyth drwg, yr hwn a

deflir yn Tân. Yr Ail yn dangos Dull Cyflwr Dyn anedifeiriol
ar ei glâf Wely yn Awr Angau.

Caernarfon: Argraphwyd gan T. Roberts.

8 pp. Anonymous, and without date.

[D.]

500. DWY GERDD NEWYDD: Y GYNTAF MEWN FFORDD O
GYNGOR, &c.

YR AIL. YMDDIDDAN RHWNG GWR IEUANGC A'I GARIAD.

CAERNARVON: Argraphwyd gan T. Roberts.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) Anonymous.

[G.]

M. 408.

Trefhedyn.

ISAAC CARTER (1718-1725).

Very little is known about the printing-press set up by Isaac Carter at Tref-hedyn in Cardiganshire. Tref-hedyn is the Welsh name of the portion of Newcastle Emlyn, which lies in Cardiganshire, and it is also called Adpar. Up to the year 1885 it was one of the contributory boroughs of Cardiganshire which elected a member of Parliament for the Cardigan Boroughs. It had a port reeve and Court leet up to 1741 and perhaps later. Besides, the two ballads enumerated below, at least four books seem to have been issued from Carter's press, viz., *Eglurhad o Gatecism Byrraf y Gymansa*, 1719; *Dwysfawr Rym Buchedd Grefyddol*, 1722; *Y Christion Cyffredin*, 1724; and *Annogaeth ddifrifol Gweinidog i'w Blwyfolion*. Of the last we have only seen a fragment of 48 pp., and it may have been printed by Carter at Carmarthen (see *Llyfryddiaeth y Cymry*, 1729, 3), where he seems to have settled from 1725 to 1734. The two ballads described below were the first books printed in Wales. Both are in the Shirburn Castle Collection, purchased by Sir John Williams, Bart., for the National Library of Wales.

501. Cân o Senn iw hên Feistr TOBACCO A Gyfansoddodd Gwasanaethwr Ammodol iddo Gyn't pan dorodd ar ei Ammod ac ef, ynghyd a'r Rhessymmeu paham y deffygiodd yng wasanaeth y Concwerwr beunyddiol hwnnw. Ar hen Dôn ac oedd drigannol yn y Deyrnas hon Lawer Blwyddyn faith Cyn Tirio'r crwydryn ynthi ag a Elwid y Frwynen lās, neu Dan y Coed a Than y Gwydd. Y mae'r 8. sylaf gyntaf o'r breichiau yn groes rowiog o'r draws gyhydedd, a'r berreu'n amlaf yn Cyfochori.

Argraphwyd yn Nhre-Hedyn, gan Isaac Carter yn y Flwyddyn, 1718.

8 pp. This song on Tobacco consists of 14 stanzas of 8 lines each, and ends on p. 6. At the bottom of p. 6 there is a note by Alban Thomas to the following effect:—

“Mae'n dybygol ddyfod or dôn ymma oddiwrth hên fessyr, cynnil Gorchestol, Canmoladwy ymhlith y Cymry Gynt, yr hwn â alwent hwy y Tawdd-gyrch Cadwynog. Ac er mwyn hogi synhwyrau'r deallus a'r ymofyngar, a phrydyddion Ifeinc, mi a chwanegaf Air ar y messyr hwnnw, er Clodfori dyddiau Gwyl Bedr. Nid iw breichiau na Berreu y pennill onid ūn sylaf ymhôb rhan yn hwy na'r Gan uchod.

“Adwyl Beder, deil wybodau,
 Lliwiog Rhodau, llewig Rhydiad
 A da hyder, ũd a hodau,
 Gwyrth cafodau, Gwerth cu fydiad
 Ar y nodau, yn ol Blodau,
 Yr a codau, Ar ei cydiad
 A gweirglodau, yn llawn ysdodau,
 Gwir Ammodau, Gwair a mydiad.

“Y mae'r pennill ymma yn Toddi, yn cyrchy, ag yn Cadwyno, ac a Genir bob yn bedair sylaf mewn amryw ffyrdd heblaw wyneb a Gwrthwyneb. Chwiliad ai Gwypo. Y mae'r Awdyrdod prydyddawl yn caniadhau y estyn neu fyrhau Geirieu yn y Cyfryw fessyron tro na thowyller mo'i hystyriaeth.

“Alban Thomas a'i cant.”

Then follows an Englyn and a further short diatribe against Tobacco.

[Nat. Lib. of Wales.]

502. *Cân ar Fesur Triban ynghylch Cydwybod a'i Chynheddfau.*

Argraphwyd yn Nhre-Hedyn, gan Isaac Carter yn y Flwyddyn, 1718.

8 pp. No Title Page. Imprint at end. A song of 55 stanzas, of 4 lines each, beginning:—

A garo fyw'n ddibryder,
 Mewn Heddwch ac Esmwythder;
 Cadwed ef yn bur ar wân
 Gydwybod lân bob amser.

The last verses are as follows:—

Pan gwnaethpwyd hyn o Ganu,
 Er Rhybudd teg i'r Cymru,
 Mil a Saithgant deunaw mlwydd,
 Oedd oed ein Harglwydd Jesu.
 O'r gofyn Pen a Thafod,
 Pwy luniai'r fath Fyfyrddod
 Un sy'n deisyf yn ddi-far
 Iwch wrando ar Gydwybod.

This little song is bound at the end of a copy of “Cydwybod y cyfaill gorau ar y Ddaear”, a book translated by Theophilus Evans and published in Shrewsbury in 1715.

[Nat. Lib. of Wales.]

Carmarthen.

As far as is known, the first book printed at Carmarthen was "Cyffes Ffydd, wedi ei gosod allan gan Henuriaid a Brodyr amryw gynnulleidfaoedd (wedi eu bedyddio ar Broffes o'u Ffydd) yn Llundain a'r wlad. Wedi ei Gyfieithu gan R.D. Printiedig yng Nghaerfyrddin gan N. Thomas i'r Cyfieithydd, 1721". Another book, called "Pedwar ugain o argoelion o dyfiant, &c.," was also printed by N. Thomas in the same year. As stated on p. 96, it appears that Nicholas Thomas had a printing business at Hereford in 1734 and 1735, but if a note by Gwallter Mechain can be relied upon, he had returned to Carmarthen in 1736, when he printed *Cywydd Marwnad Sion Rhydderch*, by Jenkin Thomas. (Gwaith Gwallter Mechain II, 307.) The last book attributed to his press is "*Llaeth Ysprydol*", which he printed at Carmarthen in 1739. On comparing this book with some of those printed previous to 1734 we find that he used the same font and the same ornaments as in his earlier books, *e.g.*, the tail-piece at the end of *Llaeth Ysprydol*, 1739, may also be seen in *Golwg ar y Byd*, 1725, p. 366. The tail-piece at the end of *Histori Pelagius*, printed at Hereford in 1735, also occurs in some of the books printed by Nicholas Thomas at Carmarthen. Nicholas Thomas was succeeded by Samuel Lewis, who printed books from 1743 to 1746, and he in turn was succeeded by Evan Powell. The connection between all these printers can be proved by the ornaments and tail-pieces they used. Lewis also procured some of the ornaments for initial letters used by Isaac Carter.

NICHOLAS THOMAS (1721-1739).

503. Gair i Gymru sef, Llyfr bychan yn cynwys cân yn amryw ranneu, ar achos y Pla yn ffrainge yn y fl. 1720, 1721. Luc. 13, 2-7.

Printiedig yng Nghaerfyrddin gan Nicholas Thomas, 1722.

16 pp. We have already noted two ballads on the subject of the Plague in France in 1720 and 1721, viz., Nos. 42 and 44. This ballad is inserted on the authority of a note by the late Rev. Owen Jones, B.A., in *Byegones*, Jan. 20th, 1897.

504. Dwy Gan Newydd. 1. Yn rhoddi Hanes o'r modd y bu i Ladron gwaedlyd ladd Gweision Gŵr Bonheddig, yn ddiweddar yn Sir y Mwythig, y rhai wrth wiliad a chadw Yd eu Mheistr yn ei Ysgybor a gollasant eu Bywyd eu hunain. 2. Cwynfannus Achwyniad Merch mewn gwth o Oedran am ei Ffolineb hi, yn gwrthod pan gallasai hi gael, eithr yn awr mewn Anobaith, gan ddeall nad gwiw iddi ddisgwyl am y fath Gynnigion yn awr ar a wrthododd hi gynt.

Argraphwyd yng Nghaerfyrddin gan Nicolas Thomas,
1723.

8 pp. (1) By Dafydd Tomas, (2) Anonymus.
[G.]

M. 334.

EVAN POWELL (1757-1765).

This printer flourished between 1757 and 1765, but it is not known when he began printing nor when he died. His imprint may be seen on a book called "Hir Einioes ac Jechyd i Ddyn ac Anifail" in the following form "Caerfyrddin: Argraphwyd gan Ev. Powell, yn Heol-y-Prior. M.DCC.XLII."

The date is probably a misprint for M.DCC.LXII, as it is very unlikely that if he started business as early as 1742, no less than fifteen years should have elapsed before he issued another book with his imprint.

It is possible, however, that he issued the 1752 edition of *Canwyll y Cymru*, for the ornament on the ninth page of this book was frequently used by Powell in later years. In his article on Vicar Prichard (*Cymmrodor*, xiii, p. 31) Mr. Ballinger mentions an Evan Powell, son of Christmas Powell, baptized at Carmarthen in 1730, and also a person of the same name buried there in 1772. These two entries may refer to the printer, but if so he could hardly have started in business as early as 1752, and the 1742 imprint must have been a mistake. Some of the ornaments used by S. Lewis were also used by Powell. This rather points to the conclusion that there was a printer who succeeded to Lewis's business and afterwards handed it on to Powell.

505. Can Ynghylch y SEREN Gynffonnog.

Argraphwyd yng Nghaerfyrddin gan Evan Powell tros
Thomas Roberts yn y Flwyddyn. 1757.

4 pp. 15 stanzas. No author's name. Rough woodcut of comet and stars on Title Page, and printer's ornament on p. 4. This ballad shews the fear caused by the appearance of the comet. [D.]

506. MARWNAD, Ar Farwolaeth Ddychrynlyd, 17. o
Ddnyion; A gafas eu Diwedd gan Dan gwyllt yng waith
glo'r wern fraith, gerllaw Castell Nedd yn Sir Forganwg.

4 pp. The author was Ben Simon, a poet and copier of Welsh MSS. This early colliery disaster took place on the 24th May, 1758. The names of all those killed are given in the ballad, as well as other particulars:—

Dymma'r Hanes fel y cefais,
Pan y cenais hyn ar goedd,
Oddiwrth Forgan Harri gwiwlan,
A fu'n datgan fel yr oedd,
Yn Llyn y Tarw o'r Hewl Newydd,
Yngwych gaerydd Castell Nedd.

The ballad was probably printed by Evan Powell at Carmarthen. In all likelihood it is the earliest ballad written on the occasion of a colliery explosion; in later times a common theme of the ballad singers. [D.]

507. CERDD NEWYDD yn gosod allan Hanes Cenedl yr Juddewon hyd Ddinistr CAERSALEM ynghyd a hanes Neulltuol am y pethau dychrynlyd ac ofnadwy a ddigwyddodd yn Ninistr Jerusalem, gan Titus Vespasian allan o Josephus ac Eusebius.

Argraphwyd yng Nghaerfyrddin gan Evan Powell tros Benjamin Simon Arwydd-fardd 1759.

4 pp. Woodcut of man with lantern, and a church in the background. Tailpiece at end. Twenty stanzas. [Nat. Lib. of Wales.]

508. CAROL, ANOGOL GYNIGIAD, AR FRYDAIN HYFRYDOL ERFYNNIAD; 'Mgydio'n G'lwmm i gadw'n Gwlad o law'r ffarn-gwn Uffern-gâd, Unaid Brytaniaid hoenys, o'r Galon a'r gilydd trwy'r Ynys, Mewn un Fyddin jawn foddus, i gadw'n Brô gyda brÿs. Yr Araith wiw lânwaith a luniwyd, a'r Gân wir gynil a gafwyd 'Trwy Reswm llawn R-s-r Llwyd parchedig pur jach ydwyd. Y Blaen Ymadrodd gan Yr Argraphydd.

Argraphwyd yng NGAERFYRDDIN gan EVAN POWELL, tros THOMAS WILLIAM o *Blwyf Ystrad-gunles*, 1759.

4 pp. The imprint at the end of the fourth page. The above description in rough verse was written by the printer, Evan Powell, who frequently inserted verses of his own composition in the books he printed. The author appears to have been one Rosser Llwyd. [D.]

509. DWY o GERDDI DUWIOL: Y Gyntaf Yn dangos amryw Lygredigaethau'r Oes hon: ynghyd a Deisyfiad, a'r i Deyrnas Crist i ddyfod ar frys, ac efo i Lywodraethu arnom. Yr Ail Ar gyffelyb i'r un Testyn, Megis Newyddion rhagorol yn perthyn i Deyrnas newydd. Gan Watkin Dafydd. Yn wir yr wyf yn dyfod ar frys. Amen. Yn wir tyred Arglwydd Jesu. Dad. 22, 20. Canaf am Drugaredd a Barn. Psal. 101, 1.

Caerfyrddin Argraphwyd dros Thomas Phillip gan E. Powell, 1759.

8 pp. Both by Watkin Dafydd. Ornaments on pp. 2, 6, 7 and 8. The first ballad contains twenty-one verses of eight lines each,

the last line of each verse being "Duw deued dy deyrnas i'm". There are two englynion on p. 6. The second ballad occupies pp. 7 and 8, and begins:—

"Dos o Lythyr bach gan draethu,
Hyn o Newydd bráf trwy Gymru,
Am Deyrnas newydd wen Jehofa,
Ni ddaeth gwell niws erioed i Europa.

And ends:—

"A'r orchgudd len a waiodd Rhufen,
A'i Mowntipacs a'n kannwyll frwynen."

[Wrtydyn] [Mr. D. Lleufer Thomas has a copy and has communicated the above information.]

510. Dwy o Gerddi Newyddion Perthynasol i'r Amser. Y gyntaf am yr HAF SYCH, yn y Flwyddyn 1762. Yr Ail, ymherthynas i'r HEDDWCH, Rhwng Lloegr, Ffrainc, Spain, Portugal. Gan ddymuned ei fod er Llës, ac Anrhydedd i'n Gwlad ein hunain. Ynghyd a'r D'roganiad am y Flwyddyn 1763. O Gyfansoddiad Thomas Roberts, o Lanllyfni yn Sir Gaernarfon. Rhagfyr 9 fed.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan Evan Powell, yn Heol-y-Prior, 1762, ei bris yw Ceiniog.

8 pp. It is clear that some of the North Wales ballad singers occasionally went to the South Wales fairs, as is proved by the fact that their ballads were printed at Carmarthen and Brecon. [D.]

511. CAN DDUWJOL AR Ddychweliad y MAB AFRADLON NEU Wir ymröad pob cywir Ddychwelwr ar ei Edifeirwch i fyw yn Dduwjol.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan E. POWELL, yn Heol-y-Prior. 1763.

4 pp. A song of 19 verses, composed by Thomas William o'r Mynydd bach near Llandilo-fawr. It was printed for Thomas William, Ystradfellte, who was probably an itinerant ballad singer. [D.]

512. CERDD NEWYDD Yn gossod allan Hanes gyflawn am Fwrdd-dra echryslon, A fu yn ddiweddar o fewn i bedair Milldir i Dre Fynwe Mewn Lle a elwir Pincott. Ar gorph un Mrs. Jones, Gwidw ag oedd yn byw . . . gan un Mary Sanders o Sir Henffordd, . . . oedd yn 18 oed, ac yn Forwyn gyd a'r Widw: . . . gwybod fod Aur ac Arian dan glô gan ei Mistress, . . . phawb o'r Tŷ, allan wrth y Cynhauaf, onid hwy . . . dwy; hi ddarfu a'i Mistress, . . . ac a gymmerodd . . . y Cig oedd newydd hogi, ac a'i harchollodd . . . dwy o

ddautu ei gwddf nes ei lladd yn farw, . . . aeth at y Drws lle 'roedd yr Arian, ac a'i . . . oddi ar y bachau, torrodd y Clouon ac yst . . . dri ugain Punt a phedair o'r Ty; ac wed'yn . . . Maes at y gweithwyr; pan ddaethant i mewn . . . cawsant y wraig yn gorwedd yn ei gwaed! a . . . y Forwyn a rhoddwyd hi yngharchar, yn Nhre . . . . . lle barnwyd hi'n gyfiawn i'w chrogi, a'i llosgi . . . fuleindra. Mawrth, 23. 1764.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan E. Powell, yn Heol . . . . . Tros T. Williams, 1764.

4 pp. By E. Powell. This book has been badly cut by the binder [Wrtydyn].

513. CAN YNGHYLCH DYDD Y FARN: Lle dangosir mewn rhan dded-wyddwch y Duwiol, a thrueni yr Anuwiol yn y Byd a ddaw: Ynghyd A Chyngor i fyw'n Dduwiol yn y Byd hwn, fel y caffom ein derbyn i ffafr Duw yn y diwedd. [Here follows a verse, 2 Peter iii, 11, and a rude woodcut representing an angel.]

Argraffwyd yng Nghaerfyrddin, gan E. Powell: tros Thomas Wiliam o Blwy Ystrad-gynles.

4 pp. n.d. [D.]

514. CERDD wedi chymmeryd allan o Ganiadau Solomon, sef ychydig o Hanes Crist a'i Eglwys. Can. v. i. Daethym i'm Gardd fy chwaer a'm diweddi, etc.

Argraphwyd yng NGHAEFYRDDIN, gan E. POWELL, yn Heol y Prior, tros Dafydd William, o Landeilo-fach, Sir Forganwg.

The above title is not on a separate Title Page, but occupies the top of p. 1. The "Cerdd" follows and ends at the bottom of p. 3. On page 4 there is a hymn of five verses (4 lines each)—"Hymn ar Mat., 9, 37. Cyfleus iw chanu amser Cynhauaf Medi."

Books printed by Evan Powell in Priory Street, Carmarthen, are recorded in Rowland's *Bibliography* from 1757 to 1764, both inclusive, while one printed in 1762 (Pantycelyn's *Pantheologia*) bears the imprint of Evan and David Powell as printers. The above "Cerdd" seems therefore to have been published between 1757 and 1764. It is not mentioned in any bibliography of Dafydd William. [Communicated by D. Lleufer Thomas, Esq.]

[Lleufer Thomas Collection.]

515. CERDD Am ddwy Fuddugoliaeth hynod a Enillwyd yn ddiweddar ar y FFRANCOD, Y gyntaf gerllaw Minden yn

Westfalia dan Dywysiad Tywysog Ferdinand. A'r Ail wrth Ddinas QUEBECK, yn America dan Dywysiad eu Harweinydd Wolfe. Llê enillwyd y Ddinas a'r Cyfan, a lladdwyd aneirif o'r Ffrancod, a'r Indiaid. Mis Medi 17, ar 18, 1759. Heblaw amryw Ynysoedd a Lleoedd eraill a ennillwyd ar y Ffrancod yr Haf Diweddaf.

Caerfyrddin : Argraphwyd, ac a Gyfansoddwyd ar fessur Cerdd, gan Evan Powell yn Heol-y-Prior.

4 pp. A song of 21 verses celebrating the victories of Minden and Quebec.
[Cardiff Free Lib.]

516. RHAI LLOFFION o fyfyrdodau GWR TYWYLL Wrth dramwy trwy Anialwch Arabia, tu a'r Ganaan Nefol : O Gyfansoddiad y Gwr ei hun, Sef y Parchedig Mr. Christmas Samuel, Gweinidog y Pant-teg. Ynghyd a Rhai Ystyriaethau ar y Pedwar Peth diweddaf. Sef, Angau, a Barn, Nef, ac Uffern. Gan un yn perthyn i'r Eglwys honno.

Caerfyrddin : Argraffwyd gan E. Powell yn Heol-y-Prior.

8 pp. The first song contains thirty-five stanzas, and begins :
Pan drawodd Moes y Môr Coch
Er maint y rhoch a glywyd,
Aeth Israel trwodd ar Dir sych,
A'r Aiphthiaid gwych a foddwyd

The second consists of twenty stanzas and was written by Thomas Daniel.

[Cardiff Free Lib.]

517. Y MAEN TRAMCWYDD. Neu Ddau Bennill o ymofyniad, mewn perthynas i fatterion ymddadleugar mewn Crefydd. Sef Etholedigaeth, a Gwrtholedigaeth ; ac Ewyllys Rydd. Ynghyd ag Attebiad i'r Gofynion A'r Ddadl Aniben yn Cael ei thrin yn helaeth : mewn ffordd o ddifeinyddiaeth. Gan Evan Thomas, Prydydd a Darllenydd yn Llanarth. Rhu. 5, 18.

Argraphwyd yng Haerfyrddin gan E. Powell.

8 pp. This is the first edition of a song which was at one time very popular. The first two stanzas are in the form of a question as to who amongst the many teachers of religion followed the true tenets. Then comes the answer in ten stanzas by Evan Thomas, or Evan Thomas Rhys as he is best known, in which he condemns the Calvinists root and branch. The ninth verse is omitted in some later editions, but included in *Diliau'r Awen*. The next ballad is an answer to this song by Ifan Dafydd.

[Cardiff Free Lib.]

518. CERDD MEWN FFORDD O ATTEBIAD i'r Gân a Enwyd y MAEN TRAMCWYDD, A'R DDADL ANORPHEN mewn perthynas i *Etholedigaeth, a Gwrthodedigaeth, ac Ewyllys Rydd*, yn cael ei thrin etto yn helaethach, yn gytynol a'r 'Sgrythurau Sanctaidd. Gan Ifan Dafydd o *Lanfair Clydogau*.

Caerfyrddin Argraphwyd gan E. Powell.

8 pp. The Cerdd begins on p. 1, immediately after the Title Page, as follows:—

"I Lawer nawr ysowaeth
Nid yw etholedigaeth
Ond gwawd a gogan."

Imprint at end. This song was written in answer to one composed by Ifan Tomos Rhys, of Llanarth.

[D. Lleufer Thomas Collection.] [Cardiff Free Lib.]

RHYS THOMAS (1760-1764).

Rhys Thomas appears to have started his printing business in Carmarthen in 1760. In 1763 he published some books jointly with John Ross, but removed in 1764 to Llandovery, whence he migrated to Cowbridge in 1771 and died there.

519. TIR ANGOF Wedi ei osod allan trwy Gyffelybjaeth GWELY.

CAERFYRDDIN: Argraphwyd gan RHYS TOMAS yn Heol Awst, 1760.

4 pp. Imprint at end. A song of 30 verses written by John Morgan. [D.]

520. Coffadwriaeth o'r HAF-SYCH Yn y Flwyddyn 1762. Wedi ei osod allan ar fesur Cerdd, gan Dafydd William, o Landeilo Tal y Bont, yn Sir Forganwg.

Argraphwyd gan R. Tomos, tros E. W.

8 pp. Twenty-five stanzas only. Imprint at foot of p. 8, but it does not state where the song was printed by Rees Thomas.

[D.]

521. Can Newydd yn Dangos nad yw cystuddiau'r holl greadigaeth i'w gyfflybu i Ddiodefaint CRIST, ynghyd a chyfflybu calon dŷn i Long yn dwyn trysorau iw chanu ar y mefur Anhawdd i ymadel.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan Rhys Tomas.

8 pp. The above title is printed at the top of page 1, and underneath it the "Can" begins. Thomas Roberts was the author.

Though undated this again must have been published not later than 1764, as in that year Rhys Thomas seems to have removed from Carmarthen to Llandovery, whence he removed in 1771 to Cowbridge. The author's name and imprint are on p. 8.
[Lleufer Thomas Coll.]

JOHN ROSS (1763-1807).

John Ross died in October, 1807, at the age of 78 (communication from Rev. D. E. Jenkins), therefore, he was born about 1729. He lays great stress in his advertisements on the fact that he was the only printer in those parts (*i.e.*, near Carmarthen), properly apprenticed to the printing-trade. The work he turned out was vastly superior to any previously done in the Principality. During the course of his long career he printed a very large number of books, some of which, such as the various editions of the Bible, are very bulky. Though not a Welshman he seems to have learnt the language. Both as a printer and publisher he stands head and shoulders above all his contemporaries in Wales during the eighteenth century. Some further details with regard to him will be found in the note to No. 522.

522. YMDDIDDAN RHWNG Hen WR Dall A'R ANGEU. Lle Dangosir dechreuad Angeu, ynghyd a'r buddugoliaethau a ennillodd ar Ddynolryw trwy gymmorth Pechod, a'r modd y cafodd efe ei hun ei lyngcu mewn buddugoliaeth yn y frwydr fawr ar fynydd *Calfari* gan JESU GRIST; yn cynnwys amryw wirioneddau pwysfawr, ac angenrheidiol i bawb ag y sydd i wynebu Angeu eu deall a'u profi. Wedi ei ddiwygio o amryw feiau anafus, a llawer o ddiffigiadau wedi eu cyflawnu; lle yr oedd llawer o'r pennillion wedi eu cymmyscu, a llinellau cyfain wedi eu gadael allan yn yr Argraphiadau diweddar fel na's gellid gwneuthur synwyr o honynt mewn llawer man, fel na wnelit cam a'r Awdwr fe ymofynwyd am y Copi cyntaf o hono yr hwn argraphwyd yn ol Copi'r parchedig Awdwr yn y *Mwythig* gan *J. R.* Fel y gellir gwir ddywedud mae dymma'r Argraphiad cywiraf a gafwyd o hono er ys llawer o flynyddau mewn gobaith y caiff ei deilwng Dderbyniad.

Caerfyrddin: Argraphwyd ac ar werth gan *J. Ross*; a chan Mr. *Bevan*, yn *Abertawe*, 1764. [Pris Geiniog.]

16 pp. This song has 100 verses. At the end of this edition there is a hymn of 4 verses. For further particulars see the note to Nos. 5 and 128. This edition has additional interest in that it contains the following advertisement on page 2:—

"Hyn sydd i Hyspysu fod, John Ross, Argraphydd o Lundain wedi gosod i fynu Argraph-wasc yn Nghaerfyrddin; Lle y gall

Boneddigion, Crefftwyr ac Eraill, Hyderu Cael pa beth bynnag a fyddont am gael ei Argraphu, wedi ei wneuthur yn lan, yn gywir, ac yn fuan, am Bris rhesymol. ** Gan mai efe yw'r unig un yn y Parthau hyn a ddugwyd i fynu yn rheolaidd i'r Gelfyddyd, wcdi gwasanaethu Saith Flynedd yn Ben-gweithiwr mewn Argraph-Dy enwog yn *Llundain*; gwedi cael oddiyno yn ddiweddar lawer iawn o Lythrenau newyddion, a gwir Argraph-Wryf, (*Printing-Press*) wedi ei wneuthur yno gan Saer-cellydd enwog, a chwedi darparu golygwr ar ei Waith *Cymraeg*; gyda'r Manteision hyn y mae yn gobethio am Ffafr y Wladwriaeth, yr hyn y bydd iddo hyd eithaf ei allu wneuthur ei Orau i'w fwynhau a'i gynnal trwy Ffyddlondeb, Diwydrwydd, a Gofal. Byddwch ofalus i gyfeirio eich Llythrau at *John Ross*, Argraphydd, yn *Nghaerfyrddin*, fe fydd iddo osod ei Enw wrth bob Gwaith a wnelo: Fe wasanaetha pwy bynnag a'i defnyddio a Phapur, am yr un Bris ac yn Bristaw."

John Ross appears to have settled as a printer in Carmarthen in 1763. Several books with an imprint earlier than 1763 have been attributed to him in the *Cambrian Bibliography*. In at least one case this was due to an error on Ross's part in dating his books, e.g., the book called *Crist ym Mreichiau'r Credadyn* is dated M.DCC.XLIV whereas it should have been M.DCC.LXIV. The proof of this is found in the preface to the work, where a reference is made to a book called *Sicrwydd Ffydd* published in 1759. In other cases Rowlands has antedated books printed by Ross. [D.]

523. Coffadwriaeth o'r HAF-SYCH Yn y Flwyddyn 1762. Wedi ei osod allan ar Fesur Cerdd gydag *Adnodau* 'scrythryol er Cadarnhâd i'r Gwirionedd trwy Ddymuniad amryw o Ewyllysyr da, Enwau pa rai a rag-chwanegwyd Gan Dafydd Wiliam, o Landeilo-fach Tal y bont, yn Sir Forganwg; un o Athrawon y Rhad-yscolion Cymraeg. At ba un y chwanegwyd, Odl, neu Hymn, newydd gyfieithu i'r Cymraeg o'r Llyfr enwog hwnnw a elwir yn Saesonaeg Gospel Sonnets, neu Odlau Efangylaidd, gan Ralph Erskine, Awdwr y Llyfr enwog hwnnw, Traethawd am farw i'r Ddeddf a byw i Dduw.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros yr Awdwr gan J. Ross, 1764.

12 pp. On p. 2 there is a list—Cof-restr o enwau Yr rhei'ny a welodd bod yn dda i annog Argraphiad y Gan ganlynol. The song has 33 stanzas, and the Odl 19 stanzas.

On the last page there is the following advertisement:—

"Hyn sydd i Hysbysu fy mod yn bwriadu trwy gennad yr Arglwydd, i argraphu Llaw Lyfr bychan, a elwir *Diferion o ffynnon Jechydwriaeth*, Mor gynted ac yr elo hwn oddi ar fy Llaw, gan obeithio y bydd i Ewyllysyr da fy nghy-northwyo yn y gorchwyl, a phwy bynnag a welo fod yn dda i wneuthur felly danfoment eu henwau a'u harian at y personau rag-chwanegwyd yma. D. W."

This book does not seem to have been issued until 1772, when it was printed at Cowbridge. [D.]

524. Dwy o GERDDI NEWYDDION Y Gyntaf, Rhybudd i Bechadur i feddwl am ei Ddiwedd ac ymadel a gwagedd y Byd hwn. Iw chanu ar y don elwir King's Farewel, neu Ymadawiad y Brenhin. Yr Ail, Oddiwrth Ensaml Pyscodyn yn cynnwys amryw Gynghorion i bawb i arwain Buchedd dduwiol gan na wyddant pa awr y gelwir hwynt i roi Cyfrif. Ar y don a elwir Anhawd i ymadael.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros Hugh Efans, gan J. Ross. 1765. Lle gellir cael ar werth y Llyfr rhagorol hwnnw, a elwir, Y Rhedegwr Ysbrydol, o Waith John Bunyan. Amryw Bregethau o Waith y ddau Erscons. Diferyn dewisol o Fel o'r Graig Crist. Yr Hen Wr dall a'r Angeu. Ac ar fyrder y Llyfr gwerthfawr hwnnw a elwir, Gwaedd yn Nghymru yng Wyneb pob Cydwybod, ynghyd a'r Llythyr at y Cymru cariadus, o waith yr [enwog Morgan Llwyd o Wynedd].

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) Anonymous. The second ballad begins:—

"Cofia dreigl y pyscodyn,
Mae Naturiath iddo yn Elyn,
Y Llynn ffeina ei Ffansi i nofio,
Tybycca fydd y Rhwyd am dano."

[D.]

525. CAROL AR Dri Chymdeithion Dyn, sef y Byd, Gweithredoedd, a Chydwybod.

Gan Tomas Lloyd.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros Tomas Roberts, Mehefin 20, 1765, gan J. Ross.

Lle gellir cael ar werth y Llyfr rhagorol hwnnw, a elwir, y *Rhedegwr Ysbrydol*, o waith John Bnnyan (*sic*), Amryw Bregethau o Waith y ddau *Erscons*. *Diferyn diwisol o Fel o'r Graig Crist*. Yr *Hen Wr dall ar Angeu*. Ac ar fyrder y Llyfr gwerthfawr hwnnw a elwir, *Gwaedd yn Nghymru yng Wyneb pob cydwybod, ynghyd a'r Llythyr at y Cymru cariadus, o Waith yr enwog Morgan Llwyd o Wynedd*.

4 pp. A carol by Thomas Lloyd. [D. Lleufer Thomas Coll.]

526. Dwy GERDD DDUWIOL: I. Yn cynnwys Agoriad ar y ddeuddegfed Bennod o'r Pregethwr, ynghyd ac amryw

Gynghorion duwiol i fuchedd sanctaidd. II. Myfyrdod ar Fywyd a Marwolaeth a phwy fydd ein Cyfeillion gwedi angeu.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Ross, dros William George o Abertawe, 1766.

8 pp. On the lower portion of the Title Page there is a list of books printed and sold by John Ross. [D.]

527. CAN Ynghylch Pedair Merch y DRINDOD,
Trugaredd, Gwirionedd, }
Cyfiawnder, a Heddwch. } Psal. 85, 10.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros David John, gan Joan Ross yn Heol-Awst, 1766.

N.B.—Lle y gellir cael y Llyfrau rhagorol hynny—Y Rhedegwr ysbrydol, o Waith John Bunyan, Pris 4d.—Dwy Bregeth, sef, Crist ym Mreichiau'r Credadyn gan Eben. Erskine A Dadl Ffydd ar Air a Chyfammad Duw, gan Ralph Erskine, Pris 6d. Derchafiad y Credadyn mewn Cyfiawnder cyfrifol, gan Ebenezer Erskine, Pris 2d.—Crist Bywyd y Cristion, wedi ei osod allan mewn dwy Bregeth ar Phil. i, 21, gan Weinidog o Eglwys Loegr, Pris 3d.—Diferyn dewisol o Fel o'r Graig Crist, Pris 2d.—Yr Hen Wr dall a'r Angeu, Pris 1d.—The Road to Learning; containing Alphabets in Prose and Verse, Little Songs, Tales, etc. Divine Questions and Answers, with Scripture Proofs: To which is added the Church Catechism with Prayers, etc. Price 1d.

8 pp. The author's name not given. 53 stanzas. On p. 8 there is an advertisement of "*Ocheneidiau o Uffern*" which was to be issued on May 1st 1766. For another edition see No. 175.

[D.] [Lleufer Thomas Coll.] [Cardiff Free Lib.]

528. Dwy o Gerddi Newyddion. Yn Gyntaf, oddiwrth Ensampl Pyscodyn yn cynnwys amryw Gynghorion i bawb i arwain Buchedd dduwiol, gan na wyddant pa awr y gelwir hwynt i roi cyfrif.

Ar y Don, a elwir *Anhawdd ymadael*.

Yr Ail, Cerdd yn gosod allan am yr hen Dadau a gafodd ei gwaredu trwy Weddi er annog y rhai sydd yn ei galw eu hunain yn Grist' nogion nad Esgeulusont weddio.

Gweddiwch yn ddibaid. Thes. v, 17.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Ross, tros Robert Tomas, 1767.

8 pp. The first Cerdd consists of 36 four-lined verses and the second of 27 similar verses.

[D. Lleufer Thomas Coll.]

529. Rhyfeddod y Rhyfeddodau : Neu'r GAIR A wnaethpwyd yn Gnawd, etc. Yr Effaith bresenol, a'r Gogoniant tragwyddol Sy'n canlyn. Wedi ei osod allan Mewn dwy Gan dduwiol : Gan Wiliam Robert, Aelod yr Eglwys sy'n ymgynnull gerllaw y Felin foel ymhlwyf Llannelli yn Sir Gaerfyrddin.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Ross, tros yr Awdwr, 1767. [Pris Ceiniog.]

12 pp. The first song has 35 stanzas, and the second 14. For another edition see No. 588.
[Nat. Lib. of Wales.] [D.]

530. Ymddiddan rhwn Hen Wr Dall, a'r ANGEU. Lle Dangosir dechreuad Angeu, ynghyd a'r buddugoliaethau a ennillodd ar Ddynolryw trwy gymmorth Pechod, a'r modd y cafodd efe ei hun ei lyngcu mewn buddugoliaeth yn y frwydr fawr ar fynydd Calfari gan Iesu Grist; yn cynnwys amryw wirioneddau pwysfawr, ac angenrheidiol i bawb ag y sydd i wynebu Angeu er deall a'u profi.

Caerfyrddin, Argraphwyd ac ar werth gan J. Ross yn Heol-Awst, 1768. [Pris Ceiniog.]

16 pp. J. Ross's advertisement on p. 2. On p. 16 there are eight couplets of *Cywydd y Cristion* by J. Morgan.

531. Can am Lygredigaeth y BYD, Yn dangos am farn Duw ar yr Hen Fyd, ac hefyd yn dadcan am ddinystr Sodoma a Gomora am eu haml bechodau. Yn rhybuddio pawb i wellhau eu buchedd annuwiol cyn dyfod Dydd mawr ei ddigter ef a phwy ddichon sefyll. Datc, vi, 17.

Caerfyrddin : Argraphwyd dros Evan William, 1768.

8 pp. By Philip Thomas. Printed by J. Ross, whose advertisement appears on p. 2. This is the same ballad as that printed by W. Williams at Shrewsbury in the same year, see No. 91.

[Nat Lib. of Wales.]

532. Buddugoliaeth ISRAEL Ym mhob Oes Ar eu Gelynyon; Neu Gan Dduwiol Yn gosod allan Y Rhyfeddol Ymwared, Sydd gan Dduw i'w Bobl ym mhob Cyfyngder.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros Efan Wiliam, gan I. Ross, 1771. Lle gellir cael ar werth ym mhen ychydig amser y Llyfr enwog hwnnw a elwir, Taith y Pererin, o waith Ioan

Bunyan, newydd ei argraffu, wedi ei gydmaru yn ffyddlon â'r Argraphiad goreu yn y Saes'neg, ynghyd â Rhagymadrodd yr Awdwr, yr hwn ni fu erioed o'r blaen yn y Cymraeg. Gellir cael hefyd ar werth yn barod y Llyfr buddiol hwnnw a elwir Tyred a groesaw at Iesu Grist, o waith yr un Awdwr : ac amryw Lyfrau Cymraeg eraill.

4 pp. Probably by John Thomas, Rhaiadr. The first verse is as follows :—

O frodyr byddwch lawen,
                   Cenwch blant,
 Fe dalwyd dyled Eden,
 Mae'r llofrudd wedi ddala,
 Ca'dd friw ar ben Cal'aria,
 Fe trows yr Iesu e'n isa,
                   Cenwch blant
 Mae'r nefoedd etto i Adda
                   Cenwch blant.

[D.]

533. Y Pren ALMON Neu Gan dduwiol a defnyddiol ; Wedi ei chymmeryd allan o'r xii. Bennod o Lyfr y Pregethwr. I'w chanu ar y Don a elwir Gwel yr Adeilad.

Caerfyrddin, Argraphwyd tros Efan Wiliam, gan I. Ross, 1771. Lle gellir cael ar werth ym mhen ychydig amser y Llyfr enwog hwnnw a elwir, Faith y Pererin, o waith Ioan Bunyan, newydd ei argraffu, wedi ei gydmaru yn ffyddlon â'r Argraphiad goreu yn y Saes'neg, ynghyd â Rhagymadrodd yr Awdwr, yr hwn ni fu erioed o'r blaen yn y Cymraeg. Gellir cael hefyd ar werth yn barod y llyfr buddiol hwnnw a elwir Tyred a groesaw at Iesu Grist, o waith yr un Awdwr : ac amryw Lyfrau Cymraeg eraill.

4 pp. By O. G., *i.e.*, Owen Gruffydd of Llanystumdwy, Carnarvonshire. There is another and an earlier edition of this song, see No. 599. [D.]

534. CORDIAL i'r CREDINIOL, Ymha un y mae rhai sydd yn Credu Yn cael CYSUR Cryf ; Sef, Odl neu Gan Dduwiol, Mewn ffordd o Bregeth : Wedi ei chymmeryd oddi wrth Caniad., ii, 3. Megis pren afalau ym mysg prennau'r coed, felly y mae fy Anwylyd ym mhlith y Meibion : bu dda gennyf eistedd dan ei gysgod ef, a'i ffrwyth oedd felus i'm genau.

Gan y Parchedig Mr. Benjamin Mredith, Gynt gwenidog yr Efengyl, yn Llanwenarth. At ba un y chwanegwyd. Odl am Lwyddiant yr Efengyl.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan I. Ross, dros Efan Wiliam, 1771.

8 pp. Benjamin Meredith was a Baptist Minister and flourished from about 1700 to 1749. He translated one of Bunyan's works into Welsh: "Pechadur Jerusalem yn Gadwedig", of which editions appeared in 1721 and 1765. On the last page there is a list of books printed by Ross. [D.]

535. Llofruddiaeth Neu GAN Yn dangos, Marwolaeth Mr. Humphry Jenkins, Yr hwn a laddwyd rhwng ei Was a'i ddwy Forwyn. Yn rhoddi gwir ac union Hanes o'r Modd y llosgwyd un o'r Morwynion wrth Aberhonddu, y trydydd dydd o fis Mai. A'r Gwas y ddiangodd ymaith o'r Wlad. Gwneuthuriad Philyb Thomas.

Caerfyrddin, Argraffwyd dros Efan Wiliam gan I. Ross
M.DCC.LXXII.

8 pp. 41 stanzas. A very gruesome ballad of a murder which took place at Nantystalwen, in Brecknockshire. No suspicion was aroused that a murder had been committed, until two years after the event one of the servant girls turned King's evidence. The servant man was not caught, but the ballad singer says:—

Aed i Loegr aed i Werddon,
Fyth ni ddiangc rhag trallodion,
Cerdded dir a Dwr lle gallo,
Mae gwaed ei feistr gwirion arno.

[D.] [Wrtydyn.]

536. Pregeth ar GAN. Wedi ei chymmeryd allan o'r 12 fed Bennod o Luc, a'r 32 Adnod. Yn dangos pa mor lleied yw Praidd Crist, wrth eu cydmaru ag Annuwiolion y Byd. O Waith Harry Sion, gerllaw Pont-y-Pwl, yn Sir Fynwe.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan I. Ross, yn Heol-y-Prior.
M.DCC.LXXIII.

8 pp. Four englynion on p. 2. There are 42 stanzas in the song. [D.]

537. CAN Newydd, Yn gosod allan Odidawgrwydd yr Eglwys Sefydledig; A chyngor i bawb ochelyd Gau Athrawon. Gan Evan Jenkin.

Caerfyrddin, Argraffwyd yn Heol-y-Prior, dros Efan Wiliam. M.DCC.LXXIII.

4 pp. 14 stanzas. Imprint on last page. This is a ballad written against the Dissenters and it was promptly answered by

D. Richard as will be seen in the next entry. It is possible that the Evan Jenkin was no other than Evan Evans, *Ieuan Brydydd Hir*, who sometimes called himself Evan Jenkin Evan; his father's name being Jenkin Evan. It will be noticed that the name of the printer (John Ross) is omitted, probably because Ross did most of the printing for the Dissenters. [D.]

538. Ymddiffyniad ar Wir GREFYDD, Neu ATTEB i'r Gan Newydd A osodwyd allan yn Ddiweddar; sef Godidawgrwydd Yr Eglwys Sefydledig; Ac nad yw y Diwigwyr diweddar Yn euog o Gau-Athrawiaeth.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan I. Ross, tros Efan Wiliam, 1773.

8 pp. 55 verses. Advertisement of *Golygiad Ferr* by Isaac Watts on last page. The author of this song, which is a reply to that by Evan Jenkin (No. 537) was one D. Richard. He was probably the person who translated Vavasor Powel's life into Welsh in 1772, and he may with some certainty be identified as Dafydd Richard of Llangwryfon, Cardiganshire, a Methodist exhorter who died about 1781 (*Methodistiaeth Cymru*, ii, 32).

[D.]

539. MAWL I'R PRIOD-FAB; sef, Pregeth Ar Can., v, 16.—Y mae ef oll yn hawddgar. Ym Mha un y cynhwysir: 1. Pa fath Gyfaill yw Crist. 2. Pa ham y mae'r Eglwys yn canmol Crist. 3. Nodau y rhai sy'n perthyn i Grist. Gan Thomas Maurice.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan I. Ross, tros E. Wiliam. M.DCC.LXXIV.

8 pp. A religious song in 61 four-lined stanzas. The first verse begins as follows:—

Dewch yn nes fy ffrins yn ffyddlon,
Bawb sy'n caru Duw a'i weision,
Rhoddwch osteg i mi'n ystig,
Chwi gewch glywed genny' chydig.

[J. D. Lewis Coll.]

540. Sain Udgorn yr Archangel sef, CAN DDUWIOL, yn gosod allan Dull y Farn ddiweddaf. Ynghyd ag Adgyfodiad y Cyfiawn a'r Anghyfiawn. Gan John Thomas, Gweinidog yr Efengyl, gerllaw Ffynhonau yn Sir Faesyfed. Joan, v, 28, 29.

Caerfyrddin, Argraphwyd dros Evan William, M.DCCLXXVIII.

12 pp. 60 stanzas. By John Thomas. Reprinted from *Caniau Sion*, pt. v.

[Wrtydyn.] [D.]

541. Y Brenin a'r Llywodraeth : Neu, Y REFOLIWSION yn 1688, wedi gwneuthur Ail-Refoliwsion yn afreidiol i'r Bruntaniaid.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan J. Ross, yn Heol-Awst. M.DCC.XCIII.

8 pp. twenty-five stanzas. On p. 7 there appears the text of a resolution passed at a general meeting of Protestant Dissenting Ministers, of the three denominations, in the counties of Cardigan, Carmarthen, and Pembroke, the Rev. W. Williams in the chair. The resolution expresses the loyalty and adherence to the constitution of the Protestant Dissenters. On p. 8 the same resolution appears in Welsh.

The Rev. W. Williams was probably the well-known Baptist Minister of Cardigan; and it is not improbable that the song was written by Morgan John Rhys. [D.] [Nat. Lib. of Wales.]

542. CAN Dduwiol, Wedi ei chymmeryd allan o Ganiadau Sion ar Ddymuniad Pobl ieuaingc. Gan Ioan Thomas.

Caerfyrddin, Argraffwyd, gan I. Ross, dros E. Williams.

4 pp. By John Thomas, Rhayader. Imprint on p. 4. This song was not published in the collected volume of John Thomas's hymns, called *Caniadau Sion*, but a similar song was printed in the fifth part of *Caniadau Sion*, published at Trevecca in 1770. The first verse of the song is as follows:—

Rhowch etto glust i wrando,
Iengctid ffol, ienctid ffol;
Mewn cariad cyn ymado,
Iengctid ffol,
Clywch Iengctid, clywch o ddfiri,
'Rwy heddyw yn bwriadu,
Rhoi gair o rybudd i chwi,
Cyn delo dydd caledi
Iengctid ffol.

[Wrtodyn.]

543. DWY O GERDDI. I. Histori dra-rhyfeddol, am Fachgen a Geneth yn yr Ysgol, a ymgredodd a'u gilydd, a thorasant Arian, ag wedi hynny, fo a briododd Un arall, a chladdwyd hithau, a hi a godwyd drachefn ag fe a'i cadwodd hi'n ddirgel Flwyddyn, a bu farw ei Wraig; a briododd ei hen Gariad, a bu iddo Chwech o Blant ar Ddwy waith. II. Yr hen Wr o'r Coed.

Caerfyrddin, Argraffwyd gan Ioan Ross.

8 pp. (1) Anonymous. (2) This is a reprint of a ballad which was very popular in the eighteenth century. It was probably written by David Jones of Trefriw. For further particulars see *Hanesgerddi*, p. 37, in the *Cymdeithas Llen* series. [D.]

544. ANNOGAETHAU Cryfion, I ddilyn CRIST, A Bywyd Sanctaidd. Lle hefyd y gosodir allan Ddedwyddwch y Duwiol, A Thruenus Gyflwr yr Annuwiol, Yn Nhragywyddoldeb : Ynghyd ag Ychydig ystyriaeth ar y Farn ddiweddaf, a Dyfodiad Crist i farnu'r Byd. Gyfansoddwyd gan D. John o'r Mynydd-bach, Ymhlwyf Llandilo-fawr, yn Sir Gaerfyrddin.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Ross, dros E. William.

4 pp. A song of twenty-three stanzas. The first verse is as follows:—

Pob un sy'n caru'n hollol fyw'n dduwiol yn ei ddydd,
A rhodio'n gyd-wybodol trwy rās a bywiol ffydd;
O dewch i wrando'n ffyddlon gyngorion cryfion Crist;
Sy'n cael eu dala allan i'r enaid truan trist.

[D.]

545. Cerdd Dduwiol, Neu LYTHYR at Mr. OWEN PRYS, o Blwyf Llywel: Yr hwn a fu yn gorwedd ar ei Glaf-wely Bum Mlynedd ar Hugain: Er Cyssur ac Annogaeth i bob Duwiol i fod yn ddiodefgar yn ei Glefyd, gan wybod mai Ewyllys Duw Dad yw'r unrhyw, ac y gwna ef i bob Peth gyd-weithio er Daioni i bawb a'i carant. A Gyfansoddwyd Gan Philip Thomas.

Caerfyrddin, Argraffwyd tros E. William gan J. Ross.

4 pp. Twelve stanzas. The last verse is as follows:—

Os gofynir rhwng Cymreigwyr,
Pwy ddanfonai'r Llythyr llon,
At wr clwyfus, gwan, dolurus,
Henafgwr cloff ar bwys ei ffon,
Sydd ei hunan yn wr egwan,
Yn crio druan yn ei wedd,
Wedi ei glwyfo yn dost a'i daro,
A'i rybuddio i gofio'r bedd.

[D.]

JOHN DANIEL (1786-1823).

John Daniel is said to have been apprenticed to John Ross. After spending a few years in London he returned to Carmarthen, and probably set up business in 1786. Gwilym Lleyrn notes no less than ten books printed by him prior to 1786, but we have seen no evidence of his work prior to 1786, and some of the books he mentions were undoubtedly printed after 1786. According to Ashton (*Geninen*, x, 20) he

died on Jan. 20th 1823 at the age of 68, and was buried at Llangunnor. He printed most of the books and pamphlets issued by Baptists.

546. CAN Dduwiol, Yn gosod allan Ddedwyddwch y Duwiol, a thruenus Gyflwr yr Annuwiol, yn Nhragywyddoldeb, etc.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan John Daniel, Yn Heol-y-Brenin 1787.

4 pp. Eleven stanzas. The temper of this song may be judged from the following verse:—

Yr holl bleserau ge'st ti gynt,
A phob rhyw helynt ddigri',
Cei wel'd y rheiny ger dy fron,
Yn boenau chwerwon i ti ;
Am bob rhyw fiwsic beraidd foes,
A ga'dd dy glustiau gynt yn d'oes,
Hwy gânt eu teimlo a'u gwrando'n groes,
Athrylith noeth gythreuliaid ;
Yn lle'r oferedd gynt a fu,
A chwmp'ni tyner llawer llu,
Cei holl drigolion uffern ddu,
I gyd-ymdynnu am d'enaid.

[D.]

547. YMDDIDDAN rhwng Hen Wr a Mebyn. Gan Dafydd Thomas.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan John Daniel, yn Heol-y-Brenin. 1787.

4 pp. Twenty-seven stanzas. A note on p. 4 refers to the *Esponiad ar y Deg Bennod gyntaf o Genesis*, which was at that time in the press.

[Nat. Lib. of Wales.]

548. De Ultimo Judicio : Neu GAN am Y Farn Ddiweddaf. Yn Bedair Rhan. Yn gyntaf, Yn rhoi Hanes o amryw Arwyddion dychrynedig ag fydd yn rhagflaenu'r Dydd mawr ofnadwy hwnnw o Ymddangosiaid Mab y Dyn ; ynghyd a dedwydd Adgyfodiad y rhai cyfiawn, ac Annedwyddwch yr Annuwiolion ar y cyfryw Amser. Yn ail, Portreiad neu Ddesgrifiad o'r Nefoedd Newydd, y Ddaear Newydd a'r Jerusalem Newydd ;—Dedwyddwch y Saint ; rhwymo'r Hen Ddraig, sef Satan, dros Fil o Flynyddau, yntef yn ymgynghori a'i Lu uffernol i godi Rhyfel yn erbyn Michael yr Archangel, ac i warchae ar y Ddinas Sanctaidd. Yn drydydd, Satan yn cael ei ollwng yn rhydd o'i garchar, a'i ddwyn o flaen y Barnwr ;—Adgyfodiad yr Annuwiolion ; Barn gyffredinol yn cael ei

rhoi i bob un yn ol eu Gweithredoedd; yr Hen Ddraig yn cynddeiriogi yn erbyn y Barnwr, ac yn gorchymmyn i'w lu uffernol i yngynnull mewn Brwydr, ac i ruthro yn ddisym-mwth ar Wersyll y Saint;—Tân yn dyfod i lawr o'r Nef ac yn ei yssu ef a'i Lu i'r Llynn o Dàn anniffoddadwy, lle y caiff ef a'r holl Ddrwg-weithredwyr eu poeni yn oes oesoedd. Yn bedwarydd, Ychydig o Sylwiadau, yn gosod allan fod Cydwy-bodau holl Ddynol-ryw.

Crist' nogion, Iuddewon, a Phaganiaid, yn cyd-uno â'r Ysgrythyrau, ac yn tystiolaethu y derbynia pob un gyfiawn Daledigaeth, yn ol eu Gweithredoedd, mewn Bywyd yn ol y Bywyd hwn.

Wedi ei gyfansoddi a'i gydmaru a Gwaith Saesonaeg Mr. B. Francis, Gan M. Williams.

Caerfyrddin, Argraphwyd ac ar werth gan John Daniel, Yn Heol y Brenin. [Pris Tair Ceiniog.]

32 pp. By Mathew Williams. At the end there is an advertisement as to the early publication of "Esponiad ar y Deg Bennod gyntaf o Genesis, etc.," by J. Bunyan, which was probably issued in 1788. [J. D. Lewis.] [D.] [Cardiff Free Lib.]

549. CAN Dduwiol: Neu, Gyngor i'r Rhegwr, y Tyngwr, a'r Masweddwr. Gan Ifan Dafydd, o'r Llan-Newydd. [Esaia, xxxiii, 14.]

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Daniel, yn Heol y Brenin, 1788. Lle gellir cael ar werth, newydd ei gyfieithu i'r Gymraeg, Esponiad ar y Deg Pennod gyntaf o Genesis, o Saesonaeg yr enwog Mr. Bunyan, Pris Swllt. Elw da i'r Sawl a bryno Nifer o honynt ynghyd

4 pp. Imprint at end. Fourteen stanzas. The last verse is as follows:—

Pe gofynnai neb yn un-lle,
Pwy a ganai hyn mor llawn,
Crippil clwyfus anwybodus,
Ac anfedrus iawn ei ddawn;
Sydd yn gorwedd er Saith mlynedd,
Pur wirionedd ydyw hyn,
Sy'n ceisio crippian, dan gribynian,
Rhag myn'd i annwn lydan lyn.

[J. D. Lewis.]

550. YMDDIDDAN rhwng Hen Wr Dal! a'r Angeu. Lle dangosir Dechreuad Angeu, ynghyd a'r Buddugoliaethau a ennillodd ar Ddynolryw trwy Gymmorth Pechod a'r Modd y

cafodd efe ei hun ei lyngcu mewn Buddugoliaeth yn y Frwydr fawr ar Fynydd Calfaria, gan Iesu Grist; yn cynnwys amryw Wirioneddau pwysfawr, ac yn anghenrheidiol i bawb ag sydd i wynebu Angeu eu deall a'u profi.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan John Daniel, yn Heol y Brenin, dros David John, 1788. [Pris Ceiniog.]

16 pp. On the bottom of the last page there is an advertisement of several other books printed and sold by John Daniel. [J. D. Lewis.]

551. Gogoniant y Creawdwr: Neu, Iachawdwriaeth o flaen Creadigaeth.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan John Daniel, yn Heol y Brenin. 1788.

8 pp. Title on top of p. 1. Contains four separate songs, the second is entitled: "Clodforedd y rhai a adwaenant Grist," the third: "Enaid claf," and the fourth: "Pennill wrth ddarllen Llyfr newydd." No author's name. [Wrtydyn.]

552. GALARUS HANES am Farwolaeth 44 o Bobl a gollasant eu Bywydau ar yr un Amser, ar y Nos Ferchur ddiweddaf o Fis Medi 1789, fel y rhoddir i chwi Hanes yn y Gân ganlynol. Gobeithio y bydd i'r Newydd gofidus hwn fod yn Rhybudd i ninneu, gyd â'r amrywiol Rybuddion eraill, i fod yn barod; canys yr awr ni thlybiom y daw Mab y Dyn—canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Crist, a hynny ar fyrder. Gan John Evans.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan Ioan Daniel, yn Heol-y-Brenin.

8 pp. Inprint at foot of p. 8. Three hymns on pp. 7 and 8. Twenty-seven of those drowned were from Cardigan and St. Dogmells, and seventeen from New Quay. [D.] [Wrtydyn.]

553. CAN Am FEDYDD: A Achlysurwyd Gan Draethawd Y Parchedig B. Evans, Dros Daenelliad Babanod. Gan B. Francis. Eph., iv, 5. Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd.

Caerfyrddin, Argraphwyd ac ar werth dros yr awdwr gan Ioan Daniel yn Heol-y-Brenin. [Pris un Geiniog.]

16 pp. The preface is dated, Horsley, Ionawr 17, 1790, and signed B. F. The song begins on p. 5 and ends on the top of p. 15. On p. 2 there is a list of books published by J. Daniel, including the two parts of the Aleluia, The Conflagration in English and Welsh, The Salopian Zealot, and the Socinian Champion, all apparently by Benjamin Francis, and on pp. 15 and

16 a note containing Scriptural references to Baptism. This ballad begins as follows:—

Grist' nogion gwirioneddus gwiw,
Yn myn'd tan amryw enwau,
Sydd frodyr hoff, trwy ddwyfol ras,
Yn y berthynas oreu ;

[J. D. Lewis.]

554. CAN O ATTEB i'r Parchedig Mr. Benjamin Evans, mewn perthynas i Fedydd Babanod, mewn Dau Draethawd a 'sgrifennodd ef i'r Diben hynny, mewn Ffordd o Enllib a Geiriau celyd am y Bobl y sydd yn myned yn ol Gair Duw a'u Cydwybodau, dan yr enw Bedyddwyr, trwy gymmeryd Iesu Grist yn Siampl i ni, a'i Air yn Rheol mewn pob Ymarferiad crefyddol, ac nid hen Draddodiadau disail. Col. ii, 8. Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philosophi a gwag dwyll, yn ol traddodiad dynion, yn ol egwyddorion y byd, ac nid yn ol Crist. Gwel hefyd Gal. i, 14, a iv, 9. Mat. xv, 3. I Cor. iii, 10-15. Phil. i, 15, a iv, 8. Jer. xxix, 8. Heb. xiii, 9. Rhuf. xvi, 17. Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sydd yn peri anghydfod a rhwystrau yn erbyn yr athrawiaeth a ddisgasoch chwi ; a chiliwch oddiwrthynt. Gwel hefyd 2 Ioan i, 9-11.

Pe clywn i fod Cynfigen, aflawen, wael ei drych,
Ond unwaith wedi marw, cyd-unwn ganu ei chlych :
Mi ddeuwn idd ei hangladd, heb ddeigryn ar fy ngrudd,
Wel'd dod i'r hen fileines yn isel yn y pridd.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan Ioan Daniel, yn Heol y Brenin.

8 pp. Probably by Dafydd Wiliam, the Baptist Hymnologist. A later edition was printed at Merthyr by M. Price, and to this edition the initials D. W. are affixed. The first verse in the Carmarthen edition is as follows:—

Darllenais waith rhyw athro,
O Aberteifi sir,
Am babaidd fedydd baban,
Nad oedd ef hanner gwir ;
Mae wedi codi arfau,
A cheisio bod yn ben,
Ni raid i ni ddim ofni
Un gwr a chleddyf pren.

For other ballads relating to this controversy see above Nos. 488, 489, and 553.

[Nat. Lib. of Wales.]

555. CAN am Ragluniaeth ac Iechydwrïaeth; Ar yr Amser priodol o'r Flwyddyn, i drin y Ddaear, ac i osod Hadau ynndi, pan nad oedd nemmawr o Gyssur i fyned yhgylch y Gwaith, o herwydd Ystormydd a Gwlaw parhaus; a llawer, y tebygid wrth eu Geiriau, yn disgwyl mwy wrth Greadur sydd dan Lywodraeth, nac wrth yr Hwn sydd â Llywodraeth Ddaear a Nef yn ei Law; ond bod rhai a'u Griddfanau atto, fel Gwrandawr Gweddi yn Nydd Cyfyngder; ac ymddangos hyfryd Arwyddion o Wrandawiad, o Symmudiad y Farn, ac o roddiad Trugaredd,—Cafodd fy Meddyliau eu cyffroi i ganu fel y canlyn.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan I. Daniel, gwerthwr llyfrau, yn Heol-y-Farchnad isaf. M.DCC.XCIV.

4 pp. Anonymous. Twelve stanzas.
[Nat. Lib. of Wales.]

556. Geiriau Diweddaf Mr. John Powel, ar ei Wely Angeu. Ynghyd â rhai Hymnau Newyddion, Na buant Argraphedig o'r blaen.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan I. Daniel.

8 pp. The first song consists of eighteen stanzas of 8 lines each, and ends on p. 5. There are four hymns on pp. 6-8.
[Wrtydyn.]

JOHN EVANS (1797-1830).

John Evans appears to have started printing in the year 1797. He died on May 25th, 1830, aged 58 (*Cambrian Bibliography*, p. 704).

557. Can Newydd o America, A Ysgrifennwyd gan un o'r rhai a aeth i'r Wlad honno yn ddiweddar, Yr hon sy'n cynnwys, y Llwyddiant a'r Aflwyddiant a gawsant ar eu taith, ynghyd ag Ychydig Hanes o'r Wlad ehang honno.

Caerfyrddin: Argraphwyd dros I. Thomas, gan I. Evans, 1797.

4 pp. Anonymous. This ballad gives an account of a voyage to America from Milford Haven.

Am ddau o'r gloch ni welsom ddinas,
Noddfa a gawsom ni yn awr;
Caerefrog Newydd, Dinas ryddid,
Lle nid oes llid mewn ergyd mawr.
Nid oes dynion a boliau mawrion,
Blonhegog tewion yma 'n bod;

Nid oes chwaith gardottyn llymrig,
 Ond pawb yn debyg i'r un nod ;
 Pe b'ai tlodion Cymru 'n gallu
 Croesi'r werlig donnog draw,
 Trwy weithio byddent byw'n gyssurus,
 Mewn gwlad heddychol, fro di-fraw.

[Nat. Lib. of Wales.]

558. Annogaeth i Foliannu Duw Am y Waredigaeth fawr a gafodd y Wlad pan tiriodd 1400 o'r Ffrangcod echryslon yn Pencaer, yn Sir Benfro, i oresgyn ein Tir, trwy ladd a llosgi ein Cydwladwyr. Gan Phillip Dafydd Castell Newydd.

Caerfyrddin : Argraffwyd gan Ioan Evans, yn Heol-y-prior,
 1797.

8 pp. Imprint at end. One of many ballads written on the occasion of the Landing of the French at Goodwick. Twenty-two stanzas.

[Nat. Lib. of Wales.]

559. CAN am y Waredigaeth a Gafodd y BRYTANIAID O Ddwylaw'r Ffrangcod Gwaedlyd. Gan Thomas Francis, Fachongle, o Blwyf Nevern. Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, am hynny yr ydym yn llawen, Salm, CXXVI. 3.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan I. Evans, yn Hoel-y-prior.
 1797.

8 pp. Another ballad on the Fishguard invasion.
 [Cardiff Free Lib.]

560. Cân o Ddiolchgarwch i'r ARGLWYDD, Am ei Waredigaeth hynod yn ein cadw rhag Fflangell ein Gelynyon, pan tiriasant yn ein Tir : ynghyd â Marwnad Daniel Dafydd, Ysgol-Feistr Gymraeg yn Meidrim, yr hwn a ymadawodd a'r Byd, yr 11 eg o Fis Mawrth, 1797, yn 51 Blwydd o Oedran. Cenwch i'r Arglwydd ganiad newydd.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan I. Evans, yn Heol-y-Prior.
 1797.

8 pp. The second song is by Cetturah Thomas "yn agos i Bangc-y-felin," and it may be that she was the authoress of the first also. Imprint at end. The first song consists of twelve stanzas, of which the following is a specimen :

Nid cryfdwr llongau ar y moroedd,
 A'u rhwystrodd mewn i Iwerddon dir,
 Ond gair o'i enau a orch 'mynodd,
 Tyred wyntoedd, na fydd hir,
 Chwytha longau rhai dinystriol,
 Canons mawrs a bwlets trwm,
 Powdwr du, ag arfau glowion,
 Lawr i'r môr fel pelen blwm.

The subject of the elegy, one Daniel Dafydd, who died in 1797, aged 51, was a schoolmaster at Meidrim, and apparently a native of Llangeitho. [Wrtydyn]

561. DWY GAN NEWYDD: I. Am Wroldeb yr hen Frytani-aid. II. Am Lwyddiant yr Efengyl.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan I. Evans yn Heol-y-prior 1797.

8 pp. Imprint at end. The first ballad refers to the French invasion in 1797, and is preceded by a preface. The second ballad gives an account of a Methodist Association at Trefdraeth (Newport), on Nov. 4th and 5th, 1786, when the following seven ministers took part: John Prytherch (Llanddeusant), David Parry (Llanwrtyd), Ned Watkins (Llanidloes), Ishmal Jones (Llandinam), Ebenezer Morris, Llwyd o Gaio, David Jones, Llangan and John Williams, Lledrod. [Cardiff Free Lib.]

562. Afon Iechydwrïaeth GRAS; Neu, Sylwiad Byrr ar y Rhan Gyntaf o'r Bedwarydd adnod o'r Chwechfed a Deugain Salm, mewn ffordd o Gan. Y mae afon, a'i ffrydiau a lawenhant ddinas Dduw. Dafydd.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan Ioan Evans, yn Heol-y-Prior. 1798.

8 pp. Anonymous. Twenty-five stanzas of eight lines each. [Wrtydyn.]

563. CAROL ar Gonceit Gwyr y Gogledd. Gan E. Jones. Esay ix, 6. Bachgen a anwyd i ni, mab a roddwyd i ni, a bydd y llywodraeth ar ei ysgwydd ef: a gelwir ei enw ef, rhyfeddol, cynghorwr, y Duw cadarn, tad tragywyddoldeb, tywysog tangnefedd.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan I. Evans, yn Heol-y-prior, 1798.

4 pp. By Edward Jones, Maes-y plwm, printed in *Caniadau Maes y plwm*, 1857, p. 174. [Nat. Lib. of Wales.]

564. GOLWG AR ABERTH CRIST. Yna y dywedais, Wele yr ydwyf yn dyfod; yn rhol y llyfr yr ysgrifenydd am danaf. Da gennyf wneuthur dy ewyllys, O fy Nuw: a'th gyfraith fydd o fewn fy nghalon. Salm xl, 7, 8. Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac efe roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn sydd gywir; ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, sef yn ei Fab ef Iesu Grist; hwn yw'r gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol, 1 Jo. v 20.

Gan Thomas Jenkins, o Lauboidy.

Caerfyrddin, argraphwyd gan Ioan Evans. 1798.

8 pp. A religious song of twenty-two verses. On p. 8 a hymn of two stanzas.

[Cardiff Free Lib.]

565 MYFYRDOD ar Einioes ac Angeu a ysgrifenyd mewn Mynwent yn y Wlad, ym mrig yr hwyr. Wedi ei droi o Saesonaeg T. Grey.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan I. Evans. Yn Heol-y-prior. 1798. [Pris Ceiniog.]

8 pp. Translated by Rev. D. Davis, Castell Hywel. This is probably the first edition.

[Brit. Museum.]

566. CAN o Ddiolchgarwch I DDUW, Am ei Waredigaethau o Ddwyllaw ein Gelynyon.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan I. Evans, Yn Heol-y-Prior. M.DCC.XCIX.

4 pp. The author's name does not appear, but he gives his initials in the last verse, which runs as follows :

Os hola neb pwy a'i canai'n hy',
G. S. mae'n byw ar Ddwyrain du,
I Lydiad gwyn Trehedin gawr,
Ffarwel, fe ddarfu'r canu'n awr.

From another source it appears that his full name was George Stephens. [D.] [Cardiff Free Lib.]

567. CAN o Ganmoliaeth i Volunteers y Tair Sir ; Sef Sir Benfro, Sir Aberteifi, a Sir Gaerfyrddin.

Caerfyrddin : Argraphwyd gan I. Evans yn Heol-y-Prior. M.DCC.XCIX.

4 pp. The writer's name was probably George Stephens. The last verse is as follows :

Fe ganwyd hyn heb unrhyw ffors,
Gan Siors, fab Stephen, Thomas Siors.
Mae'r pedwar enw'n gryno 'nghyd.
Wel, dyma fo, mae'n Gymro i gyd.

Another verse has a reference to Napoleon :

Mae yng Nghymru lawer bachgen smart,
Pe happiai i gwrdd a Buonaparte,
A chwtshe! (cudgel) dderwen yn ei law,
Gwnaiff iddo dreiglo oddi yma draw.

[Cardiff Free Lib.]

568. CAN o Glod I'r Arglwydd, Am Ein Holl Fuddugoliaethau, ar For, ac ar Dir.

Caerfyrddin: Argraphwyd gan Ioan Evans, yn Heol-y-Prior, 1799.

4 pp. A ballad on the Fishguard invasion of 1797, by G. S. The last verse is as follows:

Os gofyn neb pwy ganodd hyn,
G. S. mae'n byw rhwng bro a bryn,
Y ffordd yr ewch chwi yn gymmwys pur,
O Emlyn dref tu a'r Gogledd Dir.

[Nat. Lib. of Wales.] [Cardiff Free Lib.]

569. Y MAEN TRAMGWYDD: Neu Ddau Bennill o Ymofyniad, Mewn Perthynas i Fatterion dadleugar mewn Crefydd; Sef Etholedigaeth, a Gwrthodedigaeth, ac Ewyllys rydd; ynghyd ag Attebiad i'r Gofynion: At yr hyn y chwanegwyd CAN ARALL Gan yr un Awdwr. Gan Evan Thomas, Prydydd a Darlennydd, yn Llanarth.

Megis trwy Gamwedd un y daeth barn ar bob dyn i gondemniad, felly hefyd trwy cyfiawnder un y daeth y dawn ar bob dyn i gyfiawnhad bywyd. Rhuf., v, 18.

Caerfyrddin: Argraphwyd, gan Ioan Evans, yn Heol-y-prior, 1799. [Pris Dwy-Geiniog.]

16 pp. An introduction on p. 2 gives a short account of the occasion on which the above songs were written. The first song was written before the year 1760, and was answered by Evan Dafydd Jenkin of Cyswch, near Llangybi, Cardiganshire (see No. 518). The second song, in answer to Evan Dafydd Jenkin, was here published for the first time. A second edition was published at Dolgelleu by T. Williams, about 1807, and a third edition at Carmarthen in 1818. The works of Evan Thomas Rhys were collected by W. H. Griffiths, and published under the title "Diliau'r Awen" in 1842. The latter book has a characteristic preface by Brutus. [D.]

[Cardiff Free Lib.] [Nat. Lib. of Wales.]

570. CAN O GLOD, I. Foluntiers Glan-Teifi, A'u Hofficers. Gan Dafydd Evan Morgan, o Dreleach.

Caerfyrddin, argraphwyd gan I. Evans, 1800.

8 pp. [Cardiff Free Lib.]

571. CYFFES OFERDDYN. Y Rhan Gyntaf.

Caerfyrddin, Argraphwyd gan J. Evans, dros Lewis Lewis, Gwarcefel, Llandysil.

12 pp. By Richard Parry "Athraw Ysgol yn Sir Fon." The two parts are printed in this book.

[Nat. Lib. of Wales.] [D.]

572. HEN GAN, Na bu Argraphedig erioed o'r blaen; Yr hon a gafwyd o Enau Hen Wraig, A ddysgodd hi gan ei Mham a fuasai gynt yn Gwasanaethu gyd â'r hên Ficer Llanymddyfri: Ar Greadigaeth y Byd, ynghyd a Natturiaeth Creadigaeth Dyn.

Caerfyrddin Argraphwyd gan I. Evans, yn Heol-y-Prior [ ].

4 pp. Royal Arms on title. The date has been rubbed off on the copy seen. Eighteen stanzas. The song was reprinted in the Llandoverly editions. It begins:—

Pwyswch Gymry mwyn caredig,
Clywch fi'n traethu cerdd blethedig,
Yr hön sy'n traethu geiriau hynod,
Am waith Duw mewn chwe' diwrnod.

[Nat. Lib. of Wales.]

573. PROPHWYDOLIAETH MYRDDIN.

Caerfyrddin, argraphwyd gan John Evans.

4 pp. 26 stanzas. The well-known ballad which begins:

Chwi fonedd a chyffredin, y Cymry a'r
Saeson pur,
O dewch yn nes i'r winllan i weithio
am ei hur;
Mae'r udgorn wrth ein drysau, ni wn
i ddim pa bryd,
Y daw ein Prynwr Iesu, i farnu
hyn o fyd.

[Nat. Lib. of Wales.] [D.]

574 Prophwydoliaeth MYRDDIN, Wedi ei Chyfansoddi ar Fesur Cerdd, yn y Flwyddyn 1668. Gan Weinidog o Eglwys Loegr. Gen. xix, 17. Diangc am dy einioes; nac edrych ar dy ol, ac na saf yn yr holl wastadedd: diangc i'r mynydd, rhag dy ddifetha.

Caerfyrddin, argraphwyd gan I. Evans, yn Heol-y-Prior.

4 pp. Twenty-six stanzas. The last verse is as follows:

Un fil a chwech cant cyfain a thrugain
mlwydd ac wyth,
Oedd oedran Crist ein Prynwr pan
gwnaethpwyd hyn o fwyth,
I gael rhybuddio'r Cymry a chyffro
pawb o'r byd.
I alw ar Dduw'n garedig, i attal
hyn o lid.

[Nat. Lib. of Wales.]

Brecon.

Brecon, or as it is called in Welsh, Aberhonddu, became a favourite centre for the printing of tracts and small books on the establishment of a press there by E. Evans in 1772. It is clear that some of the ballads recorded under this heading were merely reprints, and probably piracies of ballads printed in Trefriw and Carmarthen.

575. GWAHODDIAD I Ferch Pharao yr Amoriad, I Briodi Brenhin Seion, I ymadael â Gwlad yr Aipht, a dyfod i fyw i Wlad Canaan.

Aberhonddu, Argraffwyd gan E. Evans, yn y Coleg, tros Richard Jones, 1772. Lle gellir cael Argraffu a Rhwymo pob math o Lyfrau am Brîs rhesymmol; a chael ar werth amryw Lyfrau Cymraeg a Sais'neg.

4 pp. Anonymous. Twenty-six stanzas. [D.]

576. CAN Dduwiol, yn Dangos Cyflwr a Haeddiant Dyn wrth Nattur; A Rhagorfreintiau Trigolion y Deyrnas hon mewn Materion Crefyddol, lle y mae Rhydd-did i bawb addoli Duw yn ol eu Cydwybodau: Yr hyn sydd yn galw arnom yn uchel i ddiwygio ein Bucheddau, a iawn ddefnyddio'n Rhagorfreintiau gwerthfawr, onid ê esmwythach fydd i Sodom a Gomorra yn Nydd y Farn nâ nyini.

Aberhonddu, Argraffwyd gan E. Evans, yn y Strewet, tros Ann William, 1773.

4 pp. By William James. Nineteen verses. [D.]

577. CAN Dduwiol, I annog Dynion i Gariad ac Elusen-garwch, Yn y Dyddiau oeraidd hyn. At yr hyn y 'chwangwyd Can arall, yn cynnwys, Holiad Dyn dall genedigol ynghylch yr Haul, a'r Goleuni.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans tros Philip Powel, Clochydd Llangunidr, yn y Flwyddyn, 1774.

8 pp. Both anonymous. The first has twenty-seven verses, and the second, ten. [D.]

578. CAN Dduwiol Yn dangos Y Rhyfeddol Waredigaethau Sydd gan Dduw i'w Bobl ym mhob Cyfyngderau. O Waith John Thomas, Gweinidog yr Efengyl, gerllaw'r Ffynhonau.

Aberhonddu, Argraphwyd dros Evan William, gan E. Evans, 1778.

4 pp. By John Thomas, Rhayader. The first verse is as follows:—

O frodyr byddwch lawen,
Cenwch blant, Cenwch blant,
Fe dalwyd dyled Eden,
Cenwch blant,
Mae'r llofrudd wedi ddala,
Ca'dd friw ar ben Calfaria,
Fe trows yr Iesu e'n isa,
Cenwch blant, cenwch blant,
Mae'r nefoedd i blant Adda,
Cenwch blant.

For another edition see No. 532.
[Wrtodyn.] [D.]

579. Anogaethau i'r Duwiolion I ystyried Eu Breintiau Efangylaidd, A'u Dyledswydd tu ag at Dduw, fel Gwrthddrych eu Gobaith a'u Cariad. Gan John Morgan, o'r Bodwelltu.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans, dros Evan William, 1778.

4 pp. Thirteen stanzas. [D.]

580. CAN o Alar, ar ol Tri ar Ddeg o Ddynion, A fuant feirw yng Waith Glo y Wern-Fraith, ym Mhlwyf Llangattwg, yn Sir Forganwg. Yn y Flwyddyn 1779.

Argraphwyd yn Aberhonddu, gan E. Evans, dros Ann William.

4 pp. Twelve stanzas. The author gives his name in the last verse as follows:—

Os gofyn rhai'n rhywle pwy gwyrwys y geiriau,
Mynegwch na wadwch y gwir,
Mai Dafydd mab Ioan yn hollol rhows allan,
Er siampl i werin pob sir;

The explosion took place on March 30th, 1779. [D.]

581. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Gwahoddiad i gloddio ym Maes yr Efengyl, am y Perl gwerthfawr. II. Yn gosod allan gymmaint Rhagoriaeth sydd rhwng Plant Adda a'u gilydd yn y Byd, ac mor anghyson y cyrannodd ef ei Olud.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans, dros Hugh William, 1781.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. The latter is an interesting song of six verses, of which the following is a specimen:—

Bydd un yn glamp o gyrnol,
 A'r cledde mawr fel y cawr,
 A'r llall yn eurych gwrol garw ei wawr,
 Bydd un yn glamp o sgweiar,
 Caled siol uchel frol,
 A'r llall yn fedlem hagar, gwag ei fol ;
 Bydd un yn esgob gwisgi,
 Yn erwin falch aneiri,
 A'r llall yn gwaeddi hogi, neu ganu gwag faledi,
 Tylodi mawr hyd y llawr :
 Bydd un yn cribo ei gydyn,
 Ar hyd ei gefn yn rhodyn,
 A'r llall a'i ben yn wrthun,
 Heb ynddo grib er's blwyddyn,
 Blin ei lol wrth un glol.

[D.]

582. Dwy o GERDDI Newyddion. I. O Gwynfan galarus Tadau a Mammau, Brodbyr a Chwiorydd ; yn enwedig Gwragedd y Dynion sydd ar Fôr ac ar Dir yn y Rhyfel sydd yn bresennol. II. Ymddiddan rhwng Tad a Mab, yr hwn a fu farw yn hanner Blwydd oed, o'r Frech wen.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans, dros Hugh William, 1781.

8 pp. (1) By Ellis Roberts, (2) by William Walters, Crydd.
 [G.] M. 400.

583. DWY O GERDDI NEWYDDION : I. Ymddiddan rhwng Gwraig yr Hwsmon a Gwraig y Siopwr. II. Gwahoddiad o Sinai i Seion ; sef oddiwrth y Gyfraith at Oen y Drugaredd sydd ar Ddeheulaw ei Dad nefol, yn eiriol dros ddaearol Bechaduriaid.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans, dros Hugh William, 1781.

8 pp. (1) By Thomas Edwards, (2) by Ellis Roberts. See 324 above. [D.]

584. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Yn datgan mawrion Weithredoedd Duw yn rhoddi'r Mellt a'r Taranau ofnadwy yr 20 o Fis Mehefin. II. Yn rhoddi rhagor o Hanes y Demestl ofnadwy ar yr ugeinfed Dydd o Fis Mehefin, 1781.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans, dros Hugh William, 1781.

8 pp. Both by Ellis Roberts. On the last page a short poem entitled "I ddeisyf Trugaredd", by Michael Prichard. Ellis Roberts mentions the places where damage was done by the storm, viz., Penmachno, Llanuwchllyn (where eleven houses were carried away by the flood), Carno, Bala, Llanfachreth and Bedd-gelert. [D.]

---

585. Ymddiddan Rhwng Hen Wr Dall, A'r Angau : etc.,
Gan Henry Evan, o'r Bedwellty.

Aberhonddu, Argraphwyd ac ar werth, gan E. Evans, 1781.
Lle gellir cael argraphu pob math o Gopiau, am Brîs rhesymol [Pris Ceiniog].

16 pp. One hundred stanzas. For other editions see Nos. 522,
530, 550. [D.]

586. Dwy o Gerddi Newyddion. Yn Gyntaf. Ymddiddan rhwng y Dall a'i Arweinydd. Yn Ail. Yn dangos, Trueni y rhai sydd yn Ddelliaid Ysprydol.

Aberhonddu, Argraphwyd yn y Struet, gan J. Evans.

1794.

By Thomas Edwards. Recorded in *Llyfryddiaeth y Cymry*
p. 691.

587. CAN Ddwyfol, Ar Ddull Ymddiddan rhwng Proffeswr hunan-gyfiawn a'i Gydwybod, wedi cael ei argyhoeddi. O Waith Dafydd Jones, gynt o Gayo.

Argraphwyd yn Aberhonddu, dros E. Wiliam.

4 pp. By David Jones, translator of Watt's Psalms. He died
Aug. 30, 1777. [Wrtydyn].

Llandovery.

Rhys Thomas, as stated above, migrated to Llandovery from Carmarthen in 1764 and remained there until 1771, when he went to Cowbridge. A printing business was still carried on at Llandovery by Dan Thomas, who printed books at Llandovery in 1773. In that year he printed the *Liber Miscellaneorum* of W. Williams, Pantycelyn, and also the following book:

Llythyr, | oddiwrth rhyw un | At Mr. Jones | o | Ystrad Ffin yn Sir Gaerfyrddin. |

Llanymddyfri: Argraphwyd, gan Dan: Thomas lle, gellir cael Argraphu pob math o lyfrau, ar lythrenau newydd, a phapur da, 1773. 12 pp.

The following advertisement appears on the last page:

Yr Argraphydd at y Cymry.

Foneddigion, O ran bod ein gwlad er ys talm heb (o bossibl) un Argraphydd o Gymro, ac fedrau breintio yn gywraint; a thrwy hynny yn gorphod cael Argraphwyr pellenig yw mhysg, Bydded hyspys i'r holl Dywysogaeth; y gellir cael Argraphu yn Llanymddyfri, gan Dan Thomas, pob math o Lyfrau etc., etc. Yn y modd mwya cywraint yn Europe, gwedi eu darlunio yn ol ffurf y Saison, a'r Ffrangcod, ymhlith pa rai y darfym hela y rhan ifangcaf o'm amser.

588. Rhyfeddod y Rhyfeddodau: Neu'r GAIR A wnaethpwyd yn Gnawd, etc. Wedi ei osod allan mewn Can Dduwiol, Gan William Robert, aelod yr Eglwys sy'n ymgynnyll gerllaw y Felin foel ymhlwyf Llanelli yn Sir Gaerfyrddin.

Llanymddyfri, Argraphwyd gan Rees Thomas, 1767.

8 pp. The ballad begins on p. 3, and consists of 35 stanzas. The last verse is as follows:

Os bydd i neb ymholi: rhyfedd yw.
Pwy wnelai hyn o ganu,
Un gwael na thâl mo'i enwi,
Mae'n byw nhre Llanelli.
O'i galon yn 'wyllysu
I bawb adnabod Jesu, rhyfedd yw.

For another edition see No. 529.

[Brit. Museum.]

589. DEDWYDDWCH y Duwiol A thost Boene yr ANUWIOL; Yn Nrhagwyddoldeb sef CAN Newydd. 1 Peder 4, 18. Ar y mesur a elwir Nutmeg an Ginger.

Llanymddyfri, Argraphwyd gan Rhys Tomas, 1770.

4 pp. The author's name is given in the last stanza.

Os daw holiad pwy wnae'r ganiad,
Rhowch ei enw yn Sincin Elied,
Sydd a'i wyllys yn gariadus
I bob enaid fod yn happus.
Y cyfiawn braidd fe saif yn rhydd.
Ond och! p'le bydd pechadur.

[Wrtydyn.]

590. Dwy o Gerddi Difyrus. Y Gyntaf, Ymddiddan, rhwng Will a Dic; Ymherthynas i Wragedd; un a'u herlidiau, a'r llall a'u cadwai. Yn ail, Can o Achwyniad Mab Iuange wrth ei Gariad.

Llanymddyfri: Argraphwyd . . . Rhys Tomas, tros Evan William, ...

8 pp. We have only seen the title page of this ballad. On the verso of the title page there are four englynion to Mr. H. Davies by J. Morgan. This Mr. Davies was a doctor and lived at Carmarthen, as is set forth in the last englyn:—

Ynrhef Gaer (wr diwair a dewis,)—Fyrddin,
Mewn urddas gyfiawn bris,
Cyfanedda lle gwyddis,
Gerllaw'r Groes ar bedair Gris.

The date is torn off the title page. [D.]

591. CAN NEWYDD am ddychweliad Y Mab Afradlon Er Annogaeth I Ddychwelyd at Dduw.

Argraphwyd yn Llanymddyfri, tros Ifan William.

4 pp. By Dafydd Jones, o Gayo. The first verse is as follows:—

Gwrandewch afradlon frodyr,
Sy'n ceisio troi er cysur,
Darllenwch yn y 'Sgrythur,
Mewn rhan o Lyfr Lug,
Sef y bumthegfed bennod,
Cewch yno hanes hynod,
Neu ddameg wedi gossod,
Mawr gyssur i ni ddug.

There are seventeen stanzas. Another edition was published by John Evans in Carmarthen in 1808. [D.]

592. CERDD o Hannes Bywyd rhinweddol, a . . . . Farowlaeth Mr. Richard Brightly [Gweinidog Eglwys Waltham] yn Sir Leister, yr hwn . . . . Bregethu yn . . . .

Llanymddyfri arg. . . . .

8 pp? Compare nos. 393 and 406. We have only seen a fragment of this ballad. It was printed by Rhys Thomas. [D.]

London.

Very few ballads seem to have been printed in London, probably because it was too far out of the track of the ballad-mongers. Many of the ballad-writers published and afterwards sang their own compositions, and they would naturally get the ballads printed at a town in Wales or the Marches.

593. PEDWAR O GANUEU Ar amryw Desdunion. Y Cyntaf yn erbyn rhyw WR annuwiol. Yr Ail, yn dadgan Beieu'r Byd. Y Trydydd, i'r un Defnydd. Y Pedwerydd, yn adrodd Gwaeau yn erbyn amryw Bechaduriaid.

Adrodd y Gwir, drwy Dduw 'gaf,
Ar y Byd; ni arbedaf.
Ar y Gwir mae rhagoriaeth:
O'm lleddir am Wir, ba waeth?

Juan Tew.

Conscius ipse sibi de se putet omnia dici.

Printiedig yn Llundain, yn y Flwyddyn, M.DCC.XVIII.

16 pp. Anonymous. [G.] [D.]
[Nat. Lib. of Wales.]

M. 683.

594. CAN NEWYDD, o berthynas i'r Rhyfel a'r Terfysg sydd y pryd hyn tros Ran fawr o'r Byd. Gan John Morgans. Mesur—Margaret Fwyn.

Llundain: Argraffwyd, ac ar werth, gan Vaughan Griffiths (No. 22), Vere-Street, Clare-Market, 1794. Lle argraffir pob iaith gyda Gofal neillduol.

12 pp. A religious song of 20 stanzas.
[Nat. Lib. of Wales.]

595. Myfyrdod y Meddwl, ar Gyflwr y Duwiol yn y Bywyd hwn, hefyd, Ar Gariad Tragwyddol Mewn dull o gan. Gan Edward Francis, Lambeth.

Llundam 1799: Argraphwyd gan J. Jones, Chapel-Street, Soho.

16 pp. Two poems. The orthography of this book is peculiar.
[Nat. Lib. of Wales.]

ANONYMOUS PRESSES.

The ballads grouped under this heading were all printed in the eighteenth century, but they have no printer's name. In many cases it is fairly easy to identify the press from which they issued, but for purposes of cataloguing it is desirable to place them together under the above heading. They have been arranged alphabetically, according to the first words in each title.

596. BALAD Yn Cynnwys Dwy o Gerddi Duwiol. I. Llef oddi-ar Furiâu Sion yn erbyn Dau Fwystfil, sef Cenfigen a Zel Bartiol. O Gyfansoddiad Dafydd Wiliam. II. Dmeg y Deng Morwyn.

8 pp. No imprint. Another edition was printed at Trefriw in 1787. See No. 375. The second ballad was also printed by Voss at Swansea in 1802. [Wrtydyn.]

597. Balad Newydd Tra Diddanol, yn Cynnwys Tair o Gerddi Rhagorol, na buant erioed or blaen yn Argraphedig. Yn Gyntaf. Carol Plygain Newydd, iw ganu y Boreu ddydd Natalic Crist, 1740. Ar dôn a elwir. Charming Chloe.

8 pp., n.p., n.d. The second ballad begins on p. 4, and has the following title:

Dechreu Cerdd, o gwynfan Gwr Ifangc wrth ei Gariad, Ar dôn a elwir Shoe-bend, neu Blygiad y Bedol. The third ballad begins on p. 6, and has the following title:

Dechreu Ymddiddan rhwng Dyn ar Hedydd ynghylch y Cynhaiaf Hir wlybyrog diwaethaf, sef y Flwyddyn o Oes Christ, 1739. Ac am Swn Rhyfeloedd, iw canu ar fesur a Alwant, The Princess Royal. The three ballads were apparently written by Richard Parry about 1740.

[G.] [Nat. Lib. of Wales.]

M. 395.

598. BREUDDWYD RHYFEDDOL, A welodd Gwr o Sir Gaerfyrddin. O Gyfansoddiad Thomas William, Awdwr yr Oes Lyfr.

4 pp., n.p., n.d. Probably printed at Brecon. Twenty-eight four-line stanzas. [D.]

599. GAN DDIWIOL yn Cyffulybu einios dyn Ir pren almon, neu flodeu'r Maes yr hwn y boreu Cwyrdd las fo fydd, ond brynawn, fe dorir ymeth, ac fo wiwa yngud a dymyniad y cwir Cristion, am cael gras ymbaratoi erbyn angeu a barn, ar y Mesur, a elwyr yn Sausneg, see the buldsng, ac yn Cymraeg, Cwel yr Adeliad.

Bydded Hysby's im Cyd, Wladwyr a y fod Llyfur bychan yn cael eu brentlo ar fur dro sef, Cyngor y tad yw fab ynghyd ac ymddiddau rhwng ur hen wr dall ar augeu gan, T. W. ac E. P.

8 pp., n.d., n.p. By Owen Gryffydd. [M.] M. 358.

600. CAN Yn rhoddi Hanes yr amrywiol Farnedigaethau a Darostyngiadau a gafodd yr hên Gymry erioed hyd yn awr, am eu ffaidd Bechodau, gyd ag Annogaeth i Edifeirwch. Ynghyd a Chân arall, am ragorol gariad a daioni Duw i'r Oes hon.

8 pp., n.p., n.d. By Ifan Tomas. Probably printed at Carmarthen by John Ross, during the time Ifan Tomas was a compositor in his office. [D.]

601. CERDD Allan or 39 Psam ar Heafi Heart neu Galondrom.

Efo'r Ffor I Ladd Patris Adar Gwydde Gwlltion. a ffordd Iddal Brain a Piogod y Mor a pafodd I wybod y Nisaad Tywydd Gwlyb a Sych dros Fyth. Petheu heb fod yn Gyffredin yu yr Iaith Gymraeg na'r Saisneg.

Argraphwyd Gan yr Awdwr I hin I. R. Tlawd sudd yn Byw yn Treelw yn Sir Drachwant yn y Gogledd.

8 pp., n.p., n.d. The ballad finishes on p. 6, and then follow certain directions for catching wild geese, partridges, birds, and sea-gulls. There are also directions as to fore-telling the weather. As far as typography goes, this is the most extraordinary specimen we have come across. It was probably printed at the same press as No. 635. The imprint is also unique. [D.]

602. CERDD Ar yr ystyriaethau su'n Canlin. Sef yn Gyntaf, Ynghilch yr amser presennol neu Amser Rhyfel yn dangos mae nid ymddiried yn ein nerth ein hunain uwr jawn ffordd u orchfygu yn gelynion onid trwy y Jesu bendigedig Brenin mawr nef a daiar yr hwn y ddychon ddarostwng pob peth tan ei draed. Yn Ail, Cyngor a Rhybudd ir Cymru u ymadel ai pechodau, gydag amryw ddangosiad o'r pechodau mwyah chyhoeddis su'n tynny dynnon i Rwydau'r fall; ynghyd ar mawr beryglon yr ydim nu ynddo; ar moedd y orchfygu yr holl drallodion ymma, trwy arfogu ein hunain a gwir [ar]fer Efengil. Yn Drydydd, Cysir neu gyngor u wr claf yr hwn y fu hir amser yn gorfedd yn efrydd yn u wely: yr hwn beth y ddychon fod yn gysir mawr i holl ddynol ruw.

Wedi u Roddi ar gan Thomas James gweidd Aberhonddŷ ; yr hwn su'n yn Ewlliso yn dda u bawb or Cymru mwynion.

16 pp. This curious book is by the Brecon weaver, Thomas James. It is divided into three chapters, one for each song. The last part of the last stanza runs as follows:—

Pwy gane'n llawn y geire'n Llyn :
Un Tommas Shams o Iwyrfodd,
Er mawdra ore medrodd
Dymyne yn dda danfonodd hyn
U Wiliam Stimpin druan, er agwedd su'n wr egwan
Mewn cystydd blin dan Christ ein pen ;
Duw ranno u'r enaid rinwedd
Gwrdd felis mewn gorfoledd,
Heb feth amhynedd fyth amen.

[Salesbury Coll.]

603. Cerdd ddiwiol iw chanu ar y don a elvir diniweid-rydd.

8 pp. n.p., n.d., The first ballad begins at the top of p. 1, and a second ballad entitled, "Cerdd o gynhorion i ferched, ifaingc ar y Mesyr a elwir Cwynfan Brydain," begins on p. 4. On p. 6 there is a third ballad entitled, "Cyffes Pechadur edifeiriol gydag erfyniad difrifol at Dduw am faddeuant; ar y Mesur a elwir Leave Land neu Gadel y Tir."

All three are anonymous. [D.]

604. Cerdd ddiwiol yn dangos may ber iw oes din iw chani ar Boni Joci nei hid y frwinen.

8 pp. The two first ballads by Morris Parry, the third by "In ag wllys da ir farddoniaeth." The titles of the other ballads are as follows:—"Cyngor Gwraig Ifange ir Merched beidio priodi henddin, ar bretti Salli." "Hanes Clochidd anllad ar Leave Land i ffordd hwyaf." "Englynon," by Robin Ddu and Sion Tudur.

[G.]

M. 363.

605. Cerdd i ddeisyf ar bawb yn Amser Rhyfel i roi eu Hymddiried yn yr Arglwydd, ac nid mewn amlra o ddynion. I'w chanu ar Gwynfan Brydain.

4 pp. By Ellis Roberts. [G.]

M. 385.

606. Cerdd Newydd iw chanu yn y Lloerig Gymdeithas yr hon sydd wedi i sefydlu i'w chadw yn Nrws Nant Tafarn yn fisol beunydd, ar ddydd Iau nesaf o flaen y Llawn Lloer, [ynghyd a] Cywydd i ofyn gwn i'r pendefig enwog Wm. Llwyd o Riwedog Ysgr.

8 pp., n.d., n.p. By Rhys Jones, Blaenau. The first song also appeared in broadside form. The date is about 1765.

Cardiff Free Lib.]

607. CERDD NEWYDD, o rybudd i bawb i ystyried eu diwedd, Ynghyd âg Ymddangosiad Crist yn Nydd y Farn, a'r undeb sydd rhyngddo ef a'i Blant. I'w chanu ar y mesur a elwyr Old Darby.

4 pp. n.p., n.d. Twelve verses signed by G. W.
[Nat. Lib. of Wales.]

608. CERDD NEWYDD, yn gosod allan Myfyrdod pob dyn am ei farwolaeth; ac ymddangosiad Crist yn nydd y farn ofnadwy, ynghyd ar undeb sydd rhwng Crist a'i blant. I'w chanu ar y Mesur a elwir, Old Darby.

Argraphwyd yn y Flwyddyn, 1799.

8 pp. Two songs (1) by H. W. (2) by Hugh Morris, prydydd. The title of the second song is "Mawl dyn claf ar ei wely anghau."

[Cardiff Free Lib.]

609. CERDD Newydd, ynghylch y Rhyfel presennol: yn dangos mai nid ymddiried yn ein Nerth ein hunain yw'r iawn Ffordd i orchfygu ein Gelynion, ond trwy'r Iesu bendigedig, Brenhin mawr Nef a Daear, yr hwn a ddichon ddarostwng pob peth dan ei Draed.

4 pp. n.p., n.d. No imprint, probably printed at Brecon. The ballad refers to a war with Spain.

[Wrtydyn.] [D.]

610. CERDD o Rybudd i bawb ymbarotoi, (Sydd heb leico gweithio) i Ddiangc ymaith rhag eu preso. I'w chanu ar Yspanish Gwenddydd. At ba un y chwanegwyd Rhai Penhillion, Ar Leave Land.

4 pp. n.p., n.d. Both by Ellis Roberts. Probably printed at Carmarthen. The second verse of the first ballad is as follows:—

Yn iach eurych y claurwych wr clir,
Na sgubwr y simdde yn un sir,
Ffarwel i sowgelder cyn hir,
Ma'u heisie nhw ar fôr ac ar dir;
Yn iach ni welir nemor waith,
Hoff odle mwyn un ffidler maith,
Nac un baledwr teithiwr taith,
Na nemor garpiwr llyngcwr llaith.

[D.] [G.]

M. 384.

611. . . . . . Rhyfeddol o FARNEDIGETH Duw ar Mr. Thomas Freebourn, Ffermer cyfoethog yn agos i Dre Andover yn Willsir, fis tachwedd 1719. Yr hwn a ddowad na wnaeth Duw yddo ef erioed ddim daioni a bod Duw eris haner

blwyddyn yn cysgu ag ar y gaur hynny ddaeth oy ene fe
Syrthiodd y lawr mewn trwm cwsg fel nad all yr holl fyd ey
dynny ef oddiyno nayddyhyno chwaith hyd nys cwelodd
Duw yn dda Eicy fodi ef dydd cwener 20 o fai diweddaf.

8 pp., n.p. By Dafydd Thomas. Woodcut on Title.
[G.]

M. 352.

612. Cerdd y Crys Gwaedlyd, ar Loath to depart.

8 pp., n.p., n.d. Title as above on top of page 1. The "Cerdd" ends on top of page 5, and appended to it are the words: "Thomas Davies o Sir Drefaldwyn ai Cant." Then follows on the same page: "Carol i ddydd y farn, ar y don a elwir Brynniau'r Werddon." This ends on page 8, the last verse opening with these two lines:—

"Os gofyn neb yn unlle pwy a ganodd hyn er Duw

Dywedwch chwithe iddynt mai Nghefn y Maes mae'n byw."

Appended to it are the words: "Evan Griffith ai Cant." Though the name of the printer and the date of the publication of these two ballads are not given, they must have been printed not later than 1767, as Mr. L. Thomas's copies are bound up in a volume of "Amryw", which bears the name of its owner "John Evan" with the date "1767".

[D. Lleufer Thomas.] [Cardiff Free Lib.] [D.]

613. Cerdd y WINLLAN. Wedi cymeryd ei hystyriaeth allan o'r xx pen, St. Mat. adn. 6. Pa ham y sefwch chwi yma ar hyd y Dydd yn Segur? Y Gerdd yma a ellir ei chanu ar Dôn neu'r mesur a elwir Ffarwel Dai Llwyd.

8 pp. No imprint. By Robert Evans, o blwy Meifod, yn Sir Drefaldwyn. See No. 183. The ballad is divided into 20 stanzas, each with a separate heading. [D]

614. COPÍ O LYTHYR; Yr hwn a gafwyd dan Garreg, Ym mha un y mae amrhyw Gynghorion da, a buddiol; Eithr yn fwy a enwedigol ynghylch cadw y SABBATH.

8 pp. No imprint. A woodcut of the Crucifixion on the Title Page. The letter and description finishes on p. 4, and is followed by a ballad beginning:—

"Dowch yma bob Dyn eglur."

On p. 8 there are six englynion "Yn erbyn tyngu," by Sion Soley.

[Wrtodyn.]

615. CWYN Rhwng Duw a Thrigolion y Wlad. O Waith Thomas Evans, o Gefn-y-Coed.

4 pp., n.p., n.d. Probably printed at Brecon in 1780. The last verse is as follows:—

Mil saith cant o rifedi, clywch gyfri genni ar gân,
Wyth deg medd rhai cyfarwydd sy'n digwydd yn y bla'n,
Yw oedran ein Iachawdwr a'n Prynwr grasol mwyn,
Pan brintwyd hyn o newydd fel rhybudd am y cwyn.

This is a most interesting ballad, as it gives a minute description of the customs of the country as to bargaining in fairs and markets. [D.]

616. Cywydd Cwynion rhwng Dau Wr o Bentre'r Chwain, Ym Mhlwy Llanfair Caer-Einion yn Sir Drefaldwyn.

8 pp., n.p., n.d. Probably printed by John Rhydderch at Shrewsbury, about 1716. The last page is missing in the copy seen. This is one of the songs written to ridicule the courts of law, and is partly in English and partly in Welsh. Compare No. 617. [D.]

617. Cywydd ir Jâr ar Manawyd, yn dwyn ar ddeall i'r Byd, Dwyll, ffugni, a Chroes Gyfraith; y mân Gyrtiau.

8 pp., n.p., n.d. This ballad-book contains a cywydd, an englyn, and a carol, by Dafydd Manuel, J. R., and D. T. respectively. The Cywydd was reprinted at Bala by John Rowland, with three others, about 1761. It is a curious mixture of Welsh and English, written to ridicule the proceedings at the Great Sessions, where Welsh parties appeared before English judges and lawyers. [G.] M. 349.

618. DAU CAROL Newydd Y cyntaf Carol Plygain i'w ganu ar ffarwel gwyr Aberffraw o waith Cadwaladr Pirce pengwern. Yn ail Carol Plygain yn adrodd am anedigaeth Crist, a dull y Farn ddiweddaf, O waith Owen Roberts Joiner ar fesur newydd.

Argraffwyd tros Edward Prŷs.

8 pp. The date 1794 is given in the last ballad.
[Nat. Lib. of Wales.] [G.]

M. 375.

619. Dechreu Cywydd ynghylch dydd y Farn. A Charol yn dangos creulondeb Cain ai ddilynwyr, i Abel ai frodru diniwaid; A hefyd Myfyrdod am lawenydd y Nefoedd.

8 pp., n.p., n.d. Probably printed by John Rhydderch at Shrewsbury about 1716. The first piece begins on the top of p. 1, there being no title page. The second piece begins on p. 4, and the third on p. 6. Both the latter were written by Morus Robert. [D.]

620. DWY GERDD DDIDDAN. Gyntaf Cerdd o ffarwel Militia Sir Fon, a'r eu mynediad allan oi Gwlad. Yn ail Carol Plygain, yn adrodd am anedigaeth Crist, a dull y Farn ddiweddaf. Gwerth Ceiniog.

8 pp., n.p., n.d. The second ballad by Owen Roberts. The following verses will give an idea of the first ballad:—

Dewch yn nes ieuengctid Cymru,
I wrando 'chydig wnaed o ganu
I Filisia Môn, a fentrodd
Ymhell o'u gwlad er's cwrs o fisoedd.

Tri huzza a roed cyn cychwyn,
A bonfire a losgwyd wedyn,
Cyn 'mado â'r dre lle'r oeddent ynddi,
Trwm oedd eu calonnau am Gaergybi.

Captain Evans oedd yn ledio,
A Bulkley Panton yn nesa atto,
A phedwar Serjant oedd o'r deutu,
I fynd a'n hanwyl wyr o Gymru.

[Nat. Lib. of Wales.]

621. Dwy Gerdd Ddiddan Y gyntaf Cerdd o hanes Merch i Dduc a roes ei serch a'i ffansi, ac a brodwyd a phen gwas ei Thad. Yn ail. Ychydig o Benhillion a anfonwyd adref o'r Gwersyll, gan un o Filwyr neu (Militia) Sir Feirionydd. Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. (1) Anonymous (2) by Evan Evans. Probably printed at Trefriw. [G.] M. 372.

622. Dwy GERDD Ddiddan Y Gyntaf, wedi chymmeryd allan 16. Benod o Luc. sef Dammeg y Goludog a Lazarus. Yn ail, I ddeisyf ar bob Pechadur feddwl am Nôs Angáu, yn Nyddiau ei fywyd, rhag iddo syrthio i'r Bêdd cyn ediferhau; a chael ei gau allan o'r Nefoedd.

8 pp., n.p., n.d. Both anonymous. The ballad begins midway down p. 1. For the second ballad see Nos. 337 and 339. [D.]

623. Dwy Gerdd Ddiddan Y gyntaf Ymddiddan rhwng yr Enaid a'r Corph, bob yn ail Penill: ar Bellisle March. Yn ail Cyngor i'r Meibion a'r Merchaid.

Argraphwyd tros Rich. Roberts.

8 pp. n.p., n.d. Probably printed at Trefriw. [Brit. Mus.]

624. Dwy GERDD Ddiddan Y gyntaf Yn rhoi hanes Llofruddiaeth un James Clark (o ddinas Llundain) a laddodd ei wraig a dau o Blant, ar modd y cyffesodd arno ei hun, ac y cafodd ei gyflawn dâl. Yn ail Ymddiddan rhwng dau yn Caru.

Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. Both anonymous. Probably printed at Trefriw. [D.]

625. DWY GERDD DDIDDAN. Yn Gyntaf Hanes un Sian Niclason merch i Farchog yn Llundain yr hon drwy demptiad Satan a amcanodd wenwyno ei thad a'i Mam, ond Duw a

ddaufonodd ei Angel attynt i ddatguddio'r dirgelwch. Yn ail Cerdd i Filitia cymry ar don a elwir Mynediad i'r tir teg neu Belisle March.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Hugh Roberts, (2) by Robert Maurice, Melinydd. See No. 268. [D.]

626. Dwy GERDD Newydd Y gyntaf, Carol plygain newydd ar don Duw gadwo'r Brenhin. Yn ail Cerdd ar difyrwch y Twysog Wiliam ymddiddan rhwng y Cardotdyn, ar ar cerlyn, Sef Sion Siwrwd a Thwm Dew.

Argraphwyd tros Robert Richard.

8 pp., n.p. Both by Robert Morus, y Melinydd. [M.] M. 374.

627. DWY GERDD NEWYDD. Y gyntaf Ychydig o hanes y Rhyfel presennol ar fesur a elwir Grisial Ground. Yn ail Hanes fel y digwyddodd i rai or Deheudir dan enw Sipsiwms ddyfod i blwy Llangynog at Wr a Gwraig a hudo rhwng Arian ai gwerth o gwmpas deuddeg punt ar Ddiniweid-rwydd.

8 pp., n.p., n.d. Both anonymous. The second ballad relates how some gipsies got the better of one John Roberts, of Rhywarth, Llangynog. [D.]

628. Dwy GERDD Yn gyntaf Carol plygain newydd ar King's Ffarwel, o waith Owen Roberts Joiner Gerllaw Llanrwst. Yn ail Anerchiad a chwyn y Pererin dan bwys llygredigaeth y cnawd ar yr un mesur.

Argraphwyd tros Robt. Prichard.

8 pp. (1) By Owen Roberts. A note written on the ballad by Gwilym Cowlyd states "Owen Roberts, Capel Curig, tad Morris Roberts, Ysgubor wen, oedd awdwr y carol hwn." [Nat. Lib. of Wales.]

629. Dwy GERDD Newydd Yn gyntaf Carol Plygain Newydd trarhagorol Yn ail. Cerdd o hanes rhyfeddol am fab a laddodd ei gariad ar modd y daeth o honno e.

Argraphwyd tros R. Roberts. M.DCC.XCVI.

8 pp., n.p. (1) By Hugh Williams. (2) Anonymous. Two curious wood-cuts at the bottom of p. 8. The second ballad refers to a murder in Pembrokeshire in 1796. [M.] M. 379.

630. Dwy Gerdd Newydd. Yn gyntaf, Cerdd o fawl a chlod i Dduw am Ei rad ras ai fawr drugaredd i ddynolryw ond yn fwya neilltuol i'r Saint. Yn ail. Hanes gwr Bon-

heddig o sir y Mwythig a aeth yn glaf o glefyd marwolaeth ar modd y daeth ei feistr Tir i Robio'r tŷ ar modd y lladdodd y ddau Sawdwr hwynt.

Argraphwyd tros R. Roberts.

8 pp. (1) By Hugh Williams. (2) Anonymous. [M.] M. 376.

631. Dwy Gerdd Newydd. Y Gyntaf, yn gosod allan y moddion am y Rhyfeloedd presennol rhyngom a'r Ffrangcod, a dull y grefydd Babaid, ar King George Delight.

8 pp. (1) By Richard Robert. (2) By John Rhydderch. The second ballad was originally printed about 1718 (see No. 28). Its title, as follows, appears on p. 3:

Yn ail, Cyffes Ymadrodd neu Eiria Diweddaf Robert Owen o blwyf Llanrwst yn Sir Ddimbych; yr hwn a ddioddefodd yn haeddedigol ar y pren dioddef yn yr hen waun neu Old Heath yn ymyl y Mwythig, 17 Ebrill, ar Loath to depart. [G.] M. 377.

632. DWY GERDD NEWYDD Y gyntaf Yn rhoi hanes rhyfeddol am Frenhin yn Scotland a ymwnaeth hyd eithaf ei allu, i sefyll yn erbyn ei Dynged sef priodi yr hon oedd yn digwydd iddo. drwy geisio dŵyn ei bywyd mewn amryw ffyrdd. Yn ail Hanes dwy Eneth a foddodd yn Afon Ogwen.

Argraphwyd tros M. ac Ellin Dafis.

8 pp. (1) anon. (2) By Abraham Williams. Probably printed at Trefriw. The tragedy mentioned in the second ballad occurred on Nov. 5th, 1789; the two girls fell off a footbridge into the river Ogwen, and one called Elinor Parry was drowned and carried away by the flood.

[Brit. Museum.] [M.]

M. 166.

633. DWY O GERDDI A HYN SY'N CANLYN. Y Gyntaf, o Rybydd i bob dyn ystyried i ddiwedd, a gweddio, Rhag Ange disyfed, ar y Fedle fawr. Dechreu Cerdd Digri i'w Chanu ar Gil y Fwyalch.

4 pp. n.p., n.d. (1) By Evan Thomas. (2) Anonymous. The second title is on p. 2.— On p. 4 the following words of an old folk song are printed:—

Un cam, un tro, un blaidd, un ci; uch a tharw blaidd a chi,
A roes y mrawd hyna i mi.

Dau o'm brodur a roes i mi, a roes i mi, ag a roes i mi, ie dau
uch, dau darw, etc.

Ag fellu ymlaen hyd yn 9 ag o 9 yn ol hyd yn un.

This old song may also be seen in Addit. M.S.S., 14,992, and a modern version was printed in *Cymru* for Feb. 1900.

It appears that the singer after proceeding from one up to nine, worked backwards again to his starting point. Another cumulative song is printed on the same page, as follows:—

Dechreu Rhigwm Digri i ddatganu rhwng dau ar wylie gwyl

Fair yn ol yr hen ddefod neu arfer :
 Un cam y ceiliog un carwr serchog a ar ferch y gown du.
Ateb, Ie ar ferch y gown du un cam y ceiliog un carwr serchog
 ar ferch y gown du wi yn i garu.
 Dau cam y ceiliog dau garwr serchog ar ferch a'r gown du.
Ateb, Ie hynu dau cam y ceiliog, dau garwr a'r ferch ar gown
 du wi'n i garu.
 Ag fellu ymlaen hyd yn 9 ag o 9 yn ol hyd yn un fel y canlyn.
 [G.] M. 364.

634. Dwy o Gerddi, O leshâd ir sawl ai Ystyreio a gwae
 i bob Dyn na chymero rhybudd wrthynt. Yn Gyntaf, Erbyn
 Godineb. Yr ail, Hanes fel y daeth Deuddeg cenad megis
 Deuddeg Angel i Glastonberry yr Nadolig diweddaf ag
 ychydig o hanes y Ddrainen y blanodd Joseph o Arimathea.

Yn ddiweddaf. Mae Eisie Cael Henwe saith o Lancie o
 Blwy Bangor a fytho am Chware Enterluwd yr Hâ nesa mi
 fyddaf yn ffwl fy Hun, yr hwn wyf brawd Will o'r Ty'n y
 Werglodd.

8 pp., n.p., n.d. Both anonymous. The note on the Title Page
 is worthy of notice. [G.] M. 382.

635. DWY O GERDDI Digrifol Yn Gyntaf cowydd yn dangos
 yr angytundeb afu rhwng dau wr sef Einion-wan a Sion
 Salbwyth un yn achwyn o achos trespass Iar oedd yn tori iw
 ber-ef. Ar llall am fynawyd arosau ef i fenthing iddoynta
 ag ni ddoeth ef dim ag e adre achyfraeth fawr afu rhyntynt
 fel y cewch iglowed ag yn dwyn ar ddallt ir byd ffalster
 achroes gyfraeth y man gyrtian ag felly ymlaen.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Dafydd Manuel. The copy seen is
 imperfect, as the last leaf is missing. The whole ballad is
 printed in large type, and the verse is printed across the page as
 if it were prose. The compositor frequently prints u for n, and
 n for u.

[Nat. Lib. of Wales.]

636. Dwy o Gerddi Duwiol. Can dduwiol, ar, Gwel yr
 Adeiliad; o Waith Edward Jones, o Ben y Ball, Ymlhwy
 Treffynnon.

8 pp., n.p., n.d. On p. 4 the following: "Cerdd tra rhagorol a
 elwir Ystori'r Crys Gwaedlyd," by Thomas Davies, Sir
 Drefaldwyn.

[Brit. Mus.]

637. Dwy o GERDDI Duwiol. Yn Gyntaf, Dyrifau Duwiol,
 sudd yn adroedd i ni Ran o Wrthiau Crist, ar y Ddauar; ac

yn datgen yn eglwr gimin o Ferthyr a ddioddefodd cun ei Farwolaeth. Y genir ar, Grimson Felfet. A'r Ail, Ynghylch Dychrynedig Gyflwr yr Amser presennol; o herwydd bod Siared mawr am Ryfeloedd, ac yn dwyn ar gof y Lladdfau creylon a fu yn y Dyddiau gynt. Ar, Loath to depart, y Ffordd fyrraf.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Dafydd Manuel, (2) anonymous. The first ballad was composed in 1718. A rough wood-cut on Title Page, showing the sun, moon, and stars, with a city in the background. This wood-cut was used in an English chap-book called "The world turned upside down".

[G.] [Nat. Lib. of Wales.] [D.]

M. 362.

638. Dwy o cerddi newyddion y cyncaf yn gwnwys ymddiddan rhwng melinidd A merch ifangc y ddaethi yr felin ar tric ywnaeth y ferch ar fo.

8 pp. Copy seen is imperfect. The above song is by John Jones. It begins on p. 4, the title being printed at the top of the page. [G.]

639. Dwy o GERDDI Newyddion : I. Gwrth ateb i Queen Bess. II. Cyngor y Prydydd i Bobl ieuaingc, fod yn gynnwl, a chasglu gronyn cyn prïodi, tu ag at hel rhyw faint o Gelfi at eu gilydd, o herwydd bod yn anodd wedyn. Ar y Mesur a elwir Boreu Ddydd Llun.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Evan Richards, (2) Anon. The first is a reply to Glanygors's song. [Brit. Mus.]

640. Dwu GERDDI Newyddion. Yu Gyntaf. Cerdd yngulch y lexiwn, y cam yr oudd syr Wakin yn i gael yn y lexiwn, gin y penegrynon, Pen au i wyr o ir bwrdd ni thalen nhw ddim. Yn ail Cerdd i hela llwunog, i gwn Mr. Hari Tomas o leddchwegaut, yn Sir drefaldwun.

8 pp. (1) By Ned Lloyd, (2) Anonymous. Woodcut on Title depicting a scene in a house, and another on p. 8 shewing a man on horseback. The first ballad refers to the electoral contest in Denbighshire in 1741, when Sir Watkin was defeated by John Myddleton, but afterwards on petition was given the seat. It is well known that this Sir Watkin was a great opponent of Dissent. There are two editions of this ballad. [G.] [D.]

[J. D. Lewis.]

M. 361.

641. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Can newydd, am y ddaeargryn, a ddigwyddodd ar y Nos Wener cyntaf ym Mis Medi diweddfaf, 1775. Ar Mentra Gween. Yn Ail.

Ychydid Ddyriau ar yr ystyriaeth o'n Breuol ni a byrdra Oes Dyn; Ar y mesur a elwir Loath to Depart, neu Anodd ymadel.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Florence Jones, (2) by Rees Ellis. There are two extraordinary woodcuts on the Title Page and second page of this ballad.
[Salesbury Coll.] [G.] M. 370.

642. Dwy o GERDDI Newyddion Yn Gyntaf Cerdd o hanes gwledigaeth buchedd ymarweddiad, ag ymadawied o'r byd un Mr. Richard Brightly gweinidog Eglwys Waltham yn Sir Leister yr hwn y fu mewn gweledigaeth ag a bregethodd yn ol y welsâi iw blwyfolion ai amdo am Dano au Arch ou flaen ai fedd yn agorad. Ac a fu farw yn i Bulpud neu Gadair ymadrodd a gyfieithwyd o'r Saesonaeg i'r Cymraeg, gan Mr. E. Ellis, gweinidog Eglwys, Rhos a Llandidno, ar gerdd o waith Ellis Roberts Cowper iw chanu ar Loth to Depart nen anhawdd ymadel. Yr Ail Cerdd yn gosod allan gymaint yw gallu Belphegor Twysog y Diogi, etc.

8 pp., n.d., n.p. The first ballad begins at the foot of p. 1, and the second ballad, also by Ellis Roberts, on p. 5. The last verse of the second ballad contains interesting references to the contemporary ballad-makers, Hugh Jones, Llangwm, Ellis Roberts himself, Twm o'r Nant, David Jones, Llanfair, and Jonathan Hughes. It runs as follows:—

Rwy ymhob lle yn deilio llawer
A Huwycyn Llangwm a Lisa'r Cowper
Ar ol iddynt hwy a myfi orphen
Mi af gynta ag allwyf at Fardd Llangollen
Gan Dwm o'r Nant caf letty noswaith
Gan Ddeio o Lanfair mi gaf liuiaeth
Nid oes neb na hoffa ynghwmpeni
O fewn y wlad oni bae dylodi
Nid edruch un Dyn byth o gwmpas
Heb blât o domen Pluto a Demas
Ond henw yr fan Clywch bawb o'r diwedd
Yw'r lle rwy'n aros llyn o anwiredd.

The first ballad was reprinted many times in the nineteenth century. On p. 8 there is a long advertisement of the publication of *Cydymaith Diddan*, which was issued about 1766. [D.]

643. Dwu o GERDDI, Newyddion. Yn Gynta, Cerdd o gyffes bachadur ar y mesur a elwir gwel ar y dylad. Yn ail, Ymddiddan rhwfig cybadd a merch ifank ar ys mesur a elwir mwunen mai.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Ellis Roberts, (2) Anonymous. The first ballad begins on p. 1. The second song is amusing, as it

describes the adventures of a miserly cub who asks a girl in marriage thinking she was wealthy. The girl pretends that she has lost all her money, when he promptly withdraws his offer. Then she replies :

Purion wyt ti'r Cerlyn,
A da chwareist di'th gerdyn ;
Mae geni aur a Living,
Dau cymin' ag sydd genti :
Ond ped fawn fyth heb ddima,
Na gobaith crys am dana ;
Fi cheisiau monot tithau,
Y cenau cwrwm ci.

[D.]

644. DWY O GERDDI NEWYDDION. Yn dangos hanes Llofyddiaeth Echryslon fy'n Sir Gaerlleon, yon achos ir wraig ameu ei gwr am Odineb, hi a laddod y ddyens ag a dorodd ei fron ag ai Gwnaeth yn ginio ir Gwr, erbun ei ddyfod adref oi Siwrne, ar Gwr pan ddeuallod a gweled y Gelen, a ymgreulonodd ag a laddodd ei wraig, ag ef a garcharwyd yn Norgate Caer, &c., Ymddiddan rhwng y bol ar Cefn iw chanu ar Sweet Bassione.

8 pp., n.p., n.d. Both by Thos. Edwards.
[Salisbury Coll.]

645. DWY O GERDDI NEWYDDION.

8 pp., n.p., n.d. (1) By John Thomas o Blwyf Llan Edeyrn, (2) "Annogaeth i Gristion i ystyriaid ei Gyflwr yn y Byd hwn; ac i ddyfal wasanaethu Duw : O herwydd y tál a'r gwobr Anrhydeddus fydd i'r sawl a'i gwasanaetho", by Tho. Dafydd. On p. 8, the following appears:—"Rhybudd. Y Mae Gosodwr allan y Cerddi hyn, yn Ewyllysio trwy Gennad Duw, a Chymmwynasgarwch haelionus ei Gydwladwyr, Ail Argraphu y Llyfr Rhagorol hwnnw a elwir. Trefn ymarweddiad gwir Cristion. Gan lwy'r Obeithio y bydd i chwi Gyfrannu o'ch haelioni tuag at ei gynnorthwyo ef i ddwyn y Llyfr ymlaen trwy draul yr Argraphwasg er budd a Lleshad i'w Gydwladwyr dysgedig yn gystal ac er mwyn peth Elw i'ch Gostyngeiddiaf Wasanaethwr". Thomas Sion Morgan.

[G.]

M. 20.

646. DWY O Gerddi Newyddion. Sef Cerdd Newydd o Ymddiddanion rhwng y Cybydd ar Hael, a Cherdd arall ynghylch Llofruddiaeth.

8 pp. (1) By Thomas Buttry, (2) Anonymous. The second ballad gives an account of a murder by one Sion Jones of Cardiganshire, at the Dylife mines in Montgomeryshire. [G.]

M. 351.

647. DWY O GERDDI NEWYDDION. Ar hyn sudd yn canlun. Yn Gyntaf, Cerdd'n Berthynasol i flindere yr han amser ar

amser presenol hefud, a chwyno leied sudd yn ysdryied o flinder neb ond ei blinder ii hunen ag yn dangos mae pechod iw yr achos o bob blinder, a gweddi ar Dduw am esmwythder i frydain ar Brenin Georg 3ydd. Yn ail, Cwyn y Forwynig.

4 pp. (1) By Daniel Jones, (2) W. W. o'r Newmarket ai Cant. This ballad book again has the words of a cumulative song:—

Dechre rhigwm digri iw ganu ar wylie gwyl fair
O lun ci o lun cath o lun cryman ar un crwth
O lun iar yn crafu un halen, o lun pry ar un pren
O lun dau gi ar ol dwy gath ol dau gryman ar ddau grwth
Ac ol y ddwy iar 'n crafu y ddau halen, ag ol y ddau bry ar
fol y ddau bren.

Ag felly ymlaen hyd yn naw fel y canlun.

[G.]

M. 365.

648. Dwy o GERDDI Newyddion: I. Gwahoddiad Angylion i Ddynion i foliannu Duw y Boreu Ddydd Natalig Crist, ar ddull ymddiddan rhwng Angylion a Dynion. II. Canlyniaeth ar Leidr am ddwyn Myharen oddiar y Prydydd.

8 pp. (1) By Richard Parry, (2) by Humphrey William o blwy Tywyn Merionydd. [G.]

M. 367.

649. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd o Hanes Dynes a gafodd Help gan Bedwar at fagu ei Phlentyn: Yw chanu ar, Neithiwr ac Echnos.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Ellis Roberts. The second ballad is entitled:—Cerdd y rhoi Hanes Geneth yr hon oedd Ferch i Wr bonheddig, ac yn Aeres i'w Ystât, a newidwyd gan ei Mam ynghyfraith am Gorphun difri.

For another copy of the first song see No. 212. [G.] [D.]

M. 368.

650. Dwy o GERDDI NEWYDDION, Yn gyntaf, Cerdd newydd ar Gwel yr Adeilad. Yr ail, Cerdd newydd ar Grimson Velvet.

8 pp. Anonymous. Stafford Prys's plate showing two birds on Title Page. [G.]

M. 369.

651. DWY O GERDDI NEWYDDION, Y Gyntaf, Diolchgarwch Thomas Edwards o'r Nant i Dduw am ei Fwyd drachefn, wedi bod yn agos i Borth Angeu, trwy Lecheden drom, Fis Medi diweddaf. Yr Ail, Cerdd berthynasol i'r Amser presennol; Ychydig mewn perthynas i'r Cynhauaf gwlyb, yn y Flwyddyn 1799, a'r Rhyfel cyhoeddedig yn y Flwyddyn 1793. Ynghyd â Dymuniad am lwyddiant Brydain ar Fôr a Thir. Duw Gadwo'r Brenhin.

Argraphwyd yn y Flwyddyn, 1800.

8 pp., n.p. The first song begins on p. 3, the second on p. 6.
Probably printed by John Evans at Carmarthen.
[Wrtydyn.]

652. DWY o Gerddi NEWYDDION Y Gyntaf, o goffadwriaeth am Ryfeddol Ryddhad Dassý Harry, o blwyf Blaenau yn Sir Fynwy, wrth esgor ar blentyn trwy ei Bogel. Ar Ail, Ynghylch Merch i Farchog o Sir Gaerfrangon, a Mâb i Hwsmon.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Thomas Miles o blwy'r Blaenau. (2)
By Dafydd Evans. [G.] M. 355.

653. Dwy o GERDDI Newyddion. Cerdd I. ar Hir Oes i Fair. Yn gosod allan yn ol Gair Duw, y Poenau sy' wedi eu darparu i'r Annuwiol diedifeiriol yn Uffern. Cerdd II. Ar dorriad y Dydd. Yn dangos fel y mae Gofid yn canlyn pob Dyn o'i Enedigaeth hyd at Angau; ac fel y mae Dyn yn cwynfan rhagddo.

8 pp., n.d., n.p. Both by Ellis Roberts. Though there is no imprint, the ballad was undoubtedly printed by E. Evans at Brecon. At the end the following englyn appears:

Englyn i Ddyn oedd yn chwyrru.

Rhuo chwyrrn wallgo chwrnell-gwsg creglais,
Gwddw cryglyd, dychryn-gwsg;
Swm corn cam, trengam trym-gwsg,
Llai rheg taren ceg, twrw cwsg.

Ellis Robert.

This ballad is entered in *Llyfryddiaeth y Cymry*, p. 601, with the Brecon imprint. [D.]

654. DWY o GERDDI Newyddion a argraphwyd 1747, sef un ynghylch y Methodistiaid, a'r llall yn Garol Plygain.

8 pp., n.p. Both by Robert Humphrey. This book has not got a proper Title Page. The first ballad begins on page 1.
[Cardiff Free Lib.] [G.] M. 393.

655. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd neu Ddyll tosturus Gwýnfan Siopwr wedi i'r Býd llithro, oblegid coelio gormod ar y Wlad: Gyda Chynghor i bawb ochelyd y cyfryw: Ar Godiad yr Ehedydd.

8 pp. (1) By John Thomas, "Siopwr o Bentre'r Foylas," (2) by Thomas Edwards. On p. 5 this is followed by:

II. Cerdd i ateb y Siopwr: Ar Dôn a elwir Gwinllan Ddyrus, neu Ifan Glan Teifi, yr Ffordd hwyaf. [G.] M. 399.

656. Dwy o Gerddi Newyddion. Yn cynta a gymerwyd allan, II, Hebreaid, mae trwy ffydd mae'r ne i'w chael ar Fesur King George Delight; Yn Ail o Hanes Gwr a laddodd Wraig ai ddau Blentyn yn Worcester, ar Fesur Gwel a Deiled, 1793.

8 pp. n.p. Both by Robert Roberts, Cynwyd. For another copy of the first see No. 295. This book was printed at Oswestry by A. Hughes. [G.] M. 404.

657. Dwy o GERDDI Newyddion Y gyntaf gan R. D. Yr ail gan D. Thomas.

8 pp. n.p., n.d. The first is entitled: "Carol Plygain y'w ganu ar Ffarwel y Brenin"; the second, "Carol Plygain, Rywbeth arall i'w wneuthur." [D.] [G.] M. 405.

658. Dwy [o Gerddi] Newyddion Odiathol. [Y gyntaf] yn cynnwys Diolch i Dduw am ymward o Glefyd dros Mr. Andrew Brutwn, [ar y dôn] a elwir, heavy Heart. [Yn ail.] Ymddiddanion rhwng Gwr Ifangc, [a'i Gariad.]

8 pp., n.p. Both by Ellis Rowland. First ballad begins on p. 1. [G.] M. 354.

659. DYMA Faled yn Cynnwys Ymddiddanion rhwng y Cybydd ar Angau. A Thraethawd arall ynghylch ymddanghosiad Dau o Wyr mewn Dull Ryfeddol, yn Ninas Genoa.

8 pp., n.p., n.d. The first item is a ballad which begins as follows:—

Dewch yn nês holl Gymru mwynion.

The second item is in prose and gives the substance of a statement given, or supposed to be given, by one Samuel Clark, captain of a merchant vessel, before the Lord Mayor of London. The statement refers to the visit of two very old men to Genoa, who preached to the populace and made remarkable prophecies, some of which are here set forth. [G.] M. 346.

660. Dyma dair ir fair yn fri—o Gerddi
Ivv Cani ich dyfyri
Dovvch ifeingctid hyfrid heini
I gid ar gamre drvvi gymri.

Yn Gyntaf, Cerdd Ddivviol yn dangos mai ber ivv oes din ivv Chani ar Boni Joci nei hid y frvvinen. Yr Ail, Cyngor Gvvraig Ifangc ir merched beidio Priodi hen Ddin ar Brettli Sali. Yn Drydydd, Hanes Clochidd anllad ar Leave Land i Ffordd Hvvvia. Yn Pedwerydd, Englyuion.

8 pp. (1) and (2) By Morris Parry, (3) Anonymous, (4) Englynion by Robin Ddu and Sion Tudur. On Title Page plate of lady with fan talking to gentleman, trees in the back-ground; on p. 2 plate of "The Trumpet Singer". On last page, printer's device of two birds pecking at one another. See No. 604.
[Nat. Lib. of Wales.] M. 363.

661. Conhwysead y 3 cerdd ai mesure. Y Gyntaf, Cerdd yn Erbyn cymeryd Enw Duw yn ofer, ar Grimson Felved. II. Cerdd yn adroedd mor siwr iw i Ddyn i farwoleth, ar gwinpiad y dail. III. Yn adroedd y dedwyddwch sudd ir Duwiol yn ei farwoleth, ar castaway care.

8 pp., n.p. The first two by Ellis Roberts. No Title Page. The above description is at the foot of the last page. The date is about 1747. [G.] M. 360.

662. Gwyrthiau ein Harglwydd Jesu Ghrist wedi eu troi ar Gân, ar y Don a arferir mewn Eglwysi.

8 pp., n.p., n.d. This little tract was written in 1714, as appears by the last four lines:

Un Mil seithgant a scrifennant
A deu saith mlwydd, oed ein Harglwydd
Os bydd holiad pwy wnai'r Caniad,
Rhyw wael Gristion, dyna ddigon.

[G.] [D.]

M. 682.

663. Hanes yr OFER-FERCH. Sef, Cyffes y Wannhyswi yn bedair Rhan. Y Rhan gyntaf Hanes ei Mebyd hi. Yr ail Rhan, Ei hanes yn ei Hieuengctyd. Y drydydd Ran, Ei hanes yn Oedran Gwraig. Y bedwaredd Ran, Ei hanes yn ei Henaint.

8 pp., n.p., n.d. By Richard Parry, Athraw Ysgol. The last two pages are printed in italics throughout.
[Nat. Lib. of Wales.]

664. Hystori Dduwiol, ar Loath to Depart. Carol i Ddydd y Farn, ar Don a elwir William Crismond.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Thomas Davies "o Sir Drefaldwyn", (2) by Evan Gruffydd of Cefn y maes, see No. 612. The second title appears on p. 5. [G.] M. 356.

665. Llewyrch a Dull Gogoniant Shilo; neu GAN DDUWION, Yn dangos mor hawddgar yw Iesu Grist yng Olwg yr Enaid crediniol.

4 pp., n.p., n.d. No imprint.
[Wrtydyn.] [D.]

666. Newyddion Da Ir Dynion Gwaetha, Neu Wahoddiad
I gael braint yn JERUSALEM NEWYDD.

8 pp., n.p., n.d. By Nicholas Thomas. The same song as No. 263. A short poem is printed on p. 8, and signed M. M.

Pe bae'r ddaer ar creige'n berlyn,
Ar moryn grysiâl bob dyferyn,
Ar afonydd'n olew'n cerdded,
Ni alle rheini brynu'd enaid.

[G.]

M. 345.

667. Peder o GERDDI. Diddanol Yn Gyntaf, Carol Plygain ar fesur a Elwir Crimson Velvet, 1742. Yn ail Carol o fawl i Fair Forwyn iw Canu ar fesur Ton Deuair yw Ganu wyneb y Gwrthwyneb. Yn Drydydd Carol Ir Gwirod ar yr Un Mesur. Yn IV. Mawl i Mr. William Fychan o Gorsygedol a Nannau yw Canu ar fesur a Elwir Spanish Minuite. Yn V. Hanes Ryfeddol Fel y bu i Hen wr yn ddiweddar Gael lledu athalu Amund i R Gwely ac Fel y Daeth 4 O ddynion i fynu ac Arfâ Nothion yn eu twulo a Gorfuarno.

Aro floeddio Mwrdd wr Raco fon y rhai hyn

W. B.—E. E.—N. LL.—S.

a hun i cidiw ngwpl ddeusyfiad
ardduw nghadwrhac ag angau
deusyfud os pudd dim amcian na da
ar naiamgmrud y gwur i fynu iw
fy ufudd ddeus yfiad i W. J.

8 pp. (1) By David Jones, Antiquary, (2) Anon, (3) Dafydd Jones ai 'sgrifennodd. (4) Mrs. Wynne o Ragod ai Canodd. The second item has been published in full by *Myrddin Fardd* in his Bibliography. The fifth item does not appear in the book.

M. 359.

668. Prophwydoliaeth MYRDDIN; ynghyd a'i Ynfydrwydd a'i Ffolineb. Wedi ei Dynnu allan o Lyfr y Droganau. Y Rhan Gyntaf.

Y Byd a syrthiodd mewn bâr, bwriadus,
A'r Brodyr nid ymgar;
Am y Golud mae Galar,
Gelyn, gan Gerlyn, ei Gâr.

Un doeth, gwiw Gyfoeth, a gofia Gyngor,
Rhag Agen a Dirdra:
Ac un Annoeth, gwn yna,
Er dim, ni wna Gyngor da.

Argraphwyd yn y Flwyddyn, 1798.

12 pp. See also Nos. 573, 574, and 669, 670 and 672. [D.]

669. Prophwydoliaeth MYRDDIN; ynghyd a'i Ynfydrwydd a'i Ffolineb Wedi ei dynnu allan o Lyfr y Droghanau. Y Rhan Gyntaf.

Y Byd a syrthiodd mewn bâr, bwriadus,
A'r Brodyr nid ymgar;
Am y Golud mae Galar,
Gelyn, gan Gerlyn, ei Gâr.

Un doeth, gwiw Gyfoeth, a gofia Gyngor,
Rhag Agen a Dirdra:
Ac un Annoeth, gwn yna,
Er dim, ni wna Gyngor da.

Argraphwyd yn y Flwyddyn 1798.

16 pp. On p. 3 there is a prose account of Merlin; "Hanes o'r modd y daeth Myrddin i fod yn adnabyddus i'r Brenin Gwrtheyrn, Mab ynghyfraith Hengyst. ynghyd â'i Brophwydoliaeth gyntaf." On p. 6, "Dechreu Darogan Myrddin" (49 stanzas) and on p. 13, "Yr ail Gan o Brophwydoliaeth Myrddin" (26 stanzas). Probably printed by John Evans at Carmarthen.
[Nat. Lib. of Wales.]

670. PROPHWYDOLIAETH MYRDDIN; Wedi ei chyfansoddi ar Fesur Cerdd yn y Flwyddyn 1668. Gan Weinidog o Eglwys Loeger. Gen. xix, 17. Diangc am dy einioes; nac edrych ar dy ol, ac na saf yn yr holl wastadedd: diangc i'r mynydd, rhag dy ddifetha.

Argraphwyd dros Evan William, 1779.

4 pp. The title is on the first half of p. 1. No printer's name. An early edition of this popular prophecy. [Wrtydyn.]

671. Prophydoliaeth Nixon. Wedi ei chyfansoddi ar fesur Cerdd.

Nixon oedd ffôl geni, ac yn byw yn Sir Gaerlleon, yn nhy un Mr. Chymley o Vale Royal, yn amser Brenin James I, yr hwn a Brophwydodd amryw bethau rhyfeddol yn perthyn i'r dyddiau hyn, o'r rhai y mae llawer gwedi dyfod i ben o honynt.

8 pp. No imprint. The "Cerdd" begins after the title on p. 1. Page 8 is occupied by a "Hymn Ynghylch y Creadur Newydd, 2 Cor. v. 17," under which is the confession "Joseph John a'i gwnaeth." If, as seems probable, this is the Joseph John whose

"Damnegion Jesu Grist ar Gan" were printed in 1761, then this "Cerdd" may safely be dated about the middle of the 18th century. Joseph John, died April 2, 1752, Rowland's *Llyf. y Cymry* p. 464. (Communicated Mr. D. Rhys Phillips.)
[Swansea Free Lib]

672. Rhyfeddol Brophwydoliaeth MYRDDIN Yr hwn a Brophwydodd er's canoedd o flynyddoedd am amrywiol o Arwyddion a Rhyfeddodau sydd yn bresenol, ac yn ganlynol i'r helbulus ddyddiau sydd ar ddyfod. Wedi ei Gyfansoddu ar Fesur Cerdd yn y Flwyddyn 68. Gan Weinidog o Eglwys Loegr, Gen. xix, 17. Diangc am dy einioes: nac edrych ar dy ol, ac na saf yn holl wastadedd, diangc ir mynyddoedd rhag dy ddyfetha.

8 pp., n.p., n.d. The last verse is as follows:—

Un mil a saith cant cyfan a thrigen mlwydd ag wyth.
Oedd oedran Crist ein prynwr pan wnaethpud hyn o fwyth,
I gael rhybiddio'r Cymru a chyffro pawb or byd.
I alw ar Duw'n garedig i attal hyd o lyd.
[Nat. Lib. of Wales.]

673. SYLWIAD Byrr Ar y Papyrun a ddaeth allan yn ddiweddar, dan yr enw Un-geiniogwerth o wirionedd; Mewn annerchiad gan Tomas ap Siencyn i'w frawd Sion. Amcan a diben pa un ydoedd Ceisio drwg-liwio'r Ymneillduwyr yngolwg y Werin anwybodus.

Argraphwyd yn y Flwyddyn. M.DCC.XCIII.

6 pp. Anonymous. This is an answer to an attack made upon the Dissenters, accusing them among other things of having been the cause of the American War.

Ei amcan i'r gwaelod fe'i gwelwyd trwy'r wlad,
Oedd sathru'r Dissenters fel dom dan ei draed.
[J. D. Lewis.]

674. TAIR CERDD NEWYDD. Y gyntaf Carol Plygain Newydd mewn ffordd o Weddi. Yn ail Ymddiddan rhwng Mab a Merch neu Wr Ifangc ai Gariad Yn drydydd Cerdd Cyffuriau Physygwriaeth i'r Merchaid.

Argraphwyd tros Richard Roberts.

8 pp. (1) By Owen Roberts, (2) By Jonathan Hughes.
[G.]

M. 156.

675. TAIR O GERDDI O waith Prydyddion da: Yn Gyntaf, Hanes trwsneiddrwydd a ddaeth i Garwr diniwed, yr hwn a hoffodd ferch ifangc, a'i thâd yn anfodlon iddo ei chael hi yn briod, ac a gyflogodd Wâs iw chadw hi rhagddo, ac wrth

ei chadw y gwâs newydd ai beichiogodd hi, ac a aeth ymaith yn sawdwr, ai thâd ai mām a fu fodlon iw hên gariad ei chael hi yn briod, ac ynte ai gwrthododd hi. Yn Ail, Ymddiddanion rhwng mab a merch ynghylch carwriaeth, y fo yn deisyf arni fentrio, a hithe yn ofni cerydd gan ei thâd a'i mām. Yn Drydydd, Diolchgarwch y Prydydd i Dduw am ei wared ef o afon lifeiriog, i'r hon y syrthiasai ef.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Huw Morris, (2) Anonymous, (3) By Thomas Edwart. [D.]

676. Tair o GERDDI DIDDANOL. Yn Gyntaf. Cerdd o fawl ir delyn ar Leave Land. Yn Ail. Cerdd am lywenydd y nefoedd neu fawr ddiddanwch yr hrai duwiol iw chanu ar ymydawiad y brenin. Yn Drydydd. Cerdd yn adrodd rhwng natur a gras ag i bawb ysdyriad eu diwedd ar phelene.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Dafydd Jones, (2) by William John Hugh, (3) by Ellis Roberts. This ballad has no imprint, but it was probably printed at Trefecca. [D.]

677. Tair o Gerddi Diddanol a Digri. Yn Gyntaf, Cwynfan Gwr a gollodd i gloxie, gida gweddi fer ir rhai ai heudde ar Gini Windser. Yn Ail, Cerdd ddigri ar y Byd yn troi ei droed i fynu. Yn Drydydd, Cerdd o fawl i Frenin Prwssia.

4 pp., n.d., n.p. [G.]

M. 684.

678. Tair o Gerddi Newydd o Ymddiddanion, Y Gyntaf, Ymddiddan rhwng Ifangc a Merch Ifangc. Yr Ail. Ymddiddan rhwng Henwr a Merch Ifangc. Y Drydedd, Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc a hên.

8 pp. [?]. The first two by Richard Parry. Copy seen is imperfect. [G.]

M. 357.

679. [Tair o Gerddi . . . . .] gwraig o blwy Bangor am ei Elusenau i Dlodion, sef y Tyddyn bach. Yr Ail, Hanes Evan Thomas a Laddodd ei wraig yn ymil Caernarfon. Hwn oedd un o'r Dynion oedd yn Casau yr Eglwys, a dyna y weithred a wnaeth ef gwedi a amheuwch mae Celwydd yw o Chwant i Ddimme. Y Trydd. Rhybydd i ystyried ein Diwedd ne farwnad Catherine Williams, merch William Hughes o fryn Evan o Blwy Clynnog fawr yn Arfon ar golled a Gâdd ei Thâd ai mam am dani.

8 pp. [?]. Woodcut of gallows. T. P. only seen. [G.]

M. 353.

680. TAIR O GERDDI Newyddion. I. Cerdd yn adrodd fod Duw a farn ar y Ddaear, ynghyd a Hanes Barn ofnadwy a ddaeth ar Wr ar Fin Caernarfon, a genir ar, Gwêl yr Adeilad. II. Cerdd newydd, yn gosod yn gyhoeddedig Hyfrydwch Gwlad Canaan, a Ffrwŷthau Pren y Bywyd; Yr hon a genir ar, Grimson Velfed. III. Cerdd i Dwrstaneiddwch a fu yn ddiweddar am Fenyn, yr hwn a ddifaodd y Môch, ac a'i maeddasant ef: ac yn adrodd y Canlyniad o Ddrudaniaeth, etc. Ar y Mesur, Glân Medd-dod Mwyn.

8 pp., n.p., n.d. (1) By John Roberts, Chwilog, (2) by Hugh Jones, Llangwm, (3) Anonymous. [M.] M. 380.

681. Tair o GERDDI Newyddion. I. Dechreu cerdd newydd yn erbun balchder yn dangos mor anghymeradwy ger bron Duw y Sawl ai dilyno iw chanu ar Grimson Velfed. II. Dyriau yn dangos y diddanwch sydd yn y nef ir sawl a drotho at newdd-deb buchedd ar tristwch sydd ir anychweledig yn uffern. III. Cerdd dduwiol yn gosod allan fod amryw o Sectau yn ymwrthod â bedyddio ei plant yn ol arfer Pyplic Eglwys Loeger â llyfr gweddi cyffredin ar rynie'r werddon.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Ellis Roberts, (2) by Owen Williams o Gaernarfon, (3) Anonymous. [Nat. Lib. of Wales.]

682. Tair o GERDDI Newyddion odiaethol o flodeu prydydd-ieth. Sef y Gynta cyffes merch y marchog lasly yr hon a wnaeth am ddau o blant ai chariad yn ddiwaetha yr hon a gafodd i cholli yn y flwyddyn 1738, wrth dre henffordd. Yn ail, Hanes digrifol am wraig a gurodd i gwar ai dwy Gloxen. Yn drydydd, ymddiddan rhwng gwr Ifange ai gariad.

8 pp., n.p. The three composed by Lowry Parry in 1738. At the end the following appears: "Cwpl o Englynion o waith Rees Ellis, i annerch Lowry Parry'r Brydyddes". The word "gwar" in the fifth line is a misprint for "gwr." [G.] M. 392.

683. Tair o GERDDI Newyddion. I. Cwŷnfan Teŷrnas Loegr ar Drigolion America, am eu bod yn gwrthryfela i'w herbyn; ar Ddyll Anfoniad Mam at ei Phlant: Yr hon a genir ar, Let Mary live long. II. Attebiad y Plant i'w Mam: neu, Anfoniad yr Americans i Loegr: I'w chanu ar, Hunting the

Hare. III. Hanes tosturus pedair Gwraig, wrth wlana a feddwodd ar Frandi : I'w chanu ar, Glân Medd-dod mwyn.

8 pp., n.p., n.d. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) Composed by a young Man who lives in America, 1775, (3) "Y Bardd sychedig o Langwm a'i cant oll". Apparently Hugh Jones composed the three. [D.]

684. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Pennillion o ymddiddan Rhwng'r Eglwys ar Protestant iw Canu ar Amoralis. Yn Ail, Cerdd ynghylch Creadigeth Dynn ai Gwump ai Brynedigeth Drwy Grist. Iw channu ar golon Drom. Yn Drydydd, Cyffes galarys Hugh Morris, Ar ôl iddo Feichiog i Forwyn. Iw cannu ar Neithiwr ag Echnos.

8 pp., n.d., n.p. (1) By David Jones o Lanfair Talhaiarn yn Sir Ddimbech, 1753, (2) by Morris ap Robert o'r Bala, (3) by Hugh Morris. The last song may be seen in the *Blodeugerdd* (1759) p. 286. [D.]

685. Tair o GERDDI Newyddion, Y gyntaf Cerdd marwlad ar dull ymddiddan ar ol Gwr Ifance yna. Yn ail, Ymddiddan rhwng Henwraig oludog a Llanc Ifance Tlawd. Yn Drydydd, Ymddiddan rhwng gwr Ifanc a'i Gariad.

8 pp., n.p. The three written by Lowri Parry. Ornament on title, and full-page plate on p. 8. [G.] M. 366.

686. Tair o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf ; Cerdd newydd ar ddull ymddiddan rhwng dau gyfaill sef anfodlongar a dioddefgar, an fodlon-gar yn achwyn ei gam o achos colli ei dy a dioddefgar yn ei gynghori i fod yn esmwyth y dial duw am gamwedd yr hon a genir ar grimson velved. Yr Ail ; Cerdd neu gynghorion i ferched i fenge i cadw ei hunain fel y bo gweddus iw chanu ar ddiniweidrwydd. Yn Drydydd. Sydd yn dangos fel y gwnaed celwydd ar dair o ferched yn y berphro iw chanu ar neidhiwr ac echnos.

8 pp., n.p., n.d. (1) and (2) By Hugh Jones, Llangwm. [Salisbury Coll.]

687. Tair o Gerddi ODIAETHOL. Sef, y Gyntaf, yn Cynnwys cyflawn Hanes Pendefiges a syrthiodd mewn Cariad a Gwr o Gyfraith, ac y pwyntiodd hi Faes ag ef or achos, ar modd y priodwyd hwy. Yr Ail, Cyngor Tâd i'w Fâb. Ar Drydedd, a'r Ddiwaethaf ynghylch Edifeirwch a Newydd-deb Buchedd.

8 pp., n.p., n.d. Anonymous. [G.]

M. 347.

688. TAITH neu Siwrneu Christiana Ai phedwar mab ai Chyfeilles tuar Nef. Ac yn rhoddi cyfri or trwbl mwyaf ai gyfarfuant yn eu taith. Trwy ddangos fel y mae Eglwys Christ yn ei phererindod fel y canlyn.

Christiana	{	yr Eglwys ffydd	Joseph	{	diweirdeb a sobrwydd
Martha		gweddi a	Jago		ufuddod dan groes
Samuel		gostyngedd-	Matthew		gweithredoedd da a
		rwydd.			brawdol gariad.

Gwedi ei wneuthyd er mwyn y rhai a ddilynant y llwybr ac er cysur yr anobeithiol gan Dafydd Thomas.

8 pp. Interesting block on Title, shewing altar and candles. Royal Arms on last page, and also the following words: "price 2d. These are to be sold by David Thomas of Pembrookshire, where old and new Books may be Sold at Reasonable rates." The song was written in 1713 and has 37 stanzas.

[Nat. Lib. of Wales.]

689. Ychydig Ddirife o Ystyriaeth ar yr Amser, iw canu at fesur Toule the Bell. Ychydig o wael ddyriau yw canu ar fesur a elwir Crimsom felfet er anog pobl Ieuaingc i feddwl am ei diwedd o herwydd mor anserte:niol yw yn hamser yn y byd presenol hwn. Ystyriaeth ar fydra oes Dyn, ar Lady Biram.

8 pp. (1) and (2) By Thomas Dafydd (3) by Robert Evans. The first title appears on p. 1, the second on p. 4 and the third on p. 6. [G.] M. 350.

690. Ychydig o Ddyrifau i Annog Hen ac Jeuaingc, i gofio Angeu, ai Oruchafiaeth ar bob Congcwerwr, i'w Canu ar fesur a elwir breuddwyd Daf. Rhys.

n.p., n.d. Thomas Dafydd was the author of the two songs in the above book.

[*Traethodydd* 1873. p. 37.]

691. YMDDIDDAN rhwng y Sarph a'r Golommen.

8 pp. No Title Page, the song beginning on p. 1. On p. 7 there begins another dialogue song between D. and C. (Dyn a Chydwybod?) At the end a rough wood block showing a horned animal in the foreground with the letter C. or G. See No. 157.

[Salisbury Coll.]

692. Ymddiddan rhwng Swagrer golygus ag Arlwyddes hawddgar, yn gosod allan y modd ceisiodd ei themtio i Odineb, ac fel y darfu iddi trwy amryw Resymmau ei wrthwynebu a'i orchfygu.

4 pp., n.p., n.d. Twenty-seven verses of four lines each [D.]

693. Yn Gyntaf, Cowydd llyntegid sef y prydydd yn cyfflybu tonau'r llyn i dragwyddoldeb. Yn ail, Cwynfan pechadyr wrth ddychwelyd at Dduw ynghyd ag ystyrieth o Werthfawrogrwydd i Enaid yn diweddu i gân mewn ffordd o gyngor i eraill iw canu ar grimson felfed. Yn Drydydd, Dau Benill er Addysg ini am styried ein diwedd iw Canu ar Greeks an Troy.

8 pp., n.p. For another edition of the first ballad see No. 202. The last ballad was composed by Morris ap Robert.

[G.]

M. 383.

BROADSIDE BALLADS.

Broadside ballads may have been common in Wales, but very few have been preserved. Of all the forms of printed matter, they are the most liable to destruction. They were often pinned up on the walls of farm houses, or kept in the pocket and read and thumbed until they were illegible. No doubt many elegies have also been lost because they were printed in this form. The ballads were usually printed on one side only of the sheet, but occasionally on both sides in double columns. A large number of broadside ballads with rough wood cuts were printed in the nineteenth century.

694. Cân ar ymadawiad Militia Swydd Ddinbych, Mai 29th, 1778. Ar don a Elwir Trymder y Mâb.

Argraphwyd yn Ngwrecsam.

By Thomas Edwards. One side only—two columns. The first verse is as follows:

Militia Dinbych Sadwych Swydd,
Yn rhwydd ymrowch.
I fyn'd o'n gwlad mewn bwriad hardd,
Ymbaratowch.
Awn Gymry Enwog bywiog bwys,
I gyd un ddawn i gadw'n ddwys,
Ein hen drigfanoedd glynoedd glwys,
Ragluniaidd glod.
Brutaniaid hoenus raenus Ryw,
Hoff oeddynt oll trwy ffydd yn Nuw,
Fel Israel faith a'u gallu'n fyw,
D'oedd gwell i fod.

[D.]

695. CERDD ar Belisle march o glød ir Llafurwr yr hwn drwy ragluniaeth Duw sy'n porthi dynion a llafur y ddaear.

Broadside. Two columns to each page. Printed on both sides of page. A second ballad is entitled "Carol Plygain yn dangos dull y Farn ddiweddaf.

Both by Ellis Roberts. [D.]

696. CERDD i'w chanu yn y Lloerig Gymdeithas; Yr hon sydd wedi ei Sefydlu i'w chadw yn Nrws-Nant Tafarn, yn Fisawl, ar ddydd Iau nesaf o Flaen y Llawn Lloer. B.A. 1765. Ar y Don a elwir Susanna.

n.p. A broadside ballad, printed in double columns, written by Rice Jones, Blaenau. Eight stanzas. [Nat. Lib. of Wales.]

697. CERDD GWENNO BACH. Ar fesur Mentra Gwenn, yr hen ffordd.

No Imprint. By John Jones, Glan-y-gors. This may have been the original edition. It measures $10\frac{1}{2} \times 4$ inches. [D.]

698. CERDD NEWYDD ar y Mesur a elwir, Conset Prince Riwbart.

No Imprint. Probably printed at Carnarvon, as it is signed W. D. Carnarvon. Measures fifteen inches. The subject of the ballad is the Election of 1796, when Lord Penrhyn was a candidate. [D.]

699. DWY O GERDDI NEWYDD C waith Ellis Roberts er's blwyddyn y Rhew mawr, iw wraig gynta oedd wedi mynd yn dywyll iw chanu ar Synselia.

n.p., n.d. Printed on both sides of the sheet, two columns each side. The second song has the following title:—*Cân Fflangell Ysgorppionog i'r hwn a gyfenwir Wil Glochydd yr hwn a ddigiodd wrthai am ychydig achos ac a wnaeth i mi ddau Owdwl yn rhith Prydyddiaeth o Gynghanedd yr hen Gludro, etc.* Lastly, there is a short poem of four verses, entitled, *Myfyrdod am Farwolaeth.* [D.]

700. HANES DIC SION DAFYDD.

n.p., n.d. A large broadsheet, measuring $16\frac{1}{2}$ by $9\frac{3}{4}$ inches. This is the well-known song by John Jones, Jac Glan-y-gors. It is embellished with six rough wood-cuts, which were evidently drawn to illustrate the song. They represent—(1) Dic dancing in the inn, (2) driving bullocks to London, "*A'i drwyn 'fewn llathen i gynffon llo*", (3) as a London swell, (4) driving his gig, (5) letting off his gun as he drove past his mother's cottage, (6) his final adventure when thrown into the bog. Some of these wood-cuts did duty at a later period for other subjects. [D.]

701. Hanes Dic Sion Dafydd. A Satirical Song. Cerdd A wnaed i Filitia Cymru, i'w chanu ar Drymder.

T. Williams, Argraphydd, Dolgelleu.

(1) By J. Jones, Glan-y-gors, (2) Anonymous. One side only. Two columns, each song occupying a column, so that, if necessary, they could be cut and sold separately. There is no

---

date, but David Evans, Llanrwst, a former owner, has inserted the date 1799. [D.]

702. RHYBYDD Sef un o Gywyddau Brutt, o Lyfr Prophwydoliaeth Merddyn.

n.p., n.d. Two columns, printed on very coarse paper. The first song begins as follows:—

Fe ddaw Byd oer gyda hir ochi,
Ai bwys yn ddwys ar Eglwysi,
Ar brodyr llwydion yn ymgynghori,
A chwympo i Tai i ochel owri.

Then follows an englyn on Merddyn, and an account of St. David, in prose. At the end comes the following englyn:—

Ceiniog goch, dyma ei gwerth; dan Rabi
Dyna rybudd prydferth,
Does gan y rhai a sai'n serth,
Ddim awydd i Geiniogwerth.

[D.]

SUPPLEMENTARY BALLADS.

In going through fresh collections of ballads the compiler has come across several which had previously escaped his attention and these have now been included under the above heading.

Recently he has been afforded an opportunity of seeing the ballads in the Welsh Library of the University College at Bangor, and there he came across an exceptionally interesting collection. The Bangor Collection, besides including forty-five ballads not previously noticed, possesses an equal number which have been already catalogued, viz. : Nos. 3, 6, 20, 78, 86, 88, 89, 104, 106, 111, 112, 113, 116, 120, 132, 141, 144, 148, 157, 162, 176, 194, 201, 219, 238, 240, 267, 271, 283, 287, 289, 372, 377, 415, 423, 426, 457, 477, 485, 494, 595, 634, 649, 672.

The fact that only half the ballads at Bangor had been included in the list already made proves how rare these publications are. Of very few of them are there more than two copies extant. In addition to the ninety complete ballads at Bangor there are several fragments which it has not yet been possible to identify. The supplementary ballads have been classified under the various printers' names.

The Introduction to the work having been printed off before this Section was included, the compiler desires to add to the Collections mentioned on p. xxix the name of The Welsh Library at the University College, Bangor, and to express his thanks to the Librarian, the Rev. T. Shankland.

Shrewsbury.

THOMAS DURSTON (1712-1762).

703. Dwy GERDD Newydd Ystyriol. Y Gyntaf. Cerdd I annog dynion ei gredu'r gwirionedd am Grist: Megis y mae fe ei hun yn ei rododi fe allan yn lle ei Dychmygion ei hunain, Iw chanu ar Kings and ffarwell. Yr Ail, Cerdd o ymddiddan rhwng y gôg A phechadur Sef y gôg yn Argyhoeddi y pechadur oi Anwybodaeth, Iw chanu ar Ammor Ilis.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan Tho. Durston, tros Thomas Roberts.

8 pp. Both by Jonathan Hughes.
[U.C.N.W.]

704. Dwy o GERDDI Newyddion. Heb Fod yn Argraphedig o'r Blaen. Y Gyntaf. Carol Ar Anedigaeth Ein Jachawdwr Jesu Grist am y flwyddyn 1752. Yn Ail.

Cerdd o Glod i Ferch Jeuangc, ar y mesur a Elwir yr hen foes.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston.

8 pp. (1) and (2) By Robert Owen o Blwy' Coedana yn Sir Fon. Englyn on p. 8. Printer's device on Title.
[U.C.N.W.]

705. Tair o GERDDI Newyddion Heb fod yn Arpraphedig or blaen. Y Gyntaf, Penillion i weddio gida Mr. Chancelor Wynn Bodewryd sydd wr da trugarog wrth Dylodion iw chanu ar Farwnad yr Heliwr. Yn Ail Cerdd i wr Ifanc sy'n canu ffarwel i'r merched oll ac ar fedr byw yn Unig ei hun a chyngor iddo geisio gwraig rasol canys nid oes dim sy Well ac oni bydd felly nid oes dim sy waeth. Yn Drydydd, Cerdd a wnaeth y prydydd i ofyn pâr o fycla iddo ei hun iw Canu ar yr Hen foes.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston.

8 pp. All by Robert Owen. At the end of the last song the following verse appears:—

Ni fedrai mor darllen fy henw fy hynan
Yn brint nag yscrifan fab Owen fwyn bur
Mai llyfrau yscrythyrol cyn ffyrddus a fforddiol
I weithio cân nerthol gan Arthyr.

[U.C.N.W.]

706. Tair o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf, yn dangos fel y bu Rhyfel y Gwanwyn Diwaetha ag fel yr Enillodd Vernon Ryfelwr Carta-jenia. Yr ail, Yn dangos fel y bu I offeiriad fyned oddicartra ai feistar Fir a ddaeth I Edrych am dano ag roedd o yn anghydnabyddus ai wraig o, hi feddyliodd mae Dyn Drwg oedd efe ag a wiliasant y nos honno fel y Cewch chwaneg or hanes fel y dengis y Gerdd I chwi. Y Drydydd, Ymddiddan Rhwng merch ai mam I man a fynne iddi Briodi Cerlyn a hithe oedd am Landdyn Ifangc alle wneuthur difyrrwch y nos iddi. Dau Benill Cwestiwnol,

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho. Durston tros Evan Elis Gwerthwr Llyfrau a Baledau.

8 pp. (1) and (2) By Ellis Roberts, (3) by John Richard. There are also two verses on p. 8 by John Richard.
[U.C.N.W.]

JOHN RHYDDERCH (1715-1728).

707. Caniadau Cyffelybiaeth Rhwng Dwy o Ferched ; Sef Merch Pharaoh a Merch Abraham. Ynghyd ag Annogaeth i lwyr ymadel a Phechodau, a ffeidd-dra Gwlâd yr Aipht ; Ac i ymgofleidio prydferthwch a diogelwch y Priodfab Brenin Sion, &c.

Argraphwyd Ym Mhengwern Bowys, Gan John Rhydderch, tros Walter Williams Gwerthwr Llyfrau o Blwyf Llanbeder yng Nghaerfyrddin yn y Flwyddyn 1716.

8 pp. Anonymous. Rhydderch's monogram on title. The song contains 56 stanzas, divided into five parts, the second part beginning at stanza 11, the third at 23, the fourth at 34, and the fifth at 38. At the end is the following verse:—

Mae hon yn Gân rinweddol,
Yn traethu pethau buddiol.
Hi haeddaï'n wir ei chanmol,
Can 's duwiol ydyw'r daith ;
Pe bai'n fy nghôd ond Ceiniog,
Mi roddwn honno yn chwannog,
Am gael fath bethau serchog,
Godidog enwog waith.

[Salisbury Coll.]

[D.]

ROGER ADAMS.

708. Tair o GERDDI, Newyddion sef Yn Gynta, Cerdd Ddywiol'n dangos ag yn gosod allan ddiodeffaint'n Jachawdwr ag yn Bwgwth'r Anywiolion ag er cysur ir Dywiolion. Yn ail, siampal Rhyfeddol am . . . ty Wilkins o blwy Meifod yn [sir Gae]rangen yr hon oedd yn o yw . . . daiar a drodd Lowry Parry or [Saesneg] ir Gymraeg. Yn Drydydd Ymddiddan rhwng Gwr Ifangc ai Gariad.

Argraphwyd gan Roger Adams, . . . Mwythig o wneithuriad Lowry Parry.

8 pp. (1 and 3) Anonymous ; (2) by Lowry Parry. This Roger Adams seems to be an unrecorded Shrewsbury printer ; he was probably the Chester printer of the same name. The third song begins:—

Dydd da fo i'r seren aurfrig,
Gwyn fy myd, gwyn fy myd,
Fainwdden lan fonheddig
Gwyn fy myd.

[U.C.N.W.]

RICHARD LATHROP (1740-1757).

---

709. Dwy o GERDDI Newyddion. Na buont yn Argraffedig erioed or blaen a wnaed yn y Flwyddun 1757. Yn Gyntaf, Dechre Cerdd ar ddull ymddiddan rhwng Cythral a Dun iw chanu ar Leve Land y ffordd hwy a gadal y tir. Yn Ail, Dechre Cerdd Newudd ynghulch dudd y farn iw Chanu ar y mesur a elwur Person Parish.

Argraphwyd yn y Mwythig gan R. Lathrop, tros Richard Morrus.

8 pp. Both by Richard Morrus. On p. 8, "Ychydig Englynion ymhlaid yr Eglwus Loeger". It will be observed that this ballad was printed in or after 1757 by Lathrop. Most of Lathrop's books are undated, so that it appears that he printed books as late as 1757, if not later.

[U.C.N.W.]

710. . . . GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Hanes Dyn meddw a Ddywedodd nad oedd na nef nag Uffern, nag Enaid chwaith, ag os oedd, y Gwerthai ef hi ir neb ai prynnai ag un oi gymdeithion ai prynodd am gwpaned o win, ar Cythrael a Ddoueth ag ai prynodd Eilwaith am yr un pris gan y llall ag a aeth ar Dyn ymaith fal na welwyd byth wedi. Yn Ail, annogaeth i bob dyn i feddwl am ei Dwedd, wedi ei chymeryd o Deut. 32-39. O na baent Ddoethion, na ddeallant hyn nad ysturiant ei diwedd! Yn Drydydd erfyniad pechadur am Drugaredd. Yn Ddiweddaf Myfyndod cybydd am ei dda byd pan oedd swm rhyfel.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan R. Lathrop, tros Richard Hughes.

8 pp. The copy seen is imperfect; the last ballad is by "Lisa'r Cowper."

[U.C.N.W.]

STAFFORD PRYS (1758-1782).

---

711. Dwy o GERDDI Newyddion, Y gyntaf; Ymddiddan rhwng Dyn r'r Ddaer, y Dyn yn cwyno o achos sychdwr, a'r Ddaear yn ateb beth yw'r achos. [Deut. 28, 23, 24.] Yn

ail; Yn rhoddi siampl, ynghyd, ag ychydig o gyngor i Ferched Ieuengc rhag bod yn rhy feddalion wrth Garu. I'w chanu ar Grying Windsor.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Stafford Prys, tros William Morgan, 1765.

8 pp. (1) By Ellis Roberts; (2) by Thomas Edwards.
[Salisbury Coll.]

712. Tair o GERDDI Newyddion Y Gyntaf; Hanes buchedd y rhan fwyaf o Ddŷnion sŷdd hêb feddwl am eu diwedd, ond sŷdd yn hyderu ar y Byd ymma; i'w chanu ar gwêl yr Adeilad. Yr Ail, Cerdd yn datgan hanes Gwr gweddw ar Frynniau'r Werddon. Yn Drydydd; Cerdd i annerch Mr. William Thomas o Dref Newydd yn Sir Drefaldwin ar Byniau'r Werddon.

Mwythig; Argraphwyd gan Stafford Prys, tros Thomas Elias 1766.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm, (2) by Nefydd Hardd, (3) by Morris Parry, Slatter, Llanegrin.
[Salisbury Coll.]

713. Tair o GERDDI Newyddion. Y gynta; yn dangos fel y mae Duw yn cosbi'r Annuwiol am eu Drygioni, gyd a chrybwyll am y Dyn bach o gafwyd mewn Drain, Ymhlwy Llanfair-Dol-Hauarn. Gwelwn mor ddi Drugaredd ydiw'r Cythrael yn y Byd hwn, par faint mwy yn y Byd a ddaw. [Yn Ail] Ymddiddanion rhwng hên wr Gweddw, a Merch ifangc ynghylch Carwriaeth. [Yn] drydydd; Galarnad am Charles Jones, o'r Bala, wrth gerdded Llyn Tegid, fe dorrodd y rhew dano ag ni welwyd mo'no ef mwy.

Argraphwyd y Mwythig, gan Stafford Prys, tros William Morgan.

8 pp. (1) By W. M. The bottom of p. 8 is torn away in the copy seen, so that it is not possible to say who wrote the second and third ballads.
[U.C.N.W.]

714. Tair o GERDDI Rhagoral, Yn Gynta Carol Plygan am y flwyddyn 1758, ar fesur Susann, yn Ail. Pedwar pen-nil o Ddydymyg ac yn gofyn ateb iddynt, yn Drydydd ateb ir gofyniad ar fesur y Tri thrawiad, neu'r hen fesur, Sef Leave Land, y ffordd hwyaf. Rhybydd, Fy 'Nghyd-Wladwyr

y Cymry Mwynion; Gwybyddwch fy mod i Stafford Prys: yn Gwerthu Llyfrau Saesonaeg, etc., a rhai Cymraig, yn agos i Farchnad y Garddwyr, neu'r Green-Market, yn y Mwythig, ac wedi Codi Argraphwasg, lle y gellwch gael Argraphy pob math o Gopiau am Bris gweddaidd, ar Bapur dû, a Llythrennau Newydd. N.B. Rwy'n dymuno i Bawb or Cymry, a ddanfonant i mi eu Copiau; gymeryd gofal am Scrifennu yn gywir, a difeius; fel y gallwyf gymeryd llai o boen iw Printio, ac fel y dibennir y gwaith yn gynt hefyd Oblegyd mi welais amryw yn anghywir, y rhai Sydd raid i Scrifennu eilwaith, Cyn y gallo neb ei codi yn iawn.

Eich ufudd Wasanaethwr, Stafford Prÿs.

8 pp. (1) Anonymous; (2) by H. H.; (3) by Hugh Jones, Llangwm. At the end there is the following note: "Gwybyddwch fod y Llyfr a Elwir Dewisol ganiadau yr oes hon yn barod yw osod mewn Print ar ol Gwiliau'r Nadolig pwy bynnag a anfono ei henw o hynny i wyl fair atta fi fe all ei Gael a Dim pellach. Gan eich gwasanaethwr Hugh Jones Llongwm. Ac hefyd y mae y Blodeugerdd mewn print ac a fydd yn barod Wiliau'r Nodolig nesaf pwy bynnag a anfono i Henw i Stafford Prys, y Printiwr am rai o honynt, ef a all i cael gan eich ufudd Wasnaethydd. Dafydd Jones o Drefriw.

[U.C.N.W.]

W. WILLIAMS (1765-1768).

---

715. Dwy o GERDDI Newyddion. Y Gyntaf. Ymddiddan rhwng Cenfigen a Chariad perffaith, bob yn ail Pennill, yr hon a genir ar Amor Ilis. Yr Ail; Breuddwyd y Prydydd: Neu, Weledigaeth Ofnadwy, A welodd efe ynghylch Morgan Rondol, yr hwn a droes efe yw ganu ar Hittin dincer.

Argraphwyd yn y Mwythig, gan W. Williams tros Ifan Elis, 1765.

8 pp. (1) By Hugh Jones; (2) by Cydymmaith y Dyddiau gwylion.

The second ballad is one of the series which deals with Tea-drinking.

[U.C.N.W.]

Ballads printed at Shrewsbury without printer's name.

These ballads have been catalogued under the names of their respective publishers, who were probably ballad-sellers.

(1) PRINTED FOR WILLIAM DAVIES (see p. 49).

716. Rhybudd i'r CYMRU Yn Adroedd Dull y Farn Ddiwedde sef diwedd y Bÿd gwedi chymeryd allan or yscrythyr Lân mewn am . . . o fanau, etc. Ymogelwch gwiliwch a gweddiwch canys ni wyddoch pa bryd y bydd'r amser Edrych S. Marc, xiii, 33, Ar hyn yr wyf yn ei ddywedyd wrthych yr wyf yn ei ddywedud wrth bawb Gwiliwch, hyd. 37, ad. Nuper eram Judxe jam anfe Tribunal Subsistans . . . Judicaor ipsemodo. Hor. L. 3, pag. C. 14.

Barnwr Doeth a fum i gunt,
Yn cael y'r helunt ore;
Ac yn Awr ofnog Wr,
Ger bron y Barnwr fine.

Argraphwyd yn y Mwythig dros William Davies, 1752.

8 pp. By Nicolas Thomas, 1698.

The song, of 32 verses, begins:—

Pob Cymro mwyn cariadus,
Ddydd y farn, ddydd y farn.

[U.C.N.W.]

(2) PRINTED FOR EVAN ELLIS (see p. 36).

717. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerdd sudd yn adroedd cyflwr dyn oi febud iw fedd, hon fu'n aroedd mor beryglus iw oedi Edifeirwch, ag yn dwyn ar gof ei ddyn i gyflwr tryienys yn y byd hwn guda chyngor iddo feddwl am ei ddiwedd cun y delo awr ange a dydd y farn, ar Grimson Felved. Yr Ail, Carol haf newydd. Ar drydudd, Cerdd ddigrifol ynghylch dyn a ddygodd giw gwydd or cutt lle rhoese i berchenog ef i besgi ar neithiwr ag Echnos.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Evan Ellis.

8 pp. All by Hugh Siones o Gerrigrudion in 1746-7.

[U.C.N.W.]

(3) PRINTED FOR HUGH EVANS (see p. 50).

718. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf. Dechrau Cerdd neu rybydd . . . . . pechadyr feddwl am i ddiwedd ag ym . . . . . ofer wagedd y Byd yw chau ar Kings pharwel neu madawiad Brenhin. Yn Ail, Carol am y dydd diweddaſ, ſef diwedd y byd, a barnedigaeth Duw ar yr aniwiol, a thrachefn, yr anfeidrol ddedwyddwch y drefnwyd ir cyfion.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Hugh Evans.

8 pp. (1) By Hugh Jones. Copy ſeen is torn. Woodcut on laſt page.
[U.C.N.W.]

(4) PRINTED FOR WILLIAM JONES (see p. 54).

719. Tair o GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf, Dechre Cerdd ar barnad bwngc edrychwch yr ysgrythyre hun fu yn gwirio y gan hon . . . . . Yn Ail, Cerdd i chwech o ddynion anuwiol oedd yn aros Ynghent yn agos i Deal; y rhai a wnaeth weithred ofnadwy iawn, ſef mynd ei gymryd ei Sacrament yn Enw'r Cythrel, a syrthiodd Barnedigaeth Duw arnynt fel y canlyn. Yn Drydydd, Dechre Cerdd ar Galon Drom.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas, etc. [as in No. 150, down to "Chwareulyfr Twm ben bawd"].

8 pp. (1) and (3) by Daniel Jones, Rhuwabon 1753; (2) by Jonathan Hughes. It will be obſerved that in the ballads iſſued for William Jones, the imprint always contains a liſt of the Chap-books he ſold, and as time went on and their number increaſed, the imprint alſo got lengthened. It is ſeen at its ſhorteſt in No. 148 and at its longeſt in No. 152.
[U.C.N.W.]

720. Pedair o GERDDI NEWYDDION. Yn Gyntaf, Cerdd ar Leave Land, a Dau Englun i un ayth . . . . yn lle un arell yn y weddi dowull. Yn Ail, Neithior y Melinydd. Yn Drydydd, Cyttundeb Secutorion Tudur Gam o'r Cwm rhyndllyd. Yn Pedwerydd, Cerdd y ymddiddanion rhwng Dau Gymydog Protestant a Methodist, y rhai ſydd mewn Ymddadl gyndyn ai gilydd am y Gwir Grefydd, ond or Diwedd yn cyduno i fynod ir Eglwys yn Gariadus.

Dal sulw yn Sir Drefaldwyn mewn llef a elwir tre gynnon yn agos ir beriw y glowyd cani rhinweddol yn yr Eglwys erbyn mynd i edruch nid oydd neb yno y Plygain nadolig dyweddaf.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. J. Gwerthwr Hanes Judas ag Almvnaks Efengyl Nicodemus, Hanes Moll Flanders a chyngor ir Miners a Coliars, Hanes 7 a fy yn cysgu 308 o Flwyddi a 12 o Eiriolau Duwiol a ffeindied yn Llyfrgell B.C.Y. 1. Hanes byrr o Mahomet A'i gau Grefydd. Hanes byrr o Fuched a Gweithredoedd Joseph o Arimathea Y Disgybl cyntaf a bregethodd yr Efengyl yn y Deyrnas hon. Ag athrawiaeth byrr i Blant a gawd, yn chwarenyfr Twm ben bawd.

8 pp. (1) By Thomas Edwart; (2) Siencyn Felinydd; (4) by R. R. o Lanrana.
[Cardiff Free Lib.]

721. TAIR O GERDDI. Yn Gyntaf. Neithior y Melinydd Yr Ail Yn erbyn Twyll a Ffalsdar malas milen Yn Drydydd, Cerdd i rhai a fentriodd at chwyrwyath Llundain.

Argraphwyd yn y Mwythig tros W. a M. Jones Brun y bedw.

8 pp. (1) By Siencyn Felinydd; (2) by Dafydd Jones o Lanfair; (3) John Vaughan ai Cyfieithodd 1759; (4) Dechreu Cerdd ar Madawiad Brenin by Daniel Jones Rhiwabon.

The first ballad is printed in the Introduction, p. vi., and see also No. 720. The second refers to the story of one William Brown, whose grandmother attempted to cheat him out of his inheritance, but through the help of Mr. Foulkes Gwerneugron, the plot was frustrated.

The fourth is a legend of six kings, with a moral drawn therefrom; three of the kings represent the Trinity; and three, the World, the Flesh and the Devil.

[U.C.N.W.]

---

(5) PRINTED FOR ROBERT OWEN.

722. Tair o GERDDI Newyddion. Na Buont yn Argraphedig Erioed or Blaen. Y Gyntaf. Carol plygain Am Flwyddyn 1757. Yr Ail. Cerdd I annerch gwraig Haelionus Elusengar I'w chanu ar y foes. Y Drydydd. Dau Bennill o gwynfan gwr Ieuangc am ei gariad.

Argraphwyd yn y Mwythig tros Robert Owen.

8 pp. All by Robert Owen.
[U.C.N.W.]

Chester.

ELIZABETH ADAMS (1752-1766).

[She was probably some connection of the Roger Adams who was a printer at Chester. He flourished between 1731 and 1740, and, perhaps, some years before and after that period. Elizabeth Adams printed *Cydymaith Diddan* in 1766. Six ballads (Nos. 194-199) printed by her have already been noticed.]

723. Dwy o GERDDI Newyddion. Yn Gynttaf, Ymddiddanion Rhwng Arthyr Jones Prydydd ai wraig chydig i flaen priodi o herwydd fod i ffrins hi yn Anfodlon iddo i chael hi iw cannu bob yn Ail penill ar fesyr Cowper Mwyn. Yn Ail Hanes Rhyfeddol am un Mary Jeffrey yn hon oedd yn Buw mewn Milldir i dre farchnad yr hon a elwir West Deeping yn Lincolnshire yr hon a fu dri diwrnod a nosweth mewn gwledigeth a hanes or hyn a Welodd ag a glowodd ag yn ddiweddaf hanes oi Marwoleth hi iw cannu ar fryniau'r Werddon.

Argraphwyd ynghaer Lleon gan Eliz. Adams.

8 pp. (1) By Arthur Jones (see No. 197); (2) by Ellis Roberts (see No. 195). Device on title page.
[U.C.N.W.]

724. Tair o GERDDI Newyddion. Yn Gyntaf, Cerd yn Rhoddi hysbysrwydd am y ddraenen wen Sydd Arferol o Flodeuo yr Hen Dydd Nadolig Dechre ar Gwel'r Adailiad. Yn Ail, Dechre Cerdd ar Loath y Part y ffordd hwyaf o ymddiddan Rhwng Dynn ai gydwybod. Bob yn Ail Pennill. Yn Drydydd, Cerdd y Wraig yn Gyghori'r Gwr yn erbyn medddod ar Gwr yn ateb Bob yn Ail Pennil Iw chanu ar Loath y Part.

Argraphwyd ynghaerlleon gan Elizabeth Adams, Tros Petter Maurice, Bala.

8 pp. (1) Anonymous; (2) by Ellis Roberts; (3) Anonymous.
[U.C.N.W.]

725. Tair o GERDDI NEWYDDION. Yn Gynttaf, Dechre Cerdd ar ffylena o ymddiddan Rhwng Dynn ar Wialchen Waithie Bob yn Ail odol Cofiwn ein Bod oll mewn Perigl Bob Awr. Yn Ail, Cerdd ynghylch yr Act Newydd, Addaeth

i Blyth Ifiengtyd iw chanu ar queen Dreem Neu Freuddwyd y Frehines. Yn Drydydd Cynghorion i Ferched Ifiengc iw chanu ar hyd y Frwynen.

Argraphwyd ynghaer Leon gan Eliz. Adams.

8 pp. (1 and 2) By Ellis Roberts, 1754; (3) Anonymous.
[Cardiff Free Lib.]

W. READ AND THOMAS HUXLEY (1765-1788).

[These two men seem to have been in partnership for many years, as we find their names associated in 1765 and again in 1788. In the interval between these two years, as a rule, Huxley's name alone appears on the imprint of various books and ballads, and it is therefore possible that the two Reads were not the same person (see also Nos. 253 and 254). Ashton, in his list of Welsh printers, gives the dates 1759-1791 for Thomas Huxley, and 1765-1783 for Read and Huxley, but it is clear that the latter were in partnership as late as 1788 (see No. 253).

726. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd dduwiol, yn dangos y modd yr ydym ni yn cyffessu'n Beiau yn yr Eglwys, ac yn dweud ein bod ni'n wir edifarus, ag yn glaf, ac yn rhwym gan Gadwynau ein Pechodau; ac yn erfyn am Ras i fyw mewn sobr Fuchedd dduwiol: A phan ddelom allan, yn gwadu Duwioldeb a gwir Sancteiddrwydd, a rhai a ddywed yn rhyfygus iawn, nad oes dim o'r fath beth a Seinctiau ar y Ddaear y rwan; ond gochelwn gyfeiliorni, mae gan Grist Etholedigion ar y Ddaear etto, ac hyd Ddiwedd y Byd. [Math. vii, 21; xxiii, 13.]

II. Cerdd a wnaeth Gwraig Alarnad am ei Merch; ar ddull Ymddiddan rhwng y byw a'r marw.

Argraphwyd y Nghaerlleon, gan W. Read a T. Huxley, yn agos i Borth y Dwyrain.

8 pp. (1) By Jonathan Hughes, (2) by Susan Jones o'r Tai Hen. Two englynion on p. 8, also woodcut of ship. The second ballad, which is very touching, was written in 1764.
[U.C.N.W.]

THOMAS HUXLEY (1765-1788).

---

727. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Cerdd yn adrodd Cyflwr yr Enaid anychweledig yn Uffern: Yw chanu ar,

Grimson Felfed. II. Cerdd o Goffadwriaeth am un Thomas Edwards o Blâs Ymhowys, yr hwn a fu farw yn Wr ieuangc : Ar, Gwél yr Adeilad.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan Tho. Huxley.

8 pp. (1) By Huw Roberts, y Tailiwr, (2) by Jonathan Hughes. Woodcut of two men on T.P.
[U.C.N.W.]

728. Dwy o GERDDI Newyddion. I. Hanes Mwrddwr echryslon a fu Ynghornwal Sir, mewn Tref a elwir, Helstone : Sef, Mr. John Green, yr hwn oedd yn canlyn pob math o Gwmpeini drwg ; ac fel y torrodd o Galon ei Dad duwiol, yr hwn a'i cynghorodd wrth farw i roi Parchedigaeth i'w Fam, a hynny ni chofie byth, ac fel y cyttunodd am ddeg Punt ar hugain a dau Fulain neu ofer Ladron i ddyfod yn y Nôs ; a hwy a laddasant ei Fam a'i ddwy Chwaer, a'r Forwyn, ac a ysbeillasant y Ty ; ac fel y syrthiodd Barne-digaeth Duw arnynt, fel y canlyn. Yw chanu ar, Frynnie'r Werddon. II. Hanes Siane Smith, Morwyn i Siopwr yn Sir Sussex, a gafodd ei barnu i Farwolaeth ar gam drwy Lw celwyddog un Anne Thomson, Cymydoges iddi, ac fel y gwaredodd Duw hi mewn Modd rhyfeddol, gwedi dringo'r Ysgol a chlymmu'r Cortyn am ei Gwddwf. Yr hon a genir ar, Frynniau'r Werddon.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley.

8 pp. (1) Anonymous, (2) by Hugh Jones. A reprint of No. 220, with a slightly different Title.
[U.C.N.W.]

729. Tair o GERDDI Newyddion, Heb fod yn argraphedig erioed o'r blaen. I. Carol Nadolig Mab Duw bendigedig. II. Carol yw chanu ar Wyliau Gwyl Fair. III. Galarnad Pechadur. Gidag Wyth o Englynion.

Argraphwyd Ynghaerlleon gan T. Huxley, dros Robert Owen.

8 pp. All by Robert Owen. Woodcut of Crucifixion on Title page.
[U.C.N.W.]

W. C. JONES (1797-1806).

For other ballads printed by W. C. Jones see No's. 256-261.

730. CERDD NEWYDD o Gyngor yn erbyn Meddwdod, ar ddeisyfiad Gwr yn neillduol. Gan John Thomas. I'w chanu ar "Miller's Key".

Caerlleon, Argraffwyd gan W. C. Jones, 1800.

4 pp. Imprint at end.
[Nat. Lib. of Wales.]

PRINTED FOR JOHN JONES.

731. Dwy o GERDDI tra Dewisol. I. Cerdd o Glod i Militia Sir Fon. II. Cwynfan Merch ifangc mewn Galarnad am ei Chariad, ar Ddull Ymddiddan, bob yn ail Pennill.

Argraphwyd Ynghaerlleon, dros John Jones.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm; (2) by Dafydd Jones o'r Penrhyn Deudraeth. Woodcut of man and woman on Title. Huxley's device on p. 8.
[U.C.N.W.]

Oswestry.**W. EDWARDS (1793-1810).**

732. Dwy GERDD Newydd, Y Gyntaf, Ychydig o hanes Brenhines Ffraingc; y modd y cafodd ei difetha, sef torri ei phen, a rhwymo ei dwy fraich ar ei chefn, Hydref 17, 1793. Yr Ail, Rhybudd i bawb gofio am awr Angau, y Bedd ar Farn ddiweddaf. Gan Richard Roberts.

Croesoswallt: Argraphwyd gan W. Edwards, Lle yr argraphir pob math o Gopiau yn ofalus, ac am Bris pur weddol.
M.DCC.XCIV.

8 pp. Both anonymous. The first relates to the sad fate of Marie Antoinette:—

Cyn iddi gael ei diben,
 Ni adwaenai ei phlant ei hunan,
 Rai gwiwlan gowled;
 Pan basiai'r Verdid arni,
 Ei phen nid allodd godi,
 Dan gwllwm caled.
 Pyb dyn sy'n perchen plant ei hun,
 Fe all hwn gonsidro, ei hunan heno,
 Na ollyngo yn ango, ond cofio yn bur gyttun,
 Mae ei phlantas bach yn salw,
 Yn byw dan *sorrow* syn.

[U.C.N.W.]

Wrexham.

R. MARSH (1772-1792).

733. Tair o GERDDI Newyddion. I. Na byont yn argraphedig or blaen yn Cerdd yn gosod allan fel y digwyddodd i wr ifangc fynd i garu ar anlwc agafodd oddiwrth y tro iw chanu ar mentra Gwen neu bowl y way. II. Cerdd o hanas gwr adwylliff i gymydog a rydd iddo fo ddima am ei geiniog yr hon agenir ar lef Caerwynt. III. Yn drydydd penillion o glod i ferch ifangc, iw ganu ar Belile March. Englyn un odol union.

Argraphwyd yng Ngwrecsam gan R. Marsh.

8 pp. (1 and 3) By William Evans; (2) Anonymous. [D.]
 [U.C.N.W.]

Trefriw.

I. DAVIES (1785-1816).

734. CAN o Rybydd i bawb gofio am Awr Angau, y Bêdd, a'r Farn ddiweddaf.

I. Davies, Argraffydd, Trefriw.

4 pp., n.d.
 [Brit. Mus.]

735. Dwy GAN Dduwiol: Yn Gyntaf Cerdd yn gosod allan y siomedigaeth o rod-di hyder ar y byd daiarol; ynghyd a'r bodlondeb o ymddiried yn y gwir Amddiffynwr. Cenir ar y mesur a elwir, Diniweidrwydd. Yn Ail, Am droeadau'r Byd a'i ddiwedd. Ar fesur a elwir, Sweet William.

Trefriw, Argraphwyd gan I. Davies.

8 pp. Both anonymous. The first song is better known as "Y Pren Gwyrddlas", and is sometimes attributed to the Rev. W. Williams Pantycelyn, sometimes to Evan Powel of Llanfrynach, Pembrokeshire, and also to Dafydd William, the hymnologist. It was issued in "Diferion o Ffynnon Iechydwrïaeth" by the last-named in 1772, and he was probably the author. See 738 below.

[J. D. Lewis, Llandyssul Collection.]

736. Dwy GERDD Ddiddan Gyntaf, Galarnad Brydain yn amser Rhyfel Yn ail, Cerdd Newydd i annerch Volunteers Gwynedd ar Mentra Gwen.

I. D. Argraphwyd Trefriw.

8 pp. (1) By Owen Roberts, (2) by John Thomas Pen ffordd wen. The first song is a description of the effects of the French war upon country districts in Wales:—

Mae llawer trom galon
 Gan Dad a Mam ffyddlon,
 A gollodd eu meibion o'u mysg;
 Rhai fagwyd yn gryfion,
 Drwy filoedd o ofalon;
 Rhai faethwyd yn dirion mewn dysc.
 Mae llawer hallt ddeigrin,
 Gan Fam am y plentyn
 Fu'n cael y dilledyn yn llaes,
 Pwy wyr nad yw hwnnw
 Mewn oerfel, mae'n arw,
 Dydd heddyw mron marw ar y maes?
 Ar ol ei gofleidio flynyddoedd mae'n addo
 Ni cheir gweled mono fe mwy,
 Y plentyn anwyla a faethwyd drwy fwytha,
 Yn awr gan y cledde yn cael clwy.

[U.C.N.W.]

737. Dwy GERDD Newydd, Y gyntaf, yn gosod allan Hanes Rhyfel presennol ar God Save the King. Yr ail i ofyn Basged bren i'r prydydd i gadw ei fara, ar Galon derwen.

Trefriw Argraphwyd gan I. Dafies.

8 pp. (1) By John Thomas o Blwy Llanddynfan, (2) By John Thomas. On p. 8 there are two englynion by the same man. This is another edition of ballad No. 407. [G.]

738. Dwy o GERDDI, Da Rhagorol yn nadal ir un edliw ar ol yn gyntaf Yn dangos pa mor wageddus yw i ddyn roi ei hyder ar y byd, o blegid mae Awdwr y gan hon wedi . . . . . nad oes un ffrind ag y gall o roi ei ymddiried ynddo ond un, sef Iesu Grist. Yn ail Dau Benill yn rhoi Ychydig o hanes y Gelynyion a Diriasant i Borthladd Abergwaen yn Sir Benfro iw chanu ar fesur a elwir ffansi'r Milwyr o Waith Richard Roberts.

Trefriw Argraphwyd gan Ismael Dafydd.

8 pp. (1) and (2) Anonymous. The first song is "Y Pren Gwyrddlas," which is variously attributed to W. Williams, Pantycelyn, Evan Powell and Dafydd William.

The second, which consists of two verses, begins as follows:—

Rhowch glust ymwrandawiad,
Mewn ffair ac mewn marchnad.

[U.C.N.W.]

Ballads having the imprint, "Argraphwyd yn Nhrefriw", without date (see p. 142).

739. Dwy GERDD Ddiddan. Yn gyntaf, hanes merch i Farsiant o Yarmouth a ffansiodd Fâb or gymdogaeth; ar Marsiant oedd anfodlonus, cyttunodd ar Mab am fyn'd yn un or Dwylo ar ei Long ef; pan ddae yn ol y cau fo ei ferch yn Briod. Y mab aeth i ynys Barbados. Blackmoor Lady ai ffansie ag a dorre ei chalon oi herwydd. Wrth ddyfod adre i Loegr danfone'r Marsiant at un or Dwylo iw fodd; felly cadd ef ei Ddiben a chyn iddo fyned allan ir môr rhoisant eu Crêd y naill ir llall; ar noswaith cymerodd hi yn ei freichie ir un diben. A phan glywodd ei Thad torrodd ynte ei Galon ar ei hol. Yn ail Carol iw ganu Nos Basg.

Argraphwyd yn Nhrefriw.

8 pp.

[Nat. Lib. of Wales.]

740. Dwy o GANEUAU Newyddion. Yn gyntaf, Carol Plygain ar fesur a elwir Rywbeth arall i'w wneuthur neu Something else to do. O Gyfansoddiad D. Thomas, Yr ail Cwynfan Gwr Ifange am ei Gariad, o achos i'w cheraint rwystro iddo ei chael yn Wraig, ar Galon Drom.

Argraphwyd yn Nhrefriw, lle y galler cael a'r werth amryw fath ar Garolau, a Cherddi, Pregethau, Historiau a Hanesion, etc., etc., o swm neu y rhifedi a fynner iw hail werthu.

8 pp. Both by D. Thomas. On p. 8, two verses, "Cyffes Pechadur ai Weddi".
[U.C.N.W.]

Machynlleth.

741. DWY O GERDDI RHAGOROL. Y Gyntaf Wedi ei chymeryd allan o'r unfed Bennod ar bymtheg o St. Luc, sef Dammeg y Goludog a Lazarus. Yr ail Ffarwel i'r Militia chwe' Sir Gwynedd sydd yn myned trwy genad yr Holl-alluog oddi Cartref. Yn ddychryn iw gelynyion.

Machynlleth Argraphwyd tros Richard Robert Gwerth un Geiniog.

8 pp. Both anonymous. For the first see No's. 492 and 622.
[U.C.N.W.]

Carnarvon.

T. ROBERTS (1797-1811).

742. CERDD NEWYDD, Am y Flwyddyn M.DCCC. I'w chanu ar Dôn Duw gadwo'r Brenin. At ba un y chwanegwyd Carol Newydd, yn dangos Cwyp Dyn trwy Adda, A'i Ddyrchafiad trwy Grist, &c. Yr hwn a genir ar Dôn Hir Oes i Fair.

Caernarfon Argraphwyd gan T. Roberts 1800.

8 pp. The copy seen is imperfect. The second ballad is by Robert Morus.
[U.C.N.W.]

743. CERDD NEWYDD, sef, Hanes Hwyaid Llwydion. I'w chanu ar fesur a elwir Llef Caerwynt. Ynghyd â Dau Bennill ar fesur a elwir Susan Lygad-ddu.

T. Roberts, Printer, Carnarvon.

8 pp. Both anonymous. Two woodcuts on p. 2. The first ballad relates to the theft of two fat ducks by one Thomas Llwyd, of Amlwch.

[U.C.N.W.]

744. CERDD, Yn cynnwys Ychydig o Hanes Athrist am y Trueiniaid a Foddasant yn Afon Menai. Sef Ynghylch 54 o Rifedi, wrth ddychwelyd o Ffair Caernarfon, Rhagfyr y 5ed, 1785. Ynghyd ag Ystyriaeth ar Freuolder Einioes Dyn ac Annogaeth i bawb ymbarottoi erbyn awr angau. I'w chanu ar Lusenni Meistress. Gan Ddafydd Thomas.

Carnarvon, printed by T. Roberts, 1800.

8 pp. This book contains a list of the names of the fifty-four people who were drowned. Hugh Williams, Tinllwyden, Aberffraw, was the only person saved.

[U.C.N.W.]

745. DWY GERDD NEWYDD, Y gyntaf, I Annerch Dafydd Thomas, I'w chanu ar Bellisle March. A'r ail Yn Atteb iddi. I'w chanu ar King George's Delight.

Caernarfon: Argraphwyd, 1799.

8 pp. (1) By Ieuan Prisiart neu Ieuan Llyn; (2) by Dafydd Ddu Eryri.

[U.C.N.W.]

Carmarthen.

R. THOMAS (1760-1764).

746. Dwy o GERDDI Newyddion. Y gyntaf, hanes bychedd y rhan fwyaf o Ddynion sydd heb feddwl am eu diwedd, ond sydd yn hyderru ar y Byd ymma; i'w ei chanu ar gwêl yr Adeiliad. Yr Ail Ymddiddan rhwng tri Phendefig. Sef, Syr, Lewis Brandi, ag Syr Iohn Haidd, ag Syr Williams Te: a phob un yn ffrostio eu Gwroldeb.

Dau Englyn ymlhaid Hugh Evans, y Baledwr.

Huw Ifan roes gan wers gu,
'N Brintedig, Braint ydoedd fwyn Gymry,
Fod llŷg rhyfedd 'n lle Crefu ;
'N rhuo Cerdd wr rhowiog hŷ.

Deuwch a phrynwch, hoff rinwedd, Cerdd ;
 Rhagor-ddwis Dduwioledd,
 (Byw urdd ganiad Beirdd Gwynedd)
 Yn mwynhau 'Emyn o hedd

Argraphedig yn Nghaerfyrddin gan R. Thomas.

8 pp. (1) By Hugh Jones, Llangwm ; (2) by Ellis Roberts.
 [U.C.N.W.]

Brecon.

E. EVANS (1772-1782).

747. DWY GERDD o waith Ifan Llwyd o Blwyf Llanwenog yn [Sir] Aberteifi : A fu farw yr unfed Dydd ar ddeg o 'Fis Ma . . . yn y Flwyddyn, 1773.

Ynghyd a'i Farwnad, gan Ddafydd Tomas.

Aberhonddu, Argraphwyd gan E. Evans : Lle gellir cael argraphu pob math o Gopiau am Bris rhesymmol.
 M.DCC.LXXIII.

8 pp. The first song is entitled "*Galarnad Tad dros ei Blant, a'i Gyngor iddynt yn ei Ddyddiau diweddaf*", and the second, "*Penill i annerch Mr. Davies Llanfychan ar ei Briodas.*" The Marwnad contains twenty-nine verses, and is followed by two englynion. Ifan Llwyd was the last of the Lloyds of Llanfechan. The ballads were reprinted in the "*Llan*" December 1900.
 [Information received from Mr. John Davies, N.L.W.]

ANONYMOUS PRESSES (see p. 203).

748. Dwy GERDD Ddiddan Y gyntaf Fel y bu i fab i wr bonheddig roi ei ffansi ar y forwyn yn erbyn ewyllys ei dad, hi oedd Dylawd ac yntau yn gywaethog, ei Dad yn ei anfon ef i'r Life Gard, yntau yn rhoi Cadwyn Aur am ei Gwddf cyn cychwyn ; Hithau yn myned ir mor mewn dillad mab. Yntau yn ei Shipio ei hun ar Long yn myned i New England,

¹ Cân o fawl i Dduw. Robert Pritchard ai cant.

cyfarfu a Thwrc Prifatir, fe au cymmerwyd yn Garcharorion, mae'n cael ei ffansio gan ferch y brenhin hwnnw ac yn addo ei phriodi, mae'n cael ei Long au wyr yn rhydd ac yn myned i Spaen, Mae'n taro wrth ei hen Gariad mewn Tafarnwin dan enw Cadpen Llong: ar ymddiddan fu rhyngddyn. Yn ail Diolchgarwch i Dduw am ei fawr drugaredd.

Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. Both anonymous. See No. 443 and p. xiii of the Introduction.
[U.C.N.W.]

749. Dwy GERDD Newydd Y gyntaf, O herwydd y ddryccin a fu Wylfair ddiwaetha, ar Dir a Môr. Yn ail Hanes rhyfeddol am Frenin yn Scotland a ymwnaeth hyd eithaf ei allu, i sefyll yn erbyn ei Dynged, sef priodi yr hon oedd yn digwydd iddo drwy geisio dwyn ei bywyd mewn amryw ffyrdd.

Argraphwyd tros Mary Fychan.

8 pp. (1) By Hugh Hughes o blwyf Llanfihengal, (2) Anonymous. The second is an interesting ballad and was known in the nineteenth century as Cerdd Brenin Scotland. It was reprinted by J. Jones at Llanrwst. See also No. 632.
[U.C.N.W.]

750. Dwy GERDD Newydd Yn gyntaf O annogaeth i bob Cymro Diledryw, a garo lwyddiant ei wlad ai genedl, i ddewis Cymro o gyd-wladwr; yn Farchog, neu Ben Swyddog, yn y Dadleu-Dŷ Gyffredin, yn yr Etholiad nesaf i ddyfod. Yn ail O galonidid ir Milwyr gwladychaidd, yr ydis yn godi yn y Deyrnas hon i gadw Porthladdoedd, pa rai a elwir yn gyffredin Militia.

Argraphwyd tros R. Prichard.

8 pp. (1) By Robert Davies, Nantglyn, (2) by Jonathan Hughes. The first is an election song urging the claims of Sir Robert Williams, of Nant, against the first Lord Penrhyn for the representation of Carnarvonshire in 1796. Sir Robert was elected by 690 to 370. For a song written on behalf of Lord Penrhyn, see No. 698.
[U.C.N.W.]

751. Dau GAROL Newydd Na buont mewn argraff erioed or blaen, Y gyntaf Carol plygain yn adrodd am ddioddefaint Crist, ai ddyfodiad ir Farn. Ar ail sydd gyffelyb iddo ar yr un Testun iw ganu ar Greece and Troy.

Argraphwyd tros Richard Robt.

8 pp. (1) By Ellis Roberts in 1766; (2) by Ellis Roberts in 1784. Probably printed at Trefriw.
[U.C.N.W.]

752. CENNAD Oddiwrth y Meirw. Awst 8, 1712.

8 pp. No imprint. A song of 37 verses by D. Lewis. The following verse is repeated at intervals throughout the song:

Tydi'r hwn wyt yn cysgu,
O Deffro côd i fynu,
Gan gywir edifaru,
A chredu i'r Jesu a'i nawdd;
Mae Moses gwas Duw cyfion,
A'r holl Brophwydi'n gysson,
Ac un oddiwrth y Meirwon,
Yn ffyddlon yn dy wawdd.

A man, living in the parish of Llanfihangel Rhos y Corn in Carmarthenshire, had lost his wife, but one night, five weeks after her death, she appeared to him in a vision, and he talked with her for over an hour, urging him to be faithful to his religion. D. Lewis, the writer of the song, was probably the same person as the D. Lewis whose book, "Caniadau Nefol", was published in 1714, and this ballad was apparently printed by Durston in Shrewsbury.

[U.C.N.W.]

753. Dwy o GERDDI Newyddion I Erfyniad Gwraig ar ei chlaf Wely am nawdd Duw ar Fesur Difyrwch Gwyr Dyfi. II Omddiddan rhwng Tafarnwr ar Siopwr ar fesur a elwir hutyn Dincer.

8 pp. [?] Only the Title Page has been preserved in the copy seen. The wood-cut on the Title Page is the same as that on No. 486, printed at Bala.

[U.C.N.W.]

754. Dwy o GERDDI Newyddion na Buont yn Argraphedig erioed o'r Blaen. Y Gyntaf, Rhybudd i frydain Yr Ail, Carol Haf ar fwynen Mai.

8 pp. No imprint. (1) By H. H. in 1756; (2) by Robert Owen o Blwydd Llan Dyfrydog yn Sir Fon. Wood cut on Title, showing Church and Altar.

[U.C.N.W.]

755. DWY o GERDDI Tra Rhagorol. I. Cerdd o Achos Troseddiad y Saboeth; gan edliw y Chw'ryddiaethau a'r cam Arferion sydd yn ein plith ar y Dydd hwn: Iw chanu ar, Susan Lygad-ddu. II. Cerdd o Alarnad am Hugh Hughes,

Mab Hugh Prichard, o Lannidan : Iw chanu ar, Galon drom.

8 pp. No imprint. (1) By Jonathan Hughes; (2) by Rice Hughes o Ddinam Gorphenaf 31, 1769. Wood cut of tree on p. 8.

[U.C.N.W.]

756. Peder o GERDDI Diddanol. Yn Gyntaf, Can y Ceiliog Du, Neu, freuddwyd Gwr yn eu fywyd. Yn Ail Y Rail ran o Cerdd Lladron Grigyll yn Dechreu ar Leave Land Yn Drydydd, Cerdd o ymddiddanion neu ddull or peth rhwng dyn scyfarnog ar y mesur y Elwir Barwnad yr heliwr. Yn IV Englynion ir anthyddedus Sir Watkin Williams Wynn.

Sir Watkin or Gwreiddyn sg'n gry, fron Hynod

Mae'n Frenin ir Cymru

Iw Dwyso Boed Duw Jessu

I Gadow I Lan gida ei' Lu.

Y Tŵr amddiffin gwankin Gwisg

Y Gwyr or llan, rai' garwai Llesg

Drwy Adwrdodel freiniol frusg

Y perl wr Doeth a'n piler Dysg.

8 pp. No imprint. (1) Anonymous; (2) by Lewis Morris; (3) by John Hughes y Cowper.

[U.C.N.W.]

757. TAIR O GERDDI Tra Dewisol. I. Ystori'r Crys Gwaedlyd. II. Ymofyniad Merch ifangc iw Modryb, yng-hylch cael Gwr : iw chanu ar, Hearts of Oak. III. Attebiad y Fodrub iw Nith, mewn Perthynas gwra : Iw chanu ar yr unrhyw Fesur.

8 pp. No imprint. (1) By Thomas Davies, Sir Drefaldwyn; (2) by John Thomas, Pentrefoelas; (3) by Thomas Edwards.

[U.C.N.W.]

758. Wedi cymeryd ei hystyriaeth allan or xx pen. S. Mat. adn 6. Pa ham y sefwch chwi ymma ar hyd y dydd yn Segur? Y Gerdd yma a ellir ei chanu ar Dôn neu'r mesur a Elwir ymadawiad y Brenin, neu King's Farwel.

8 pp. No imprint. By Robert Evans, Meifod. For other editions see Nos. 128, 183, and 613. There is no proper title to the song. The first words given above occur at the top of the first page. It is usually called "Cerdd y Winllan", and it is possible that these words have been cut from the top of the page by the binder.

[U.C.N.W.]

BROADSIDE BALLADS (see p. 227).

759. CAN NEWYDD, am y Waredigaeth Fawr, A gafodd yr Hen Frytaniaid trwy law Duw, a Lord Cawdor, oddiwrth Lu o Ladron Ffrengig yn y Flwydd 1797.

n.p., n.d. Printed in double columns. Sixteen verses. Another ballad on the Fishguard Invasion. [D.]

INDEX TO THE NAMES OF BALLAD WRITERS.

The references are to the number of the Ballad Book in the Bibliography.

- A., R., 147
 Aelodau Gwir Eglwys Loegr, 25
 Abel, John, 154
 Arfon, Howel, 282
 Arfon, Tom, 163
 Barnes, Edward, 293
 B., W., 27, 150, 151
 Bardd Arfon, 420
 Beuno Beunoeth, 380
 Buttry, Thomas, 47, 646
 Cadwaladr, Ellis, 53, 118
 Cadwaladr, John, 6, 73, 124, 160, 166, 169
 Croom, William, 428
 D., E., 23
 D., T. (*see also* Thomas Dafydd), 11
 D., W., 698
 Dafydd ap Ioan, 580
 Dafydd ap Sion Price, 80
 Dafydd ap Richard, 36, 66
 Dafydd, Humphrey, 30, 37, 41, 56, 61
 Dafydd, Ifan, 518, 569
 Dafydd, Ifan, 549
 Dafydd, Philip, 558
 Dafydd, Thomas, 42, 184, 190, 465, 612, 636, 645, 654, 689, 690, 757
 Dafydd, Watkin, 262, 509
 Daniel, Thomas, 516
 Davies, David, 191
 Davies, Evan, 161
 Davies, John (Lathrwyd), 29
 Davies, Morris, 460
 Davies, Richard, 423
 Davies, Robert (Nantglyn), 414, 657, 750
 Davies, Thomas, 396
 Davies, Walter, 275, 437
 Davis, D., 565
 E., O., 285
 Edward, Gruffydd, 69
 Edward, Gwilym, 285, 306
 Edwards, John (Glyn Ceiriog), 7, 285, 288, 291, 478
 Edwards, Owen, 120
 Edwards, Robert, 180
 Edwards, Thomas (Twm o'r Nant), 79, 81, 200, 204, 209, 210, 213, 223, 224, 225, 226, 242, 243, 244, 250, 252, 254, 255, 282, 302, 324, 364, 382, 409, 412, 414, 427, 436, 449, 455, 462, 475, 486, 583, 586, 644, 651, 655, 675, 694, 711, 720, 757
 Elied, Sincin, 589
 Ellis, Ellis, 63, 71, 121, 487
 Ellis, Evan, 149
 Ellis, Rhys, 27, 139, 140, 331, 641, 682
 Ellis, William, 438
 Evan, A., 381
 Evans, Ben., 488
 Evans, D., 55, 127, 201, 652
 Evans, Evan, 621
 Evans, Henry, 5, 188, 522, 530, 550, 585
 Evans, Hugh, 27, 161, 176
 Evans, John, 113, 170, 413, 552
 Evans, Robert, 113, 119, 128, 183, 613, 689, 758
 Evans, Thomas, 31, 615
 Evans, William, 733
 F., D., 332
 Francis, Ben, 548, 553
 Francis, Edward, 595
 Francis, Thomas, 559
 Fychan, Sion (John Vaughan), 225
 G. J., 146
 Gabriel, Thomas, 32
 Gruffydd, Evan, 328, 612, 654
 Gruffydd, Owen, 8, 12, 15, 26, 37, 65, 86, 92, 106, 120, 132, 139, 219, 533, 599

- Gruffydd, Robert, 332
 Gwilym ap Dewi, 26, 188
 Gwilym hen Llwyd o Fon, 27
 Gwion Gwynedd, 127
 H. H., 714, 754
 Harri ap Evan o Loddaeth, 148
 Hitan Llyn, 76
 Howel ap Ioan, 205
 Hugh, William John, 139, 676
 Hughes, Edward, 152
 Hughes, Hugh (Bardd Coch), 7,
 14, 113, 163, 229, 272, 392, 410,
 421
 Hughes, Hugh (Llanfilhangel),
 749
 Hughes, John, 756
 Hughes, Jonathan, 2, 141, 142,
 143, 144, 155, 162, 195, 201, 236,
 267, 275, 276, 404, 437, 455, 461,
 481, 500, 674, 703, 719, 726, 727,
 750, 755
 Hughes, Rice (Dinam), 755
 Hughes, William, 138
 Hywel Yri, 325
 J., E., 458
 James, Evan, 171, 216, 433, 460
 James, Thomas, 602
 James, William, 576
 Jean, Fardd Du, 498
 Jenkin, Evan, 537
 Jenkins, Thomas, 564
 Joan ap Robert (*see* John
 Roberts), 216, 253
 John, D., 544
 John, Joseph, 671
 Jones, Arthur, 2, 168, 197, 202,
 723
 Jones, Daniel, 149, 150, 159, 231,
 495, 647, 719, 721
 Jones, David (Llanfair Tal-
 haiarn), 85, 676, 684, 721
 Jones, David, 54
 Jones, David (Caio), 587, 591
 Jones, David (Penrhyndeudraeth), 230, 235, 276, 279, 731
 Jones, David (Trefriw), 51, 115,
 127, 308, 320, 330, 355, 357, 360,
 387, 413, 421, 543, 667
 Jones, E. (Hope), 237
 Jones, Edward (Maesyplwm),
 496, 563
 Jones, Edward (Penyball), 636
 Jones, Edward (Rhydwen), 118,
 125
 Jones, Florence, 641
 Jones, Hugh (Cerrigdrudion),
 94, 717
 Jones, Hugh (Glanconwy), 415,
 417
 Jones, Hugh (Llangwm), 74, 76,
 77, 83, 84, 91, 95, 99, 100, 101, 103,
 106, 108, 111, 112, 116, 117, 120,
 124, 126, 129, 130, 165, 171, 172,
 186, 205, 206, 207, 214, 218, 219,
 220, 221, 222, 223, 238, 239, 240,
 241, 242, 243, 244, 277, 280, 281,
 283, 288, 314, 319, 329, 477, 480,
 482, 483, 524, 680, 683, 686, 712,
 714, 715, 718, 728, 731, 746
 Jones, Humphrey, 275
 Jones, John, 152, 638
 Jones, John (Glanygors), 374,
 383, 397, 410, 459, 639, 697, 700,
 701
 Jones, Rhys (Blaenau), 606, 696
 Jones, Robert (o Fôn), 22
 Jones, Susan (Tai hen), 726
 Jones, Thomas, 294, 466
 Jones, William, 145, 248, 400
 Jones, William (Rhos), 275, 437,
 475
 Lewis, David, 752
 Lewis, Robert, 201
 Lewis, Robert Edward, 55
 Ll., J., 43
 Lloyd, Edward (Ned), 640
 Lloyd, Evan, 20
 Lloyd, Hugh, 479
 Lloyd, Morgan, 59
 Lloyd, Richard, 364, 487
 Lloyd, Rosser, 508
 Lloyd, Thomas, 525
 Lloyd, Thomas (Penmaen), 35
 M., W., 67, 713
 Machno, Arthur, 177
 Manuel, Dafydd, 18, 31, 617, 635,
 637
 Mathew, William, 134
 Maurice, Thomas, 539
 Meredith, Benjamin, 534
 Miles, Robert, 56, 58
 Miles, Thomas, 652
 Morgan, Dafydd Evan, 570
 Morgan, John, 519, 579, 590, 594
 Morris ap Robert (*see also* Morris
 Roberts), 196, 201, 684, 693
 Morris ap Risiart, 154
 Morris, Hugh, 1, 54, 110, 138, 140,
 154, 159, 164, 323, 608, 675, 684
 Morris, Lewis, 756
 Morris, Richard, 264, 709
 Morris, Robert, 413, 625, 626, 742
 Myrddin, 573, 574, 668, 669, 670,
 672, 702

- Nefydd Hardd, 712
 O., H., 162
 O., R. (o Fôn, *see* Robert Owen),
 23
 Owen, Daniel, 275
 Owen, E. (Llanberis), 497
 Owen, E., 304
 Owen, Hugh, 284
 Owen, Humphrey, 65
 Owen, John (Cadwaladr), 35
 Owen, Mathew, 4, 6, 14, 75, 412
 Owen, Richard, 60
 Owen, Robert, 3, 722, 729, 754
 Owen, Robert (Coedana), 704,
 705
 Owen, S., 405
 Owens, William, 125
 P., I, 361, 362
 Parry, John, 15, 380, 424, 425
 Parry, Lowri, 479, 682, 685, 708
 Parry, Morris, 604, 660, 712
 Parry, Richard (o Fôn), 10, 571
 Parry, Richard (Roewen), 16, 19,
 64, 75, 89, 131, 177, 179, 181, 182,
 189, 272, 411, 597, 648, 663, 678
 Philip, William, 22
 Pierce, Samuel, 170
 Powell, Evan (Caerfyrddin), 515
 Powell, Evan (Llanfyrnach), 735,
 738
 Price, Evan, 262
 Prichard, Evan (Ieuan Lley),
 745
 Prichard, Mathew, 327
 Prichard, Michael, 584
 Prichard, Rhys, 136, 572
 Prichard, Robert, 109
 Prichard, William, 176
 Pritchard, Hugh, 233, 292
 Prys, Edmwnt, 49, 52
 Prys, John Prisiart, 46
 Pugh, Edward, 265, 426, 454, 458,
 463
 R., C., 11
 R., I., 601
 R., R., 372, 720
 Rees, William (Pantcoch), 87
 Rhydderch, John, 28, 34, 39, 52,
 60, 90, 183, 617, 631
 Rhys, Evan Thomas, 517, 569
 Richards, D., 538
 Richards, Evan, 639
 Richards, John, 116, 122, 145, 166,
 201, 706
 Richards, Robert, 312
 Robert ap Richard, 42, 174
 Roberts, D., 462
 Roberts, Ellis (Elis y Cowper),
 1, 8, 21, 71, 76, 78, 80, 94, 96, 97,
 98, 101, 102, 104, 105, 107, 109,
 110, 114, 115, 121, 122, 123, 124,
 125, 126, 133, 136, 137, 143, 156,
 158, 167, 194, 195, 198, 199, 203,
 208, 211, 212, 215, 217, 224, 227,
 228, 229, 230, 231, 232, 245, 246,
 268, 271, 273, 274, 279, 287, 289,
 290, 296, 297, 298, 299, 300, 301,
 303, 304, 307, 308, 309, 311, 313,
 315, 316, 317, 318, 320, 321, 322,
 323, 324, 326, 328, 330, 332, 333,
 334, 335, 337, 339, 340, 341, 342,
 343, 344, 346, 347, 348, 350, 351,
 352, 353, 354, 356, 357, 358, 359,
 360, 365, 366, 367, 369, 370, 371,
 373, 374, 393, 401, 404, 406, 419,
 436, 445, 449, 450, 452, 453, 467,
 469, 470, 471, 472, 473, 474, 478,
 484, 485, 581, 582, 583, 584, 592,
 605, 610, 642, 643, 649, 653, 661,
 676, 681, 695, 699, 706, 710, 711,
 723, 724, 725, 746, 751
 Roberts, Grace, 319
 Roberts, Hugh, 72, 199, 234, 268,
 625, 727
 Roberts, Humphrey, 422
 Roberts, John (Chwillog), 680
 Roberts, John (Aber), 305, 368
 Roberts, John (*see* Ioan ap
 Robert), 236, 248, 253, 318, 349,
 443
 Roberts, M., 441
 Roberts, Morris, 9, 18, 121, 249,
 254, 463, 619
 Roberts, Owen, 306, 313, 321,
 618, 620, 628, 674, 736
 Roberts, Richard (Llanddeusant),
 193, 270, 271, 278, 294, 451, 490,
 631
 Roberts, R. (Llanor), 495, 498
 Roberts, R. (Llanynys), 20, 151
 Roberts, Robert, 295
 Roberts, Robert (Cynwyd), 656
 Roberts, Thomas, 88, 167, 481,
 510, 521
 Roberts, William, 16, 529, 588
 Robyn Ddu, 660
 Rolt, Richard, 93
 Rowland, Ellis, 30, 57, 58, 59,
 658
 Samuel, Christmas, 516
 Samuel, Edward, 119
 Siencyn Felinydd, 720, 721
 Siencyn, Dafydd, 68
 Simon, Ben, 506, 507

- Sion, Harri, 536
 Sion ap Hywel, 357, 360
 Soley, Sion, 614
 Stephens, George, 566, 567, 568
 T., E., 204
 Taliesin, 133
 Thomas, Alban, 501
 Thomas, Cetturah, 560
 Thomas, David, 38, 44, 69, 90,
   134, 361, 362, 445, 476, 504, 547,
   611, 617, 688
 Thomas, David (Waenfawr), 275,
   430, 437, 444, 456, 657, 740, 744,
   745
 Thomas, David (Llanwenog), 747
 Thomas, Evan (Pen y gaer), 49,
   62
 Thomas, Evan, 442, 600, 633
 Thomas, John (Bodedern), 17,
   33, 46, 645, 737
 Thomas, John (Penfforddwen),
   459, 736
 Thomas, John (Pentrefoelas),
   215, 226, 247, 250, 451, 455, 472,
   475, 655, 730, 757
 Thomas, John, 53, 58, 217, 256,
   257, 258, 259, 260, 261, 407, 437
 Thomas, John (Pentrefidog), 209
 Thomas, John (Rhaiadr), 389, 532,
   540, 542, 578
 Thomas, Nicholas, 263, 666, 716
 Thomas, Philip, 91, 531, 535, 545
 Thomas, Richard, 118
 Thomas, Robert, 369, 448
 Thomley, Roger, 146
 Tudur, Sion, 660
 Vaughan, John (*see* Sion Fychan),
   148, 152, 721
 W., E., 49
 W., G., 607
 W., H., 608
 Walters, William, 582
 Williams, Abraham, 432, 464,
   632
 Williams, Alse, 50
 Williams, Dafydd, 375, 514, 520,
   523, 554, 596, 735, 738
 Williams, Edward (Treffynon),
   22
 Williams, Edward (Bettws), 32
 Williams, Evan (Gwylan), 61
 Williams, Gruffydd, 432
 William, Hugh, 429, 431, 453,
   470, 471, 629, 630
 William, Hugh ap, 13
 Williams, Humphrey, 13, 648
 Williams, John, 85, 111, 295, 304,
   349, 377, 415, 416
 Williams, Mathew, 548
 Williams, Owen, 681
 Williams, Rebecca, 394
 Williams, Thomas, 511, 598
 Williams, William (Dinbych), 225
 Williams, William (Pantycelyn),
   735, 738
 Williams, William (Nercws), 647
 Wynn, Ellis, 186
 Wynne, Mrs. o Ragod, 667

In cases like Hugh Hughes, Hugh Jones, Richard Parry, John Roberts, David Thomas, etc., where there are two or more bards bearing the same name, it has not always been possible to distinguish between them in the Index.

INDEX OF PRINTERS,

With dates and references to Ballads having their imprints.

- Adams, Elizabeth (1752-1766), of Chester, Nos. 194-199, 723-725
 Adams, Roger (1731-1740). A printer of this name at Chester (Nos. 190-193); *also at* Shrewsbury (No. 708)
 Carter, Isaac (1718-1725), of Trefhedyn, Cardiganshire, 501-2
 Cotton and Eddowes (1749), of Shrewsbury, 93
 Daniel, John (1786-1823), of Carmarthen, 546-556
 Davis, Ishmael (1785-1816), of Trefriw, 377-428, 734-8
 Durston, Thomas (1712-1762), of Shrewsbury, 1-23, 183-4, 189, 703-6
 Edwards, William (1793-1810), of Oswestry, 268-271, 732
 Evans, E. (1772-1782), of Brecon, 575-585, 747
 Evans, J. (1794), of Brecon, 586
 Evans, John (1797-1830), of Carmarthen, 557-574
 Evans, Titus (1789-1793), of Machynlleth, 488-490, and of Barmouth (1794), 494-5
 Griffith, Vaughan (1794), London, 594
 Harfie, Ioan (— —), of Chester, 204
 Hughes, A. (1791-1794), of Wrexham, 294-5
 Hughes, J. (1790-1791), of Wrexham, 293
 Huxley, Thomas (1765-1788), of Chester, 205-252, 727-729
 Jones, David (1776-1785), of Trefriw, 296-367
 Jones, John (1799), of London, 595
 Jones, W. C. (1797-1806), of Chester, 256-261, 730
 Joynson, H. (— —), of Chester, 203
 Lathrop, Richard (1740-1757), of Shrewsbury, 709, 710
 Marsh, Richard (1772-1792), of Wrexham, 272-292, 733
 Powell, Evan (1757-1765), of Carmarthen, 505-518
 Pritchard, E. (1795-1805), of Machynlleth, 491-493
 Prys, Stafford (1758-1782), of Shrewsbury, 71-89, 187, 711-114
 Read and Huxley (1765-1788), of Chester, 253-254, 726
 Rhydderch, John (1715-1728), of Shrewsbury, 24-70, 180-182, 188, 707
 Roberts, Thomas (1797-1811), of Carnarvon, 496-500, 742-745
 Rogers, John (1707-1724), of Shrewsbury, 90
 Ross, John (1763-1807), of Carmarthen, 522-545
 Rowland, John (1760-1761), of Bodedern (477-479), and later of Bala (1761-1762), Nos. 480-487
 Salter, John (1789-1791), of Oswestry, 264-267
 Smith, Willoughby (— —), of Hereford, 262-263
 Thomas, Nicholas (1721-1739), of Carmarthen, 503-504
 Thomas, Rhys (1760-1764), of Carmarthen (519-521, 746), and later of Llandovery (1764-1771), Nos. 588-592
 William, Thomas (— —), of Dolgelleu, 701
 Williams, William (1765-1768), of Shrewsbury, Nos. 91-92, 715

DEVIZES :
PRINTED BY GEORGE SIMPSON.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY,
BERKELEY

**THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW**

Books not returned on time are subject to a fine of 50c per volume after the third day overdue, increasing to \$1.00 per volume after the sixth day. Books not in demand may be renewed if application is made before expiration of loan period.

JUL 13 1923

JUL 17 1923

SEP 7 1968 8 6

AUG 26 '68 -11 AM
LOAN DEPT.

36125i

Davies

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

